

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

e-öğrenme ortamları

Yepyeni deneyimler sunan birbirinden farklı eğitim materyalleri

etkileşimli e-kitap

Video ve seslerle desteklenmiş bir öğrenme ortamı sunan etkileşimli e-kitap ile öğrenmek artık daha kolay! Masaüstü ve dizüstü bilgisayarlarınızda görüntüleyebileceğiniz etkileşimli e-kitaplara mobil ortamlardan da erişebilirsiniz.

deneme sınavları

Ünite sonu çalışma soruları ve Ara sınav/Dönem sonu deneme sınavları ile kendinizi test edebilirsiniz. Soruları bilgisayar ve mobil cihazlardan görüntüleyebilir, isterseniz yazdırabilirsiniz.

ünite çalışma notları

Üniteyi okuyarak öğrendiklerinizi pekiştirmek ve bilgilerinizi kalıcı hale getirmek için, çalışma notlarından yararlanarak tekrar yapabilirsiniz. Ayrıca çalışma notlarının dökümünü alarak istediğiniz zaman çalışabilirsiniz.

e-seminer

Eşzamanlı e-seminer dersleri ile hepimiz sanal sınıflarda buluşabiliyoruz. Canlı derslerde sorularınızı sorabilirsiniz. Dersle katılmadığınızda tüm e-seminerlerin video kayıtlarına istediğiniz zaman erişebilirsiniz.

çıkış sınav soruları

Derslerinize ait geçmiş yıllarda yapılan sınavlarda çıkmış sorulara erişebilirsiniz.

ders anlatım videoları

Derslerinize ait konu anlatım videolarına bilgisayarınızdan veya mobil cihazınızdan istediğiniz zaman istediğiniz yerden ulaşabilir, videoları dilediğiniz kadar izleyebilirsiniz.

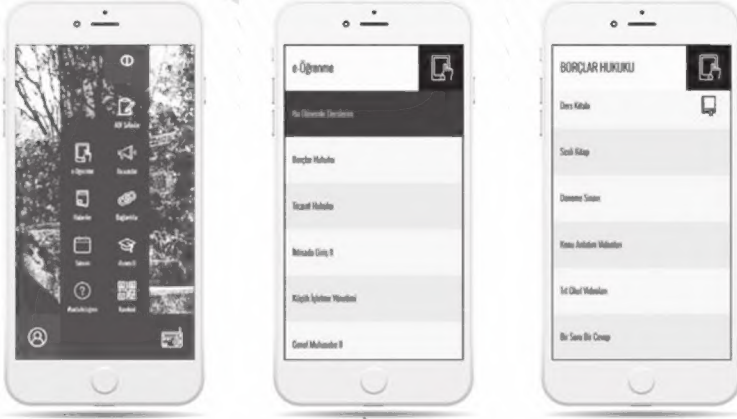
444 10 26

0850 200 46 10-19 (10hat)
www.anadolu.edu.tr

www.eogrenme.anadolu.edu.tr

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

anadolu
mobil

- AÖF sınavları
- sınav giriş belgesi
- sınav sonuçları
- itunes u
- duyurular
- sor/izle/öğren
- ders kitabı
- sesli kitap
- deneme sınavları
- konu anlatım videoları
- TRT okul videoları
- e-seminer dersleri
- takvim

444 10 26

0850 200 46 10-19 (10hat)
www.anadolu.edu.tr

www.eogrenme.anadolu.edu.tr

T.C. ANADOLU ÜNİVERSİTESİ YAYINI NO: 2076
AÇIKÖĞRETİM FAKÜLTESİ YAYINI NO: 1110

Anadolu Üniversitesi
İlâhiyat Önlisans Programı

ARAPÇA-III

Editör

Prof.Dr. Ahmet Turan ARSLAN

Yazarlar

Prof.Dr. Ahmet Turan ARSLAN (Ünite 5, 6, 8)

Prof.Dr. Tacittin UZUN (Ünite 1, 2)

Prof.Dr. Ali BULUT (Ünite 3, 4, 7)

Prof.Dr. Halil İbrahim KAÇAR (Ünite 9, 10)

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Anadolu Üniversitesine aittir.
“Uzaktan Öğretim” tekniğine uygun olarak hazırlanan bu kitabın bütün hakları saklıdır.
İlgili kuruluştan izin almadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt
veya başka şekillerde çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz.

Copyright © 2010 by Anadolu University

All rights reserved

No part of this book may be reproduced or stored in a retrieval system, or transmitted
in any form or by any means mechanical, electronic, photocopy, magnetic tape or otherwise, without
permission in writing from the University.

Genel Akademik Koordinatörler

Prof.Dr. İbrahim Hatiboğlu (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)

Prof.Dr. Ali Erbaş (Sakarya Üniversitesi)

Program Koordinatörü

Prof.Dr. Cemil Ulukan

Uzaktan Öğretim Tasarım Birimi

Genel Koordinatör

Prof.Dr. Levend Kılıç

Genel Koordinatör Yardımcısı

Öğretim Tasarımcısı

Prof.Dr. Müjgan Yazıcı Bozkaya

Öğretim Tasarımcısı Yardımcıları

Yrd.Doç.Dr. Mehmet Fırat

Arş.Gör. Nur Özer Canarlan

Grafik Tasarım Yönetmenleri

Prof. Tevfik Fikret Uçar

Öğr.Gör. Cemalettin Yıldız

Ölçme Değerlendirme Sorumlusu

Öğr.Gör. Fatma Şennur Arslan

Kitap Koordinasyon Birimi

Doç.Dr. Feyyaz Bodur

Uzm. Nermin Özgür

Kapak Düzeni

Prof. Tevfik Fikret Uçar

Dizgi

Açıköğretim Fakültesi Dizgi Ekibi

Arapça-III

ISBN

978-975-06-0759-2

8. Baskı

Bu kitap ANADOLU ÜNİVERSİTESİ Web-Ofset Tesislerinde 60.000 adet basılmıştır.
ESKİŞEHİR, Nisan 2016

İÇİNDEKİLER

Ünite 1: Mezîd Fiiller/ الأفعال المزيّدة	2
Ünite 2: Haber Türleri/ أنواع الخبر	34
Ünite 3: İsm-i Mevsûl/ الإسم الموصول	64
Ünite 4: İletli Fiiller ve Çekimi/ الأفعال المعتبرة وتصريفها	92
Ünite 5: Nâibü'l-Fâil/ نائب الفاعل	126
Ünite 6: el-Mef'ûlü Fih: Zaman ve Mekân Zarfları/ المفعول فيه	150
Ünite 7: el-Mef'ûlü'l-Mutlak/ المفعول المطلق	178
Ünite 8: el-Mef'ûlü Leh/ المفعول له	202
Ünite 9: Atf ve Edatları/ العطف وحروفه	224
Ünite 10: Hâl ve Türleri/ الحال وأنواعه	246

ÖNSÖZ

Çağdaş insanın iletişim ihtiyaçları artık yalnızca anadille karşılanamamakta, bir ya da daha fazla yabancı dilin öğrenilmesine, günümüzde kaçınılmaz bir zorunluluk gözüyle bakılmaktadır. Ülkemizde yabancı dil öğretimi uzun zamandan beri orta ve yüksek eğitimin ayrılmaz bir parçası olarak ele alınmış, böylece hiç değilse “okumuş” kişilerin bu değerli bildirişim aracına sahip olmaları tavsiye edilmiştir.

Ülkemizde öğretilmesi kararlaştırılan yabancı dillerden birisi de Arapça’dır. Bu karar çok yerindedir. Çünkü Arapça çok uzun bir tarihî geçmişe sahip oluşunun yanında, Emevî, Abbasî, Selçuklu ve Osmanlı Devletlerinin yaşadığı çok geniş bir coğrafi alana yayılmış, oralarda yaşayan ve bu coğrafyaya komşu bölgelerdeki insanların dînî, edebî, tarihî ve çeşitli yönlerden kültürel hayatlarını güçlü bir şekilde ilgilendirmiş bir dildir. Bu uluslararası özelliğini Arapça günümüzde de devam ettirmektedir. Nitekim Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, UNESCO, Afrika Birliği, İslam Konferansı Örgütü gibi uluslararası kuruluşlarda çalışma dili olarak kabul edilen önemli dillerden birisi de Arapça’dır. Bu önemi dolayısıyla bir asra yakın zamandan beri Arapça, uluslararası yayın kuruluşlarında yerini almış bulunmaktadır. Son olarak TRT de Arapça yayın yapan bir televizyon kanalı kurmuştur. İşte bütün bunlar gösteriyor ki, Arapça dînî, edebî ve kültürel bakımından tarihte oynadığı rol yanında günümüzde de dünyanın pek çok ülkesinde ekonomik, ticarî ve hatta politik alanlarda insanların dikkatini çeken ve yaşayan bir dil olma özelliğini korumaktadır.

Arapça’nın ülkemiz için önemi ise daha büyüktür. Şöyle ki coğrafi yakınlığı dolayısıyla ülkemizin Arap ülkeleri ile uzun bir geçmişe sahip olan komşuluk ilişkisi söz konusudur. Bununla beraber İslam Dîni’nin temel kitabı Kur’ân-ı Kerîm’in ve onun bir tür yorumu diyebileceğimiz hadislerin dilinin Arapça olması, ayrıca bu iki temel kaynağın açıklanması ve yorumlanması uğrunda oluşturulan İslâmî ilimler alanında ortaya konulmuş bulunan ölümsüz eserlerin bu dille yazılmış olması da bir diğer önemli unsurdur. Öte yandan ülkemiz kültürü için çok sayıda dînî, edebî, tarihî alanlarda Arapça yazılmış bir çok esere de sahip bulunmaktayız. Bütün bunların yanında son yıllarda ekonomik zorunlulukların sonucu olarak vatandaşlarımız Arap ülkeleriyle iletişim kurma ihtiyacı duymaktadırlar.

İnsanımız için öneminden kısaca bahsettiğimiz Arapça, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi İlahiyat Önlisans Programında da haklı olarak yerini almıştır. Elinizdeki bu kitap Arapça III dersi konularını içermektedir. Her ünitenin amaçları ve dersin daha kolay ve sağlam bir şekilde öğrenilmesi için

yapılan önerilerden sonra bir “okuma parçası” verilmiştir. Okuma parçasının ardından parçanın anlaşılması için çeşitli alıştırmalar konulmuştur. Sonra üniteye işlenen dilbilgisi konusu, basit bir anlatımla ve hareketli örnekleriyle birlikte anlamları da yazılmıştır. Örnek cümlelerin doğru bir şekilde anlaşılmasını sağlamak için anlamları da yanlarına yazılmıştır. Üniteyle ilgili çeşitli alıştırmalarla birlikte konunun bir özeti verilmiştir. Bu seviyede anlamına ihtiyaç duyulabileceğini düşündüğümüz kelime ve deyimler alfabetik olarak dizilmiştir. ‘Sıra Sizde’ ve ‘Kendimizi Sımayalım’ bölümlerinin yanıt anahtarları da kolaylık sağlamak amacıyla dersin sonuna konulmuştur.

Şimdi bu kitapta yazılanları en iyi bir şekilde öğrenebilmek için nasıl çalışalım? İşte şu aşağıda sıraladıklarımızı uyguladığımız takdirde bu amacımızın gerçekleşmiş olacağını göreceksiniz.

- Önce Arapça’yı öğrenebileceğinize kendinizi inandırınız. “Öğrenemem” korkusunu kalbinizden atınız.
- Arapça’yı öğrenmeye gönülden ve samimiyetle karar veriniz.
- Okuma parçalarını dikkatli bir şekilde okuyunuz.
- Anlamalarını bilemediğiniz kelime ve deyimleri üniteye ilgili yerinden bulmaya çalışınız. Yine de bilemediğiniz kelime olursa herhangi bir Arapça sözlükten faydalanınız.
- Dilbilgisi kısmında anlatılanları ve örnek cümleleri kavrayınız.
- Verilen alıştırmaları istendiği şekilde yapınız.
- Alıştırmalar için sizin verdiğiniz karşılıkları yanıt anahtarındakiyle kontrol ediniz. Yanlışlarınız varsa konuyu tekrarlayarak noksanlarınızı tamamlayınız.
- Türkçe’den Arapça’ya çevirileri yapınız. Siz de benzer cümleleri kurarak çevirmeye çalışınız.
- Ders çalışırken yanınızda Arapça bir sözlük bulundurmaya alışkanlık haline getiriniz. Bu çok önemlidir, çünkü Arapça metinler şu kitabın iki kapağı arasındakilerden ibaret değildir. Arapça metinleri anlamamız için en başta gelen kelime ve gramer bilginizin yanında Arapça-Türkçe veya Arapça-Arapça sözlüklerdir.
- Arapça radyo, Tv ve internet yayınlarını takip ediniz.
- Bir dili dolayısıyla Arapçayı öğrenmenin en iyi yolu AZ DA OLSA SÜREKLİ bir şekilde çalışmaktır.

Bu kitabın hazırlanmasında emeği geçen herkese teşekkürü bir borç bilir ve Arapça öğrenmek isteyen herkese üstün başarılar dilerim.

Prof. Dr. Ahmet Turan ARSLAN (Editör)

1

Amaçlarımız

Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- Mezîd fiili tanıyabilecek,
- Sülâsînin mezîdi rubâî, humâsî ve sūdâsî fiillerle kalıplarını ayırt edebilecek,
- Rubâî mücerred, rubâînin mezîdi humâsî ve sūdâsî fiillerle onların kalıplarını tanıyabilecek,
- Arapçada kalıplar vasıtasıyla yeni cümleler kurabileceksiniz.

Anahtar Kavramlar

- Mezîd fiil
- Sülâsî
- Rubâî
- Sülâsînin mezîdi rubâî, humâsî ve sūdâsî
- Rubâî mucerred, rubâînin mezîdi humâsî ve sūdâsî

Öneriler

Bu üniteyi daha iyi kavrayabilmek için okumaya başlamadan önce;

- M. Meral Çörtü'nün Arapça Dilbilgisi Sarf Kitabı'ndan Sahîh fiil çekimleri konusuna baş vurunuz.
- Arapça-Türkçe bir sözlükten خَرَجَ ve كَتَبَ gibi bazı fiillerin türevlerini gözden geçirin. Okuyacağımız metinlerde çok ihtiyaç duyacağımız için sözlük kullanmaya alışınız.

Mezîd Fiiller

الأَفْعَالُ الْمَزِيدَةُ

GİRİŞ

Bitişken dillerde bir kelimedenden değişik mânâlar elde etmek için, değişik eklerden istifade edilir. Mesela, bitişken dillerden olan Türkçemiz'deki "YAZ" kökünden değişik mânâlar elde etmek için bu kökün sonuna, aşağıdaki listede görülen ekler getirilir:

Yaz-ı	:Yazı
Yaz-ıcı	:Yazıcı
Yaz-an	:Yazan
Yaz-ar	:Yazar
Yaz-ılan	:Yazılan
Yaz-mak	:Yazmak
Yaz-dır-mak	:Yazdırmak
Yaz-dır-ıl-mak	:Yazdırılmak
Yaz-ım	:Yazım
Yaz-ış	:Yazış

Görüldüğü gibi, ortak kökten yeni mânâlar elde etmek için kökün sonuna getirilen değişik eklerden istifade edilmiştir. Arapça gibi bükülgen dillerde ise, değişik mânâlar elde etmek için isim ve fiillere şamil olmak üzere, ekler ilave etmek yerine, kelimeler değişik kalıplara nakledilir. İşte bu, mücerret birer kök olan (فعل) ile (فعلل) köklerine bazı harfler ilave etmek ya da kök harflerindeki bazı harfleri tekrarlamak suretiyle yapılır. Bu şekilde elde edilen fiillere mezîd yani ilaveli fiiller denir.

INTERNET

Arapça kelimeler ve fiil çekimleriyle ilgili daha ayrıntılı örnekler için <http://www.onlinearabic.net> adresine başvurabilirsiniz.

OKUMA PARÇASI

مَنْ يَكْسِبُ السَّبَاقَ؟

جَلَسَ الْأَرْزَبُ مَعَ صَدِيقَيْهِ السُّلْحَفَاءِ يَفْرَاقِ قِصَّةَ سَبَاقِ الْأَرْزَبِ مَعَ السُّلْحَفَاءِ، وَكَيْفَ سَبَقَتْهُ السُّلْحَفَاءُ بِهَيْمَتِهَا وَنَشَاطِهَا.

قَالَ الْأَرْزَبُ: هَذَا غِشٌّ وَخِدَاعٌ، كَانَ عَلَى جَدَّتِكَ السُّلْحَفَاءُ أَنْ تُوقِفَ جَدِّي الْأَرْزَبَ عِنْدَمَا نَامَ، لَا أَنْ تَنْتَهِيَ الْفُرْصَةَ وَتَسْتَمِرَّ فِي الْمَسِيرِ، لَا أَرْضَى أَنْ تُخَدِّعَ جَدَّتَكَ جَدِّي. صَحَّحَتِ السُّلْحَفَاءُ وَقَالَتْ: هَذَا لَيْسَ غِشًّا، بَلْ نَشَاطٌ وَهَيْمَةٌ عَالِيَةٌ.

عَبَسَ الْأَرْزَبُ وَقَالَ: هَكَذَا دَائِمًا أَنْتِ، تُدَافِعِينَ عَنِ أَجْدَادِكِ حَتَّى وَإِنْ كَانُوا عَلَى خَطَأٍ.

قَالَتِ السُّلْحَفَاءُ: أَشْعُرُ بِالْفَخْرِ عِنْدَمَا أَتَحَدَّثُ عَنِ أَجْدَادِي، وَهَذَا مِنْ حَقِّي، كَمَا أَنَّكَ تَفْتَخِرُ بِأَجْدَادِكَ. ثُمَّ قَالَتِ السُّلْحَفَاءُ وَهِيَ تَبْتَسِمُ: حَسَنًا.. حَسَنًا.. يَا صَدِيقِي.. مَا رَأَيْتُكَ أَنْ تَسَابِقَ هَذِهِ الْمَرْءَةَ، لِنَرَى مَنْ سَيَسْبِقُ أَوْلًا.

قَالَ الْأَرْزَبُ: هَيَّا.. هَيَّا.. وَلَتَكُنْ تِلْكَ الشَّجَرَةُ الْبَعِيدَةُ هِيَ خَيَابَةُ السَّبَاقِ.

قَالَتِ السُّلْحَفَاءُ: إِذَنْ عَدًّا صَبَاحًا وَعِنْدَ طُلُوعِ الْفَجْرِ، عِنْدَمَا يَصِيحُ الدِّيكُ، سَيَكُونُ الْإِنْطِلَاقُ، مِنْ هَذِهِ النُّقْطَةِ.

قَالَ الْأَرْزَبُ: إِذَنْ سَنَنَامُ هُنَا عِنْدَ هَذِهِ النُّقْطَةِ كَمَا نَبْدَأُ السَّبَاقَ عَدًّا.

وَعِنْدَ الْمَسَاءِ أَذْخَلَتِ السُّلْحَفَاءُ رَأْسَهَا فِي قَوَاقِعِهَا، وَعَطَّتْ فِي نَوْمٍ عَمِيقٍ، كَمَا تَتَأَهَّبُ لِسَبَاقِ يَوْمٍ غَدٍ. اسْتَلْقَى الْأَرْزَبُ عَلَى الْأَرْضِ وَحَاوَلَ النَّوْمَ، وَلَكِنَّهُ تَدَكَّرَ جَدَّهُ الْأَرْزَبَ، فَخَافَ أَنْ يَنَامَ وَتَحِينَ سَاعَةُ الْإِنْطِلَاقِ، وَيُخَسِرَ السَّبَاقَ كَمَا خَسِرَهُ جَدُّهُ الْأَوَّلُ.

وَقَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ بِقَلِيلٍ أَخَذَ النُّعَاسُ يُدَاعِبُ عَيْنِي الْأَرْزَبِ، وَالْأَرْزَبُ يَطْرُدُ النُّعَاسَ بِإِصْرَارٍ، وَمَا أَنْ طَلَعَتِ الشَّمْسُ حَتَّى غَطَّ الْأَرْزَبُ فِي سَبَاتٍ عَمِيقٍ.

صَاحَ الدِّيكُ مُعَلِنًا بَدَأَ النَّهَارَ.

اسْتَيْقَظَتِ السُّلْحَفَاءُ وَفَرَّكَتْ عَيْنَيْهَا، وَنَظَرَتْ إِلَى الْأَرْزَبِ فَوَجَدَتْهُ يَغُطُّ فِي النَّوْمِ.

صَاحَتِ السُّلْحَفَاءُ عَلَى الْأَرْزَبِ تُوَقِّظُهُ دُونَ جَدْوَى.

تَدَكَّرَتِ السُّلْحَفَاءُ الْوَعْدَ بِأَنْ يَبْدَأَ السَّبَاقَ عِنْدَ صِيحِ الدِّيكِ، وَهَا هُوَ الدِّيكُ يَصِيحُ بِصَوْتِهِ الْعَالِي، وَالْأَرْزَبُ لَا يَسْتَيْقِظُ، وَهَذَا ذَنْبُهُ وَلَيْسَ ذَنْبُ السُّلْحَفَاءِ.

بَدَأَتِ السُّلْحَفَاءُ بِالْمَسِيرِ بِهَيْمَةٍ عَالِيَةٍ، وَهِيَ تَتَدَكَّرُ جَدَّتَهَا عِنْدَمَا سَبَقَتِ الْأَرْزَبَ، فَتَرِيدُ مِنْ سُرْعَتِهَا.

تَوَسَّطَتِ الشَّمْسُ كَيْدَ السَّمَاءِ، وَأَخَذَتْ تَرْمِي بِأَشْعَتِهَا الدَّافِقَةَ وَجْهَ الْأَرْزَبِ النَّائِمِ، وَفَجْأَةً اسْتَيْقَظَ الْأَرْزَبُ وَنَظَرَ صَوْبَ السُّلْحَفَاءِ فَلَمْ يَجِدْهَا.

إِنْطَلَقَ الْأَرْزَبُ يَعْذُو حَتَّى وَصَلَ الشَّجَرَةَ الْمُتَّفِقَ عَلَيْهَا، وَهُنَاكَ كَانَتِ الْمُفَاجَأَةُ الْعَظِيمَةُ.

فَقَدْ رَأَى السُّلْحَفَاءُ عِنْدَ الشَّجَرَةِ تَمَسَّحَ عِرْقِهَا وَهِيَ سَعِيدَةٌ بِإِنْصَارِهِ.

صَحِكَتِ السُّلْخَفَاءُ وَقَالَتْ: حَاوَلْتُ إِيقَاطَكَ ذُونَ جَدْوَى، فَلَا تُلْقِي بِاللُّومِ عَلَيَّ، وَغَدَا سَيَحْكِي أَحْفَادِي
عَنْ هَذَا السَّبَاقِ بِفَخْرٍ إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى.
بَكَى الْأَرْتَبُ حَتَّى احْمَرَّتْ أَنْفُهُ، لِأَنَّهُ خَسِرَ السَّبَاقَ كَمَا خَسِرَهُ جَدُّهُ الْأَوَّلُ.
وَذَهَبَ مُغَاضِبًا يَنْدُبُ حَظَّهُ الْمُتَعَتِّرَ.

Metni Kavrama Alıştırılmaları

1. Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. كيف بدأت السُّلْخَفَاءُ بالمسير؟
2. لماذا بكى الأرتب حتى احمر أنفه؟
3. متى أدخلت السُّلْخَفَاءُ رأسها في قوقعيتها؟
4. متى أخذ العاس يداعب عيني الأرتب؟
5. لماذا يصيح الديك؟
6. متى تشعر السُّلْخَفَاءُ بالفخر؟
7. عن كائنات السُّلْخَفَاءُ تُدافع دائماً؟
8. ماذا لا يرضى الأرتب؟
9. من أين سيكون الإنطلاق؟
10. من كسب السَّبَاق؟

2. Aşağıdaki cümlelerde altı çizili kelimeler mâzî ise, muzâri ve mastarlarını; muzâri ise, mâzî ve mastarlarını belirtiniz.

1. كان على جدتك السُّلْخَفَاءِ أَنْ تُوقِظَ جَدِّي الأرتب عندما نام.
2. صَحِكَتِ السُّلْخَفَاءُ وَقَالَتْ: حَاوَلْتُ إِيقَاطَكَ ذُونَ جَدْوَى.
3. وَفَجْأَةً اسْتَيْقِظَ الأرتب وَنَظَرَ صَوْبَ السُّلْخَفَاءِ فَلَمْ يَجِدْهَا.
4. تَذَكَّرَتِ السُّلْخَفَاءُ الوَعْدَ بِأَنْ يَبْدَأَ السَّبَاقَ عِنْدَ صِيحِ الدِّيكِ.
5. وَمَا أَنْ طَلَعَتِ الشَّمْسُ حَتَّى غَطَّ الأرتبُ فِي سُبَاتٍ عَمِيقٍ.
6. مَا رَأَيْتُكَ أَنْ تَتَسَابَقَ هَذِهِ المَرَّةَ، لِتَرَى مِنْ سَيَسِيقِ أَوْلَا.
7. وَقَالَ: هَكَذَا دَائِمًا أَنْتِ، تُدَافِعِينَ عَنِ أَجْدَادِكَ حَتَّى وَإِنْ كَانُوا عَلَى.
8. قَالَتِ السُّلْخَفَاءُ: أَشْعُرُ بِالفَخْرِ عِنْدَمَا أُتَخَذْتُ عَنْ أَجْدَادِي.
9. وَهَذَا مِنْ حَقِّي، كَمَا أَنَّكَ تَفْتَحِرُ بِأَجْدَادِكَ.
10. ثُمَّ قَالَتِ السُّلْخَفَاءُ وَهِيَ تَتَبَسَّمُ: حَسَنًا.. حَسَنًا.. يَا صَدِيقِي

3. Aşağıdaki cümlelerde altı çizili kelimelerin eş anlamlılarını parantez arasındaki kelimelerden seçiniz.

(نشاهد - رَقَدَ - زَهَوُ - الحارة - استعد - زَلَّةٌ - يَجْرِي - تَعُشُ - صاحبة - أُحْسِنُ ب)

1. جَلَسَ الْأَرْزَبُ مَعَ صَدِيقَتِهِ السُّلْحَفَاءِ يَفْرَأَنَ قِصَّةَ سِبَاقِ الْأَرْزَبِ مَعَ السُّلْحَفَاءِ.
2. كَانَ عَلَى جَدَّتِكَ السُّلْحَفَاءِ أَنْ تُوقِفَ جَدِّي الْأَرْزَبِ عِنْدَمَا نَامَ.
3. أَنْتِ تُدَافِعِينَ عَنِ أَجْدَادِكِ حَتَّى وَإِنْ كَانُوا عَلَى خَطَأٍ.
4. انْطَلَقَ الْأَرْزَبُ يَعدُو حَتَّى وَصَلَ الشَّجَرَةَ الْمُتَّفِقَ عَلَيْهَا.
5. لَا أَرْضَى أَنْ تُخَدَعَ جَدَّتُكَ جَدِّي.
6. أَشْعُرُ بِالْفَخْرِ عِنْدَمَا أَتَحَدَّثُ عَنِ أَجْدَادِي.
7. وَأَخَذْتُ تُرْمِي بِأَشْعِيهَا الدَّافِيَةَ وَجْهَ الْأَرْزَبِ النَّائِمِ.
8. مَا رَأَيْتُكَ أَنْ نَتَسَابَقَ هَذِهِ الْمَرَّةَ، لِتَرَى مِنْ سَيَسْبِقُ أَوْلَا.
9. وَعَطَّتُ فِي نَوْمٍ عَمِيقٍ، كَيْ تَتَأَهَّبَ لِسِبَاقِ يَوْمٍ عَدِي.
10. وَغَدَا سَيَحْكِي أَحْفَادِي عَنِ هَذَا السِّبَاقِ بِفَخْرٍ إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى.

4. Aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili mâzî fiilleri, muzârileriyle değiştirerek kurunuz.

1. اسْتَلْقَى الْأَرْزَبُ عَلَى الْأَرْضِ وَحَاوَلَ النَّوْمَ، وَلَكِنَّهُ تَذَكَّرَ جَدَّهُ الْأَرْزَبِ.
2. صَحِيحَتِ السُّلْحَفَاءِ وَقَالَتْ: حَاوَلْتُ إِيقَاطَكَ دُونَ جَدْوَى.
3. اسْتَيْقَظَتِ السُّلْحَفَاءُ وَفَرَكَتْ عَيْنَيْهَا، وَنَظَرَتْ إِلَى الْأَرْزَبِ.
4. جَلَسَ الْأَرْزَبُ مَعَ صَدِيقَتِهِ السُّلْحَفَاءِ.
5. وَعِنْدَ الْمَسَاءِ أَدْخَلَتِ السُّلْحَفَاءُ رَأْسَهَا فِي قَوِّعَتِهَا، وَعَطَّتُ فِي نَوْمٍ عَمِيقٍ.
6. وَصَلَ الشَّجَرَةَ الْمُتَّفِقَ عَلَيْهَا.
7. احْمَرَّ أَنْفُ الْأَرْزَبِ.
8. انْطَلَقَ الْأَرْزَبُ.
9. عَبَسَ الْأَرْزَبُ وَقَالَ: هَكَذَا دَائِمًا أَنْتِ.
10. خَسِرَ الْأَرْزَبُ السِّبَاقَ

5. Aşağıdaki cümlelerde altı çizili kelimelerin zıt anlamlılarını parantez arasındaki kelimelerden seçiniz.

(الْقَرِيْبَةُ - نَقْصَ - الحافِضَ - بَكَتْ - أَمِنَ - شَفِيًّا - بِدَايَةِ - البَارِدَةُ - الآخر - عَدُوٌّ)

1. صَحَّكَتِ السُّلْحَفَاةُ.
2. فَتَزِيدُ مِنْ سُرْعَتِهَا.
3. وَهَا هُوَ الدَّيْكُ يَصِيحُ بِصَوْتِهِ الْعَالِي.
4. ثُمَّ قَالَتِ السُّلْحَفَاةُ وَهِيَ تَبْتَسِمُ: حَسَنًا.. حَسَنًا.. يَا صَدِيقِي.
5. وَلَكِنَّهُ تَذَكَّرَ جَدُّهُ الْأَرْزَبَ.
6. وَأَخَذَتْ تَرْمِي بِأَشْعِيهَا الدَّافِتَةَ وَجْهَ الْأَرْزَبِ النَّائِمِ.
7. فُخَافَ أَنْ يَنَامَ وَتَحِينَ سَاعَةَ الْإِنْتِطَاقِ، وَتُحَسَّرُ السَّبَاقَ كَمَا خَسِرَهُ جَدُّهُ الْأَوَّلُ.
8. فَقَدْ رَأَى السُّلْحَفَاةَ عِنْدَ الشَّجَرَةِ تَمْسُخُ عِرْقَهَا وَهِيَ سَعِيدَةٌ بِإِنْتِصَارِهِ.
9. وَلْتَكُنْ تِلْكَ الشَّجَرَةُ الْعَيْدَةُ هِيَ نَهَابَةُ السَّبَاقِ.

6. Aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili kelimelerin çoğullarını tespit ediniz.

1. إِذْ سَنَنَامُ هُنَا عِنْدَ هَذِهِ النُّقْطَةِ كَيْ نَبْدَأَ السَّبَاقَ عَدَاً.
2. وَعِنْدَ الْمَسَاءِ أَدْخَلَتْ السُّلْحَفَاةَ رَأْسَهَا فِي فَوْقَعَتِهَا.
3. جَلَسَ الْأَرْزَبُ مَعَ صَدِيقِيهِ السُّلْحَفَاةِ يَقْرَأَنَ قِصَّةَ سَبَاقِ الْأَرْزَبِ مَعَ السُّلْحَفَاةِ.
4. إِسْتَلْقَى الْأَرْزَبُ عَلَى الْأَرْضِ.
5. عِنْدَمَا يَصِيحُ الدَّيْكُ، سَيَكُونُ الْإِنْتِطَاقُ، مِنْ هَذِهِ النُّقْطَةِ.
6. وَهَذَا ذَنْبُهُ وَلَيْسَ ذَنْبُ السُّلْحَفَاةِ.
7. تَوَسَّطَتِ الشَّمْسُ كَبِدَ السَّمَاءِ.
8. بَكَى الْأَرْزَبُ حَتَّى اجْمَرَ أَنْفُهُ.
9. صَاحَ الدَّيْكُ مُعْلِنًا بَدْءَ النَّهَارِ.
10. وَأَخَذَتْ تَرْمِي بِأَشْعِيهَا الدَّافِتَةَ وَجْهَ الْأَرْزَبِ النَّائِمِ.

7. Aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili kelimelerin tekillerini tespit ediniz.

1. تُدَافِعِينَ عَنِ أَجْدَادِكِ حَتَّى وَإِنْ كَانُوا عَلَى خَطَاٍ.
2. وَأَخَذَتْ تَرْمِي بِأَشْعِيهَا الدَّافِتَةَ وَجْهَ الْأَرْزَبِ النَّائِمِ.
3. وَعَدَا سَيَحْكِي أَحْفَادِي عَنِ هَذَا السَّبَاقِ بِفَخْرٍ إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى.

DİL BİLGİSİ

MEZİD FİİLLER

Mezîd Fiilin Tarifi ve Babları

Fiiller en az üç harflidir. Başka bir deyişle fiil kalıpları en az üç harflidir. Bunlara sülâsî (üç harfli) fiiller denilir. Kök harflerinin sayısı dört olan fiiller de vardır. Bunlara da rubâî (dört harfli) fiiller denilir. Bu harflere ilave edilerek elde edilen kalıpların mânâları, harf sayısının artmasına göre değişmektedir. Mezîd bablar, üç harfli fiillere bazen bir, bazen iki, bazen de üç harf; dört harfli fiillere de bazen bir, bazen iki harf ilave edilerek elde edilir.

Sülâsînin Mezîdi Rubâî Fiiller

Üç harfli olan fiillere bir harf ilave edilerek üç fiil kalıbı elde edilir. Bu kalıplar: **فَعَلَ** fiilinin başına bir hemze ilave etmekle **أَفْعَلَ**, ortasına orta harfinin cinsinden bir harf ilave etmekle **فَعْلَل**, baş harfiyle orta harfi arasında elif ilave etmek suretiyle de **فَاعَلَ** kalıpları elde edilmektedir.

Bu fiiller muzâri ve masdarlarıyla birlikte bir kalıp oluştururlar. Sülâsînin mezîdi (ilavelisi) olarak meydana gelen rubâî fiillerin (dört harfli) kalıpları veya babları şunlardır:

1. أَفْعَلَ-يُفْعَلُ-إِفْعَالٌ babı

Okuma parçasında geçen **تَوَقَّطُ** fiili bu babtandır. Mâzîsi **أَيْقَطُ**, muzârii **يُوقِطُ**, masdarı da **إِيقَاطٌ** dır. **أَيْقَطُ** nın sülâsîsi **يَقِطُ** idi ve “uyanık ve dikkatli oldu” anlamındaydı. Mâzîsinin başına bir hemze ilave edilerek **أَيْقَطُ** oldu. Bu arada anlamı “uyandırdı” oldu. Bu fiilin hangi babtandır denilir. Yine okuma parçasında geçen **أَدْخَلْتُ** fiili de **إِفْعَالٌ** babındandır denilir. Yine okuma parçasında geçen **أَدْخَلْتُ** fiili de **إِفْعَالٌ** babındandır. Mâzî, muzâri ve masdarıyla söylersek, **أَدْخَلَ-يُدْخِلُ-إِدْخَالٌ** olur.

DİKKAT

إِفْعَالٌ babından gelen fiillerin emrinde baştaki hemze, fethalı olur. Mesela, **أَكْرَمَ** (ikram etti) fiilinin emri **أَكْرَمِ** (ikram et) dir.

Özelliği (Binâsı)

إِفْعَالٌ babına aktarılan bir fiil genellikle şu yeni mânâlardan birini kazanır.

1. Müteaddîlik (Geçişlilik)

Fiil, aslında lâzım (geçişsiz) ise اِفْعَالِ babına nakledilmekle, bir mef'ûle müteaddî olur. Yani bir mef'ûlun bih sarîh (Harf-i cersiz mef'ûl) alır. Örnek:

خَرَجَ مُحَمَّدٌ. *Mahmut çıktı.*

أَخْرَجَ مُحَمَّدٌ الْقَلَمَ مِنْ جَيْبِهِ. *Mahmut kalemi cebinden çıkardı.*

Eğer fiil bir mef'ûle müteaddî ise, اِفْعَالِ babına nakledilmekle iki mef'ûle müteaddî olur. Örnek:

فَهِمَ خَالِدٌ الدَّرْسَ. *Halid dersi anladı.*

أَفْهَمَ خَالِدٌ عَلِيًّا الدَّرْسَ. *Halid Ali'ye dersi anlattı.*

Eğer fiil iki mef'ûle müteaddî ise, اِفْعَالِ babına nakledilmekle üç mef'ûle müteaddî olur. Örnek:

عَلِمْتُ صَالِحًا مُطِيعًا. *Salih'in itaatkar olduğunu bildim.*

أَعْلَمْتُ مُحَمَّدًا صَالِحًا مُطِيعًا. *Muhammed'e Salih'in itaatkar olduğunu bildirdim.*

2. Duhûl: Bir zaman veya yere girme anlamı ifade edebilir.

أَصْبَحَ حَسَنٌ. *Hasan sabahladı.*

أَغْرَقَ حُسَيْنٌ. *Hüseyin Irak'a girdi.*

3. Sayrûret: Bir halden başka bir hale geçmeyi ifade eder:

أَثْمَرَ البُسْتَانَ. *Bahçe meyve verdi.*

أَفْقَرَ إِسْمَاعِيلَ. *İsmail fakirleşti.*

4. Haynûnet: Zamanı gelmek anlamını ifade edebilir. Örnek:

أَخْصَدَ الزَّرْعَ. *Ekin biçme zamanı geldi.*

5. Bazen sülâsisi ile aynı mânâyı ifade edebilir. Örnek:

شَكَلَ الأَمْرَ. *İş karıştı.*

أَشْكَلَ الأَمْرَ. *İş karıştı.*

2. فَعَلٌ-يُفَعِّلُ-تَفَعَّلَ babı:

فَعَلٌ nin aynı yani orta harfi tekrarlanmak, başka bir ifadeyle şeddelenmek suretiyle bu bab elde edilmiştir.

Bu kalıba şu örneği verebiliriz: عَلَّمَ-يُعَلِّمُ-تَعَلَّمَ öğretmek.

Özelliği (Binâsı)

تَفْعِيل babına aktarılan bir fiil genellikle Őu yeni mânâlardan birini kazanır.

1. Müteaddîlik (Geçişlilik)

Fiil aslında lâzım (geçişsiz) ise تَفْعِيل babına nakledilmekle, bir mef'ûle müteaddî olur. Örnek:

فَرِحَ زَيْدٌ. Zeyd sevindi.

فَرِحَ زَيْدٌ عَلَيَّا. Zeyd Ali'yi sevindirdi.

Fiil aslında bir mef'ûle müteaddî ise, تَفْعِيل babına nakledilmekle iki mef'ûle müteaddî olur. Örnek:

فَهَّمَ خَالِدٌ الْمَسْأَلَةَ. Halid problemi anladı.

فَهَّمَ خَالِدٌ عَلَيَّا الْمَسْأَلَةَ. Halid Ali'ye problemi anlattı.

2. Teksîr (Çokluk, abartı) bildirir. Bu çokluk bazen fiilin çokça meydana geldiğini bazen de o fiilin fâilinin çok olduğunu ifade eder.

Örnek:

عَلَّقْتُ الْبَابَ. Kapıyı kapattım.

عَلَّقْتُ الْبَابَ. Çok kapı kapattım.

3. Çok az olarak, sülâsî mücerredî ile aynı mânâyı ifade edebilir. Örnek:

حَمَّنَ الشَّيْءَ. Bir Şeyi tahmin etti.

حَمَّنَ الشَّيْءَ. Bir Şeyi tahmin etti.

3- فَاعِلٌ-يُفَاعِلُ-مُفَاعَلَةٌ babı:

فَعَلَ nin “fâ”sı yani birinci harfiyle ikinci harf i arasına bir elif ilave edilmek suretiyle bu bab elde edilir.

Okuma parçasında geöen تُدَافِعِينَ يُدَاعِبُ ve حَاوَلْتُ fiilleri bu babtandır. تُدَافِعِينَ kalıp olarak Şöyledir: مُدَافِعَةٌ-يُدَاعِبُ.

DİKKAT

فَاعِلٌ babının iki masdarı daha vardır: Birisi فِعَالٌ, diğeri فِيعَالٌ dir. Mesela, قَاتَلَ فِيعَالٌ (Savařmak) فِيعَالٌ kalıbında master gelmesi sadece bu fiile mahsustur.

دَاعِبٌ-يُدَاعِبُ-مُدَاعِبَةٌ kalıp olarak Şöyledir:

حَاوَلَ-يُحَاوِلُ-مُحَاوَلَةٌ kalıp olarak şöyledir:

Özelliği (Binâsı)

Bu baba nakledilen bir fiil şu mânâlardan birini kazanabilir.

1. Müşâreket (işteşlik): Bir fiilin birden çok özne tarafından karşılıklı, ortaklaşa yapıldığını belirttiği çatıya müşareket yani işteşlik denir. Örnek:

حَضَرَ زَيْدٌ عَمْرًا. Zeyd Amr'ı dövdü.

حَضَرَ زَيْدٌ عَمْرًا. Zeyd Amr'la dövüştü.

2. Müteaddîlik (Geçişlilik ifâde etmesi):

Örnek:

عَفَا الْمَرِيضَ Hasta iyileşti.

عَفَا اللَّهُ الْمَرِيضَ. Allah hastaya şifa verdi.

3. Nadiren sülâsî mücerredî ile aynı mânâyı ifade edebilir:

Örnek:

جَاوَزَ الْمَكَانَ. Bir yeri geçti.

جَاوَزَ الْمَكَانَ. Bir yeri geçti.

SIRA SIZDE

1

Aşağıdaki fiillerin bablarını belirtiniz.

أَرْسَلَ:

يُحَاطِبُ:

عَدَّدَ:

يُنَزِّلُ:

قَاتَلَ:

يُسَلِّمُ:

Sülâsînin Mezîdi Humâsî Fiiller

Sülâsî fiillere iki harf ilave edilerek harf sayıları beşe çıkan fiil kalıpları beştir. Bunlar:

1. اِنْفَعَلَ-يَنْفَعِلُ اِنْفَعَالٌ babı:

فَعَلَ nin baş tarafına kesreli bir hemze ve sakin bir nun ilavesiyle bu bab elde edilir.

Okuma parçasında geçen اِنطَلَقَ fiili bu babtandır. Muzâri ve masdarıyla birlikte şöyle denilir: اِنطَلَقَ - يَنْطَلِقُ - اِنطِلَاقٌ.

Bu bab mutavaat (dönüşlülük) için kullanılır. Mutavaat, öznenin cümlede geçen eylemden nesne gibi etkilendiği fiil çatısıdır. Örnek:

كَسَرَ الرَّجُلُ الرُّجْحَ. O camı kırdı.

انكسر الرجل الرُّجْحَ. Cam kırıldı.

2. اِفْتَعَلَ-يَفْتَعِلُ-اِفْتِعَالٌ babı:

فَعَلَ nin baş tarafına kesreli bir hemze ve fâsiyle aynı arasına bir tâ ilavesiyle bu bab elde edilir.

Okuma parçasında geçen اِنْتَهَزُ, اِنْفَتَحَ, اِنْتَسِمَ fiilleri bu babtandır. Mâzî ve masdarlarıyla birlikte şöyle deriz:

اِنْتَهَزَ-يَنْتَهِزُ-اِنْتِهَازٌ

اِنْفَتَحَ-يَفْتَحُ-اِنْفِتْحَازٌ

اِنْتَسَمَ-يَنْتَسِمُ-اِنْتِسَامٌ

Özelliği (Binâsı)

اِفْتِعَالٌ babına nakledilen bir fiil şu anlamlardan birini kazanabilir:

1. Mutavaat:

Örnek:

جَمَعْتُ الطُّلَّابَ فَاجْتَمَعُوا. Öğrencileri topladım, onlar da toplandılar.

2. Çalışıp çabalama:

Örnek:

كَسَبَ عَلِيٌّ. Ali kazandı.

اِكْتَسَبَ عَلِيٌّ. Ali kazanmaya çalıştı.

3. Müşareket (işteşlik):

Örnek:

سَبَقَ مُحَمَّدٌ اِبْرَاهِيْمَ. Muhammed İbrahim'i geçti.

اِسْتَبَقَ مُحَمَّدٌ اِبْرَاهِيْمَ. Muhammed İbrahim'le yarıştı.

4. Edinmek: Bir kimsenin bir şeye sahip olduğunu ifade eder.

Örnek:

اِحْتَمَمَ عَلِيٌّ. Ali yüzük edindi /taktı.

3. اِفْعَلٌ-يَفْعَلُ-اِفْعَالٌ babı:

فَعَلَ nin baş tarafına bir hemze ilavesi ve lâmin tekrarıyla bu bab elde edilir.

Okuma parçasında geçen اِحْمَرُ fiili bu babtandır.

اِحْمَرٌ-يَحْمَرُ-اِحْمِرًا . Kızardı, Kıp kırmızı oldu

Özelliği (Binâsı)

Bu bab, renk ve özürlerin abartılı anlatımı için kullanılır. Örnek:

اِصْفَرَّتِ الْاَوْزَاقُ Yapraklar sapsarı oldu /sarardı.

4. تَفَعَّلَ-يَتَفَعَّلُ-تَفَعُّلٌ babı:

فَعَلَ nin baş tarafına bir tâ ilavesi ve aynın tekrarıyla bu bab elde edilmiştir.

Okuma parçasında geçen اَتَحَدَّثُ, تَتَأَهَّبُ, تَدَكَّرُ fiilleri bu babtandır.

اَتَحَدَّثُ-يَتَحَدَّثُ-مُحَدِّثٌ . Konuştu.

تَتَأَهَّبُ-يَتَأَهَّبُ-تَأَهَّبٌ . Hazırlandı.

تَوَسَّطَ-يَتَوَسَّطُ-تَوَسُّطٌ . Ortaya geldi/ortada oldu.

Bâbının Özelliği (Binâsı) تَفَعُّلٌ

Bu baba nakledilen fiiller aşağıdaki mânâları kazanır:

1. تَفَعَّلَ babının mutavaatı:

Örnek: كَسَرْتُهُ فَتَكْسَرُ (Onu kırdım, o da kırıldı).

2. Tekellüf (Güçlülükle elde etme):

Örnek:

تَشَجَعْتُ Cesaret kazandım.

3. Azar azar yapmak:

Örnek:

تَجَرَّعْتُ الْمَاءَ . Suyu yudum yudum içtim.

4. Edinme:

Örnek:

تَوَسَّدْتُ الْحَجَرَ . Taşı yastık edindim.

5. تَفَاعُلٌ-يَتَفَاعَلُ-تَفَاعُلٌ babı:

فَعَلَ nin baş tarafına bir tâ, fâ ile ayn arasına bir elif ilavesiyle bu bab elde edilir.

Okuma parçasında geçen تَسَابَقٌ fiili bu babtandır.

. تَسَابَقٌ-يَتَسَابَقُ-تَسَابَقٌ

Özelliği (Binâsı)

تَفَاعُلٌ babına nakledilen fiiller şu mânâları kazanır:

1. Müşareket:

Örnek:

تَنَاصَرَ عَلِيٌّ وَمُحَمَّدٌ. *Ali`yle Muhammed yardımlaştılar.*

2. Olmayı Var Göstermek:

Örnek:

تَمَّوْنَا *Ölü numarası yaptık.*

3. مُفَاعَلَةٌ babının mutavaatı:

Örnek:

بَاعَدْتُهُ فَبَاعَدَ. *Onu uzaklaştırdım, o da uzaklaştı.*

SIRA SIZDE

2

Aşağıdaki bablardan hangilerininin mutâvaat ifade ettiğini belirtiniz.

تَفَاعُلٌ:

تَفَعُّلٌ:

إِفْعَالٌ:

إِفْتِعَالٌ:

إِنْفِعَالٌ:

Sülâsinin Mezîdi Sûdâsî Fiiller

Sülâsiye üç harf ilave edilerek elde edilen dört bab vardır:

1. اِسْتَفْعَالٌ-يَسْتَفْعَلُ-اِسْتَفْعَالٌ babı:

فَعَلَ nin baş tarafına hemze, sîn ve tâ (اِسْت) ilave edilmek suretiyle bu bab elde edilmiştir.

Okuma parçasında geçen تَسْتَمِرُّ ve اسْتَيْقَطُ fiilleri bu babtandır.

استمرَّ-يستمرُّ-استمرا: devam etti

استيقظ-يستيقظ-استيقاظ: uyandı

Özelliği (Binâsı)

Bu baba nakledilen fiiller, genellikle şu mânâları ifade ederler:

1. Taleb (İstemek):

Örnek:

استغفرتُ الله Allah'tan bağışlanma istedim.

2. Bir halden bir hale dönme:

Örnek:

استحجر الطين Çamur taşlaştı.

3. Bir şeyde fiilin aslının sıfat olarak bulunduğu inanamak:

Örnek:

استحسنتُ أمرَك İşinin güzel olduğuna inandım/beğendim.

2. اَفْعُولٌ-يَفْعُولٌ-اَفْعِيَالٌ babı:

فَعْلٌ nin baş tarafına bir hemze, aynıyla (ikinci harfiyle) lââmı (üçüncü harfi) arasına bir vav ve aynı cinsinden bir harf ilave edilmek suretiyle bu bab elde edilir.

اِحْلَوِيَّ اِحْلَوِيَّ اِحْلَوِيَّ (tatlı olmak, tatlı bulmak) bu babın örneğidir.

Bu bab, mânâyâ mübalağa (abartma) kazandırmak içindir.

3. اَفْعُولٌ-يَفْعُولٌ-اَفْعِيَالٌ babı:

فَعْلٌ nin baş tarafına bir hemze, aynıyla lââmı arasına şeddeli bir vav ilavesiyle bu bab elde edilir.

اِحْلَوِيَّ اِحْلَوِيَّ اِحْلَوِيَّ (hızlı yürümek) fiili bu baba örnektir.

اَفْعِيَالٌ babı da mübalağa için kullanılır.

4. اَفْعَالٌ-يَفْعَالٌ-اَفْعِيَالٌ babı:

فَعْلٌ nin baş tarafına bir hemze, aynıyla lââmı arasına bir elif ilavesi ve lââmın tekrarıyla elde edilir.

اصْفَرَّ-يَصْفَرُّ-اصْفِرُّ (sapsarı olmak) fiili bu baba örnektir.

Bu bab da, renk ve özürlerin mübalağalı anlatımı için kullanılır.

SIRA SİZDE

3

Sülâsinin mezîdi sūdâsî fiillerden hangisi renk ve özürlerin mübalağalı anlatımı için kullanılır?

Rubâî Mucerred Fiiller

Arapçada asıl (kök) harfleri dört olan fiillere rubâî mucerred (ilâvesiz dörtlü) fiiller denilir.

Rubâî mucerredin bir babı vardır. O da:

فَعَّلَلَّ - يُفَعِّلِلْ - فَعَّلَلَّ وَفَعَّلَلَّ babıdır.

دَخَرَ - يُدْخِرُ - دَخَرَ (yuvarlamak), rubâî mucerrede örnektir.

Bu bab gelen fiillerin çoğu müteaddî, bazıları da lâzımdır. Örnek:

دَخَرَ اللَّاعِبُ الكُرَةَ. Oyuncu topu yuvarladı.

اللَّيْلُ عَسَسَ. Gece karanlığı bastı.

Rubâînin Mezîdi Humâsî Fiiller

Aslı dört hafli olan Rubâî fiillere (ت) eklenerek elde edilen mezîdi humâsî bir babtır. Bu:

تَفَعَّلَلَّ - يَتَفَعَّلِلْ - تَفَعَّلَلَّ babıdır.

فَعَّلَلَّ nin baş tarafına bir tâ ilavesiyle bu bab elde edilir.

تَدَخَرَ - يَتَدَخِرُ - تَدَخَرَ (yuvarlanmak) fiili bu baba örnektir. Bunun rubâîsi, دَخَرَ (yuvarladı) fiilidir.

Bu bab, mutavaat (dönüşlülük) içindir. Örnek:

رَزَحْتُ الحِجْرَ فَتَرَحَّزَ. Taşı kımıldattım, o da kımıldadı.

Rubâînin Mezîdi Sūdâsî Fiiller

Rubâînin mezîdi sūdâsînin iki babı vardır.

1. اِفْعَنْلَلَّ - يَفْعَنْلِلْ - اِفْعَنْلَلَّ babı:

فَعَّلَلَّ nin baş tarafına bir hemze, aynıyla birinci lâmanı arasına bir nun ilave edilmek suretiyle bu bab elde edilir.

خَرَجَمَ (toplanmak) fiili bu baba örnektir. Bunun rubâîsi، خَرَجَمَ (topladı) fiilidir.

إِفْعَالٌ babı, mutavaat (dönüşlülük) için kullanılır.

2. اِفْعَلَّ-يَفْعَلُّ-اِفْعَالٌ babı:

فَعَّلَ nin baş tarafına bir hemze ile ikinci lam cinsinden bir harf ilave edilerek bu bab elde edilir.

طَمَّأَنَ (yatışmak) fiili buna örnektir. Bunun rubâîsi اِطْمَأَنَّ-يُطْمِئِنُّ-اِطْمِئِنَّا (yatıştırdı) fiilidir.

اِفْعَالٌ babı, mutavaat (dönüşlülük) ifade eder.

Bablar hakkında daha fazla bilgi almak için Hulusi Kılıç'ın "Arapça Dilbilgisi Sarf" ve Hüseyin Elmalı'nın "Temrinli ve İrabilı Arapça Sarf" adlı kitaplarına başvurunuz.

Aşağıdaki fiillerin bablarını belirtiniz.

1. هَرُؤِل:

2. تَرَعَزَع:

3. تَمَّضَمَض:

4. فَرَقَع:

5. اِفْرَنْقَع:

6. بَسْمَل:

7. اِسْمَار:

ALİŞTIRMALAR

1. Aşağıdaki cümlelerde mezîd fiilleri belirtiniz.

سَجَلُوا هَذِهِ الْمَلَاخِطَاتِ فِي دَفَاتِرِكُمْ.

تَلَعْنَمُ الطِّفْلُ فِي كَلَامِهِ.

إِنْهَزَمَ قَرِيقُنَا فِي الشُّوْطِ الْأَوَّلِ.

تَأَثَّرَ "صَلَاحٌ" وَاعْرُؤُرُقْتُ عَيْنَاهُ.

هَبَّتْ رِيحُ الصَّخْرَاءِ فَاعْبَرُ الْجُو.

سَيَطِرُ الْحُكْمُ بِحَزْمٍ عَلَى سِرِّ الْمُبَارَاةِ.

يُغَادِرُ الْقَطَارُ الْمَحْطَةَ فِي تَمَامِ السَّابِغَةِ.

أَرَادَ اللَّهُ أَنْ يَهْدِيَ الْبَشَرَ، فَأَرْسَلَ الْأَنْبِيَاءَ.

مَاذَا تَعَلَّمْتُمْ فِي النَّحْوِ حَتَّى الْآنَ؟

اجتمع أعضاء النادي.
كذنا نتفق، عندما تدخل "عصام"، فقبل آراءنا.
بالأدنا تستورد بعض السيارات.
يصير والدي على أن نتناول العشاء معاً.
إحدودبت ظهور الحمالين.
إباحت وجوههم.
إعلوط الرجل البعير

2. Aşağıdaki cümlelerde mâzî fiilleri muzâriye çeviriniz

أعطيت الصبي الفقير حذاءً.
هل انزعجت من صراحي؟
هل شاهدتم العرض العسكري؟
التقطت الدجاجات الحب المنثور.
هل أعلمنا الأستاذ بموعد الامتحان؟
صارع الفارس عدوه بشجاعة.
وسوس له الشيطان أن يقتل نكود رقيقه.
انصرف العمال في الساعة الرابعة.
تزلزلت الأرض وانهارت أبنية كثيرة.
إطمأنت جدتي إلى صحة جدي.

3. Aşağıdaki cümlelerde muzâri fiilleri mâzîye çeviriniz.

سافر إلى القرية في العطلة الصيفية.
يخرج "ناجي" تمثيليات ناحجة.
ينقطع التيار الكهربائي.
يجمر وجهها حياءً.
يعتقل رجال الأمن المخرم.
تنفجر قارورة الغاز.
يتزج بعض الرياضيين على الثلج.
أحب أن أكرم الضيوف.

يُحَدِّثُنَا بِمَا جَرَى لَهُ.

أَسْتَرِيحُ قَلِيلًا.

4. Aşağıdaki parçada mezîd masdarların bablerını belirtiniz.

قِيلَ لِأَعْرَابِيٍّ: يَمْ يَسُودُ الرَّجُلُ فِيكُمْ؟ قَالَ: بِالذِّينِ وَالكَرَمِ، وَالشَّجَاعَةِ، وَتَجَنُّبِ الكَذِبِ، وَالِاسْتِمْرَارِ مِنْهُ، وَالِابْتِعَادِ عَنِ جُلْسَاءِ السُّوءِ، وَالتَّقَرُّبِ إِلَى النَّاسِ، بِاخْتِرَامِ الكِبَارِ وَالِاسْتِمَاعِ إِلَى آرَائِهِمْ وَالتَّشَاوُرِ مَعَهُمْ وَالِاسْتِفَادَةَ مِنْ تَجَارِبِهِمْ، وَالْعَطْفِ عَلَى الصَّغِيرِ، وَالِإِعْتِنَاءِ بِذِي الْحَاجَةِ.

5. Aşağıdakilerde boşluğu iki örnekten yararlanarak doldurup sonra okuyunuz.

مَقَالًا نَقُولُ: أَحْسَنَ: يُحَسِّنُ، إِحْسَانًا .

وَنَقُولُ: أَسَدَلَّ: يُسَدِّلُ، إِسْدَالًا

أَكْرَمَ:

أَكْمَلَ:

أَسْلَمَ:

أَدْعَنَ:

أَرْدَفَ:

أَقْدَمَ:

أَسْعَدَ:

أَمَعَنَ:

أَلَّ طَفً:

أَنَدَرَ:

أَخْرَجَ:

أَنْعَمَ:

6. Aşağıdaki cümlelerde humâsî fiillerle mastarların altını çiziniz.

إِخْتَسَبَ الْمُجَاهِدُ لِلَّهِ إِحْتِسَابًا.

إِنْهَزَمَ جُنُودُ الْأَعْدَاءِ إِهْزَامًا.

تَجَادَلَ الْحَصَمَانِ تَجَادُلًا شَدِيدًا.

إِنْهَمَرَ الْمَطْرُ إِهْمَارًا.

تَسَاقَطَ التَّلُجُ فِي الْمَنَاطِقِ الْمُرْتَفِعَةِ تَسَاقُطًا.

7. Aşağıdaki sūdâsî fiillerin masdarlarını yazınız.

يَسْتَغْفِرُ:
اسْتَجَارَ:
اِضْمَحَلَّ:
اسْتَقَلَّ:
اسْتَحْسَنَ:
اسْتَفْهَمَ:
اِفْشَعَرَ:

8. Aşağıdaki mâzî fiillerin muzâri ve mastarlarını yazınız.

تَرْجَمَ: سَامَحَ:
سَاعَدَ: رَتَّبَ:
جَفَّفَ: هَرَّوُلَ:
خَاطَبَ: آخَذَ:
مَضْمَضَ: صَوَّرَ:
كَسَّرَ: عَاجَجَ:
فَهَّقَهُ: نَاقَشَ:

9. Aşağıdaki masdarların mâzî ve muzârielerini yazınız.

اِئْتِسَامَ: اِئْتِعَادَ:
اِبْتِدَاءَ: اِبْتِلَاءَ:
اِتِّبَاعَ: اِنْصَارَ:
مُبَادَرَةَ: اِتِّخَاذَ:
تَأْجِيلَ: مُبَارَكَةَ:
تَرْجِمَةَ: تَأَخَّرَ:
جِهَادَ: تَطَاهَرَ:
تَخْفِيفَ: مُحَاوَلَةَ:
اطَّلَاعَ: مُرَاقَبَةَ:

إِطَاعَةٌ:	إِسْتِحْسَانٌ:
إِسْتِحْقَاقٌ:	إِسْتِدَادٌ:
إِسْتِهَارٌ:	إِصْغَاءٌ:
إِضَافَةٌ:	إِطْعَامٌ:

10. Aşağıdakilerden hangisi sülâsînin mezîdi rubâî; hangisi rubâî mücerreddir?

حَشْرَجٌ:	أَنْقَذَ:
حَرْجَمٌ:	بَايَعَ:
حَضْرَمٌ:	أُورِقٌ:
ذَرَبٌ:	قَدَّمَ:
لَعْنَمٌ:	بَعَثَرٌ:
هَدْرَمٌ:	أَمَرَ:
جَوْلٌ:	هَاجَرَ:
مَيْمَنٌ:	أَظْلَمَ:
عَلَقٌ:	أَوْعَى:
كَرَدَجٌ:	هَدْرَمٌ:

11. Aşağıdaki fiillerin rubâî mücerredlerini belirtiniz:

تَدَحْرَجٌ:	تَبَعَثَرٌ:
إِقْشَعَرٌ:	إِشْمَارٌ:
إِطْمَأَنَّ:	إِقْعَنَسَسَ:
إِشْعَلٌ:	إِخْرَجَمَ:
تَدَعْفَقٌ:	تَسَيَّرَ:

12. Aşağıdaki parçada mezîd fiillerin bablarını belirtiniz.

كَانَ سَائِقُ سَيَّارَةٍ فِي الْهِنْدِ يَحْمِلُ كَيْسًا مِنَ الطَّرَابِيشِ. وَفِي الطَّرِيقِ أَحْسَسَ بِالْجُوعِ فَتَنَزَلَ وَتَعَدَّى وَنَامَ. وَلَمَّا اسْتَيْقَظَ رَأَى طَرَبُوشًا عَلَى الْأَرْضِ فَتَعَجَّبَ وَأَسْرَعَ إِلَى سَطْحِ السَّيَّارَةِ فَوَجَدَ الْكَيْسَ فَارْعًا وَسَمِعَ ضِحْكَاتِ الْفُرُودِ. وَلَمَّا التَفَتَ إِلَيْهَا وَجَدَ عَلَى رَأْسِ كُلِّ مِنْهَا طَرَبُوشًا. وَكَانَ يَعْرِفُ أَنَّ الْفُرُودَ تُقَلِّدُ الْإِنْسَانَ. فَصَارَ يُصَفِّقُ وَيُصَفِّرُ وَيَرْفُصُ وَيَقْفُزُ، وَالْفُرُودُ تُقَلِّدُهُ فَرِحَةً. وَأَخِيرًا رَفَعَ طَرَبُوشَهُ وَأَلْقَاهُ عَلَى الْأَرْضِ، فَزَفَعَتْ

الفُرُودِ الطَّرَائِشِ وَأَلْفَتْهَا عَلَى الْأَرْضِ فَجَمَعَهَا وَانصَرَفَ. انظُرُوا! كَيْفَ أَنْ الشَّخْصَ إِذَا فَكَّرَ تَمَكَّنَ أَنْ يَتَغَلَّبَ عَلَى الْمَصَاتِبِ.

13. Aşağıdaki metinde geçen mezîd fiilleri ve bablarını belirtiniz.

المعجزة الخالدة

الْقُرْآنُ الْكَرِيمُ: الْقُرْآنُ مُعْجَزَةُ الرَّسُولِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْزَلَهُ اللَّهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَلَيْهِ مُنْجَمًا (مُفْرَقًا) حَسَبَ الْحَوَادِثِ. وَالْحِكْمَةُ مِنْ ذَلِكَ، تَثْبِيثُ قَلْبِ الرَّسُولِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَقُلُوبِ الْمُسْلِمِينَ، وَلِيَكُونَ حِفْظُهُ سَهْلًا عَلَيْهِمْ. قَالَ تَعَالَى: "وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ الْقُرْآنُ جُمْلَةً وَاحِدَةً كَذَلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِ فُؤَادَكَ وَرَتَّلْنَاهُ تَرْتِيلًا".

– كَانَتْ لِلرَّسُولِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُعْجَزَاتٌ أُخْرَى، وَمِنْهَا انشِقَاقُ الْقَمَرِ، وَخُرُوجُ الْمَاءِ مِنْ بَيْنِ أَصَابِعِهِ. كَمَا كَانَتْ لِلرَّسُولِ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ قَبْلَهُ مُعْجَزَاتٌ، كَالْعَصَا، مُعْجَزَةُ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ، وَالنَّاقَةُ مُعْجَزَةُ صَالِحٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ، وَقَدْ ذَهَبَتْ تِلْكَ الْمُعْجَزَاتُ بِدَهَابٍ مِنْ طَهَّرَتْ فِيهِمْ، وَبَقِيَتْ أَحْيَارًا لِلْعَبِيرَةِ. أَمَا مُعْجَزَةُ الرَّسُولِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْخَالِدَةُ، فَهِيَ الْقُرْآنُ الْكَرِيمُ، وَهِيَ بَاقِيَةٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ. قَالَ تَعَالَى: "إِنَّا نَحْنُ نُزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ" وَقَدْ نَحَدَى الْقُرْآنُ الْإِنْسَانَ وَالْجِنَّ لِيَأْتُوا بِمِثْلِهِ، فَلَمْ يَسْتَطِيعُوا. قَالَ تَعَالَى: "قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسَانُ وَالْجِنُّ عَلَى أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا".

– إِعْجَازُ الْقُرْآنِ: الْقُرْآنُ مُعْجَزٌ بِأَسْلُوبِهِ وَأَلْفَاظِهِ وَمَعَانِيهِ، كَمَا أَنَّ هُنَاكَ أُمُورًا كَثِيرَةً تَدُلُّ عَلَى إِعْجَازِ الْقُرْآنِ. وَكُلَّمَا تَقَدَّمَ الْعِلْمُ، طَهَّرَتْ صُورٌ جَدِيدَةٌ تُؤَيِّدُ هَذَا الْإِعْجَازَ. وَمِنْ أَهَمِّ صُورٍ هَذَا الْإِعْجَازِ: أَنَّ الْقُرْآنَ جَاءَ بِكَثِيرٍ مِنْ أَحْبَابِ الْأُمَمِ السَّابِقَةِ وَقَصَصِهِمْ، كَمَا سَمِعَ قَدْرًا كَبِيرًا مِنَ الْعُلُومِ وَالْمَعَارِفِ الَّتِي لَمْ يَعْرِفْهَا النَّاسُ مِنْ قَبْلُ، كَمَا جَاءَ الْقُرْآنُ بِمَا يُصَلِّحُ عَقَائِدَ النَّاسِ وَعِبَادَاتِهِمْ، وَحَيَاتِهِمْ الْإِجْتِمَاعِيَّةَ، وَالسِّيَاسِيَّةَ، وَالْاِقْتِسَادِيَّةَ. قَالَ تَعَالَى: "وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِكُلِّ شَيْءٍ".

– نُزُولُ الْقُرْآنِ: نَزَلَ الْقُرْآنُ مُنْجَمًا عَلَى الرَّسُولِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِوَسِطَةِ جِبْرِيلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ. قَالَ تَعَالَى: "نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنذِرِينَ بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ".

– الْقُرْآنُ الْمَكِّيُّ وَالْقُرْآنُ الْمَدِينِيُّ: مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ مَكِّيٌّ، وَمِنْهُ مَا هُوَ مَدِينِيُّ. وَالْقُرْآنُ الْمَكِّيُّ هُوَ مَا نَزَلَ قَبْلَ الْهِجْرَةِ إِلَى الْمَدِينَةِ، وَإِنْ كَانَ نُزُولُهُ خَارِجَ مَكَّةَ. أَمَا الْقُرْآنُ الْمَدِينِيُّ، فَهُوَ مَا نَزَلَ بَعْدَ الْهِجْرَةِ، وَإِنْ كَانَ نُزُولُهُ دَاخِلَ مَكَّةَ. وَقَدْ جَاءَتِ السُّورُ الْمَكِّيَّةُ قَصِيرَةً فِي الْعَالِبِ، بَمَا جَعَلَ حِفْظَهَا سَهْلًا. تَنَاوَلَ الْقُرْآنُ الْمَكِّيُّ مَوْضُوعَاتٍ عَدِيدَةً، مِثْلُ: تَوْحِيدِ اللَّهِ، وَالِدَّعْوَةَ إِلَى الْإِسْلَامِ، وَيَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَقَصَصِ الْأَنْبِيَاءِ وَالرُّسُلِ السَّابِقِينَ – عَلَيْهِمُ السَّلَامُ – وَعَبَّرَ ذَلِكَ. وَيَبْلُغُ الْقُرْآنُ الْمَكِّيُّ نَحْوَ ثُلَاثِي الْقُرْآنِ. أَمَا الْقُرْآنُ الْمَدِينِيُّ، فَجَاءَتْ سُورُهُ وَأَيَاتُهُ طَوِيلَةً فِي الْعَالِبِ، وَقَدْ تَنَاوَلَ مَوْضُوعَاتٍ جَدِيدَةً مِثْلُ: الْقُرْآنِ وَالْحُدُودِ وَالْحُقُوقِ وَالْجِهَادِ وَعَبَّرَ ذَلِكَ.

14. Aşağıda yazılı olan fiillerle istenilen cümleleri kurunuz.

(أَنْزَلَ) *Baba çocuğunu arabadan indirdi.*

(نَوَّمَ) *Anne çocuğu uyuttu.*

(اشْتَرَكْتُ) *Konferansa katıldım.*

(انْهَزَمَ) *Düşman bozguna uğradı.*

(صَافَحَ) *Ali Muhammed'le tokalaşiyor.*

(اُنشُرَ) Haber mahallede yayıldı.

(تَصَادَمَ) Trenle otobüs çarpıştı.

(تَغَيَّرَ) Etin tadı değişti.

(اِسْتَخْدَمَ) Çay içmek için bardakları kullanırız.

15. أَكْرَمَ fiilinin emri (emr-i hazır) şöyle çekilir:

أَكْرِمُ - أَكْرِمَا - أَكْرِمُوا

أَكْرِمِي - أَكْرِمَا - أَكْرِمْنَ

أَكْرَمَ fiilini örnek alarak أَحْسَنَ fiilinin emrini çekiniz.

16. Aşağıdaki cümleleri Arapçaya çeviriniz.

Senin beni saat beşte uyandırmanı istiyorum.

Emine kendi görüşlerini savunuyor.

Dedelerinden bahseder misin?

Çocuk uyandı.

Sözünü hatırlıyor musun?

Halid Salihle mektuplaştı.

İki boksör yumruklaşıyor.

Top sahada yuvarlanıyor.

Rüzgâr yaprakları dağıtıyor.

Memur raporu teslim alıyor.

Bu kitabı tercüme edeceğim.

Hastayı sakinleştirdim.

Uçakta birisiyle tanıştım.

Kitapları kapatın.

Devletler niye savaşırlar?

Kelimeler ve Deyimler

اِسْتَسَمَّ يَسْتَسِمُ اِسْتَسَامَ Gülümsemek

اِسْتَسَامَ يَسْتَسِمُ اِسْتَسَامَ Ağarmak

Sevabını Allah'tan ummak	اِحْتَسَبَ يَحْتَسِبُ اِحْتِسَابًا
Kamburlaşmak	اِحْدُوْدُبُ يَحْدُوْدُبُ اِحْدِيْدَابًا
Çalmak, aşırarak	اِحْتَلَسَ يَحْتَلِسُ اِحْتِيْلَاسًا
Son olarak, sonunda	اٰخِرًا
İtaat etmek, uymak	اِذْعَنَ يَذْعَنُ اِذْعَانًا
Göndermek	اَرْسَلَ يُرْسِلُ اِرْسَالًا
Tavşan	الْاُرْبَابُ
Yatmak, uzanmak	اسْتَلْقَى يَسْتَلْقِي اسْتِلْقَاءًا
Devam etmek	اسْتَمَرَ يَسْتَمِرُّ اسْتِمْرَارًا
İthal etmek	اسْتَوْرَدَ يَسْتَوْرِدُ اسْتِوْرَادًا
Uyanmak	اسْتَيْقَظَ يَسْتَيْقِظُ اسْتَيْقَظًا
Israr etmek	اَصْرًا يَصِرُّ اِصْرَارًا
Yatışmak, huzur bulmak, sevinmek	اِطْمَأَنَّ يَطْمَئِنُّ اِطْمِئْنَانًا
Tutuklamak, göz altına almak	اِعْتَقَلَ يَعْتَقِلُ اِعْتِقَالًا
Binmek	اِعْلَوْطَ يَعْلوُطُ اِعْلَوَاطًا
Tozlanmak	اِعْبَرَّ يَعْبرُّ اِعْبِرَارًا
Göz yaşlarına boğulmak	اِعْرُورِقَ يَعْرُورِقُ اِعْرِيْرَاقًا
Övünmek, gurur duymak	اِفْتَحَرَ يَفْتَحِرُ اِفْتِحَارًا
Gagası ile almak, toplamak	اِنْقَطَعَ يَنْقَطِعُ اِنْقِطَاعًا
Azarlamak, kınamak, sitem etmek	اَلْقَى يُلْقِي اِلْقَاءًا بِاللُّؤْمِ
Fırsatı değerlendirmek	اِنْتَهَرَ يَنْتَهِرُ اِنْتِهَارَ الْفُرْصَةِ
Rahatsız olmak	اِنْرَعَجَ يَنْرَعِجُ اِنْرِعَاجًا
Ayrılmak, gitmek	اِنْصَرَفَ يَنْصَرِفُ اِنْصِرَافًا
Patlamak	اِنْفَجَرَ يَنْفَجِرُ اِنْفِجَارًا
Yıkılmak	اِنْهَارَ يَنْهَارُ اِنْهِيَارًا
Yenilmek, bozguna uğramak	اِنْهَزَمَ يَنْهَزِمُ اِنْهَزَامًا
Uyandırmak	اَيَّقَطَ يُوقِظُ اَيْقَاطًا
Bozmak, karıştırmak	بَلَبَلَ يَبْلُبِلُ بَلْبَلَةً
Etkilenmek	تَأَثَّرَ يَتَأَثَّرُ تَأَثُّرًا
Hazırlanmak	تَأَهَّبَ يَتَأَهَّبُ تَأَهُّبًا
Bahsetmek	تَحَدَّثَ يَتَحَدَّثُ تَحَدُّثًا عَنَ
Karışmak	تَدَخَّلَ يَتَدَخَّلُ تَدَخُّلًا

Hatırlamak	تَذَكَّرُ يَتَذَكَّرُ تَذَكَّرَ
Karda kayak yaptı	تَزَلَّجَ عَلَى التَّلْجِ
Sarsılmak, deprem olmak	تَزَلَّزَلَ يَتَزَلَّزَلُ تَزَلَّزُلٌ
Yarışmak	تَسَابَقَ يَتَسَابَقُ تَسَابِقٌ
Kar yağdı	تَسَاقَطَ التَّلْجُ
Üstünlük sağlamak, hakim olmak, yenmek	تَغَلَّبَ يَتَغَلَّبُ تَغَلُّبٌ
Kekelemek, duraklamak	تَلَعَّثَمَ يَتَلَعَّثَمُ تَلَعَّثَمٌ
Yapabilmek, başarmak	تَمَكَّنَ يَتَمَكَّنُ تَمَكُّنٌ
Yemek	تَنَاوَلَ يَتَنَاوَلُ تَنَاوُلٌ
Elektrik akımı	التَّيَّارُ الكَهْرَبَائِيّ
Dede, ata	جَدٌّ (ج) أَجْدَادٌ
Toplamak	جَمَعَ يَجْمَعُ جَمْعٌ
	الجُوعُ
(vakit) gelmek, yaklaşmak	حَانَ يَحِينُ حَيْوَةٌ
...e çalışmak, denemek	حَاوَلَ يُحَاوِلُ مُحَاوَلَةٌ
	حَظٌّ
Kaybetmek	خَسِرَ يَخْسِرُ خُسْرَانٌ
Rakip, düşman	خَصْمٌ
Eğlenmek, oynamak	دَاعَبَ يَدَاعِبُ مُدَاعَبَةٌ
Savunmak	دَافَعَ يُدَافِعُ مُدَافَعَةٌ دِفَاعٌ عَنْ
	دُونَ جُدْوَى
	نَافِلَةٌ، فَايْدَاسِيز
Görüş	رَأَى (ج) آرَاءٌ
Güvenlik güçleri	رِجَالُ الأَمْنِ
Razı olmak, kabul etmek	رَضِيَ يَرْضَى رِضًى
Kaldırmak	رَفَعَ يَرْفَعُ رَفْعٌ
Oynamak, dansetmek	رَقَصَ يَرْقُصُ رَقْصٌ
Artırmak	زَادَ يَزِيدُ زِيَادَةٌ
	سَاقِيٌّ، سُوْرْتِجِو
Üstün olmak, lider olmak	سَادَ يَسُوْدُ سِيَادَةٌ
	سُبَاتٌ
Geçmek, önüne geçmek	سَبَقَ يَسْبِقُ سَبْقٌ
Kaydetmek	سَجَّلَ يُسَجِّلُ تَسْجِيلٌ

Yüzey, çatı, arabinin üstü	سَطْحٌ
Kaplumbağa	السُّلْحَفَاةُ
Hakim olmak, kontrol altına almak	سَيَطَّرُ يُسَيِّطِرُ سَيِّطْرَةً
(Horoz için) Ötmek	صَاخَ يَصِيخُ صِيَاخٌ
Yere yıkmak, güreşmek	صَارَعَ يُصَارِعُ مُصَارَعَةً
...e doğru	صَوَّبَ ...e
Fes	طَرَبُوش (ج) طَرَابِيش
Kovmak	طَرَدَ يَطْرُدُ طَرْدًا
Sırt	ظَهْرٌ (ج) ظُهُورٌ
Suratını asmak	عَبَسَ يَعْبِسُ عَبْسًا
Koşmak	عَدَا يَعْذُو عَدْوًا
Düşman	عَدُوٌّ (ج) أَعْدَاءٌ
Gösteri, tören	العَرْضُ
Tanımak, bilmek	عَرَفَ يَعْرِفُ عِرْفَانًا
Akşam yemeği	العِشَاءُ
Üye	عَضْوٌ (ج) أَعْضَاءٌ
Acımak, şefkat etmek	العَطْفُ عَلَى
Terketmek, ayrılmak	عَادَرَ يُعَادِرُ مُعَادَرَةً
Hile, aldatma	غِشٌّ
Dalmak	عَطَّ يَعْطُ عَطًّا
Boş	فَارِغٌ
Sevinçli, neşeli	فَرِحٌ
Ovalamak	فَرَكَ يَفْرُكُ فَرَكًا
Gaz şişesi (tüpü)	فَارُورَةُ الْغَازِ
Maymun	فَرْدٌ (ج) فُرُودٌ
Zıplamak, atlamak	فَقَرَ يَفْقِرُ فَقْرًا
(Kaplumbağa için) Kabuk	الفَوْقَعَةُ
Kazanmak	كَسَبَ يَكْسِبُ كَسْبًا
Torba, çuval	كَيْسٌ
İyi gitmeyen	الْمُتَعَتِّرُ
Üzerinde anlaşmaya varılan	الْمُتَّفَقُ عَلَيْهِ
Yüksek	مُرْتَفِعٌ

Ovalamak, dokundurmak	مَسَحَ يَمْسَحُ مَسْحًا
	المَسِيرُ
	المَطَرُ
Duyuran, ilan eden	مُعَلِّنٌ
Kızgın, bozuşan	مُغَاظِبٌ
Sürpriz	المُفَاجَأَةُ
Notlar	المُلاحَظَاتُ
Bölge, yöre	مِنْطَقَةٌ (ج) مَنَاطِقٌ
	الْكَلْبُ
Uyuklama	النُّعَاسُ
Esmek	هَبَّ يَهْبُ هُبُوبًا
	هَيْمَةٌ
Hindistan	الْهِنْدُ
Fısıldamak, vesvese vermek	وَسَّوَسَ يُوَسِّسُ وَسْوَسَةً

Özet

Mezîd fiili tanıyabilmek

Fiiller en az üç harflidir. Başka bir deyişle fiil kalıpları en az üç harflidir. Bunlara sülâsî fiiller denilir. Kök harflerinin sayısı dört olan fiiller de vardır. Bunlara da rubâî fiiller denilir. Bu harflere ilave edilerek elde edilen kalıpların mânâları, harf sayısının artmasına göre değişmektedir. Mezîd bablara, üç harfli fiillere bazen bir, bazen iki, bazen de üç harf; dört harfli fiillere de bazen bir, bazen iki harf ilave edilerek elde edilir.

Sulâsînin mezîdi rubâînin kalıplarını ayırt edebilmek

Üç harfli fiillere bir harf ilave edilerek üç fiil kalıbı elde edilir. Bu kalıplar: **فَعَّلَ** fiilinin başına bir hemze ilave etmekle **أَفْعَلَّ**, ortasına orta harfinin cinsinden bir harf ilave etmekle **فَعَّلَلَّ**, baş harfiyle orta harfi arasına elif ilave etmek suretiyle de **فَاعَلَّلَ** kalıpları elde edilmektedir.

Bu fiiller muzârî ve masdarlarıyla birlikte bir kalıp oluştururlar. Sulâsînin mezîdi rubâî fiillerin kalıpları veya bablara şunlardır:

1. أَفْعَلَّ-يُفَعِّلُ-إِفْعَالًا babı:

Örnek: -أَيَقِظُ يُوقِظُ-إيقاظ- *Uyandırdı.*

Genellikle, bu baba aktarılan bir fiil geçişsizse geçişli hale gelir; geçişliyse iki mef'ûle geçişli hale gelir.

2. فَعَّلَ-يُفَعِّلُ-تُفَعِّلُ babı:

Örnek: (عَلَّمَ-يُعَلِّمُ-تُعَلِّمُ) öğretmek.

تُفَعِّلُ babı da, üç harfli fiilleri geçişli yapmak için kullanılır.

3. فَاعَلَ-يُفَاعِلُ-تُفَاعِلُ babı:

Örnek: دَافَعَ-يُدَافِعُ-تُدَافِعُ Savunmak

Bu babtan gelen fiiller müşâreket (işteşlik) ifade ederler.

Sülâsînin mezîdi humâsî fiillerle kalıplarını ayırt edebilmek

Sulâsî fiillere iki harf ilave edilerek harf sayıları beşe çıkan fiil kalıpları beştir. Bunlar:

1. اِنْفَعَلَ-يَنْفَعِلُ-تَنْفَعِلُ babı:

Örnek: اِنطَلَقَ-يَنْطَلِقُ-تَنْطَلِقُ Hareket etmek

Bu bab mutavaat (dönüşlülük) için kullanılır.

2. اِفْتَعَلَ-يُفْتَعِلُ-تُفْتَعِلُ babı:

Örnek: اِبْتَسَمَ-يَبْتَسِمُ-تَبْتَسِمُ Gülümsemek.

Bu bab da, اِفْتَعَلَ babı gibi mutavaat için kullanılır.

3. اِفْعَلَّ-يُفْعَلُّ-تُفْعَلُّ babı:

Örnek: اِحْمَرَّ-يَحْمَرُّ-تَحْمَرُّ Kızarmak.

Bu bab, renk ve özürlerin mübalağalı anlatımı için kullanılır.

4. تَفَعَّلَ-يَتَفَعَّلُ-تَتَفَعَّلُ babı:

Örnek: تَحَدَّثَ-يَتَحَدَّثُ-تَتَحَدَّثُ Konuşmak, anlatmak.

Bu bab da genellikle alındığı babın fiillerini dönüşlü yapmak için kullanılır.

5. تَفَاعَلَ-يَتَفَاعَلُ-تَتَفَاعَلُ babı:

Örnek: تَسَابَقَ-يَتَسَابَقُ-تَتَسَابَقُ Yarışmak

تَفَاعَلَ babı genellikle müşâreket (işteşlik) için kullanılan bablardandır. Bu babdan gelen fiiller, olmayan bir şeyi göstermek için de kullanılır. تَمَّأَوْتُ fiili, “ölmüş gibi davrandı” anlamına gelir.

Sülâsînin mezîdi sūdâsî fiillerle kalıplarını ayırt edebilmek

Sulâsîye üç harf ilave edilerek elde edilen dört bab vardır:

1. اِسْتَفْعَلُ-يَسْتَفْعِلُ-اِسْتَفْعَالٌ babı:

Örnek: اِسْتَيْقَظَ-يَسْتَيْقِظُ-اِسْتَيْقَاطٌ Uyanmak.

Bu bab genellikle istek ifade eder. عَفَرَ bağışladı, anlamındadır. اِسْتَعْفَرَ ise, bağış istedi anlamına gelir.

2. اِفْعُوْعَلُ-يَفْعُوْعِلُ-اِفْعُوْعَالٌ babı:

Örnek: اِخْلَوُيْ اِخْلَوُيْ اِخْلَوُيْ اِخْلَوُيْ اِخْلَوُيْ Tatlı olmak, tatlı bulmak.

Bu bab, genellikle, mânâya mübalağa (abartma) kazandırmak içindir.

3. اِفْعُوْأَلُ-يَفْعُوْأِلُ-اِفْعُوْأَالٌ babı:

Örnek: اِجْلُوْذُ-يَجْلُوْذُ-اِجْلُوْاْذُ hızlı yürümek.

اِفْعُوْأَلُ babı da mübalağa için kullanılır.

4. اِفْعَالٌ-يَفْعَالٌ-اِفْعِيَالٌ babı:

Örnek: اِصْفَارٌ-يَصْفَارُ-اِصْفِيَارٌ sapsarı olmak.

Bu bab da, renk ve özürlerin mübalağalı anlatımı için kullanılır.

Rubâî mücerredî tanıyabilmek

Arapçada dört tane kök harfi olan fiillere, rubâî mucerred fiiller denilir.

Rubâî mucerredin bir babı vardır. O da:

1. فَعْلَلٌ-يَفْعَلِلُ-فَعْلَلَةٌ وَفَعْلَالٌ babıdır.

Örnek: دَخْرَجٌ - يَدْخُرُجُ - دَخْرَجَةٌ Yuvarlamak.

Rubâînin mezîdî fiillerle onların kalıplarını tanıyabilmek

Rubâînin mezîdî humâsî bir baktır. Bu:

1. تَفَعَّلَلٌ-يَتَفَعَّلِلُ-تَفَعَّلَلَةٌ babıdır.

Örnek: تَدَخْرُجُ-يَتَدَخْرُجُ-تَدَخْرُجَةٌ Yuvarlanmak

Bu bab, mutavaat (dönüslülük) içindir.

Rubâînin mezîdî südâsî fiillerle onların kalıplarını tanıyabilmek

Rubâînin mezîdî südâsînin iki babı vardır.

1. اِفْعِنَلٌ-يَفْعِنِلُ-اِفْعِنَالٌ babı:

Örnek: اِخْرُنْجُمٌ-يَخْرُنْجُمُ-اِخْرُنْجَامٌ Toplanmak.

إِعْيَالٌ babı, mutavaat (dönüşlülük) için kullanılır.

2. اِفْعَالٌ-يَفْعَلُ-اِفْعَالٌ babı:

Örnek: اِطْمَأَنَّ-يَطْمِئُنُّ-اِطْمِئِنَّا Yatışmak.

اِفْعَالٌ babı, mutavaat (dönüşlülük) ifade eder.

Kendimizi Sınayalım

1. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde rubâî mucerred fiil vardır?

- يُبْعَثُ "نَجِيبٌ" كُتُبَهُ عَلَى الْأَرْضِ.
- هَلْ يُرْكَبُكَ "رُمْحِي" دَرَاخَتَهُ الْجَدِيدَةَ؟
- أَدَّبَ ابْنَكَ!
- أَلَمْ تَدْرِكْ مَعْنَى الْجُمْلَةِ؟
- أَنَا أُتْبِعِي كُلَّ شَيْءٍ فِي مَوْضِعِهِ.

2. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde sulâsînin mezîdi rubâî fiil yoktur?

- أَبْلَغُ أَهْلِكَ سَلَامَنَا!
- أَمَّرْتُ أَشْجَارَ الْبَرْتُقَالِ فِي الْبُسْتَانِ.
- أُرِيدُ لِلنَّاسِ الْخَيْرَ.
- مَتَى يُحَاكِمُ الْقَاضِي الْمُنْتَهَمَ؟
- يَسْوُدُ سَقْفُ الْفُرْنِ مِنَ الدُّخَانِ.

3. Aşağıdakilerden hangisi اِنْفِعَالٌ babındandır?

- اِنْتَشَرَ
- اِنْتَرَحَ
- اِنْتَشَقَ
- اِنكسَرَ
- اِنْتَسَبَ

4. Aşağıdaki bablardan hangisi mutavaat (dönüşlülük) için kullanılmaz?

- اِفْعَالٌ
- اِفْعَالٌ
- تَفْعُلٌ

d. اِفْعِلَالٌ

e. اِفْعِيَالٌ

5. Aşağıdaki اِفْعَالٌ babında olan muzâri fiillerden hangisinin harekesi yanlışır?

a. يَخْرُجُ

b. يَدْخُلُ

c. يُسْنِدُ

d. يُكْرِمُ

e. يُسْمِعُ

Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı

1. a يُسْمِعُ "مُجِيبٌ" كُتِبَ عَلَى الْأَرْضِ

2. e يَسْوُدُ سَقْفُ الْفَرْنِ مِنَ الدُّخَانِ

3. d اِنكسَرَ

4. e اِفْعِيَالٌ

5. a يَخْرُجُ

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

اِفْعَالٌ :أرسل:

مُفَاعَلَةٌ :يُخَاطَبُ:

تَفْعِيلٌ :عَدَّدَ:

تَفْعِيلٌ :يُنزَلُ:

مُفَاعَلَةٌ :قَابِلٌ:

اِفْعَالٌ :يُسَلِّمُ:

Sıra Sizde 2

تَفَاعُلٌ :Mutavaat ifade eder.

تَفَعُّلٌ :Mutavaat ifade eder.

أَفْعَالٌ: Mutavaat ifade etmez.

إِفْتِعَالٌ: Mutavaat ifade eder.

إِنْفِعَالٌ: Mutavaat ifade eder.

Sıra Sizde 3

Sülâsînin mezîdi sūdâsî fiillerden أِفْعَالٌ renk ve özürlerin mübalağalı anlatımı için kullanılır?

Sıra Sizde 4

هَرُؤُلٌ: فَعَلَّلَةٌ

تَرَعْرَعٌ: تَفَعَّلٌ

تَمَضْمَضٌ: تَفَعَّلٌ

فَرَقَعٌ: فَعَلَّلَةٌ

إِفْرَنْقَعٌ: إِفْعَالٌ

بَسْمَلٌ: فَعَلَّلَةٌ

إِسْمَأَزٌ: إِفْعَالٌ

Yararlanılan Kaynaklar

Galâyînî, M (1982) Câmi' u' d-durûsi' l-arabiyye, Beyrut.

Sezer, İ. Hakkı ve diğeri (2009) Sarf Bilgisi, Konya.

Kılıç Hulusi (2005) Arapça Dilbilgisi Sarf, İstanbul.

Hüseyin Elmalı (2009) Temrinli ve İ'rablı Arapça Sarf, İzmir.

2

Amaçlarımız

Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- İsim cümlesinin yapısını ifade edebilecek,
- İsim cümlesinin öğelerini belirleyebilecek,
- İsim cümlesinin öğelerinden olan haberi belirleyebilecek,
- Haberin türlerini tanımlayabileceksiniz.

Anahtar Kavramlar

- İsim cümlesi
- Haber
- Fiil cümlesi
- Şibh-i cümle
- Zarf
- Harf-i cerle mecrûru

Öneriler

Bu üniteyi daha iyi kavrayabilmek için okumaya başlamadan önce;

- Cümle çeşitleri konusuna başvurunuz.
- İsim cümlesinin öğeleri konusunu inceleyiniz.
- Harf-i cerler ve zarfları tanıyınız.

Haber Türleri

أنواع الخبر

GİRİŞ

Maksadımızı tam olarak anlatan söz dizilerine cümle diyoruz. Kelimelerin cümledeki görevlerine cümlenin ögeleri denir. Bir cümlede en az iki öge bulunur.

Cümlede yapılan işi, oluşu ya da eylemi bildiren kelimeye yüklem denir. Yüklem cümlenin temel ögelerinden biridir. Genellikle cümlenin sonunda bulunur. "Annen sofrayı kurmaya hazırlandı" cümlesinde "hazırlandı", yüklemidir.

Yüklemin bildirdiği işi, hareketi yapan ya da bir oluş içinde bulunan varlığa özne denir.

Cümleler, kendini oluşturan sözcüklerin anlamlarına, cümlede buldukları yerlere, türlerine göre değişik özellikler gösterir. İşte bu özelliklere göre cümleler değişik gruplar hâlinde incelenir. Türkçede cümleler yüklemlerine göre de incelenir. Buna "yükleminin türüne göre" de denilebilir. Çünkü cümleyi yüklemine göre incelerken yüklemi oluşturan sözcüklerin türüne bakılır.

Yüklem durumunda bulunan söz, çekimlenmiş bir fiilse, cümle fiil cümlesidir. "Soğuk günler artık geride kaldı" cümlesinde "kaldı" yüklemidir. Bu yüklem "kalmak" fiilinin bilinen geçmiş zamanda çekimlenmesiyle oluştuğundan, cümle, yüklemine göre fiil cümlesi olur.

Yüklem çekimli bir fiil değilse, ister isimden ister edattan isterse fiilimsiden oluşsun isim cümlesi sayılır. "Bu roman, yazarın okuduğum ilk kitabıydı" cümlesinde yüklem, "kitabıydı" sözü üzerine kuruludur ve "kitap" ismi "idi" ekfiilini alarak yüklem olmuştur.

Arapçada da iki tür cümle vardır: İsim cümlesi ve fiil cümlesi.

İsim cümlesinde, söze kendisiyle başlanan kelimeye mübteda (المبتدأ) denir.

Mübteda, isim cümlesinin öznesidir. Özneyi niteleyen, öznenin durumunu haber veren kelimeye haber (الخبر) denir. Haber, isim cümlesinin yüklemidir.

Bu ünitemizde, Arapça isim cümlesinin yüklemi olan haber türlerinden bahsedileceğinden, cümle yapısı hakkında bu bilgilerin verilmesi uygun görülmüştür.

INTERNET

Arapça kelimeler ve fiil çekimleriyle ilgili daha ayrıntılı örnekler için <http://www.onlinearabic.net> adresine başvurabilirsiniz.

OKUMA PARÇASI

العامِلُ

فِي حَارَتِنَا بَيْتٌ نُرَابِيٌّ، جُدْرَانُهُ مُتَهَدِّمَةٌ، وَسَقْفُهُ مُتَصَدِّعٌ، مُتَحَامِلٌ عَلَى أَعْمِدَةٍ خَشِيبِيَّةٍ، تُسْنِدُهُ خَشِيبَةٌ الْإِهْيَارِ الْمُتَوَقَّعِ بَيْنَ حِطَّةٍ وَأُخْرَى. أَمَّا نَوَافِذُهُ الْعَالِيَةُ الصَّغِيرَةُ فَقَدْ غَطَّيَتْ بِرِقَائِقٍ مِنَ النَّايِلُونِ الشَّقَافِ، لِأَنَّ زُجَاجَهَا مُحَطَّمٌ وَخَشَبُهَا مُتَكَسَّرٌ.

يَسْكُنُ هَذَا الْبَيْتَ عَامِلٌ قَبِيرٌ يُدْعَى أَبُو سَعِيدٍ مَعَ أُسْرَتِهِ الْمَكُونَةِ مِنْ زَوْجَةٍ طَيِّبَةٍ، وَطِفْلَيْنِ صَغِيرَيْنِ، يَعِيشُونَ عَيْشَةَ الْكِفَافِ يَوْمًا بِيَوْمٍ.

وَأَبُو سَعِيدٍ رَجُلٌ فِي الْعَقْدِ الرَّابِعِ مِنَ الْعُمُرِ، مَرْبُوعُ الْقَامَةِ عَرِيضُ الْمَنْكَبَيْنِ قَوِيُّ الزُّنْدَيْنِ، أَمْرٌ الْمُلُونِ، لَهُ شَارِبَانِ كَثِيفَانِ مُتَهَدِّلَانِ، وَعَيْنَانِ سَوْدَاوَانِ وَاسِعَتَانِ، وَبَسْمَةٌ رَضَى لَهَا تَفَارِقٌ وَجْهَهُ، يُخْرَجُ مِنْ بَيْتِهِ مَعَ بُرُوعِ شَمْسِ الصَّبَاحِ، حَامِلًا عَلَى ظَهْرِهِ كَيْسًا يَحْوِي عِدَّةَ عَمَلِهِ، وَيَلْبَسُ سِرْوَالًا أَسْوَدَ فَوْقَهُ قَمِيصَ رَمَادِيٍّ، وَمِعْطَفًا بَاهِتَ الْمُلُونِ، مُهَيَّزٍ الْأَكْمَامِ، وَيَتَوَخَّعُ إِلَى السُّوقِ، حَيْثُ يَعْمَلُ حَمَلًا، يَنْتَقِلُ بَيْنَ الْمَخَارِنِ الْكَبِيرَةِ، وَيَتَقَدُّ طَلَبَاتِ أَصْحَابِهَا مِنْ تَحْمِيلِ أَوْ تَفْرِيعِ لَسِيَّارَاتِ الشُّحْنِ الَّتِي تَحْمِلُ الْحَضَارَ وَالْفَاكِهَةَ الْقَادِمَةَ مِنَ الْقَرْيِ، مُقَابِلَ أَجْرِ زَهِيدٍ يَتَقَضَاهُ.

وَيَعْمَلُ أَبُو سَعِيدٍ طَوَالَ النَّهَارِ، دُونَ كَلَلٍ وَلَا مَلَلٍ، فَكَمَّ مِنَ الْمَرَّاتِ تَنَاوَلَ طَعَامَهُ الْبَسِيطَ وَاقْفًا، أَوْ مُسْنِدًا ظَهْرَهُ إِلَى جِدَارِ دُكَّانٍ، وَمَا إِنَّ يَحُلُّ الظَّلَامَ حَتَّى يَضَعُ أَبُو سَعِيدٍ أَدْوَاتِ عَمَلِهِ فِي الْكَيْسِ، وَيَشْتَرِي لَوَازِمَ الْبَيْتِ مِنْ طَعَامٍ وَشَرَابٍ، وَقَدْ يَتَنَاوَلُ قَمِيصًا وَيَطَالُ لَانِيهِ، أَوْ ثَوْبًا لَانِيهِ مِنْ فَوْقِ عَرَبَاتِ الْمَلَابِسِ الْمُسْتَعْمَلَةِ.

وَحِينَ يَرْجِعُ إِلَى بَيْتِهِ مُنْعَبًا، تَسْتَقْبِلُهُ زَوْجُهُ بِابْتِسَامَةٍ لَطِيفَةٍ، وَكَلِمَةٍ خُلُوقٍ، وَيَرَكُضُ نَحْوَهُ طِفْلَاهُ الصَّغِيرَانِ، فَيَقْبَلُهُمَا فَرِحًا، ثُمَّ يُخْرَجُ هُمَا مِنَ الْكَيْسِ مَا أَحْضَرَ مِنْ طَعَامٍ، فَيَتَنَاوَلُ الْجَمِيعُ الطَّعَامَ بِسُرُورٍ شَاكِرِينَ اللَّهَ عَلَى نِعْمِهِ، قَانِعِينَ بِمَا قَسَمَ لَهُمْ مِنْ رِزْقٍ.

وَيَنْسَى أَبُو سَعِيدٍ تَعَبَهُ وَشَقَاءَهُ طَوَالَ الْيَوْمِ، وَيَقْضِي مَعَ أُسْرَتِهِ سَهْرَةَ لَطِيفَةً، لِيُعَاوِدَ فِي الصَّبَاحِ عَمَلَهُ بِجِدِّ وَنَشَاطٍ.

مَا أَرْوَعُ الْعَمَلِ! لِأَنَّهُ الشَّيْءُ الْوَحِيدُ الَّذِي يُعْطَى لِلْإِنْسَانِ قِيَمَتَهُ الْحَقِيقِيَّةَ، وَمَا أَفْضَلَ الْعَامِلِ! الَّذِي يَلِكُ دُؤْبًا وَيَتَعَبُ مِنْ أَجْلِ أُسْرَتِهِ، يَكْفِيهَا مَوْتَتَهَا، وَيَمْنَعُهَا مِنَ السُّؤَالِ، فَتَحِيَّا كَرِيمَةً عَرِيضَةً، وَصَدَقَ رَسُولُنَا الْكَرِيمُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ قَالَ: "الْعَائِدُ عَلَى أَهْلِهِ وَوَلَدِهِ كَالْمُجَاهِدِ الْمُرَابِطِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ".

Metni Kavrama Alıştırılmaları

1. Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. كَيْفَ جُدْرَانُ الْبَيْتِ؟

2. مَنْ يَسْكُنُ هَذَا الْبَيْتَ؟

3. مِمَّنْ تَتَكَوَّنُ أُسْرَةُ أَبِي سَعِيدٍ؟

4. كَمَ عُمُرُ أَبِي سَعِيدٍ؟

5. كَيْفَ عَيْنَا أَبِي سَعِيدٍ؟

6. كَيْفَ قَامَةُ أَبِي سَعِيدٍ؟

7. كَيْفَ مَنَكِبْنَا أَبِي سَعِيدٍ؟

8. كَيْفَ زُنْدَا أَبِي سَعِيدٍ؟

9. كَيْفَ لَوْنُ أَبِي سَعِيدٍ؟

10. كَيْفَ شَارِبَا أَبِي سَعِيدٍ؟

11. مَتَى يَخْرُجُ أَبُو سَعِيدٍ مِنْ بَيْتِهِ؟

12. مَاذَا يَحْمِلُ أَبُو سَعِيدٍ عَلَى ظَهْرِهِ؟

13. كَيْفَ تَسْتَقْبِلُهُ زَوْجَتُهُ؟

14. مَن يَرْكُضُ نَحْوَهُ؟

15. أَيُّ عَمَلٍ أَرْوَعُ؟

2. Aşağıdaki cümlelerde altı çizili kelimelerin eş anlamlılarını parantez arasındaki kelimelerden seçiniz.

(يَقِيمُ - عَائِلَةٌ - أَكَلَ - قَدَّ - مَنْزِلَ - مُعَسِرَ - شَبَابِيكَ - حَيْطَانَ - يَشْتَرِي - مَشْجَرَ - يَجْرِي - يَغُودُ - مَلْبَسٌ)

1. فِي حَارَاتِنَا بَيْتٌ تَرَائِي، جُدْرَانُهُ مُتَهَدِّمَةٌ.

2. أَمَّا نَوَافِذُهُ الْعَالِيَةُ الصَّغِيرَةُ فَقَدْ غَطَّيْتُ بِرِقَاقٍ مِنَ التَّابِلُونِ الشَّقَافِ.

3. يَسْكُنُ هَذَا الْبَيْتَ عَامِلٌ فَقِيرٌ.

4. يَذْعَى أَبَا سَعِيدٍ مَعَ أُسْرَتِهِ الْمَكُونَةِ مِنْ زَوْجَةٍ طَيِّبَةٍ، وَطِفْلَيْنِ صَغِيرَيْنِ.

5. وَأَبُو سَعِيدٍ رَجُلٌ فِي الْعَقْدِ الرَّابِعِ مِنَ الْعُمُرِ، مَرْبُوعُ الْقَامَةِ.

6. وَيَلْبَسُ سُرْوَالًا أَسْوَدَ فَوْقَهُ قَمِيصَ رَمَادِيٍّ.

7. فَكَمْ مِنَ الْمَرَّاتِ تَنَاوَلَ طَعَامَهُ الْبَسِيطَ وَاقِفًا، أَوْ مُسْنِدًا ظَهْرَهُ إِلَى جِدَارِ دُكَّانٍ.

8. وَقَدْ يَبْتَاعُ قَمِيصًا وَبِنطَالًا لَابِنِهِ، أَوْ ثَوْبًا لَابْنَتِهِ.

9. وَحِينَ يَرْجِعُ إِلَى بَيْتِهِ مُتَعَبًا، تَسْتَقْبِلُهُ زَوْجَتُهُ بِابْتِسَامَةٍ لَطِيفَةٍ.

10. وَيَرْكُضُ نَحْوَهُ طِفْلَاهُ الصَّغِيرَانِ.

3. Aşağıdaki cümlelerde altı çizili kelimelerin zıt anlamlılarını parantez arasındaki kelimelerden seçiniz.

(كافرين - حزينًا - يندكُرُ - النهار - ملء - ثموت - مرة - يرتدي - ضيقتان - بضآوان - قليل - يبيع)

1. فَيَقْبَلُهُمَا فَرِحًا.

2. وَيُنْسِي أَبُو سَعِيدٍ تَعَبَهُ وَشَقَاءَهُ طَوَالَ الْيَوْمِ.

3. لَهُ شَارِبَانِ كَثِيفَانِ مُتَهَدِّلَانِ، وَعَيْتَانِ سَوْدَاوَانِ وَاسِعَتَانِ.

4. وَمَا إِنَّ يَحُلُّ الظَّلَامَ حَتَّى يَضَعَ أَبُو سَعِيدٍ أَدْوَاتِ عَمَلِهِ فِي الْكَيْسِ.

5. وَيَنْفَعُ طَلَبَاتِ أَصْحَابِهَا مِنْ تَحْمِيلِ أَوْ تَفْرِيعِ لِسِيَّارَاتِ الشَّحْنِ.

6. فَتَخِيَا كَرِيمَةً عَزِيزَةً.

7. يَلْبَسُ سِرْوَالًا أَسْوَدَ فَوْقَهُ قَمِيصٌ رَمَادِيٌّ.

8. يَشْتَرِي لَوَازِمَ الْبَيْتِ مِنْ طَعَامٍ وَشَرَابٍ.

9. تَسْتَقْبِلُهُ زَوْجُهُ بِإِتِسَامَةٍ لَطِيفَةٍ، وَكَلِمَةٍ خُلُوةٍ.

10. فَيَتَنَاوَلُ الْجَمِيعَ الطَّعَامِ بِسُرُورٍ شَاكِرِينَ اللَّهَ عَلَى نِعْمِهِ.

4. Aşağıdakilerin hangi tür cümle olduklarını ve temel öğelerini belirtiniz.

1. فِي حَارَتِنَا بَيْتٌ تُرَابِيٌّ.

2. يَعْمَلُ أَبُو سَعِيدٍ طَوَالَ النَّهَارِ، دُونَ كَلَلٍ وَلَا مَلَلٍ.

3. يَقْضِي مَعَ أُسْرَتِهِ سَهْرَةَ لَطِيفَةً، لِيُعَاوِدَ فِي الصَّبَاحِ عَمَلَهُ بِجِدِّ وَنَشَاطٍ.

4. ثُمَّ يُخْرِجُ هُمَا مِنَ الْكَيْسِ مَا أَحْضَرَ مِنْ طَعَامٍ.

5. أَمَّا نَوَافِذُهُ الْعَالِيَةُ الصَّغِيرَةُ فَقَدْ غُطِّيتْ بِرِقَاقٍ مِنَ النَّابِلُونَ الشَّقَافِ.

6. الَّذِي يَكِدُّ وَيَتَعَبُ مِنْ أَجْلِ أُسْرَتِهِ، يَكْفِيهَا مَوْنَتَهَا، وَيَمْنَعُهَا مِنَ السُّؤَالِ.

7. جَذْرَانُهُ مُتَهَدِّمَةٌ.

8. وَسَقْفُهُ مُتَصَدِّعٌ.

9. فَوْقَهُ قَمِيصٌ رَمَادِيٌّ.

10. لَهُ شَارِبَانِ كَثِيفَانِ مُتَهَدِّلَانِ.

5. Aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili kelimelerin çoğullarını tespit ediniz.

1. فِي حَارَتِنَا بَيْتٌ تُرَابِيٌّ.

2. يَسْكُنُ هَذَا الْبَيْتَ عَامِلٌ فَقِيرٌ يُدْعَى أَبَا سَعِيدٍ مَعَ أُسْرَتِهِ الْمَكُونَةِ مِنْ زَوْجَةٍ طَيِّبَةٍ، وَطِفْلَيْنِ صَغِيرَيْنِ.

3. وَأَبُو سَعِيدٍ رَجُلٌ فِي الْعَقْدِ الرَّابِعِ مِنَ الْغُمْرِ.

4. يُخْرُجُ مِنْ بَيْتِهِ مَعَ بُرُوعِ شَمْسِ الصَّبَاحِ، حَامِلاً عَلَى ظَهْرِهِ كَيْسًا يَجْوِي عُدَّةَ عَمَلِهِ.

5. وَصَدَقَ رَسُولُنَا الْكَرِيمُ حِينَ قَالَ: "الْعَائِدُ عَلَى أَهْلِهِ وَوَلَدِهِ كَالْمُجَاهِدِ الْمُرَابِطِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ".

6. يَلْبَسُ سِرْوَالاً أَسْوَدَ فَوْقَهُ قَمِيصٌ رَمَادِيٌّ، وَمِعْطَافًا بَاهِتَ اللَّوْنِ.

7. يَعِيشُونَ عَيْشَةَ الْكِفَافِ يَوْمًا بِيَوْمٍ.

8. فَيَتَنَاوَلُ الْجَمِيعُ الطَّعَامَ بِسُرُورٍ شَاكِرِينَ اللَّهَ عَلَى نِعْمِهِ، فَانِعِينَ بِمَا قَسَمَ لَهُمْ مِنْ رِزْقٍ.

6. Aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili kelimelerin tekillerini tespit ediniz.

1. وَتُنْفَذُ طَلَبَاتِ أَصْحَابِهَا مِنْ تَحْمِيلِ أَوْ تَفْرِيعِ لِسَيَّارَاتِ الشَّخْرِ الَّتِي تَحْمِلُ الْحَضَارَ وَالْفَاكِهَةَ الْقَادِمَةَ مِنَ الْفَرَى، مُقَابِلَ أَجْرِ زَهِيدٍ يَتَقَضَاهَا.

2. فَيَتَنَاوَلُ الْجَمِيعُ الطَّعَامَ بِسُرُورٍ شَاكِرِينَ اللَّهَ عَلَى نِعْمِهِ، فَانِعِينَ بِمَا قَسَمَ لَهُمْ مِنْ رِزْقٍ.

3. أَمَّا نَوَافِذُهُ الْعَالِيَةُ الصَّغِيرَةُ فَقَدْ غُطِّيتَ بِرِقَاتِقٍ مِنَ التَّابِلُونِ الشَّقَافِ.

4. وَمَا إِنَّ يَحْلُ الظَّلَامَ حَتَّى يَضَعَ أَبُو سَعِيدٍ أَدْوَاتَ عَمَلِهِ فِي الْكَيْسِ، وَيَشْتَرِي لَوَازِمَ الْبَيْتِ مِنْ طَعَامٍ وَشَرَابٍ.

5. وَقَدْ يَبْتَاعُ قَمِيصًا وَبِنِطَالًا لَانِبِهِ، أَوْ ثَوْبًا لَانِبْتِهِ مِنْ فَوْقِ عَرَبَاتِ الْمَلَابِسِ الْمُسْتَعْمَلَةِ.

6. وَسَقْفُهُ مُتَصَدِّعٌ، مُتَحَامِلٌ عَلَى أَعْمِدَةٍ خَشَبِيَّةٍ، تُسْنِدُهُ خَشَبِيَّةُ الْإِهْيَارِ الْمُتَوَقِّعِ بَيْنَ حَظَّةٍ وَأُخْرَى.

7. Aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili fiillerin mâzî ise muzâriini, muzâri ise mâzîsini belirtiniz.

1. فِي حَارَتِنَا بَيْتٌ تَرَابِيٌّ، جُدْرَانُهُ مُتَهَدِّمَةٌ، وَسَقْفُهُ مُتَصَدِّعٌ، مُتَحَامِلٌ عَلَى أَعْمِدَةٍ خَشَبِيَّةٍ،

تُسْنِدُهُ خَشَبِيَّةُ الْإِهْيَارِ الْمُتَوَقِّعِ بَيْنَ حَظَّةٍ وَأُخْرَى.

2. أَمَّا نَوَافِذُهُ الْعَالِيَةُ الصَّغِيرَةُ فَقَدْ غُطِّيتَ بِرِقَاتِقٍ مِنَ التَّابِلُونِ الشَّقَافِ، لِأَنَّ رُجَاجَهَا مَحْطَمٌ

وَخَشَبُهَا مُتَكَسَّرٌ.

3. يَسْكُنُ هَذَا الْبَيْتَ عَامِلٌ فَقِيرٌ يُدْعَى أَبُو سَعِيدٍ مَعَ أُسْرَتِهِ الْمَكُونَةِ مِنْ زَوْجَةٍ طَيِّبَةٍ، وَطِفْلَيْنِ صَغِيرَيْنِ، يَعِيشُونَ عَيْشَةَ

الْكَفَافِ يَوْمًا بِيَوْمٍ.

4. لَهُ شَارِبَانِ كَثِيفَانِ مُتَهَدِّلَانِ، وَعَيْتَانِ سَوْدَاوَانِ وَاسِعَتَانِ، وَبَسْمَةٌ رَضَى لَهَا تُفَارِقُ وَجْهَهُ، يُخْرُجُ مِنْ بَيْتِهِ مَعَ

بُرُوعِ شَمْسِ الصَّبَاحِ، حَامِلاً عَلَى ظَهْرِهِ كَيْسًا يَجْوِي عُدَّةَ عَمَلِهِ، وَيَلْبَسُ سِرْوَالاً أَسْوَدَ فَوْقَهُ قَمِيصٌ رَمَادِيٌّ،

وَمِعْطَافًا بَاهِتَ اللَّوْنِ، مُهْتَرِيءَ الْأَكْمَامِ، وَيَتَوَجَّهُ إِلَى السُّوقِ، حَيْثُ يَعْمَلُ حَمَّالًا، يَنْتَقِلُ بَيْنَ الْمَخَارِنِ الْكَبِيرَةِ.

5. وَيَعْمَلُ أَبُو سَعِيدٍ طَوَالَ النَّهَارِ، دُونَ كَلِّ وَلَا مَلَلٍ، فَكَمْ مِنَ الْمَرَّاتِ تَنَاوَلَ طَعَامَهُ الْبَسِيطَ وَاقِفًا، أَوْ

مُسْنِدًا ظَهَرَهُ إِلَى جِدَارِ دُكَّانٍ.

6. وَيُنْقُدُ طَلَبَاتٍ أَصْحَابَهَا مِنْ تَحْمِيلٍ أَوْ تَفْرِيعٍ لِسَيَّارَاتِ الشَّحَنِ الَّتِي تَحْمِلُ الْحَضَارَ وَالْفَاكِهِةَ الْقَادِمَةَ مِنَ الْقَرْيِ، مُقَابِلَ أَجْرِ زَهِيدٍ يَتَقَاصَاهُ.

7. وَمَا إِنْ يَحُلُّ الظَّلَامُ حَتَّى يَضَعَ أَبُو سَعِيدٍ أَدْوَاتِ عَمَلِهِ فِي الْكَيْسِ.

8. وَقَدْ بَيَّنَّاغُ قَمِيصًا وَيَنْطَالًا لِابْنِهِ، أَوْ ثَوْبًا لِابْنَتِهِ مِنْ فَوْقِ عَرَبَاتِ الْمَلَابِسِ الْمُسْتَعْمَلَةِ.

9. وَحِينَ يَرْجِعُ إِلَى بَيْتِهِ مُتَعَبًا، تَسْتَقْبِلُهُ زَوْجُهُ بِابْتِسَامَةٍ لَطِيفَةٍ، وَكَلِمَةٍ حُلُوةٍ، وَيَرْكُضُ نَحْوَهُ طِفْلَاهُ الصَّغِيرَانِ، فَيَقْبَلُهُمَا فَرِحًا، ثُمَّ يُخْرِجُ هُمَا مِنَ الْكَيْسِ مَا أَحْضَرَ مِنْ طَعَامٍ، فَيَتَنَاوَلُ الْجَمِيعُ الطَّعَامَ بِسُرُورٍ شَاكِرِينَ اللَّهَ عَلَى نِعْمِهِ، فَيَنْعِينَ بِمَا قَسَمَ لَهُمْ مِنْ رِزْقٍ.

10. وَيَنْسَى أَبُو سَعِيدٍ تَعَبَهُ وَشَقَاءَهُ طَوَالَ الْيَوْمِ، وَيَقْضِي مَعَ أُسْرَتِهِ سَهْرَةً لَطِيفَةً، لِيُعَاوِدَ فِي الصَّبَاحِ عَمَلَهُ بِجِدِّ وَتَشَاطُطٍ.

مَا أَرْوَعَ الْعَمَلُ! لِأَنَّهُ الشَّيْءُ الْوَحِيدُ الَّذِي يُعْطَى لِلْإِنْسَانِ قِيَمَتَهُ الْحَقِيقِيَّةَ، وَمَا أَفْضَلَ الْعَامِلُ! الَّذِي يَكْدُ وَيَتَعَبُ مِنْ أَجْلِ أُسْرَتِهِ يَكْفِيهَا مَوْنَتَهَا، وَيَمْنَعُهَا مِنَ السُّؤَالِ، فَتَحِيَا كَرِيمَةً عَزِيزَةً، وَصَدَقَ رَسُولُنَا الْكَرِيمُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ قَالَ: "الْعَانِدُ عَلَى أَهْلِهِ وَوَلَدِهِ كَالْمُجَاهِدِ الْمُرَابِطِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ".

DİL BİLGİSİ

HABER TÜRLERİ

İsim cümlesinde, söze kendisiyle başlanan kelimeye mübteda (المُبْتَدَأُ) denir.

Mübteda, isim cümlesinin öznesidir. Özneyi niteleyen, öznenin durumunu haber veren kelimeye haber (الحَبْرُ) denir. Haber, isim cümlesinin yüklemidir.

الْكِتَابُ مَفْتُوحٌ Kitap açıktır.

الْكِتَابُ مَفْتُوحٌ cümlesinde, الْكِتَابُ kelimesi mübteda (المُبْتَدَأُ), kapının ne durumda olduğunu bildiren مَفْتُوحٌ kelimesi ise haber (الحَبْرُ)'dir.

Haber, Müfred Olabilir

Haber, müfred olabilir. Burada müfreden kastedilen, cümle veya şibh-i cümle olmamasıdır. Mesela, جُدْرَانُهُ مَتَهَدَّمَةٌ bir isim cümlesidir. جُدْرَانُ mübteda, مَتَهَدَّمَةٌ ise haberdir. Bu tür habere müfred haber denilir. جُدْرَانُهُ مَتَهَدَّمَةٌ ne cümledir, ne de şibh-i cümledir. سَقْفُهُ مَتَصَدَّعٌ cümlesinde مَتَصَدَّعٌ haberdir. Birinci cümle için söylenenler bunun için de geçerlidir.

أَبُو سَعِيدٍ رَجُلٌ cümlesinde de, أَبُو mübteda, رَجُلٌ müfred haberdir.

Haber (ism-i fail ve ism-i meful gibi) sıfat mânâlı kelimelerden olursa, mübteda ile haber arasında müzekkerlik, müenneslik; müfred, tesniye ve cemi olma yönlerinden uyum vardır.

المُجْتَهِدُ مَحْبُوبٌ *Çalışkan (erkek) sevilir.*

المُجْتَهِدَةُ مَحْبُوبَةٌ *Çalışkan (bayan) sevilir.*

المُجْتَهِدَانِ مَحْبُوبَانِ *İki çalışkan (erkek) sevilir.*

المُجْتَهِدَاتِ مَحْبُوبَاتِ *İki çalışkan (bayan) sevilir.*

المُجْتَهِدُونَ مَحْبُوبُونَ *Çalışkan (erkekler) sevilirler.*

المُجْتَهِدَاتُ مَحْبُوبَاتُ *Çalışkan (bayanlar) sevilirler.*

Ancak mübteda, gayr-i âkıl (insanın dışında) bir ismin çoğulu olursa, haber genellikle müfred müennes olarak gelir.

الْكِتَابُ مُفِيدَةٌ *Kitaplar faydalıdır.*

Haber, sıfat mânâlı bir kelime değilse, o zaman uyum aranmaz.

الْجُمْلَةُ نَوْعَانِ (Cümle iki çeşittir). Bu cümlede mübteda müennes ve müfreddir. Haber ise müzekker ve tesniyedir. Haber, sıfat mânâlı bir kelime olmadığı için, belirtilen hususlarda mübtedaya uymamıştır.

Aşağıdaki âyetlerde geçen müfred haberleri belirtiniz:

اللَّهُ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ.

اللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَوْهُ.

هُوَ أَعْلَمُ مَنْ يَضِلُّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ.

هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ.

تِلْكَ أُمَّةٌ.

هَذَا يَوْمٌ يَنْفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ.

الْحَقُّ أَشْهَرُ مَعْلُومَاتٍ.

إِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ.

وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ لِمَنِ اتَّقَى.

Haber, Cümle Olabilir

A. İsim Cümlesi

B. Fiil Cümlesi

İsim cümlesinin ikinci ögesi olan haber, cümle olabilir. Bilindiği üzere, Arapçada iki çeşit cümle vardır. a. İsim cümlesi b. fiil cümlesi.

Haberi, isim cümlesi olan cümleye örnek: *Halid'in elbisesi خَالِدٌ ثَوْبُهُ جَدِيدٌ* *Halid'in elbisesi yenidir.* ثَوْبُهُ جَدِيدٌ bir isim cümlesidir. ثَوْبٌ mübteda, جَدِيدٌ ise haberdur. Bu cümle bir bütün olarak, خَالِدٌ mübtedasının haberdur. Ancak böyle olabilmesinin bir şartı vardır: Haber olan cümlede mübtedaya giden bir zamir bulunur. Bu cümlede o zamir, هـ dır. Bu zamire, haberi mübtedaya bağladığı için râbit (رَابِطٌ) denilir.

Haberi fiil cümlesi olan cümleye örnek: *Kardeşin ödevi أَخُوكَ يَكْتُبُ الْوَاجِبَ* *yazıyor.*

Bu cümlede يَكْتُبُ الْوَاجِبَ müstetir faili هو ile birlikte fiil cümlesi olarak, mübteda olan أَخُو nun haberdur. Dikkat edilecek olursa, أَخُو mübtedadır, fail değildir. Fail asla fiilden önce gelmez. Müstetir هو aynı zamanda râbittir.

SIRA SİZDE

2

Aşağıdaki ayetlerde haber olan cümleleri belirtiniz.

أَأَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُوا مِنِّي إِلَهَيْنِ مِن دُونِ اللَّهِ.

وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ.

آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ لَا تَدْرُونَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ لَكُمْ نَفَعًا فَرِيضَةً مِنَ اللَّهِ.

وَأَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ.

وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ.

تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ.

نَحْنُ نَزَّلُكُمْ وَإِيَّاهُمْ.

ذَلِكَ يُوعِظُ بِهِ مَنْ كَانَ مِنْكُمْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ.

وَالْمُطَلَّقَاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ.

وَالْمَوْتَى يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ.

وَأَعْيُنُهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ حَزَنًا أَلَّا يَجِدُوا مَا يُنْفِقُونَ.

الْبَلَدُ الطَّيِّبُ يَخْرُجُ نَبَاتُهُ بِأَذْنِ رَبِّهِ.

Haber, Şibh-i Cümle Olabilir

A. Zarftan Oluşan Şibh-i Cümle

B. Harf-İ Cerle Mecerûrundan Oluşan Şibh-i Cümle

İsim cümlesinde haber, şibh-i cümle olabilir. Şibh-i cümle, ya zarftan, ya da harf-i cerle mecerûrundan meydana gelir.

Haberi, zarftan oluşan şibh-i cümle olan isim cümlesine örnek:

فَوْقَ الْأَزْهَارِ فَوْقَ الْمُنْصَدَةِ (Çiçekler masanın üzerindedir). Bu cümlede فَوْقُ, şibh-i cümle olarak haberdir.

Haberi, harf-i cerle mecrurundan oluşan şibh-i cümle olan isim cümlesine örnek:

فِي الْمَرْءِ هَلَاكُ الْمَرْءِ فِي الْعَجَبِ (Kişinin helaki kendini beğenmededir). Bu cümlede فِي, şibh-i cümle olarak haberdir.

Şibh-i cümlelerdeki zarf ve harf-i cerler, mahzûf (hazfedilmiş/atılmış) bir müteallaka bağlıdır. Aslında haber olan, şibh-i cümleler değil, mahzûf olan bu müteallaklardır. Örnek olarak verdiğimiz cümleler, bu durumda,

هَلَاكُ الْمَرْءِ (كَاثِرٌ) فِي الْعَجَبِ ve الْأَزْهَارُ (كَاتِنَةٌ) فَوْقَ الْمُنْصَدَةِ

Okuma parçasında geçen لَهُ شَارِبَانِ (bıyıklı),

فَوْقَهُ قَمِيصٌ (üstünde bir gömlek olan)

عَائِدٌ عَلَى أَهْلِهِ وَوَلَدِهِ كَالْمُجَاهِدِ الْمُرَابِطِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ cümleleri de, şibh-i cümle olan habere örnektir. Ancak لَهُ شَارِبَانِ ve فَوْقَهُ قَمِيصٌ cümlelerinde başka bir kural sebebiyle haber önce, mübteda sonra gelmiştir. Bu kural şöyledir: Mübteda nekre, haber de harf-i cerle mecrurundan veya zarftan meydana gelen şibh-i cümle olursa, haberin öne geçmesi, mübtedanın da sonra gelmesi gerekir.

DİKKAT

Haber cümle ve şibh-i cümle olduğunda, mahallen merfu olur.

K İ T A P

Haber türleri hakkında daha fazla bilgi almak için adlı İsmail Hakkı Sezer ve diğerlerinin "Anlatımlı Arapça" kitabına başvurunuz.

SIRA SİZDE

3

Aşağıdaki âyetlerde şibh-i cümle olan haberleri belirtiniz.

اللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ.

أُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصَّادِقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ.

الَّذِينَ اتَّقَوْا فَوْقَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

الرَّكْبُ اسْفَلَ مِنْكُمْ.

فَهِىَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً.

أَنْتَ فِيهِمْ.

هَذَا لَشُرَكَائِنَا.

الْأَنْفَالُ لِلَّهِ وَالرَّسُولِ.

الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ
وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ.
أَنْتُمْ بِالْعُدْوَةِ الدُّنْيَا.
ذَلِكَ الْفَضْلُ مِنَ اللَّهِ.

ALIŞTIRMALAR

1. Aşağıdaki parçada haberleri belirtiniz.

أَهْلَاتِفُ خَادِمٍ أَمِينٍ، وَصَدِيقٍ وَفِيٍّ، وَهُوَ الطَّيِّبُ إِنْ مَرَضَتْ، تُكَلِّمُهُ فَيَأْتِيكَ بِالطَّيِّبِ، وَهُوَ الدَّوَاءُ إِنْ شَكُوتَ، تُحَبِّرُهُ فَيَجِيئُكَ بِالدَّوَاءِ، وَالْقَابِلَةُ عِنْدَمَا تُفَاجِئُ الْوَلَادَةَ، وَالشَّرْطِيُّ عِنْدَمَا يَفْتَحُ اللَّصُّ، وَهُوَ الْبُرْدُ وَالسَّلَامُ إِنْ نَشِبَ حَرِيْقٌ، وَهُوَ الْأَنْبَسُ إِنْ كُنْتَ فِي وَحْدَةٍ، وَالْمُسَلِّيُ إِنْ كُنْتَ فِي صِيقٍ، فَهُوَ إِسْعَافٌ وَإِنْحَادٌ وَتَسْلِيَةٌ وَأَنْسٌ.
هُوَ خَادِمٌ أَمِينٌ، وَصَدِيقٌ وَفِيٍّ، وَلَكِنَّهُ خَادِمٌ أَحْمَقٌ، وَصَدِيقٌ مَجْنُونٌ يَدْخُلُ الْغَلِيظَ إِلَى غُرْفَةٍ تَوْمَكَ نِصْفَ اللَّيْلِ، فَيُوقِظُكَ لِيُرْعِجَكَ بِحَدِيثِهِ الْبَارِدِ، وَيُدْخِلُ الثَّقِيلَ إِلَى مَكْتَبِكَ سَاعَةَ عَمَلِكَ، لِيَشْغَلَكَ بِكَلَامِهِ الْفَارِغِ.

2. Aşağıdaki parçayı okuyup sonra altı çizili olan mübtedanın haberini belirtip türünü söyleyiniz.

النَّظَافَةُ أَقْوَى سِلَاحٍ يَقْتُلُ الْمَرَضَ. وَيَقَالُ: "الْوَقَايَةُ خَيْرٌ مِنَ الْعِلَاجِ" أَيُّ أَنْتَا تَتَوَقَّى الْأَمْرَاضَ بِوَسِطَةِ النَّظَافَةِ خَيْرٌ مِنْ أَنْ تَمْرَضَ ثُمَّ تُعَالِجَ الْمَرَضَ. النَّظَافَةُ تَكُونُ فِي الْجِسْمِ كُلِّهِ، وَالْمَلَابِيسِ، وَالْمَسْكَنِ، وَفِي الْفِرَاشِ، وَفِي الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ وَحَتَّى فِي الطَّرِيقِ. وَهُنَاكَ نَظَافَةٌ أُخْرَى أَهْمُّ مِنَ النَّظَافَةِ الْأُولَى وَهِيَ نَظَافَةُ اللِّسَانِ، أَي نَظَافَةُ الْكَلَامِ، وَكَذَلِكَ نَظَافَةُ الْأَعْمَالِ، لِأَنَّ الْكَلَامَ الْوَسِخَ، وَالْأَعْمَالَ الْقَبِيحَةَ هِيَ قَادِرَاتٌ تُوَسِّخُ سَمْعَةَ صَاحِبِهَا وَتُحَقِّرُهُ.

وَالشَّخْصُ النَّظِيفُ يَكُونُ مَنْظَرُهُ جَمِيلاً وَجَمِيَهُ الْجَمِيعُ، وَالشَّخْصُ الْقَدِرُ يَكُونُ مَنْظَرُهُ قَبِيحاً وَيَكْرَهُهُ الْجَمِيعُ. فَعَلَيْنَا أَنْ نَهْتَمَّ بِكُلِّ أَشْكَالِ النَّظَافَةِ لِأَنَّهَا سَوْرٌ قَوِيٌّ يَحْمِينَا مِنْ كُلِّ أَدَى، أَدَى الْجِسْمِ وَأَدَى النَّفْسِ.

3. Aşağıdaki cümlelerde haberin türünü belirtiniz.

1. الْمُدْرَسُ عِنْدَ الْمُدِيرِ.
2. النَّيَّةُ مَحَلُّهَا الْقَلْبُ.
3. اللَّهُ غَفُورٌ.
4. الَّذِي يُسْرُ.
5. الْجَنَّةُ تَحْتَ أَقْدَامِ الْأَمَهَاتِ.
6. الْمِسْكُ أَطِيبُ الطَّيِّبِ.

7. السَّلَامُ عَلَيْكُمْ.
8. الصَّبْرُ عِنْدَ الصَّدْمَةِ الْأُولَى.
9. الْعِلْمُ شَأْنُهُ عَظِيمٌ.
10. الْجَهْلُ وَقَعُهُ وَحِيمٌ.
11. الطَّائِرَةُ صَوْتُهَا مَرْتَفَعٌ.
12. الْحَدِيقَةُ أَمَامَ الْبَيْتِ.
13. الْبُرْتَقَالُ طَعْمُهُ لَذِيذٌ.
14. سَيَّارَتُنَا مُحَرِّكُهَا جَدِيدٌ.
15. الْجَرِيدَةُ أَحْبَابُهَا صَادِقَةٌ.
16. الْقَاعَةُ ائْتَلَتْ بِالْمَدْعُودِينَ.
17. الْفَلَّاحُ يَزْرَعُ الْقَمْحَ.
18. الْعِبَادَةُ فِي الطَّائِقِ الْأَوَّلِ.
19. الْفَائِزَةُ فِي الْحَقِيبَةِ.
20. الصَّدِيقُ يُسَاعِدُ صَدِيقَهُ.

4. Aşağıdakilerden her ismi haber yapınız

مَفْطُوحَتَانِ، مُعْلَقَتَانِ، جَمِيلَةٌ، نَاجِحُونَ، كَيْفٌ، أَيْنَ، مَا، مَنْ، مَتَى، عِنْدَ، فَوْقَ.

5. İki örnekte olduğu gibi, gerekli değişiklikleri yaparak müfred haberi cümle habere çeviriniz.

الْمِثَالَانِ: الطَّالِبُ مُحْتَمِدٌ فِي دُرُوسِهِ --- الطَّالِبُ يَجْتَهِدُ فِي دُرُوسِهِ.

الشَّجَرَةُ كَثِيرَةُ الْأَغْصَانِ ----- الشَّجَرَةُ أَغْصَانُهَا كَثِيرَةٌ.

1. الْأَطِبَاءُ مُتَوَجِّهُونَ إِلَى الْمُسْتَشْفَى.

2. الْجُنُودُ عَائِدُونَ مِنْ أَرْضِ الْمَعْرَكَةِ.

3. الْبَحِيرَةُ عَذْبَةُ الْمَاءِ.

4. الْمُؤْمِنُ مُتَوَكِّلٌ عَلَى اللَّهِ.

5. الثَّوْبُ رَاحِيصُ الثَّمَنِ.

6. السَّائِحُونَ مُنْتَظَرُونَ فِي الصَّالَةِ.

7. مُحَمَّدٌ قَادِمٌ الْيَوْمَ مِنَ الْقَرْيَةِ.

8. حَسِينٌ مُسَافِرٌ بَعْدَ أُسْبُوعٍ إِلَى الْأُرْدُنِ.

9. الْحَرَارَةُ شَدِيدَةٌ فِي الصَّيْفِ.

10. الْمُصَلُّونَ جَالِسُونَ فِي الْمَسْجِدِ.

6. Misalde olduğu gibi, gerekli değişikliği yaparak cümle haberi müfred habere çeviriniz.

المَقَالُ: السَّائِقُ يُسْرِعُ فِي سَيْرِهِ ---- السَّائِقُ مُسْرِعٌ فِي سَيْرِهِ

1. السَّفِينَةُ تَقِفُ عَلَى الشَّاطِئِ.

2. الطَّلَابُ يَذْهَبُونَ إِلَى الْكَلِيَّةِ.

3. الْفُنْدُقُ يُطِلُّ عَلَى الْبَحْرِ.

4. السَّعَادَةُ تَتَّبِعُ مِنَ السَّعَادَةِ.

5. الْمُسْلِمُ يَصُدَّقُ دَائِمًا.

6. الشُّبَّانُ يَسْبِخُونَ فِي الْمَسْجِدِ.

7. الطَّالِبَاتُ يَنْجَحْنَ.

8. الْمُسْلِمُونَ يَصُومُونَ.

9. الْعَامِلُ يَخْرُجُ مُبَكَّرًا.

10. سَعِيدٌ يَزُورُنَا.

7. İki örnekte olduğu gibi, aşağıdaki sorulara parantez arasındakilerden yararlanarak, haber, cümle veya şibh-i cümle olacak şekilde isim cümleleriyle cevap veriniz.

المِثَالَانِ: أَيْنَ مُحَمَّدٌ؟ (فِي الدَّارِ)

مُحَمَّدٌ فِي الدَّارِ.

أَيْنَ يَعْمَلُ الْمُهَنْدِسُ؟ (شَرِكَةٌ)

الْمُهَنْدِسُ يَعْمَلُ فِي شَرِكَةٍ.

1. أَيْنَ يَدْرُسُ الطَّالِبُ؟ (جَامِعَةُ الْأُرْدُنِ)

2. أَيْنَ الْقَلَمُ؟ (فَوْقَ الْمَكْتَبِ)

3. مَا رَأَيْتُكَ فِي بَغْدَادَ؟ (شَوَارِعُهَا نَظِيفَةٌ)

4. مَتَى يَزْرَعُ الْفَلَّاحُ الْأَرْضَ؟ (فِي فَصْلِ الْحَرِيفِ)

5. أَيْنَ الْكُرْسِيُّ؟ (خَلْفَ الْمَكْتَبِ)

6. مَا رَأَيْتَ فِي الدَّهَبِ؟ (سَعْرُهُ مُرْتَفِعٌ)
 7. أَيْنَ الْمَسَافِرُونَ؟ (فِي الْمَطَارِ)
 8. مَتَى يَعُودُ الطُّلَابُ إِلَى بِلَادِهِمْ؟ (فِي الْعِطْلَةِ)
 9. مَتَى تَتَفَتَّحُ الْأَزْهَارُ؟ (فِي الرَّبِيعِ)
 10. أَيْنَ الصَّدِيقَانِ؟ (فِي السَّيْمَا)

8. A grubundaki her Mübteda için, B grubundan uygun haberi seçip sonra her cümledeki haberin türünü belirtiniz.

B	A
يَوْمُ الْأَحَدِ	الْمَرِيضُ
حَمْلُهُ لَدِيدٌ	الْحُجَّاجُ
حَالَتُهُ مُطْمَئِنَّةٌ	الْكَهْرَبَاءُ
يَطُوفُونَ بِالْكَعْبَةِ	الدَّجَاجُ
مِنْ مُحْتَرَعَاتِ الْعَصْرِ الْحَدِيثِ	الْعِطْلَةُ
دَقِيقَةٌ	الْمَصَابِيحُ
تُبِيرُ الْعُرْفَةَ	السَّاعَةُ
تَذْهَبُ إِلَى وَسَطِ الْمَدِينَةِ	الْحَدِيقَةُ
فَهْمُهَا صَعْبٌ	الْحَافِلَةُ
خَلْفَ الْبَيْتِ	الْقَصِيدَةُ

9. Aşağıdaki metinlerde geçen isim cümlelerini tespit edip haberlerini ve türlerini belirleyiniz.

– النَّوْمُ ضَرُورَةٌ لِكُلِّ الْكَائِنَاتِ الْحَيَّةِ، فَالْقَطَطُ تَلْتَفُ كَالْكُرَّةِ وَتَنَامُ، وَالطُّيُورُ تَنَامُ عِنْدَمَا يَأْتِي اللَّيْلُ. وَالنَّوْمُ لِلْإِنْسَانِ ضَرُورَةٌ حَيَاتِيَّةٌ. وَقَدْ نَفَى اللَّهُ تَعَالَى عَنِ نَفْسِهِ صِفَةَ النَّوْمِ، فَهُوَ لَا يَحْتَاجُ إِلَيْهِ. قَالَ تَعَالَى: "اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ".

– جَزْمَانُ الْجَسَدِ مِنَ النَّوْمِ قَدْ يُسَبِّبُ لَهُ كَثِيرًا مِنَ الْأَخْطَارِ، حَتَّى إِنَّ كَثِيرًا مِمَّنْ تَنْخَفِضُ سَاعَاتِ نَوْمِهِمْ، بِسَبَبِ التَّعَبِ وَالتَّوَتُّرِ النَّاجِيَيْنِ مِنْ وَتِيرَةِ الْحَيَاةِ الْعَصْرِيَّةِ، يَتَمَتَّعُونَ النَّوْمَ الْمُرِيحَ لِلْبَيْلَةِ مُقَابِلَ أَيِّ شَيْءٍ مَهْمًا كَانَ الْأَمْرُ. فَالنَّوْمُ يُعْطِي لِلْجَسَدِ فُرْصَةً لِلرَّاحَةِ بَعْدَ التَّعَبِ، فَعِنْدَمَا يَنَامُ الشَّخْصُ يَنْخَفِضُ كُلُّ نَشَاطٍ، وَتَسْتَرخي الْعَصَلَاتُ، وَتَصِيرُ سُرْعَةُ دَقَّاتِ الْقَلْبِ وَالتَّنَفُّسِ بَطِيئَةً. وَمِنْ أَكْثَرِ وَطَائِفِ النَّوْمِ أَهْمِيَّةٌ، أَنَّ الْجِهَانَ الْعَصَبِيَّ يَعُودُ لَهُ نَشَاطُهُ بَعْدَ التَّعَبِ الَّذِي حَدَثَ لَهُ وَقْتُ الْبِقَظَةِ.

– والثَّائِمُ يَفْقِدُ فِي الْغَالِبِ التَّحَكُّمَ فِي إِزَادَتِهِ، فَقَدْ يَكُونُ فِي وَضْعٍ لَا يُرِيدُهُ لِنَفْسِهِ، وَقَدْ يَتَكَلَّمُ بِشَيْءٍ لَا يُرِيدُ ظُهُورَهُ، وَقَدْ يَرَى مِنَ الْأَحْلَامِ مَا يُحِبُّ وَمَا لَا يُحِبُّ، وَلِذَا فَقَدْ جَاءَ الْأَمْرُ بِغَسْلِ الْيَدِ بَعْدَ الْإِسْتِيقَاطِ، كَمَا قَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "إِذَا اسْتَيْقَظَ أَحَدُكُمْ مِنْ نَوْمِهِ فَلَا يَدْجُلْ يَدَهُ فِي الْإِنَاءِ حَتَّى يَغْسِلَهَا ثَلَاثًا، فَإِنَّ أَحَدَكُمْ لَا يَدْرِي أَيْنَ بَاتَتْ يَدُهُ"، وَهَذَا فَالتَّوْمُ نَاقِضٌ لِلْوُضُوءِ. حَقًّا إِنَّ التَّوْمَ نَوْعٌ مِنَ الْوَفَاءِ، كَمَا قَالَ تَعَالَى: "وَهُوَ الَّذِي يَتَوَفَّاكُم بِاللَّيْلِ". وَإِذَا اسْتَيْقَظَ الْإِنْسَانُ، حَمِدَ اللَّهُ تَعَالَى عَلَى الْحَيَاةِ مِنْ جَدِيدٍ، كَمَا أَرَشَدَ الرَّسُولُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَحْيَانَا بَعْدَ أَمَاتِنَا وَإِلَيْهِ النُّشُورُ".

10. Aşağıdaki cümlelerin türlerini ve temel öğelerini (isim cümlesinde mübteda ve haberi; fil cümlesinde de fiille faili) belirtiniz.

1. التَّوْمُ ضَرُورَةٌ لِكُلِّ الْكَاتِنَاتِ الْحَيَّةِ.
2. الْقِطْطُ تَلْتَفُ كَالْكُرَّةِ وَتَنَامُ.
3. الطُّيُورُ تَنَامُ عِنْدَمَا يَأْتِي اللَّيْلُ.
4. قَدْ نَفَى اللَّهُ تَعَالَى عَنِ نَفْسِهِ صِفَةَ التَّوْمِ.
5. جِرْمَانُ الْجَسَدِ مِنَ التَّوْمِ قَدْ يَسْبَبُ لَهُ كَثِيرًا مِنَ الْأَخْطَارِ.
6. التَّوْمُ يُعْطِي لِلْجَسَدِ فُرْصَةً لِلرَّاحَةِ بَعْدَ التَّعَبِ.
7. الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَحْيَانَا بَعْدَ أَمَاتِنَا وَإِلَيْهِ النُّشُورُ.
8. التَّوْمُ نَاقِضٌ لِلْوُضُوءِ.
9. قَدْ يَكُونُ فِي وَضْعٍ لَا يُرِيدُهُ لِنَفْسِهِ.
10. إِذَا اسْتَيْقَظَ الْإِنْسَانُ، حَمِدَ اللَّهُ تَعَالَى عَلَى الْحَيَاةِ مِنْ جَدِيدٍ.

11. Aşağıda, haberi isim cümlesi olan cümleleri, örnekte olduğu şekilde, yeniden kurunuz.

Örnek:

الجَوُّ حَرَارَتُهُ شَدِيدَةٌ.	حَرَارَةُ الْجَوِّ شَدِيدَةٌ
-----	1. فُرُوعُ الشَّجَرَةِ طَوِيلَةٌ
-----	2. زَائِرُو الْمُنْخَفِ كَثِيرُونَ
-----	3. صَوْتُ الْمُوَدَّنِ حَمِيمٌ
-----	4. عُنْوَانُ الشَّرِكَةِ مَعْرُوفٌ
-----	5. أَخْبَارُ الْجَرِيدَةِ صَادِقَةٌ
-----	6. حَالَةُ الْمَرِيضِ سَيِّئَةٌ
-----	7. مَحْرَكُ السِّيَّارَةِ جَدِيدٌ

8. رَانِحَةُ الزُّهْرَةِ طَبِيبَةٌ -----
 9. فَوَائِدُ الْمَاءِ كَثِيرَةٌ -----
 10. أَبْوَابُ الْمَحَلِّ مُغْلَقَةٌ -----
 11. أَسْئَلُهُ الْأُسْتَاذَ صَعْبَةً -----
 12. مَوْضُوعَاتُ الْكِتَابِ مُتَنَوِّعَةٌ -----
 13. تَجَارِبُ الطَّبِيبِ كَثِيرَةٌ -----
 14. ثَمَنُ الْكِتَابَيْنِ مُعْتَدِلٌ -----
 15. مُخْتَبِرُ كَلِمَتَيْنَا حَدِيثٌ -----

12. Aşağıdaki fiil cümlelerini örnekte olduğu gibi, haberi fiil cümlesi olan isim cümlelerine çeviriniz.

Örnek:

- انْتَقَلَ جَارِنَا إِلَى بَيْتٍ جَدِيدٍ
 جَارِنَا انْتَقَلَ إِلَى بَيْتٍ جَدِيدٍ
 1. أَعْلَنَ الْأُسْتَاذُ نَتَائِجَ الْإِمْتِحَانَاتِ -----
 2. نَطَقَتِ الْحَادِمَةُ الْعُرْفَةَ جَيِّدًا -----
 3. تَقِيَمُ الْجَامِعَةُ مَكْتَبَةَ جَدِيدَةً -----
 4. غَادَرَتِ الْحَافِلَةُ الْمَوْقِفَ بِسُرْعَةٍ -----
 5. يَتَكَوَّنُ مَنْزِلُنَا مِنْ طَابِقَيْنِ -----
 6. يَتَنَزَّهُ الْوَالِدَانِ فِي الْحَدِيقَةِ -----
 7. تَطُوفُ الْمُسْلِمَاتُ حَوْلَ الْكَعْبَةِ -----
 8. أَجَابَتْ خَالِدَةُ عَنِ الْأَسْئَلَةِ -----
 9. فَرَّ اللَّصَانُ مِنَ السَّجْنِ -----
 10. وَضَعَتْ أُخْتِي الطَّعَامَ فِي النَّالِجَةِ -----
 11. صَدَمَتِ السَّيَّارَةُ الْعَابِرِينَ -----
 12. تَجَلَّسُ الطَّالِبَتَانِ تَحْتَ الشَّجَرَةِ -----
 13. أَشْرَقَتِ الشَّمْسُ -----
 14. أَدْرَكَ الْمَسَافِرُ الْقِطَارَ -----
 15. رَفَعَ الْمُعَلِّمُونَ لَوَاءَ الْحَقِّ -----

13. Aşağıdaki isim cümlelerini Arapçaya çeviriniz.

1. Okulda bir kütüphane vardır.
2. Benim bir problemim var.
3. Apartmanın kapıları kapalıdır.
4. İşçi fabrikada çalışıyor.
5. Tiyatro severler çoktur.
6. Bahçelerin havası hoştur.
7. Otelin odaları temizdir.
8. Ormanda yaşayan bir fil var.
9. Dostların en iyisi, kitaptır.
10. Türkiye'nin başşehri Ankara'dır.
11. Su, insan, hayvan ve bitki için zorunludur.
12. Muhammed, tartışmayı seven gayretli bir çiftçidir.
13. İstanbul'un tarihte özel bir yeri vardır.
14. Yeşil renk, renklerin en iyisi ve en tatlısıdır.

Kelimeler ve Deyimler

Satın almak	إِبْتِاعَ يَبْتِاعُ
Gülümsemek	اِبْتِسَامَةً
Getirmek	أَتَى يَأْتِي إِتْيَانًا
Daha değerli	أَمْنًا
Ücret	أَجْرًا
Hazırlamak, getirmek	أَحْضَرَ يُحْضِرُ إِحْضَارًا
Ahmak	أَحْمَقًا
Çıkarmak	أَخْرَجَ يُخْرِجُ إِخْرَاجًا
Başka	أُخْرَى مُؤَنَّثَ آخَرَ
İçeri almak	أَدْخَلَ يَدْخُلُ إِدْخَالَ
İş aletleri	أَدْوَاتُ الْعَمَلِ
Savaş alanı	أَرْضُ الْمَعْرَكَةِ
Rahatsız etmek	أَرْعَجَ يُرْعِجُ إِرْجَاجًا
Karşılama	إِسْتِقْبَالٌ يَسْتَقْبِلُ إِسْتِقْبَالَ
Hızlı gitmek, koşmak	أَسْرَعَ يُسْرِعُ إِسْرَاعًا
İlk yardım	إِسْعَافًا

	Esmer renkli	أَسْمَرُ اللَّوْنِ
Desteklemek		أَسْنَدَ يُسْنِدُ إِسْنَادًا
...bakmak, nazır olmak		أَطَّلَ يُطَلُّ إِطْلَالًا عَلَى
	En iyi	أَطْيَبُ
Vermek		أَعْطَى يُعْطِي إِعْطَاءً
Dalmak, içeri girmek		اِفْتَحَمَ يَفْتَحِمُ اِفْتِحَامًا
	En güçlü	أَقْوَى
	Telefon	الْهَاتِفُ
Dolmak		اِمْتَلَأَ يَمْتَلِئُ اِمْتِلَاءً
	Aydınlatmak	أَنَارَ يُنِيرُ اِنَارَةً
Gezmek, dolaşmak		اِنْتَقَلَ يَنْتَقِلُ اِنْتِقَالَ
	Yardım etmek	اِنْتَجَدَ
	Samimiyet göstermek	اِنْسَأَسَ
Yıkılmak, çökmek		اِنْهَارَ يَنْهَارُ اِنْهَارًا
	Dost	الْأَنِيْسُ
Önem vermek, ilgi göstermek		اِهْتَمَّ يَهْتَمُّ اِهْتِمَامًا
Birinci		الْأَوَّلَى مُؤَنَّثُ الْأَوَّلِ
	Soğuk (sıfat olarak)	الْبَارِدُ
	Soluk renkli	بَاهْتُ اللَّوْنِ
	Ciddiyet ve gayretle	بِحِدِّ وَنَشَاطٍ
	Göl	الْبُحَيْرَةُ
	Soğuk	الْبُرْدُ
	Sevinç ve neşeyle	بِسُرُورٍ
	Gülümseme	بَسْمَةً
	Basit, mütevazı	الْبَسِيطُ
	Pantolon	بَنْطَالٌ
	... Vasıtasıyla ...	بِوَأَسْطَةِ ...
Sürekli, az sonra		بَيْنَ حَلْطَةٍ وَأُخْرَى
	Yükleme	تَحْمِيلٌ
	Topraktan	تُرَائِيٌّ
	Eğlendirmek, teselli etmek	تَسْلِيَةً
	Yorgunluk	تَعَبٌ

Açılmak	تَفْتَحُ يَتَفَتَّحُ تَفْتُحُ
	Boşaltma تَفْرِغُ
Almak	تَقْاصِي يَتَقَاصِي
Yemek	تَتَاوَلُ يَتَنَاوَلُ تَنَاوُلُ
Yönelmek, gitmek	تَوَجَّهُ يَتَوَجَّهُ تَوَجُّهُ
Korunmak	تَوَقَّى يَتَوَقَّى تَوْقًا
	الْتَقِيلُ Ağır
	الْقَمَنُ Fiyat, değer
	جَدِيدُ Yeni
	الْجَرِيدَةُ Gazete
	الجِسْمُ Beden
	الْجَمِيعُ Herkes
Asker	جُنْدٌ (ج) جُنُودٌ
	حَارَةٌ Mahalle
	الْحَافِلَةُ Otobüs
	حَالَةٌ Hal, durum
	حَامِلٌ Taşıyan, yüklenen
	حَرِيقٌ Yangın
Alçaltmak, düşürmek	حَفَّرَ يُحْفِرُ حَفْرًا
Gelmek, (karanlık) çökmek	حَلَّ يَحُلُّ حُلُولٌ
	حَلْوٌ Tatlı
Korumak	حَمَى يَحْمِي حِمَاةً
İhtiva etmek, içermek	حَوَى يَحْوِي حَوَايَةً
	حِينَ... ..dığı zaman
Yaşamak	حَيَّ يَحْيَا حَيَاةً
	خَادِمٌ Hizmetçi
Haber vermek	خَبَّرَ يُخَبِّرُ خَبْرًا
	خَشَبِيَّةٌ Ağaçtan, ahşap
Korkmak, endişe etmek	خَشِيَ خَشْيَةً
	الْخَضَارُ Sebze
	دَقِيقٌ Dakik, hassas
	الدَّوَاءُ İlaç

Bıkıp usanmadan	دُونَ كَلْبٍ وَلَا مَلَلٍ الذَّهَبُ Altın
	الربيع İlkbahar
	رُخِيسٌ Ucuz
İnce levha	رَقِيقَةٌ (ج) رَقَائِقٌ
Koşmak	رَكَضٌ يَرْكُضُ رَكْضًا رَمَادِي Gri
Ziyaret etmek	زَارَ يَزُورُ زِيَارَةً
Ekin ekmek	زَرَعَ يَزْرَعُ زَرْعًا زُهيدٌ Önemsiz, az
	السَّائِحُ Turist
	السَّائِقُ Şoför, sürücü
Yardım etmek	سَاعَدَ يُسَاعِدُ مُسَاعَدَةً
Yüzmek	سَبَحَ يَسْبَحُ سِبَاحَةً سِرْوَالٌ Pantalon
	سِعْرٌ Fiyat
	السَّفِينَةُ Gemi
Çatı, tavan	سَقْفٌ (ج) سُقُوفٌ
Oturmak, ikamet etmek	سَكَنَ يَسْكُنُ سَكْنًا سُمْعَةٌ Nam, saygınlık
	سَهْرَةٌ لَطِيفَةٌ Güzel/hoş bir gece
Yük arabaları	سَيَّارَاتُ الشَّحْنِ شَارِبَانٌ Bıyıklar
Cadde	سَّوَارِعٌ (ج) شَوَارِعٌ السَّاطِئُ Sahil, kıyı
	شَأْنٌ Önem
	شَدِيدٌ Şiddetli, çok, fazla
	شَرَابٌ İçecek
	الشُّرْطِيُّ Polis
	شَرِكَةٌ Şirket
Meşgul etmek	شَغَلَ يَشْغَلُ شُغْلًا شَقَاءٌ Zahmet, sıkıntı

Şikayet etmek, acı çekmek	شَكَاَ يَشْكُو شِكَايَةً
Şekil	شَكْل (ج) أَشْكَال
İşveren, patron, dost	صَاحِب (ج) أَصْحَاب
	Doğru صادق
	Salon الصَّالَة
Doğru olmak	صَدَقَ يَصْدُقُ صِدْقًا
İlk darbe	الصَّدْمَةُ الْأُولَى
	Zor صَعَب
	Sıkıntı ضيق
	Apartman katı الطَّابِق
Tavaf etmek, dolaşmak	طَافَ يَطُوفُ طَوَافًا
	Tad طَعَم
İstek, sipariş	طَلَب (ج) طَلَبَات
	Gün boyu طَوَالَ النَّهَارِ
	Gün boyu طَوَالَ الْيَوْمِ
	Koku الطَّيِّب
	Karanlık الظُّلَامُ
	Sırt ظَهْر
(Dönen (para kazanarak dönen	العَائِدُ
Yaşamak	عَاشَ يَعْيشُ عَيْشًا
Yeniden başladı	عَاوَدَ
	Takım عُدَّة
	Tatlı عَذْب
Geniş omuzlu	عَرِيضُ الْمَنْكَبَيْنِ
Modern çağ	العَصْرُ الْحَدِيثُ
	Onlu sayılar العَقْد
	Tedavi etmek العِلَاج
Bizim ...mız gerekir ...	عَلَيْنَا أَنْ ...
Direk	عَمُود (ج) أَعْمِدَة
	Muayenehane العِيَادَة
	Yatak odası عُرْفَةُ النَّوْمِ
Dal	عُصْن (ج) أَعْصَان

Örtmek	عَطَىٰ يُعْطِي تَعْطِيَةٌ
	الفليط Kaba olan
Ansızın gelmek	فَاجَأَ يُفَاجِئُ مُفَاجِئَةٌ
	الفارغ Boş
Ayrılmak	فَارَقَ يُفَارِقُ فِرَاقٌ
	فرح Neşeli, sevinçli
Sonbahar mevsimi	فَصْلُ الْحَرِيفِ
	عَبَّةُ القَابِلَةُ Ebe
	قَادِمٌ Gelen
	قَادُورَةٌ Pislik
	القَاعَةُ Salon
Kanaat eden, razı olan	قَانِعٌ
Öpmek	قَبَّلَ يُقَبِّلُ تَقْبِيلٌ
	القبيح Çirkin, kötü
	القَذِيرُ Kirlî, pis
Ayrırmak, pay vermek	قَسَمَ يُقْسِمُ قَسْمٌ
Geçirmek (zamamı)	قَضَىٰ يُقْضِي قَضَاءٌ
	القَمْحُ Buğday
	قَوِيٌّ الزُّنْدَيْنِ Kolları güçlü
	قَوِيٌّ Güçlü
	كثيف Sık, gür
Çok sıkı çalışmak	كَدَّ يَكْدُ كَدًّا
	الكُرْسِيُّ Sandalye
Sevmemek, istememek	كَرِهَ يُكْرَهُ كِرَاهَةٌ
Konuşmak	كَلَّمَ يُكَلِّمُ تَكْلِيمٌ
Elbisede) yen)	كَمَّ (ج) أَكْمَامٌ
	الكهترباء Elektrik
	كيس Torba, çuval
	كَمَّ Et
	اللصُّ Hırsız
Ev ihtiyaçları	لَوَازِمُ الْبَيْتِ
Yiyecek, erzak	مَوْئِنَةٌ

Ne kadar harika!	مَا أَرْوَعُ!
Ne kadar iyi!	مَا أَفْضَلَ!
Görüşün nedir? Ne dersin?	مَا رَأَيْكَ؟
Duran, yükselen	مُتَّحَامِلٌ
Yarık, çatlak	مُتَّصِدِّعٌ
Yorgun	مُتَّعِبٌ
Kırık, parçalanmış	مُتَّكْسِرٌ
Sarkık	مُتَّهَدِّلٌ
Yıkık	مُتَّهَدِّمٌ
Yönelen, yönelik, giden	مُتَوَجِّهٌ
Muhtemel, olası	الْمُتَوَقَّعُ
Dayamp güvenen, tevekkül eden	مُتَوَكِّلٌ
Motor	مُحَرِّكٌ
Kırık	مُحَطَّمٌ
İcat	مُخْتَرَعٌ
Ambar, depo	مُخَزِّنٌ (ج) مَخَازِنٌ
Davetli	الْمُدْعَوُ
Sınırdan nöbet tutan asker	الْمُرَابِطُ
Orta boylu	مُرَبُوعُ الْقَامَةِ
Yüksek	مُرْتَفِعٌ
Hastalık	مَرَضٌ (ج) أَمْرَاضٌ
Hasta olmak	مَرَضٌ بِمَرَضٍ مَرَضٌ
Yolcu	مُسَافِرٌ
Yüzme havuzu	الْمَسْبَحُ
Hastane	الْمُسْتَشْفَى
Kullanılan	مُسْتَعْمَلٌ
Hızlı giden, koşan	مُسْرِعٌ
Rahatlatıcı, teselli edici	الْمُسَلِّئُ
Dayanmış, dayayan	مُسْنِدٌ
Lamba	مِصْبَاحٌ (ج) مِصَابِيحٌ
Namaz kılan	الْمُصَلِّي
Rahat	مُطْمَئِنٌّ

Güneş doğarken	مَعَ بُرُوقِ شَمْسِ الصَّبَاحِ
	كأطلق
	... karşılığında ...
Büro, yazıhane (okulda) sıra	المَكْتَبِ ...
Oluşmuş, meydana gelmiş	مَكُونٌ ...
	... için ...
	بانتظر
Engel olmak	مَنْعٌ يَمْنَعُ مَنْعٌ
Eski, yıpranmış	مُهْتَرِيءٌ
Doğmak, çıkmak	نَبَعَ يَنْبَعُ نُبُوعٌ
	...e doğru ...
(Yangın) çıkmak	نَشِبَ يَنْشَبُ نَشُوبٌ
	Gece yarısı
	نظيف
Yapmak, yerine getirmek	نَفَذَ يُنْفِذُ تَنْفِيذٌ
	Ruh, gönül
	...bile ...
	Tek/yalnız olmak
	Tek, biricik
	Kötü, tehlikeli
Kirletmek, pisletmek	وَسَخَّ يُوسِّخُ تَوَسِيخٌ
	Kirli, pis
	Şehrin merkezi
Koymak	وَضَعَ يَضَعُ وَضَعٌ
	Vefalı
	Hastalıktan korunma
	Etki
Durmak	وَقَفَ يَقِفُ وَقُوفٌ
	Doğum
	Çağrılıyor (...adlı)
	Kolaylık
Kıt kanaat geçiniyorlar	يَعِيشُونَ عَيْشَةَ الْكِفَافِ

Özet

İsim cümlesinin öğelerinden olan haberi ifade edebilmek

Arapçada isim cümlesinin ikinci ögesi olan haber, müfred olabilir. Burada müfreden kastedilen, cümle veya şibh-i cümle olmamasıdır. Mesela, جَدْرَانُهُ جَدْرَانُ مَتَهَدَمَةٌ bir isim cümlesidir. جَدْرَانُ mübteda, مَتَهَدَمَةٌ ise haberdir. Bu tür habere müfred haber denilir. مَتَهَدَمَةٌ ne cümledir, ne de şibh-i cümledir.

Haberin türlerini tanımlayabilmek

Haber, Cümle Olabilir: A. İsim Cümlesi B. Fiil Cümlesi.

İsim cümlesinin ikinci ögesi olan haber, cümle olabilir. Bilindiği üzere, Arapçada iki çeşit cümle vardır. a. İsim cümlesi b. fiil cümlesi.

Haberi, isim cümlesi olan cümleye örnek: خَالِدٌ ثَوْبُهُ جَدِيدٌ (Halid'in elbisesi yenidir). ثَوْبُهُ جَدِيدٌ cümlesi bir isim cümlesidir. ثَوْبٌ mübteda, جَدِيدٌ ise haberdir. Bu cümle bir bütün olarak, خَالِدٌ mübtedasının haberidir. Ancak böyle olabilmesinin bir şartı vardır: Haber olan cümlede mübtedaya giden bir zamir bulunur. Bu cümlede o zamir, هُdür. Bu zamire, haberi Mübtedaya bağladığı için râbıt (رَابِط) denilir.

Haberi, fiil cümlesi olan cümleye örnek: أَخُوكَ يَكْتُبُ الْوَأَجِبَ (Kardeşin ödevi yazıyor).

Bu cümlede الْوَأَجِبَ يَكْتُبُ müstetir faili هُو ile birlikte fiil cümlesi olarak, mübteda olan أَخُو nun haberidir. Dikkat edilirse, أَخُو mübtedadır, fail değildir. Fail asla fiilden önce gelmez. Müstetir هُو aynı zamanda râbıttır.

Haber, Şibh-i Cümle Olabilir.

A. Zarftan Oluşan Şibh-i Cümle

B. Harf-i Cerle Mecrûrundan Oluşan Şibh-i Cümle

İsim cümlesinde haber, şibh-i cümle olabilir. Şibh-i cümle, ya zarftan, ya da harf-i cerle mecrurundan meydana gelir.

Haberi, zarftan oluşan şibh-i cümle olan isim cümlesine örnek:

الْأَزْهَارُ فَوْقَ الْمِنْصَدَةِ (Çiçekler masanın üzerindedir). Bu cümlede فَوْق, şibh-i cümle olarak haberdir.

Haberi, harf-i cerle mecrurundan oluşan şibh-i cümle olan isim cümlesine örnek:

فِي الْعَجَبِ هَلَكَ الْمَرْءُ فِي الْعَجَبِ (Kişinin helaki kendini beğenmedir). Bu cümlede فِي الْعَجَبِ, şibh-i cümle olarak haberdir.

Kendimizi Sınayalım

1. Aşağıdaki cümlelerden hangisinde haber, isim cümlesi değildir?

- المُسْلِمُونَ كَأَسْنَانِ الْمُسْطِ.
- الْخَلَّةُ ثَمَارُهَا يَابِغَةٌ.
- الْمَدْرَسَةُ فُصُولُهَا كَثِيرَةٌ.
- عَبْدُ اللَّهِ أَبُوهُ كَرِيمٌ.
- النَّيْلُ مَاؤُهُ عَذْبٌ.

2. Aşağıdaki cümlelerden hangisinde haber, fiil cümlesi değildir?

- الْأَمْهَاتُ يَرْتَبِنَ الْأَبْنَاءَ.
- النَّالُوتُ يُؤَذِي الْحَيَاةَ.
- الْجُنُودُ يُخْلِدُونَ الْوَطْنَ.
- الْمُسَافِرُونَ عَادُوا إِلَى بِلَدِهِمْ.
- الْغُصْفُورُ فَوْقَ الشَّجَرَةِ.

3. Aşağıdaki cümlelerden hangisinde haber, şibh cümle değildir?

- الْبَيْتَانُ يَقْرَبُ النَّهْرَ.
- حَامِدٌ فِي الدَّارِ.
- الْفَالَاخُ تَحْتَ الشَّجَرَةِ.
- الطَّالِبُ يُحِبُّ الْعِلْمَ.
- الصَّوْمُ مِنْ أَرْكَانِ الْإِسْلَامِ.

4. Aşağıdaki cümlelerden hangisinde haber, müfred değildir?

- الْوَالِدَانُ مُهْدَبَانِ.
- الصَّلَاةُ عِمَادُ الدِّينِ.
- نَجْلَاءُ تُؤَدِّي وَاجِبَهَا.
- الْأَشْجَارُ مُثْمِرَةٌ.
- الْمُدِيرُونَ حَاصِرُونَ.

5. Aşağıdaki cümlelerden hangisinin haberinde eksiklik vardır?

- الْحَدِيثُ سُورَتَا عَالٍ.
- مُحَمَّدٌ خَطٌّ جَمِيلٌ.
- الْقَاهِرَةُ مَا ذُنُوبُهَا كَثِيرَةٌ.
- الدَّارُ حَدِيقَتُهَا وَاسِعَةٌ.
- سَمِيرٌ كَلَامُهُ مُنْتَعٍ.

Kendimizi Sınavalım Yanıt Anahtarı

1. a الْمُسْلِمُونَ كَأَسْنَانِ الْمُسْطِ
2. e العصفور فوق الشجرة
3. d الطالب يحب العلم.
4. c تجلاء تؤدي واجبها
5. b محمد خط جميل

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

اللَّهُ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ. haberdir. ذُو
اللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَوْهُ. haberdir. أَحَقُّ
هُوَ أَعْلَمُ مَنْ يَضِلُّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ. haberdir. أَعْلَمُ kelimeleri
هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ. haberdir. صِرَاطٌ
تِلْكَ أُمَّةٌ. haberdir. أُمَّةٌ
هَذَا يَوْمٌ يَنْفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ. haberdir. يَوْمٌ
الْحُجَّ أَشْهُرٌ مَعْلُومَاتٍ. haberdir. أَشْهُرٌ
إِنَّكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ. haberdir. إِلَهٌ
وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ لِمَنِ اتَّقَى. haberdir. خَيْرٌ

Sıra Sizde 2

أَأَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُوا مِنِّي إِلَهَيْنِ مِن دُونِ اللَّهِ. haberdir. قُلْتَ ile başlayan cümle
وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ. haberdir. يُحِبُّ ile başlayan cümle
آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ لَا تَدْرُونَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ لَكُمْ نَفْعًا فَرِيضَةً مِنَ اللَّهِ.
تَدْرُونَ ile başlayan cümle haberdir.
وَأَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ.
لَا يَعْقِلُونَ cümlesi haberdir.
وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلِينَ كَامِلِينَ.

يُرْضِعْنَ fiiliyle başlayan cümle haberdir.

تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ.

فَضَّلْنَا ile başlayan cümle haberdir.

نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ.

نَرْزُقُكُمْ ile başlayan cümle haberdir.

ذَلِكَ يُوعِظُ بِهِ مَنْ كَانَ مِنْكُمْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ.

يُوعِظُ ile başlayan cümle haberdir.

وَالْمُطَلَّقَاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ.

يَتَرَبَّصْنَ ile başlayan cümle haberdir.

وَالْمَوْتَى يَتَعَثُّهُمُ اللَّهُ.

يَتَعَثُّهُمُ ile başlayan cümle haberdir.

وَأَعْيُنُهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ حَزَنًا أَلَّا يَجِدُوا مَا يُنْفِقُونَ.

تَفِيضُ ile başlayan cümle haberdir.

الْبَلَدُ الطَّيِّبُ يَخْرِجُ نَبَاتَهُ بِإِذْنِ رَبِّهِ.

يَخْرِجُ ile başlayan cümle haberdir.

Sıra Sizde 3

اللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ.

مَعَ zarf, şibh-i cümle olarak haberdir.

أُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصَّادِقِينَ وَالشُّهَدَاءِ
وَالصَّالِحِينَ.

مَعَ zarf, şibh-i cümle olarak haberdir.

الَّذِينَ اتَّقَوْا فَوْقَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

فَوْقُ zarf, şibh-i cümle olarak haberdir.

الرَّحْبُ أَسْفَلَ مِنْكُمْ.

أَسْفَلَ zarf, şibh-i cümle olarak haberdir.

فَهِىَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً.

كَالْحِجَارَةِ harf-i cer mecrûruyla birlikte şibn-i cümle olarak haberdır.

أَنْتَ فِيهِمْ.

فِيهِمْ harf-i cer mecrûruyla birlikte şibn-i cümle olarak haberdır.

هَذَا لِشُرَكَائِنَا.

لِشُرَكَائِنَا harf-i cer mecrûruyla birlikte şibn-i cümle olarak haberdır.

الْأَنْفَالُ لِلَّهِ وَالرُّسُولِ.

لِلَّهِ harf-i cer mecrûruyla birlikte şibn-i cümle olarak haberdır.

الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ.

مِنْ رَبِّكَ harf-i cer mecrûruyla birlikte şibn-i cümle olarak haberdır.

وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ.

لِلْمُتَّقِينَ harf-i cer mecrûruyla birlikte şibn-i cümle olarak haberdır.

أَنْتُمْ بِالْعُدْوَةِ الدُّنْيَا.

بِالْعُدْوَةِ harf-i cer mecrûruyla birlikte şibn-i cümle olarak haberdır.

ذَلِكَ الْفَضْلُ مِنَ اللَّهِ.

مِنَ اللَّهِ harf-i cer mecrûruyla birlikte şibn-i cümle olarak haberdır.

Yararlanılan Kaynaklar

el-Galâyînî, M (1982) *Câmi'u'd-durûsi'l-arabiyye*, Beyrut.

Sezer, İsmail Hakkı ve diğerleri (2009) *Anlatımlı Arapça*, Konya.

3

Amaçlarımız

Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- İsm-i mevsûleri mânâlarına göre gruplandırabilecek,
- Sıla cümlesini ve çeşitlerini tanıyabilecek,
- Âid zamirini belirleyebilecek,
- İsm-i mevsûllerde mebni – mu‘rab ayırımını yapabilecek,
- İsm-i mevsûllerin cümlenin hangi ögesi olduğunu belirleyebileceksiniz.

Anahtar Kavramlar

- İsm-i mevsûl
- Sıla cümlesi
- Âid zamiri
- Hâs ism-i mevsûl
- Müşterek ism-i mevsûl

Öneriler

Bu üniteyi daha iyi kavrayabilmek için okumaya başlamadan önce;

- Metin içerisinde geçen mânâsını bilmediğiniz kelimeler için Arapça-Türkçe sözlüğe başvurunuz.
- İlahiyat Önlisans Programı Arapça 1 kitabından Cinsiyet Yönünden İsimler ve Sayı Yönünden İsimler ünitelerini tekrar gözden geçiriniz.
- Mehmet Maksudoğlu'nun Arapça Dilbilgisi adlı kitabından İsm-i Mevsûl konusunu okuyunuz.

İsm-i Mevsûl

الإِسْمُ الْمَوْصُولُ

GİRİŞ

İsm-i mevsûl, peşinden gelen cümleyi öncesindeki cümle ya da kelimeye bağlayan lafızdır. Türkçedeki karşılığı ise **ilgi zamiridir**. Tek başına bir anlam ifade etmeyen ism-i mevsûl, ancak kendisinden sonra bulunan ve sıla cümlesi adı verilen cümleyle birlikte bir mânâ kazanmaktadır. Ayrıca bu sıla cümlesinde ism-i mevsûle uygun olarak gelen ve **âid zamiri** adı verilen bir zamir bulunmaktadır. Meselâ **الْأَسْتَاذُ الَّذِي أُحِبُّهُ** "Sevdiğim hoca" ifadesinde **الَّذِي** lafzı ism-i mevsûl, **أُحِبُّهُ** sıla cümlesi ve **أُحِبُّ** fiiline bitişmiş olan **هُ** zamiri de âid zamiridir.

Türkçede bu *ism-i mevsûl+sıla cümlesi+âid zamiri* toplamının karşılığı ise **ortaç** terimidir. Bazı kaynaklarda sıfat-fiil terimiyle de ifade edilen ortaçlar, fiil kök veya gövdelerinden yapım ekleriyle türetilmiş sıfatlardır: "Tanı" kökünden "tanıdık" denmesi gibi. Bunlar "-en, -ecek, -esi, -dık, -miş, -r, mez" ekleriyle türetilirler. Ortaçlar, ismi nitelemesi yönünden sıfat; özne, nesne ve tümleç alması yönünden de fiil sayılan (fiilimsi) kelimelerdir. Meselâ *kitap okuyan çocuk* ifadesinde ortaç olan *okuyan* lafzı, fiil gibi nesne olarak *kitap*, özne olarak da *çocuk* kelimesini alırken, diğer taraftan sıfat olarak da *çocuk* kelimesini nitelemiştir.

Bu örnekte de görüldüğü gibi Türkçede ortaç, Arapçadaki karşılığının aksine tek bir kelimedenden oluşur. Ayrıca Türkçede ortaç, nitelediği isimden önce gelirken Arapçada ise ism-i mevsûl ve sılası dâima nitelediği isimden sonra gelir. Bunun yanında Türkçedeki bütün ortaçlar değil de bunların bir kısmı ism-i mevsûl ve sıla cümlesinin karşılığıdır. Bu nedenle ism-i mevsûl ve sıla cümlesi Türkçeye genellikle ortaçlarla tercüme edilir. Ancak ortaçların her zaman ism-i mevsûl ve sıla ile birlikte Arapçaya tercüme edilmesi mümkün değildir. Meselâ yukarıdaki örnek "Sevdiğim bir hoca" şeklinde ifade edilse, bunun Arapça karşılığı ism-i mevsûl ve sıla cümlesiyle değil, nekra bir isim ve peşinden gelen sıfat cümlesiyle "أَسْتَاذٌ أَحِبُّهُ" şeklinde olur. Yine "Oturana bir öğrenci" dense bunun Arapça karşılığı da "طَالِبٌ جَالِسٌ" şeklinde sıfat tamlamasıyla elde edilir.

INTERNET

İsm-i mevsûllerin Türkçedeki ortaçlarla olan ortak ve farklı yönleriyle ilgili olarak <http://www.doquedebiyati.com/nusha/07/008isler.doc> internet adresinden Emrullah İşler'e ait "Arapça ve Türkçede Ortaçlar – Karşıtsal Çözümleme –" isimli makaleye başvurabilirsiniz.

OKUMA PARÇASI

أُسْرَتِي

خَالِدٌ تَلْمِيذٌ بِالْمَدْرَسَةِ الْإِبْتِدَائِيَّةِ. طَلَبَ الْأُسْتَاذَ مِنْ خَالِدٍ أَنْ يَتَحَدَّثَ عَنْ أُسْرَتِهِ، فَقَالَ:

أُسْرَتِي صَغِيرَةٌ الْعَدَدِ وَلَكِنَّهَا سَعِيدَةٌ. فَأَبِي هُوَ الَّذِي يَتَعَبُ مِنْ أَجْلِنَا، وَأُمِّي هِيَ الَّتِي تَرَعَى الْبَيْتَ وَتَعْمَلُ عَلَيَّ رَاحَتَنَا. وَأَخَوَايَ الْكَبِيرَانِ حَسَنٌ وَحَسَيْنٌ هُمَا اللَّذَانِ يُسَاعِدَانِي فِي فَهْمِ الدَّرْسِ. كَمَا أَنَّ أُخْتِي خَدِيجَةَ وَعَائِشَةُ هُمَا اللَّتَانِ تَنْصُرَانِ أُمِّي فِي إِعْدَادِ الطَّعَامِ وَتَنْظِيفِ الْبَيْتِ. وَيَسْكُنُ بِجُورَانَا أَعْمَامِي الَّذِينَ يُجِبُونَنَا كَثِيرًا، وَلَكِنَّ عَمَّاتِي وَخَالَاتِي اللَّائِي يَقُومْنَ فِي مَدُنٍ أُخْرَى يَحْضُرْنَ إِلَيْنَا فِي الْأَعْيَادِ الدِّيْنِيَّةِ. وَهَذَا الْاجْتِمَاعُ الْعَائِلِيُّ يَزِيدُ الْحُبَّ بَيْنَ أَفْرَادِ أُسْرَتِنَا.

وَتَفَرَّحُ أُسْرَتِي بِمَنْ يَأْتِي لِرِيَاضَتِنَا، وَتَشْكُرُ اللَّهُ بِمَا رَزَقَهَا مِنْ فَضْلِهِ وَكَرَمِهِ. وَهَذَا تَعِيشُ فِي سَعَادَةٍ تَامَّةٍ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ.

(بتصرف من : القواعد العربية الميسرة ج 2 ص 43)

Metni Kavrama Alıştırmaları

1. Aşağıdaki soruları yukarıdaki okuma parçasına göre cevaplandırınız.

1. أَيْنَ يَدْرُسُ خَالِدٌ؟
2. مَاذَا طَلَبَ الْأُسْتَاذُ مِنْهُ؟
3. هَلْ تَحَدَّثَ خَالِدٌ عَنْ أُسْرَتِهِ؟
4. أَسْرَةُ خَالِدٍ كَبِيرَةٌ الْعَدَدِ؟
5. مَنْ الَّذِي يَتَعَبُ مِنْ أَجْلِ الْأُسْرَةِ؟
6. مَنْ يُسَاعِدُ خَالِدًا فِي فَهْمِ الدَّرْسِ؟
7. مَاذَا تَفْعَلُ خَدِيجَةُ وَعَائِشَةُ فِي الْأُسْرَةِ؟
8. مَا مُهِمَّةُ أُمِّ خَالِدٍ فِي الْأُسْرَةِ؟
9. أَيْنَ يَسْكُنُ أَعْمَامُ خَالِدٍ؟
10. لِمَاذَا تَعِيشُ أُسْرَتُهُ فِي سَعَادَةٍ تَامَّةٍ؟

2. Aşağıdaki cümlelerde altı çizili kelimelerin eş anlamlılarını parantez içindeki kelimeler arasından seçiniz.

(تَقَدَّمَ، أَعْضَاءَ، أَرَادَ، يَنْصُرَانِ، أَقْسَامَ، يَقِيمُ، تَسْعُدُ، يَتَكَلَّمُ، عَادَ، عَمَّاتٌ)

1. طَلَبَ الْأُسْتَاذَ مِنْ خَالِدٍ أَنْ يَتَحَدَّثَ عَنْ أُسْرَتِهِ.

2. حَسَنٌ وَحَسِينٌ يُسَاعِدَانِ خَالِدًا فِي فَهْمِ الدَّرْسِ.

3. نَحْضُرُ إِلَى مَنْزِلِنَا عَمَّامِي وَخَالَاتِي.

4. تَرِيدُ زِيَارَةَ عَمَّامِي وَخَالَاتِي الْحَبِّ بَيْنَ أَفْرَادِ الْأُسْرَةِ.

5. يَسْكُنُ بِجَوَارِنَا أَعْمَامِي الَّذِينَ يُجْبُونَ أَبِي كَثِيرًا.

6. أَخَوَاتُ أَبِي يَقْمَنَ فِي مُدُنٍ أُخْرَى.

7. تَفْرَحُ أُسْرَتِي بِمَنْ يَأْتِي لِرِيَارَتِهَا.

3. Aşağıdaki cümlelerde altı çizili kelimelerin zıt anlamlılarını parantez içindeki kelimeler arasından seçiniz.

(تَلَوَاتَانِ، يَكْرَهُونَ، جَمِيلَةٌ، تَشْرُكُ، تَكْفُرُ، تَمُوتُ، تَدْعُ، يَسْتَرِيحُ، كَبِيرَةٌ، تَعْبَسَةٌ)

1. أُسْرَتِي صَغِيرَةٌ الْعَدَدِ.

2. أُسْرَتِي صَغِيرَةٌ الْعَدَدِ لِكِنَّهَا سَعِيدَةٌ.

3. يَسْكُنُ بِجَوَارِنَا أَعْمَامِي الَّذِينَ يُجْبُونَ أَبِي كَثِيرًا.

4. حَدِيجَةٌ وَعَائِشَةُ تُنْطَفِقَانِ الْبَيْتَ.

5. أَبِي يَتَعَبُ مِنْ أَجْلِنَا.

6. تَشْكُرُ أُسْرَتِي بِمَا رَزَقَهَا اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ.

7. تَعِيشُ أُسْرَتِي فِي سَعَادَةٍ تَامَّةٍ.

DİL BİLGİSİ

İSM-İ MEVSÛL

İsm-i mevsûl, tek başına bir anlamı olmayan, ancak kendisinden sonra gelen cümleyle birlikte bir mânâ ifade eden marife isimdir. İsm-i mevsûl genelde marife bir isimden sonra onun sıfatı olarak gelir. Ancak cümlelerin bir ögesi olarak mübteda, haber, fâil, mef'ûl vb. bir konumda da gelebilir.

İsm-i mevsûller **hâs** ve **müşterek** olmak üzere ikiye ayrılır.

1. Hâs İsm-i Mevsûl

Müzekker ve müennesi, tekil ve çoğulu için ayrı ayrı lafzı bulunan ism-i mevsûle *hâs ism-i mevsûl* denir. Bunlara *özel ism-i mevsûller* de denebilir. Bunlar, cümlelerin bir ögesi olarak gelebildikleri gibi, cümledeki marife bir ögenin sıfatı olarak da gelebilirler. Bu durumda ism-i mevsûl, öncesindeki isme, hem müzekkerlik – müenneslik hem de sayı bakımından uyar.

Çoğul الْجُمُع (Mebnî)	İkil الْمَثْنَى (Mu‘rab)	Tekil الْمُفْرَدُ (Mebnî)	
الَّذِينَ	الَّذَانِ / الَّذِينَ	الَّذِي	Müzekker الْمَذَكَّر
الَّلَائِي، اللَّوَاتِي، اللَّائِي	الَّلَتَانِ / اللَّاتِينَ	الَّتِي	Müennes الْمَوْثَّات

الَّذِي :Bu ism-i mevsûl tekil müzekker isim için kullanılır.

رَأَيْتُ الطَّالِبَ الَّذِي ذَهَبَ إِلَى الْمَكْتَبَةِ.

Kütüphaneye giden öğrenciyi gördüm.

Aslında burada iki ayrı cümle bulunmaktadır. Birincisi رَأَيْتُ الطَّالِبَ “Öğrenciyi gördüm”, ikincisi ise الطَّالِبُ ذَهَبَ إِلَى الْمَكْتَبَةِ “Öğrenci kütüphaneye gitti” cümlesidir. İsm-i mevsûl bu cümleleri birbirine bağlamış ve kendisi الطالب kelimesinin sıfatı olmuştur. Mef’ûl olan الطالب kelimesinin harekesi üstün olmasına rağmen, onun sıfatı olan الَّذِي ism-i mevsûlünün harekesinde bir değişiklik olmamıştır. Çünkü mebnîdir. Ref, nasb ya da cer hâlinde harf veya harekesinde herhangi bir değişiklik olmaz. Oysa normalde sıfatların murab olduğunda öncesindeki isme hareke yönünden uyması gerekir.

الَّذَانِ :Bu ism-i mevsûl, tesniye (ikil) müzekker isim için kullanılır. Bunların i‘râbı diğer ikil kelimeler gibidir, yani mebnî değil, murabdırlar. Ref hâli الَّذَانِ şeklinde elifle, nasb ve cer hâli ise اللَّذَيْنِ şeklinde yâ iledir.

عَادَ الطَّالِبَانِ اللَّذَانِ ذَهَبَا إِلَى الْكُلِّيَّةِ. *Fakülteye giden iki öğrenci döndü.*

Bu cümlede ism-i mevsûl fâil olan الطَّالِبَانِ kelimesinin sıfatı olarak gelmiştir. Fâil ref konumunda olduğu için, ism-i mevsûl de onun sıfatı olarak اللَّذَانِ şeklinde elif (ا) ile ref konumunda gelmiştir.

رَأَيْتُ الطَّالِبَيْنِ اللَّذَيْنِ ذَهَبَا إِلَى الْكُلِّيَّةِ. *Fakülteye giden iki öğrenciyi gördüm.*

Bu cümlede ise ism-i mevsûl mef’ûl olan الطَّالِبَيْنِ kelimesinin sıfatı olarak gelmiştir. Mef’ûl nasb konumunda olduğu için, ism-i mevsûl de onun sıfatı olarak اللَّذَيْنِ şeklinde nasb konumunda gelmiştir.

سَلَّمْتُ عَلَى الطَّالِبَيْنِ اللَّذَيْنِ ذَهَبَا إِلَى الْكُلِّيَّةِ. *Fakülteye giden iki öğrenciyi selam verdim.*

Bu cümlede ise ism-i mevsûl عَلَى harfi cerri ile mecrûr olan الطَّالِبِينَ kelimesinin sıfatı olarak gelmiştir. İsm-i mevsûl de onun sıfatı olarak اللَّذِينَ şeklinde cer konumunda gelmiştir.

الَّذِينَ: Bu ism-i mevsûl ise çoğul müzekker isim için kullanılır. اللَّذِينَ de mebnîdir Cümlede hangi konumda bulunursa bulunsun harf veya harekesinde herhangi bir değişiklik olmaz.

رَأَيْتُ الطَّلَابَ الَّذِينَ ذَهَبُوا. *Giden öğrencileri gördüm*

الَّتِي: Bu ism-i mevsûl tekil müennes isim için kullanılır ve mebnîdir.

رَأَيْتُ الطَّالِبَةَ الَّتِي ذَهَبَتْ. *Giden (kız) öğrenciyi gördüm.*

الَّتَانِ: Bu ism-i mevsûl ikil müennes isim için kullanılır. İ'rab yönünden aynen اللَّذَانِ ism-i mevsûlü gibidir.

عَادَتِ الطَّالِبَتَانِ اللَّتَانِ ذَهَبَتَا. *Giden iki (kız) öğrenci döndü.*

رَأَيْتُ الطَّالِبَتَيْنِ اللَّتَيْنِ ذَهَبَتَا. *Giden iki (kız) öğrenciyi gördüm.*

سَلَّمْتُ عَلَى الطَّالِبَتَيْنِ اللَّتَيْنِ ذَهَبَتَا إِلَى الْكَلْبَةِ. *Fakülteye giden iki (kız) öğrenciyeye selam verdim.*

اللَّائِي: Bu ism-i mevsûl ise çoğul müennes isim için kullanılır ve mebnîdir.

رَأَيْتُ الطَّالِبَاتِ اللَّائِي ذَهَبْنَ. *Giden (kız) öğrencileri gördüm.*

Hâs İsm-i Mevsûlün Cümlelerin Bir Ögesi Olması:

Yukarıda da ifade edildiği gibi hâs ism-i mevsûller mübtedâ, haber, fâil, mef'ûl vb. bir şekilde cümlelerin bir ögesi olarak da gelebilirler.

Mübteda oluşu:

الَّذِي نَالَ الْجَائِزَةَ كَرِيمٌ. *Ödülü kazanan Kerim'dir.*

Bu bir isim cümlesidir. İsm-i mevsûl mübtedâ, كَرِيمٌ lafzı da haberidir. نَالَ الجائزة kısmı ise ism-i mevsûlün sıla cümlesidir.

Haber Oluşu

أُمِّي هِيَ الَّتِي تَزَعَى الْبَيْتِ. *Evlle ilgilenen annemdir.*

Burada ise أُمِّي lafzı mübtedâ, ism-i mevsûl ise haberidir. هِيَ ise fasıl zamiri, الَّتِي تَزَعَى الْبَيْتِ kısmı ise sıla cümlesidir.

Fâil Oluşu

وَصَلَ الَّذِي نَجَحَ فِي الْإِمْتِحَانِ. *Sınavda başarılı olan geldi.*

Bu cümlede ise ism-i mevsûl وَصَلَ fiilinin fâilidir.

Mef'ûl Oluşu

رَأَيْتُ الَّذِينَ يَشْتَرِكُونَ فِي الْمُؤَقَّرِ. *Kongreye katılanları gördüm.*

Burada ise ism-i mevsûl رَأَيْتُ fiilinin mef'ûlüdür.

Cümledeki bir Ögenin Sıfatı Olması

Yukarıda da belirtildiği gibi hâs ism-i mevsûller cümlenin ögelerinin sıfatı olarak da gelebilirler. Bu durumda niteledikleri isme sayı ve müzekkerlik-müenneslik bakımından uyarlar.

Mübtedanın Sıfatı

الطَّالِبُ الَّذِي نَجَحَ فِي الْإِمْتِحَانِ حَسَنٌ.

Sınavda başarılı olan öğrenci Hasan'dır.

Haberin Sıfatı

هَذَا هُوَ الطَّالِبُ الَّذِي نَجَحَ فِي الْإِمْتِحَانِ.

Bu, sınavda başarılı olan öğrencidir.

Fâilin Sıfatı

وَصَلَ الطَّالِبُ الَّذِي نَجَحَ فِي الْإِمْتِحَانِ.

Sınavda başarılı olan öğrenci geldi.

Mef'ûlün Sıfatı

رَأَيْتُ الطَّالِبَ الَّذِي نَجَحَ فِي الْإِمْتِحَانِ.

Sınavda başarılı olan öğrenciyi gördüm.

DİKKAT

İkil (müsennâ) olanlar hariç bütün ism-i mevsûller mebnîdir. İkil olanlar ise mu'rabdır. Verilen örneklerde de görüldüğü üzere, diğer ikil lafızlarda olduğu gibi bunların da ref hâli *elif'le* (الَّذَانِ - اللّذَانِ), nasb ve cer hâli ise *yâ* iledir (الَّذَيْنِ - اللّذَيْنِ). Ayrıca ikillerle müennes çoğul için kullanılan ism-i mevsûller çift lâm'la yazılırken, diğerleri tek lâm'la yazılır.

Yukarıda verilen örnek cümleler ışığında siz de aşağıdaki cümlelerdeki ism-i mevsüllerin ikil ve çoğul hâllerini, gerekli değişiklikleri yaparak yazınız

رَأَيْتُ الطِّفْلَ الَّذِي يَقْرَأُ الْقُرْآنَ الْكَرِيمَ. Kur'ân-ı Kerîm okuyan (erkek) çocuğu gördüm

رَأَيْتُ الْبِنْتَ الَّتِي تَنْصُرُ صَدِيقَتَهَا. Arkadaşına yardım eden kızı gördüm

2. Müşterek İsm-i Mevsûl

Müzekker ve müennesi, tekil ve çoğulu için ayrı ayrı lafzı bulunmayıp hepsi için ortak kullanılan ism-i mevsûle *müşterek ism-i mevsûl* denir. Bunlara *genel ya da ortak ism-i mevsûller* de denebilir. Bunların başlıcaları iki tanedir: مَنْ ve مَا. Her ikisi de mebnîdir yani ref', nasb ve cer durumlarında şekilleri, yapıları değişmez. Müşterek ism-i mevsûller, hâs olanlardan farklı olarak sadece cümlenin bir ögesi olarak gelebilirler.

مَنْ :

Bu ism-i mevsûl akıllılar için kullanılır. Mebnî olduğu için ref, nasb ya da cer konumu aynıdır.

Ref konumu:

جَاءَ مَنْ حَفِظَ الْقُرْآنَ الْكَرِيمَ. Kur'ân-ı Kerim'i ezberleyen geldi.

Burada ism-i mevsûl جَاءَ fiilinin fâili olarak ref konumunda gelmiştir.

Nasb konumu:

رَأَيْتُ مَنْ حَفِظَ الْقُرْآنَ الْكَرِيمَ. Kur'ân-ı Kerim'i ezberleyeni gördüm.

Burada ise ism-i mevsûl رَأَيْتُ fiilinin mef'ûlü olarak nasb konumunda gelmiştir.

Cer konumu:

مَرَرْتُ بِمَنْ حَفِظَ الْقُرْآنَ الْكَرِيمَ. Kur'ân-ı Kerim'i ezberleyene uğradım.

Burada ise ism-i mevsûlün başında بِ harfi cerri gelmiştir. Harfi cerler normalde murab bir ismin başına geldiğinde son harekesini esre yapmaktadır. Ancak مَنْ ism-i mevsûlü mebnî olduğu için, harfi cerden dolayı son harekesinde herhangi bir değişiklik meydana gelmemiştir.

Aşağıdaki cümlelerde ise ism-i mevsûl ref konumunda tekil-çoğul, müennes-müzekker için ortak olarak kullanılmıştır.

نَجَّى مَنْ عَبَدَ اللَّهَ. Allah'a kulluk eden kurtuldu (Erkek).

نَجَّى مَنْ عَبَدُوا اللَّهَ. Allah'a kulluk edenler kurtuldu (Erkek).

تَجَتَّ مِنْ عَبَدَتِ اللّٰهَ. Allah'a kulluk eden kurtuldu (Bayan).

تَجَتَّ مِنْ عَبَدَتِ اللّٰهَ. Allah'a kulluk edenler kurtuldu (Bayan).

مَا :

Bu ism-i mevsûl ise akılsızlar için kullanılır ve bu da mebnîdir

يَقُولُ الرَّجُلُ مَا لَا يَفْعَلُهُ. Adam yapmadığını söylüyor.

حَكَى مُحَمَّدٌ مَا شَاهَدَهُ. Mahmut gördüğünü anlattı.

Cümlenin Bir Ögesi Olması

Mübteda Oluşu

مَا قُلْتُهُ هُوَ الصَّوَابُ. Söylediğim doğrudur.

Burada ism-i mevsûl mübtedâ olarak ref konumunda gelmiştir. الصَّوَابُ lafzı da haberidir.

Haber Oluşu

الْمُسْلِمُ مِنَ سَلِيمِ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ.

Müslüman diğer Müslümanların dilinden ve elinden güvende olduğu kimsedir.

Burada ise الْمُسْلِمُ lafzı mübtedâ, ism-i mevsûl de onun haberidir.

Fâil Oluşu

تَقَدَّمَ مِنَ حَاصِلِ عَلَى الْجَائِزَةِ. Ödülü kazanan öne çıktı.

Mef'ûl Oluşu

شَكَرْتُ مِنْ نَصْرِي. Bana yardım edene teşekkür ettim.

K İ T A P

İsm-i mevsûllerin cümlenin bir ögesi ya da sıfat olarak kullanılmasıyla ilgili örnekler için İ. Güler - H. Günday - Ş. Şahin'in Arapça Dilbilgisi (Nahiv Bilgisi) kitabına bakınız.

D İ K K A T

Müşterek ism-i mevsûllerden مَنْ akıllılar, مَا da akılsızlar ve cansız varlıkları belirtmek için kullanılırken, hâs ism-i mevsûllerin tekil ve ikilleri hem akıllılar hem de akılsızlar için ortak kullanılır.

قَرَأْتُ الْكِتَابَ الَّذِي اشْتَرَيْتُهَا. Satın aldığım kitabı okudum.

قَرَأْتُ الْكِتَابَيْنِ اللَّذَيْنِ اشْتَرَيْتُهُمَا. Satın aldığım iki kitabı okudum.

الْحَدَائِقُ الَّتِي رَأَيْتُهَا جَمِيلَةٌ. Gördüğüm bahçeler güzeldir.

الْحَدِيقَتَانِ اللَّتَانِ رَأَيْتُهُمَا جَمِيلَتَانِ. Gördüğüm iki bahçe güzeldir.

وَصَلَ الطَّالِبُ الَّذِي أَعْرِفُهُ. Tanıdığım öğrenci geldi.

وَصَلَ الطَّالِبَانِ اللَّذَانِ أَعْرِفُهُمَا. Tanıdığım iki öğrenci geldi.

وَصَلَتِ الطَّالِبَةُ الَّتِي أَعْرِفُهَا. Tanıdığım (kız) öğrenci geldi.

وَصَلَتِ الطَّالِبَتَانِ اللَّتَانِ أَعْرِفُهُمَا. Tanıdığım iki (kız) öğrenci geldi.

Yukarıda geçen cümlelerde, hâs ism-i mevsûl ilk dördünde akılsızlar için, son dördünde ise akıllılar için kullanılmıştır.

3. Sıla Cümlesi

İsm-i mevsûlden sonra gelen cümleye *sıla cümlesi* denir. Sıla cümlesi ism-i mevsûlün ayrılmaz bir parçasıdır ve dâima ism-i mevsûlden sonra yer alır. Sıla cümlesiz kullanılan ism-i mevsûl herhangi bir mânâ ifade etmemektedir. Meselâ *جاءَ الَّذِي* dense bu ifade noksandır, bunu *جاءَ الَّذِي كَتَبَ الدَّرْسَ* ”Dersi yazan geldi.” şeklinde tamamladığımızda mânâ da tamam olmaktadır.

Sıla cümlesi de isim cümlesi, fiil cümlesi ve şibhi cümle olarak üç şekilde gelebilir.

Fiil Cümlesi

دَهَبَ الرَّجُلُ الَّذِي رَأَيْتُهُ. Gördüğüm adam gitti.

İsim Cümlesi

جاءَ الْوَلَدُ الَّذِي أَبُوهُ عَالِمٌ. Babası âlim olan çocuk geldi.

Şibhi Cümle

عَرَفْتُ الشَّابَّ الَّذِي عِنْدَكَ. Yanındaki genci tanıdım.

SIRA SİZDE

2

Yukarıda verilen örnekler ışığında siz de aşağıdaki cümlelerdeki sila cümlesini ve türünü tespit ediniz.

نَصَرْتُ الْمَرْأَةَ الْعَجُوزَ الَّتِي تَعْمَلُ فِي الْمُسْتَشْفَى.

Bahçede çalışan yaşlı kadına yardım ettim.

زُرْتُ الصَّدِيقَ الَّذِي فِي الْمُسْتَشْفَى. Hastanedeki arkadaşı ziyaret ettim.

أَحِبُّ الْإِنْسَانَ الَّذِي خُلِقَ حَسَنًا. Güzel ahlâklı insanı severim.

Sıla cümleleri ism-i mevsûllerleriyle birlikte Türkçe'ye genelde *-en, -ecek, -miş, -diği* ekleri olarak çevirilir. Bu yönüyle Türkçedeki bazı ortaçlara benzemektedirler.

الَّذِي رَأَيْتُهُ عَلَيَّ. *Gördüğüm Ali'dir.*

فَرَأْتُ الْكِتَابَ الَّذِي أُعْطَيْتَنِي. *Bana verdiğin kitabı okudum*

شَكَرْتُ الْبِنْتِ الْوَالِدِ الَّذِي سَاعَدَنِي. *Bana yardım eden kız çocuğuna teşekkür ettim.*

4. Âid Zamiri

Sıla cümlesinde bulunup onu ism-i mevsûle bağlayan zamire *âid zamiri* denir. Bu zamir, ism-i mevsûle uygun olarak, gizli ya da açık bir şekilde gelebilir. Fiillerin çekiminde yer alan merfû muttasıl zamirlerle müstetir olanlar da âid zamiri olarak gelmektedir.

حَضَرَ الْأُسْتَاذَ الَّذِي اسْمُهُ عَلَيَّ. *İsmi Ali olan hoca geldi.*

فَرَأْتُ الْكِتَابَ الَّذِي أَرْسَلْتَهُ. *Gönderdiğin kitabı okudum.*

وَصَلَ الطَّالِبُ الَّذِي نَصَرَ الْمَرْأَةَ الْعَجُوزَ.

Yaşlı kadına yardım eden öğrenci geldi.

وَصَلَ الطَّالِبَانِ اللَّدَّانِ نَصَرَ الْمَرْأَةَ الْعَجُوزَ.

Yaşlı kadına yardım eden iki öğrenci geldi.

وَصَلَ الطَّالِبُ الَّذِي نَصَرُوا الْمَرْأَةَ الْعَجُوزَ.

Yaşlı kadına yardım eden öğrenciler geldiler.

وَصَلَّتِ الطَّالِبَةُ الَّتِي نَصَرَتِ الْمَرْأَةَ الْعَجُوزَ.

Yaşlı kadına yardım eden (kız) öğrenci geldi.

وَصَلَّتِ الطَّالِبَاتُ الَّتِي نَصَرْنَ الْمَرْأَةَ الْعَجُوزَ.

Yaşlı kadına yardım eden (kız) öğrenciler geldi.

Yukarıdaki cümlelerden birincisinde âid zamiri, altı çizili olan اسْمُهُ kelimesinde muzâfun ileyh olan ۛ zamiridir. İsm-i mevsûl, müzekker ve tekil olduğu için zamir de ona uygun olarak gelmiştir.

İkinci cümlede أَرْسَلْتَهُ fiilinin mef'ûlü olarak ona bitişmiş olan ۛ âid zamiridir.

Geri kalan cümlelerde ise âid zamiri, üçüncü cümlede, نَصَرَ fiilinin gizli (müstetir) fâili olan هُوَ zamiri, dördüncüde merfû muttasıl zamir olan tensiye (ikil) elifi (ي), beşincide cemi vâvı (و), altıncıda gizli هِيَ zamiri ve yedincide de nûn-u nisve (cem-i müennes) (ن) dir.

Merfû muttasıl zamirler hakkında ayrıntılı bilgi için AÖF İlahiyat Önlisans Programı Arapça II kitabından "Zamirler" ünitesine bakınız.

Yukarıda verilen örnek cümleler ışığında siz de aşağıdaki cümlelerde geçen âid zamirlerini tespit ediniz.

وَجَدْتُ الْكِتَابَ الَّذِي طَلَبْتُهُ. *Aradığım kitabı buldum.*

فَرِحَتِ الطَّالِبَةُ الَّتِي نَجَحَتْ فِي الْأَمْتِحَانِ. *İmtihanda başarılı olan öğrenci sevindi.*

İsm-i mevsûle dair örnekler için <http://www.onlinearabic.net> ve www.schoolarabia.net adreslerine başvurabilirsiniz.

ALİŞTIRMALAR

1. Aşağıdaki cümlede geçen ism-i mevsûlü parantez içinde verilenlerle değiştirerek cümleyi buna göre yeniden yazınız.

جاء المُدرِّسُ الَّذِي عَلَّمَنَا اللُّغَةَ العَرَبِيَّةَ.

1. (الَّذَانِ)
2. (الَّذَيْنِ)
3. (الَّتِي)
4. (الَّتَانِ)
5. (الَّتَيْنِ)

2. Aşağıdaki cümlelerdeki boşlukları hâs ism-i mevsûllerle doldurunuz.

1. رَجَعَ الوَلَدُ ذَهَبَ إِلَى السُّوقِ.
2. وَصَلَتِ البِنْتُ تَلَعَبَ فِي الحَدِيقَةِ.
3. حَضَرَ الفَتَيَانِ نَجَحَا فِي مَسَابِقَةِ الشَّعْرِ.
4. رَأَيْتِ النِّسَاءَ فَعَلْنَ الحَيْرَ.
5. سَلَّمْتُ عَلَى العُمَّالِ يَعْمَلُونَ فِي الحَدِيقَةِ.
6. تِلْكَ هِيَ الفَتَاةُ تَفَوَّقَتْ عَلَى زَمِيلَاتِهَا.
7. شَكَرْتُ الطَّيِّبَاتِ عَاجَلْنَ أُمِّي.
8. هَاتَانِ هُمَا الطَّالِبَتَانِ تُنظِّمَانِ الرِّحْلَةَ.
9. قَرَأْتُ الكِتَابَيْنِ اشْتَرَيْتُهُمَا.
10. بَكَتِ الطِّفْلَتَانِ فَقَدَتَا لُجْبَتَهُمَا.

3. Aşağıdaki cümlelerdeki boşlukları مَنْ veya مَا ism-i mevsûliyle doldurunuz.

1. فَازَ اجْتَهَدَ فِي دُرُوسِهِ.

2. أَفْعَلُ تَفَعَّلُ.

3. قَرَأْتُ كَتَبْتُهُ.

4. وَصَلَ أَعْرِفُهُ.

5. شَكَرْتُ نَصَرَنِي.

6. سَرَّيْنِي فَعَلُّوهُ.

7. رَأَيْتُ يَجْلِسُ فِي الْحَدِيقَةِ.

8. عِنْدَكُمْ يَنْفَعُ عِنْدَ اللَّهِ بَاقٍ.

9. سَأَخْضِرُ لَكَ تُرِيدُهُ.

10. خَيْرُ النَّاسِ يَنْفَعُ النَّاسَ.

4. Aşağıdaki cümlelerde geçen ism-i mevsûllerin cümledeki görevini, örnekteki gibi, tespit ediniz.

المثال : شَاهَدْتُ الْمَرَاتِنِ اللَّتَيْنِ تَفْعَلَانِ الْحَيْرَ. صِفَةٌ لِلْمَفْعُولِ.

1. سَافَرَ الْمُهَنْدِسُ الَّذِي بَنَى الْعِمَارَةَ إِلَى بِلَادِهِ.

2. أَفْلَحَ الَّذِينَ اجْتَهَدُوا.

3. رَأَيْتُ الْبِنْتَ الَّتِي حَفِظَتْ الْقُرْآنَ الْكَرِيمَ.

4. جَاءَ مَنْ بِنْتُهُ مَهْدَبَةٌ.

5. نُكْرِمُ مَنْ عِنْدَنَا.

6. الَّذِي عَلَّمَنِي هُوَ رَجُلٌ كَرِيمٌ.

7. أَحَبُّ أُمِّي الَّتِي رَبَّنِي.

5. Aşağıdaki cümlelerde geçen sıla cümlelerinin altını çizip, türünü belirtiniz.

1. رَأَيْتُ مُسْلِمِينَ الَّذِينَ تَطُوفُونَ حَوْلَ الْكَعْبَةِ.

2. عَادَتِ الطَّالِبَاتُ اللَّائِي فَضَيْنَ الْعَطَلَةَ فِي الْقَرْيَةِ.

3. اسْتَمَعْتُ إِلَى تَغْرِيدِ الْبُلْبُلِ الَّذِي عَلَى الْوَرْدَةِ.

4. بَكَتِ الْفَتَاةُ الَّتِي سَعَتْ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ.
5. حَطَبْتُ الْفَتَاةَ الَّتِي خُلِقَتْهَا حَسَنٌ.
6. إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ.
7. هَؤُلَاءِ هُنَّ النِّسَاءُ اللَّائِي يُشْرَفْنَ عَلَى جَمْعِيَةِ الْحَيْرِ.
8. جَاءَ مَنْ فَازُوا فِي الْمُسَابَقَةِ.
9. غَدِثَ الْمَرِيضُ الَّذِي فِي بَيْتِهِ.
10. أَرْسَلْتُ الْفَتَى الَّذِي أَبُوهُ نَجَّارٌ إِلَى الْمُحَاضِرَةِ.

6. Aşağıdaki cümlelerde parantez içinde verilen fiilleri ism-i mevsûle uygun bir şekilde yazınız.

1. سَلَمْتُ عَلَى الْمُدْرَسِينَ الَّذِينَ (خرج) من المدرسة.
2. اسْتَرَاحَ الْفَلَاحَانِ اللَّذَانِ (عمل) في الحقل.
3. رَأَيْتُ الْفَتَيَاتِ اللَّائِي (يذهب) إلى المكتبة.
4. سَلَمْتُ الْمُدْرَسَةَ عَلَى الطَّالِبَةِ الَّتِي (دخل) المسجد.
5. حَضَرَ الشُّبَّانُ الَّذِينَ (يبعث) عن عمل.
6. التَّجَارَانِ اللَّذَانِ (يجلس) تحت الشجرة مُتَعَبَانِ.
7. شَكَرْنَا الْمَرَاتِينَ اللَّتَيْنِ (طبخ) الطعام.
8. نَامَ الضُّيُوفُ الَّذِينَ (وصل) إلى الفندق.
9. الْبَيْتَانِ اللَّتَانِ (أكل) الطعامَ هما زينب وعائشة.
10. شَكَرْتُ الطَّيِّبَ الَّذِي (فحص) أخي.

7. Aşağıdaki cümlelerdeki âid zamirlerini tespit edip, açık olanların altını çiziniz.

1. أَخَذْتُ الْقِصَّةَ الَّتِي قَرَأْتُهَا.
2. ذَهَبَ الْوَلَدُ الَّذِي أَكْرَمْتُهُ.
3. رَأَيْتُ الْمُعَلِّمَةَ الَّتِي أَخَذَتْ الْجَائِزَةَ.
4. كَوَيْتُ الْقَمِصَانَ الَّتِي اشْتَرَيْتُهَا.
5. أَحَبُّ النَّاسِ الَّذِينَ يَسْعَوْنَ فِي الْحَيْرِ.
6. تُحِبُّ الْأُمُّ الْبِنْتَ الَّتِي تُسَاعِدُهَا فِي الْبَيْتِ.

7. هَذَا هُوَ الشَّابُّ الَّذِي يُشْرِفُ عَلَى الرَّحْلَةِ.

8. سَلَّمْتُ عَلَى الطَّبِيبِ الَّذِي فَحَصَنِي.

9. السَّيَّارَةُ الَّتِي مَرَّتْ سَرِيعَةً.

10. وَصَلَ الرَّجَالُ الَّذِينَ أَكْرَمُونِي.

8. Aşağıda parantez içinde verilen kelimelerin tamamını kullanarak anlamlı birer cümle oluşturunuz.

1. (المدير، شكر، في، الذين، الطالب، الامتحان، نجحوا)

.....

2. (إبراهيم، الصواب، يَقُولُهُ، ما، هو)

.....

3. (مَنْ، أَعْرِفُ، التقرير، كَتَبَ، هذا)

.....

4. (شُرْطِيَّ المُرور، السائقين، خالفا، اللذين، عاقب، إشارة المُرور)

.....

5. (استقبلنا، الذي، الوزير، من، إستانبول، وصل)

.....

6. (أَمْسَكْتُ، بِمَنْ، هذا، قَتَلَ، الرجل، الشَّرْطَةَ)

.....

7. (الرواية، هذه، أَلْفَهَا، الجديدة، التي، هي، سَلِيمَانَ)

.....

8. (شَكَرْتُ، أَنْقَذَ، صديقي، مَنْ، مِنْ، الغرق).

.....

9. (سَأَخْضِرُ، مَا، لَكَ، تُرِيدُهُ، إِنْ شَاءَ اللهُ)

.....

10. (سَلَّمْتُ، لزيارة، اللذين، السائحين، علي، وصلا)

.....

9. Aşağıdaki cümleleri birbiriyle eşleştiriniz.

1. هَذَا هُوَ الْمُهَنْدِسُ الَّذِي سَرَقُوا أَمْوَالَ النَّاسِ.

2. هَذِهِ هِيَ الطَّبِيبَةُ الَّتِي سَافَرْنَا إِلَى إِسْتَانْبُولَ.

3. أَمْسَكَتِ الشَّرْطَةَ بِالرِّجَالِ الَّذِينَ وَصَلَ مِنْ أَنْقَرَةَ.
 4. عَادَتِ الْمُمْرِصَاتُ اللَّائِي اشْتَرِيَتْهُمَا.
 5. هَاتَانِ هُمَا الْهُدَيَّتَانِ اللَّتَانِ يُجِبُّهَا الْمَرَضَى.
 6. هَذَا هُوَ الْقَلَمُ الَّذِي أَرْسَلَهُمُ اللَّهُ.
 7. هَذِهِ هِيَ الْكُتُبُ الَّتِي يَعْمَلَانِ فِي الْحَقْلِ.
 8. وَصَلَ الْعَامِلَانِ اللَّذَانِ اشْتَرِيَتْهَا.
 9. نَجَّحَ الطُّلَابُ الَّذِينَ أَهْدَيْتَهُ إِلَيَّ.
 10. آمَنْتُ بِالْأَنْبِيَاءِ الَّذِينَ اجْتَهَدُوا فِي دُرُوسِهِمْ.

10. Aşağıdaki cümleleri örnekte olduğu gibi uygun bir ism-i mevsûlle birleştiriniz.

- المثال : رَأَيْتُ الطَّالِبَ . - الطَّالِبُ أَخَذَ الْجَائِزَةَ .
 رَأَيْتُ الطَّالِبَ الَّذِي أَخَذَ الْجَائِزَةَ .
 1. آمَنْتُ بِاللَّهِ . - اللَّهُ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ .

 2. سَافَرَ الْمُهَنْدِسَانِ . - الْمُهَنْدِسَانُ بَنَى الْعِمَارَةَ .

 3. اشْتَرَيْتُ الْوَرْدَةَ . - الْوَرْدَةُ لَوْنُهَا أَبْيَضُ .

 4. قَرَأْتُ الْقَصِيدَتَيْنِ . - كَتَبْتُ الْقَصِيدَتَيْنِ .

 5. شَكَرَ الْوَزِيرُ الْمُوظَّفَاتِ . - الْمُوظَّفَاتُ يَعْمَلْنَ فِي الْوِزَارَةِ .

 6. قَطَعْتُ الزَّهْرَةَ . - الزَّهْرَةُ فِي الْحَدِيقَةِ .

 7. حَضَرَتِ الْبِنْتُ . - الْبِنْتُ أَحْسَنَتْ إِلَى الْفُقَرَاءِ .

 8. كَافَأْتُ الطُّلَابَ . - الطُّلَابُ نَجَّحُوا .

9. الأُمُّ حُبُّ الْبَيْتِ. الْبَيْتُ تُنْظَفُ الْبَيْتِ.

10. تَعِبَ الْأَطْفَالُ الْأَطْفَالُ لَعِبُوا كُرَةَ الْقَدَمِ.

11. Aşağıdaki âyet-i kerîmelerde geçen ism-i mevsûlîleri ve türünü tespit ediniz.

1. ﴿يُضِلُّ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ﴾ (النحل 93)

2. ﴿رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ﴾ (الحشر 10)

3. ﴿قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ. الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ﴾ (المؤمنون 1-2)

4. ﴿لَا أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ﴾ (الكافرون 2)

5. ﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ﴾ (التعابن 2)

6. ﴿يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَالَّذِينَ آمَنُوا﴾ (البقرة 9)

7. ﴿وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنَّا﴾ (البقرة 14)

8. ﴿هَذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ﴾ (الأحزاب 22)

9. ﴿فَصَبِّحْ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ﴾ (الزمر 68)

10. ﴿يَمْخُو اللَّهُ مَا يَشَاءُ وَيُنْبِئُ﴾ (الرعد 39)

12. Aşağıdaki Türkçe cümlelerin en uygun Arapça karşılığını tespit ediniz.

“Konferansı dinleyen öğrenciler evlerine döndüler.”

A. عَادَ الطُّلَّابُ الَّذِينَ اشْتَرَكُوا فِي الْمَحَاضِرَةِ إِلَى بِيوتِهِمْ.

B. رَجَعَ الطَّالِبُ الَّذِي اسْتَمَعَ إِلَى الْمَحَاضِرَةِ إِلَى بِيوتِهِ.

C. رَجَعَ الطُّلَّابُ الَّذِينَ اسْتَمَعُوا إِلَى الْمَحَاضِرَةِ إِلَى بِيوتِهِمْ.

D. يَرْجِعُ الطُّلَّابُ الَّذِينَ اسْتَمَعُوا إِلَى الْمَحَاضِرَةِ إِلَى بِيوتِهِمْ.

E. عَادَ الطُّلَّابُ الَّذِينَ اشْتَرَكُوا فِي الْمَوْقِعِ إِلَى بِلَادِهِمْ.

13. Aşağıdaki Arapça cümlelerin en uygun Türkçe karşılığını tespit ediniz.

سَلَّمَتْ عَلَى الطَّالِبِ الَّذِي يَنْتَظِرُ الْحَافِلَةَ فِي الْمَوْقِفِ

- A. Durakta otobüs bekleyen öğrenciye selam vereceğim.
- B. Durakta otobüs bekleyen öğretmene selam verdim.
- C. Yolda otobüs bekleyen öğrenciye selam verdim.
- D. Caddede otobüs bekleyen gence selam verdim.
- E. Durakta otobüs bekleyen öğrenciye selam verdim.

14. Aşağıdaki cümleleri Arapçaya çeviriniz.

1. Bahçede oynayan çocuklar yoruldu.
2. Sevdiğim arkadaşla ikramda bulunurum.
3. İşini iyi yapan insandan Allah razı olur.
4. Hastanede çalışan iki doktor gitti.
5. Camileri ziyaret eden turistleri gördüm.
6. Yemeği yiyen iki kız çocuğu geldi.
7. Derslerine çalışan öğrenciler başardılar.
8. Oyuncaklarını kaybeden kızlar ağladılar.
9. Tanıdığım arkadaşlar terbiyelidirler.
10. Hasta kadına yardım eden çocuğa teşekkür ettim.

Kelimeler ve Deyimler

أَبْيَضُ (ج) بَيْضٌ : Beyaz

أَنْبَتٌ - يُنْبِتُ - إِنْبَاتًا : Sabit bıraktı

اجْتِمَاعٌ (ج) اجْتِمَاعَاتٌ : Toplantı

أَحَبُّ - يُحِبُّ - إِحْبَابًا : Sevdi

أَحْسَنُ - يُحْسِنُ - إِحْسَانًا إِلَى : İyilik yaptı, ihsanda bulundu

أَخٌ (ج) إِخْوَةٌ ، إِخْوَانٌ : Erkek kardeş

أُخْتُ (ج) أَخَوَاتٌ : Kız kardeş

اسْتَرَاحَ - يَسْتَرِيحُ - اسْتِرَاحَةً : İstirahat etti

اسْتَقْبَلَ - يَسْتَقْبِلُ - اسْتِقْبَالًا : Karşıladi

اسْتَمَعَ - يَسْتَمِعُ - اسْتِمَاعًا إِلَى : Dinledi, kulak verdi

أُسْرَةٌ (ج) أُسَرٌ : Aile

أَشْرَفَ - يُشْرِفُ - إِشْرَافًا عَلَى : Yönetti, sorumlu oldu

إِشَارَةُ الْمُرُورِ : Trafik işareti

أَصَلَّ - يُصِلُّ - إِضْلَالًا : Saptırdı
 أَعَدَّ - يُعِدُّ - إِعْدَادًا : Hazırladı
 أَفْلَحَ - يُفْلِحُ - إِفْلَاحًا : Kurtuldu, felaha erdi
 أَقَامَ - يُقِيمُ - إِقَامَةً : İkamet etti, oturdu
 أَمَسَكَ - يُمْسِكُ - إِمْسَاكًا : Yakaladı, tuttu
 أَنْقَذَ - يُنْقِذُ - إِنْقَادًا مِنْ : Kurtardı
 بِجُورٍ ... : Yakınında
 بَكَى - يُبْكِي - بُكَاءً : Ağladı
 بَنَى - يُبْنِي - بِنَاءً : Bina etti, kurdu, dikti
 تَحَدَّثَ - يَتَحَدَّثُ - تَحَدُّثًا : Konuştu
 تَعَبَ - يَتَعَبُ - تَعَبًا : Yoruldu
 تَعِسَ (ج) تَعْساءً : Mutsuz, üzgün
 تَقَرَّرَ (ج) تَقَارِيرٌ : Rapor
 تَفَوَّقَ - يَتَفَوَّقُ - تَفَوُّقًا عَلَى : Üstün oldu, geçti
 جَائِزَةٌ (ج) جَوَائِزٌ : Ödül
 حَضَرَ - يَحْضُرُ - حُضُورًا : Geldi
 حَفَّلَ (ج) حُفُولٌ : Tarla
 حَطَبَ - يَحْطُبُ - حِطْبَةً : (Kadına) evlenme teklif etti
 خَالَتْ (ج) خَالَاتٌ : Teyze
 خَادَعَ - يُخَادِعُ - مُخَادَعَةً، خِدَاعًا : Aldattı, aldatmaya çalıştı
 خَالَفَ - يُخَالِفُ - مُخَالَفَةً : Aykırı davrandı, muhalefet etti
 رَبَّى - يُرَبِّي - تَرْبِيَةً : Terbiye etti, yetiştirdi
 رَحَلَهُ (ج) رِحَالٌ : Yolculuk, tur, seyahat
 رَضِيفٌ (ج) أَرْضِيفَةٌ : Yaya kaldırımı
 رَعَى - يَرْعَى - رِعَايَةً : Baktı, gözetti
 رَوَّيْتُ (ج) رَوَّايَاتٌ : Roman
 زَمِيلَةٌ (ج) زَمِيْلَاتٌ : (Kız) arkadaş
 زَهْرَةٌ (ج) زَهْرَاتٌ : Çiçek
 زَادَ - يَزِيدُ - زِيَادَةً : Artırdı, arttı
 سَبَقَ - يَسْبِقُ - سَبْقًا : Önce geldi, geçti
 سَرَّ - يَسُرُّ - سُرُورًا : Sevindirdi, mutlu etti
 سَرَقَ - يَسْرِقُ - سَرِقَةً : (Birinin malını) çaldı, hırsızlık yaptı

Koştu, hızlı hareket etti, sa'y yaptı : سَعَى - يَسْعَى - سَعْيًا

Mutlu (ج) سَعِيدًا

İkamet etti Oturdu, : سَكَنَ - يَسْكُنُ - سَكْنًا

Turist (ج) سَائِحٌ

Şoför (ج) سَائِقٌ ، سَائِقُونَ

Yardım etti : سَاعَدَ - يُسَاعِدُ - مُسَاعَدَةً

Yola çıktı, yolculuk yaptı : سَافَرَ - يُسَافِرُ - سَفَرًا

Çarşı, pazar (ج) أَسْوَاقٌ

Polis : شُرْطَةٌ

Trafik polisi : شُرْطَةُ الْمُرُورِ

Gördü - يَشَاهِدُ - مُشَاهَدَةً

Öldü, helak oldu : صَعِقَ - يَصْعَقُ - صَعَقًا، صَعَقَةً

Misafir (ج) ضَيْفٌ

Pişirdi - يَطْبَخُ - طَبَخًا

Tavaf etti, dolaştı, tur attı : طَافَ - يَطُوفُ - طَوَافًا

Yaşlı (özellikle kadın) (ج) عَجُوزٌ ، عَجَائِزٌ ، عَجُزٌ

Üye, organ (ج) أَعْضَاءٌ

Tatil (ج) عَطَلَةٌ ، عَطَلَاتٌ ، عَطَلٌ

Öğretti - يُعَلِّمُ - تَعْلِيمًا

Amca (ج) أَعْمَامٌ

Hala (ج) عَمَّاتٌ

Aileyle ilgili, aileye ait : عَائِلِيٌّ

(Hastayı) ziyaret etti : عَادَ - يَعُودُ - عِيَادَةً

Bayram (ج) أَعْيَادٌ

Yaşadı - يَعْيشُ - عَيْشًا، عَيْشَةً

Cezalandırdı - يُعَاقِبُ - مُعَاقِبَةً، عِقَابًا

Muayene etti, tedavi etti : عَالَجَ - يُعَالِجُ - مُعَالَجَةً

İşçi, çalışan (ج) عُمَّالٌ

(Kuş) öttü, şakıdı : عَرَّدَ - يُعَرِّدُ - تَعْرِيدًا

Boğuldu, suya battı : عَرِقَ - يَغْرُقُ - غَرَقًا فِي

Genç (erkek) (ج) فِتْيَانٌ ، فِتْيَانٌ

Genç (kız) (ج) فِتْيَاتٌ

Muayene etti : فَحَصَ - يَفْحَصُ - فَحْصًا
 Kaybetti : فَقَدَ - يَفْقِدُ - فَقْدًا، فَقْدَانًا
 Otel : فُنْدُقٌ (ج) فُنَادِقُ
 Geldi : قَدِمَ - يَقْدِمُ - قُدُومًا
 Köy : قَرْيَةٌ (ج) قُرَى
 (Tatil vb.) geçirdi : قَضَى - يَقْضِي - قَضَاءً
 (Çiçek, meyve vb.ni) kopardı, topladı : قَطَفَ - يَقْطِفُ - قَطْفًا، قُطُوفًا
 Gömlek : قَمِيصٌ (ج) قَمِيصَاتٌ، أَقْمِصَةٌ
 Hoşlanmadı, sevmedi : كَرِهَ - يَكْرَهُ - كَرْهًا، كَرْهًا
 Futbol : كُرَّةُ الْقَدَمِ
 Ütüledi, dağladı : كَوَى - يَكْوِي - كَيًّا
 Mükâfat verdi, ödüllendirdi : كَفَّأَ - يَكْفِيءُ - مُكَافَأَةٌ
 Kirletti : كَلَّأَ - يَلَّأُ - تَلْوِينًا
 Oynadı : لَعِبَ - يَلْعَبُ - لَعْبًا
 Oyuncak : لُعْبَةٌ (ج) لُعَبٌ
 Karşılaştı, yüzyüze geldi, buluştu : لَقِيَ - يَلْقَى - لِقَاءً
 Renk : لَوْنٌ (ج) أَلْوَانٌ
 Kongre : مُؤْتَمَرٌ (ج) مُؤْتَمَرَاتٌ
 Sildi, yok etti, hükmünü kaldırdı : مَحَا - يَمْحُو - مَحْوًا
 Konferans : مُحَاضِرَاتٌ (ج) مُحَاضِرَاتٌ
 İlkokul : الْمَدْرَسَةُ الْإِبْتِدَائِيَّةُ
 Şehir : مَدِينَةٌ (ج) مَدَنٌ
 Hasta : الْمَرِيضُ (ج) الْمَرَضَى
 Hemşire : مُرَضَّةٌ (ج) مُرَضَّاتٌ
 ... için : مِنْ أَجْلِ ...
 Ev : الْمَنْزِلُ (ج) الْمَنَازِلُ
 Terbiyeli : مُهَدَّبٌ
 Görev : مُهِمَّةٌ (ج) مَهَامٌ
 مات - يَمُوتُ - مَوْتًا
 Marangoz : نَجَّارٌ (ج) نَجَّارُونَ
 Yardım etti : نَصَرَ - يَنْصُرُ - نَصْرًا
 Temizledi : نَطَّفَ - يَنْطِفُ - تَنْطِيفًا

نَطَّمَ - يَنْطِمْ - تَنْطِمْ : Organize etti, düzenledi :

نَفَدَ - يَنْفُدُ - نَفَادًا : Tükendi, bitti :

هَدَى - يَهْدِي - هِدَايَةً إِلَى : Doğru yolu gösterdi, rehberlik etti :

وَدَعَ - يَدَعُ - وَدَعًا : Terk etti, veda etti :

وَزَدَتْ (ج) وَزْدَاتُ : Gül, gül ağacı :

وَزَارَتْ (ج) وَزَارَاتُ : Bakanlık :

وَزَّرَاءُ (ج) وَزَّرَاءُ : Bakan :

وَصَلَ - يَصِلُ - وَصُولًا، وَصَالًا : Vardı, ulaştı, geldi, birleştirdi :

وَعَدَ - يَعِدُ - وَعْدًا : Söz verdi, vâdetti :

Özet

İsm-i mevsûlleri mânâlarına göre gruplandırabilmek.

İsm-i mevsûl, mânâsı peşinden gelen cümleyle açıklanan ve bu cümleyi öncesindeki kelime veya cümleye bağlayan marife bir isimdir.

İsm-i mevsûller hâs ve müşterek olmak üzere ikiye ayrılır.

1. Hâs İsm-i Mevsûl

Müzekker ve müennesi, tekil ve çoğulu için ayrı ayrı lafzı bulunan ism-i mevsûle *hâs ism-i mevsûl* denir. Bunlara *özel ism-i mevsûller* de denebilir.

Çoğul الْجَمْعُ (Mebnî)	İkil الْمُتَنَّى (Mu'rab)	Tekil الْمُفْرَدُ (Mebnî)	
الَّذِينَ	الَّذَانِ / الَّذِينَ	الَّذِي	Müzekker الْمَذْكَرُ
الَّتِي، اللّوَاتِي، اللّائِي	الَّتَانِ / اللَّتَيْنِ	الَّتِي	Müennes الْمَوْثُ

Bu tür ism-i mevsûller, marife bir ismin sıfatı olarak gelmişse ona, hem teklik - çokluk hem de müzekkerlik-müenneslik bakımından uyar.

رَأَيْتُ الْمُدْرَسَ الَّذِي نَجَحَ. *Başarılı öğretmeni gördüm.*

رَأَيْتُ الْمُدْرَسِينَ الَّذِينَ نَجَحُوا. *Başarılı öğretmenleri gördüm.*

رَأَيْتُ الْمُدْرَسَةَ الَّتِي نَجَحْتُ. Başarılı (bayan) öğretmenini gördüm.

رَأَيْتُ الْمُدْرَسَاتِ اللَّائِي نَجَحْنَ. Başarılı (bayan) öğretmenleri gördüm.

2. Müşterek İsm-i Mevsûl

Müzekker ve müennesi, tekil ve çoğulu için ayrı ayrı lafzı bulunmayan ism-i mevsûle *müşterek ism-i mevsûl* denir. Bunlara *genel ya da ortak ism-i mevsûller* de denebilir. Bunların başlıcaları iki tanedir: مَنْ ve مَا.

مَنْ :

Bu ism-i mevsûl akıllılar için kullanılır.

جَاءَ مَنْ فَازَ. Kazanan geldi.

جَاءَتْ مَنْ فَازَتْ. Kazanan (bayan) geldi.

مَا :

Bu ism-i mevsûl ise akılsız ve cansız varlıkları için kullanılır.

قَرَأْتُ مَا كَتَبْتَهُ. Yazdığımı okudum.

خَدْتُ مَا قُلْتَهُ. Dediğin oldu.

Sıla cümlesini ve çeşitlerini tanıyabilmek.

İsm-i mevsûlden sonra gelen cümleye *sıla cümlesi* denir. Bu da isim cümlesi, fiil cümlesi ve şibhi cümle olarak gelebilir.

نَمَتِ الشَّجَرَةُ الَّتِي زَرَعْتُهَا. Diktiğim ağaç büyüdü.

جَاءَ الرَّجُلُ الَّذِي وَلَدَهُ مَهْدَبٌ. Çocuğu terbiyeli olan adam geldi.

قَرَأْتُ الْكِتَابَ الَّذِي عِنْدَكَ. Sendeki kitabı okudum.

Yukarıdaki üç örnekte, altı çizili olan sila cümlelerinden birincisi fiil, ikincisi isim cümlesiyken, üçüncüsü de şibh-i cümledir.

Âid zamirini belirleyebilmek.

Sıla cümlesinde bulunup onu ism-i mevsûle bağlayan zamire *âid zamiri* denir. Bu zamir, ism-i mevsûle uygun olarak gizli ya da açık bir şekilde gelebilir.

اشْتَرَيْتُ الدَّوَاءَ الَّذِي تَمَنَّهُ رَجِيصٌ. Fiyatı ucuz olan ilacı aldım.

وَصَلَ الْمُهَنْدِسُ الَّذِي بَنَى الْعِمَارَةَ. Apartmanı inşa eden mühendis geldi.

Birinci cümlede âid zamiri, altı çizili olan تَمَنَّهُ kelimesinde muzâfun ileyh olan 4 zamiridir. İkinci cümlede ise âid zamiri altı çizili olan بَنَى fiilindeki gizli fâil zamiri olan هُوَ dir.

İsm-i mevsûllerde mebni – mu‘rab ayırımını yapabilmek.

Bu hâs ism-i mevsûllerden ikil olanlar mu‘rab, diğerleri mebnîdir. Müşterek ism-i mevsûllerden مَنْ ve مَا mebnîdir. Mu‘rab olanların irabı, aynen diğer ikil kelimeler gibidir. Bunların ref hâli elif’le (الَّذَانِ – اللَّتَانِ), nasb ve cer hâli ise yâ iledir (الَّذَيْنِ – اللَّتَيْنِ).

Ref hâline misâl:

هُمَا الْمُهَنْدِسَانِ التُّرْكَيَّانِ اللَّذَانِ يَعْمَلَانِ فِي هَذِهِ الشَّرْكَةِ.

O ikisi, bu şirkette çalışan Türk mühendislerdir.

Nasb hâline misâl:

أَعْرِفُ الشَّابَّيْنِ اللَّذَيْنِ يَجْلِسَانِ فِي الْمَسْجِدِ.

Camide oturan iki genci tanıyorum.

Cer hâline misâl:

سَلَّمْتُ عَلَى الطَّالِبَيْنِ اللَّذَيْنِ يَكْتُبَانِ الدَّرْسَ.

Dersi yazan iki öğrenciye selam verdim.

İsm-i mevsûllerin cümlelerin hangi ögesi olduğunu tespit edebilmek.

Hâs ism-i mevsûller, mübteda, haber, fâil, mef’ûl şeklinde cümlelerin bir ögesi olarak gelebildikleri gibi, cümledeki marife bir ögenin sıfatı olarak da gelebilirler. Bu durumda ism-i mevsûl, öncesindeki isme, hem müzekkerlik – müenneslik hem de sayı bakımından uyar.

Fâil Olma Durumu

ذَهَبَ الَّذِي اشْتَرَى السَّيَّارَةَ. Arabayı satın alan gitti.

Sıfat Olma Durumu

ذَهَبَ الرَّجُلُ الَّذِي اشْتَرَى السَّيَّارَةَ. Arabayı satın alan adam gitti.

Müşterek ism-i mevsûller ise sıfat olarak gelmeyip, sadece cümlelerin bir ögesi olarak gelirler.

Fâil Olma Durumu

ذَهَبَ مَنْ اشْتَرَى السَّيَّارَةَ. Arabayı satın alan gitti.

Mef’ûl Olma Durumu

رَأَيْتُ مَنْ اشْتَرَى السَّيَّارَةَ. Arabayı satın alanı gördüm.

Kendimizi Sınayalım

1. Aşağıdaki cümlelerden hangisinde ism-i mevsûl vardır?
 - a. مَا تَقُولُهُ هُوَ الصَّوَابُ.
 - b. مَنْ قَرَأَ هَذِهِ الْقِصَّةَ؟
 - c. مَا السَّمَكُ؟
 - d. مَنْ يَجْتَهِدُ يَنْجَحُ.
 - e. مَا ذَهَبَ الطَّيِّبُ إِلَى الْمُسْتَشْفَى.
2. Aşağıdaki cümlelerden hangisinde sıla cümlesi şibh-i cümledir?
 - a. مَشِيَ الْمَرْأَةُ الْعَجُوزُ فِي الرَّصِيفِ الَّذِي نَظَفَهُ الْعَمَالُ.
 - b. سَرِنِي خَلْقُ الطِّفْلِ الَّذِي يَلْعَبُ فِي الْحَدِيقَةِ.
 - c. أُرِيدُ قِرَاءَةَ الرَّوَايَةِ الَّتِي عِنْدَكَ.
 - d. سَلَّمْتُ عَلَى الْفَقِي الَّذِي يَجْلِسُ أَمَامَ الْمَسْجِدِ.
 - e. كَوَتِ الْفَتَاةُ الْمَلَائِسَ الَّتِي غَسَلَتْهَا.
3. Aşağıdaki cümlelerden hangisinde âid zamiri gizli olarak gelmiştir?
 - a. قَرَأْتُ الْكِتَابَ الَّذِي اشْتَرَيْتَهُ.
 - b. الصَّدِيقَاتُ اللَّائِي رَأَيْتَهُنَّ مُهْدَبَاتٌ.
 - c. وَصَلَ الرَّجُلُ الَّذِي أَعْرِفُهُ.
 - d. رَأَيْتُ الْمُعَلِّمَةَ الَّتِي أَخَذَتِ الْجَائِزَةَ.
 - e. جَاءَ الطَّالِبُ الَّذِي كَافَأْتُهُ.
4. İsm-i mevsûl ile ilgili olarak aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?
 - a. İsm-i mevsûlün tek başına mânâsı yoktur.
 - b. İsm-i mevsûlden sonra gelen cümleye sıla cümlesi denir.
 - c. Sıla cümlesinde ism-i mevsûle ait açık ya da gizli bir zamir bulunur.
 - d. İsm-i mevsûller marifedir.
 - e. İsm-i mevsûllerin tamamı mu'rabdır.
5. "Müdür, etkin bir şekilde çalışan iki öğretmene teşekkür etti." Cümlesinin Arapça karşılığı aşağıdakilerden hangisidir?
 - a. سَيَشْكُرُ الْمُدِيرُ الْمُدْرَسَيْنِ اللَّذَيْنِ يَعْمَلَانِ بِنَشَاطٍ.
 - b. شَكَرَ الْمُدِيرُ الطَّالِبَيْنِ اللَّذَيْنِ يَعْمَلَانِ بِنَشَاطٍ.
 - c. يَشْكُرُ الْمُدِيرُ الْمُدْرَسَيْنِ اللَّذَيْنِ يَعْمَلَانِ بِطُءٍ.
 - d. شَكَرَ الْمُدِيرُ الْمُدْرَسَيْنِ اللَّذَيْنِ يَعْمَلَانِ بِنَشَاطٍ.
 - e. شَكَرَ الْمُدِيرُ الْعَامِلَيْنِ اللَّذَيْنِ يَعْمَلَانِ بِطُءٍ.

Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı

1. a Yanıtınız doğru değilse, “Müşterek İsm-i Mevsûl” konusunu yeniden okuyunuz.
2. c Yanıtınız doğru değilse, “Sıla Cümlesi” konusunu yeniden okuyunuz.
3. d Yanıtınız doğru değilse, “Âid Zamiri” konusunu yeniden okuyunuz.
4. e Yanıtınız farklıysa “Hâs İsm-i Mevsûl” konusunu yeniden okuyunuz.
5. d Yanıtınız doğru değilse, “Hâs İsm-i Mevsûl” konusunu yeniden okuyunuz.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

Tesniye (İkil) :

رَأَيْتُ الطِّفْلَيْنِ اللَّذَيْنِ يَقْرَأْنَ الْقُرْآنَ الْكَرِيمَ.

Kur'ân-ı Kerîm okuyan iki çocuğu gördüm.

رَأَيْتُ الْبَنَاتَيْنِ اللَّتَيْنِ تَنْصُرَانِ صَدِيقَتَهُمَا.

Arkadaşlarına yardım eden iki kızı gördüm.

Cemi (Çoğul) :

رَأَيْتُ الْأَطْفَالَ الَّذِينَ يَقْرَأُونَ الْقُرْآنَ الْكَرِيمَ.

Kur'ân-ı Kerîm okuyan çocukları gördüm

رَأَيْتُ الْبَنَاتِ اللَّاتِي يَنْصُرْنَ صَدِيقَتَهُنَّ.

Arkadaşlarına yardım eden kızlar gördüm

Sıra Sizde 2

يُعْمَلُ فِي الْحَقْلِ . : Fiil cümlesi.

فِي الْمُسْتَشْفَى . : Şibhi cümle.

خَلَقَهُ حَسَنٌ . : İsim cümlesi.

Sıra Sizde 3

Birinci cümlede âid zamiri طَلَبْتُهُ fiilindeki mansub muttasıl ۛ zamiridir.

İkinci cümlede âid zamiri نَجَحْتُ fiilinde fâil olan gizli هِيَ zamiridir.

Yararlanılan Kaynaklar

Abdürrahim, F. (1415). **Durûsu'l-Lugati'l-Arabiyye li-Gayri'n-Nâtikîne bihâ**, Medine.

Çörtü, M. Meral (1998). **Arapça Dilbilgisi Nahiv**, İstanbul.

Güler İ. - Günday, H. Şahin, Ş., (2001). **Arapça Dilbilgisi (Nahiv Bilgisi)**, İstanbul.

Komisyon, (1985) **Ta'limu'l-Arabiyye li-Gayri'n-Nâtikîne bihâ el-Kitabu'l-Esâî**, Mekke.

Maksudoğlu, Mehmet (1992). **Arapça Dilbilgisi**, İstanbul.

Sînî, Mahmud İsmail vd., (ts.). **el-Kavâidu'l-Arabiyyetu'l-Muyessera**, İstanbul.

Yaşar, Ahmet (1996). **Arapça'nın Temel Kuralları**, İzmir.

4

Amaçlarımız

Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- İletli fiilleri sahîh fiillerden ayırt edebilecek,
- İletli fiil türlerini tanıyabilecek,
- İletli fiillerin mâzî, muzârî ve emir çekimlerini yapabilecek,
- İletli fiilleri merfû muttasıl ve munfasıl zamirlerle birlikte kullanabileceksiniz.

Anahtar Kavramlar

- Mu'tel fiiller
- Misâl fiil
- Ecvef fiil
- Nâkıs fiil
- Lefif fiil

Öneriler

Bu üniteyi daha iyi kavrayabilmek için okumaya başlamadan önce;

- Metin içerisinde geçen mânâsını bilmediğiniz kelimeler için bir Arapça-Türkçe sözlüğe başvurunuz.
- İlahiyat Önlisans Programı Arapça 1 kitabından Sahîh Fiil Çekimleri ve Zamirler ünitesini tekrar gözden geçiriniz.
- Mehmet Maksudoğlu'nun Arapça Dilbilgisi adlı kitabından Fiillerin Bölümleri konusunu inceleyiniz.

İlletli Fiiller ve Çekimi

الأفعال المُعتَلَّةُ وَتَصْرِيفُهَا

gİRİŞ

Arapça'da fiiller, aslı harflerinin türüne göre sahîh (illet harfi bulunmayan) ve mu'tel (illetli/illet harfli) olmak üzere ikiye ayrılır. Aslı harfleri arasında illet harfi denilen *elif, vâv ve yâ* (ا، و، ي) harflerinden herhangi birisi bulunmayan fiile *sahih fil* denir. *كَتَبَ yazdı, قَرَأَ okudu, يَارَدِمُ etti* örneklerinde olduğu gibi. Aslı harflerinden bir veya ikisi illet harfi olan fiile ise *mu'tel (illetli) fil* denir. *بُلِدُ buldu, قَالَ dedi, رَمَى attı, كَوَّرَ korudu* fiilleri gibi.

Türkçe'de ise fiiller çatısı, yapısı vb. yönlerden gruplandırılırken, harflerinin türüne göre herhangi bir gruplandırma yapılmamaktadır. Çünkü Türkçede Arapçadaki gibi illet harfi ya da ona karşılık olacak herhangi bir unsur bulunmamaktadır. Bu nedenle Arapçadaki illetli fiillerin Türkçedeki karşılığını ifade etmek mümkün değildir.

OKUMA PARÇASI

أَشْعَبُ الطَّمَاعُ

كَانَ أَشْعَبُ بْنُ جُبَيْرٍ مَشْهُورًا بِالطَّمَعِ. وَكَانَ النَّاسُ يَلُومُونَهُ وَيُنَادُونَهُ بِ"أَشْعَبِ الطَّمَاعِ". وَمِنَ الْحِكَايَاتِ الَّتِي تَدُلُّ عَلَى شِدَّةِ طَمَعِهِ:

إِنَّ بَعْضَ الصَّبِيَّانِ جَاؤَا إِلَيْهِ، وَوَقَفُوا يَضْحَكُونَ مِنْهُ حَتَّى غَضِبَ، وَأَرَادَ أَنْ يَتَخَلَّصَ مِنْهُمْ، فَقَالَ لَهُمْ: إِنَّ فِي بَيْتِ فُلَانٍ حَفْلَ زَوْاجٍ، فَجَرَّؤَا إِلَى هُنَاكَ. وَلَمَّا ذَهَبَ الصَّبِيَّانُ وَتَرَكَوهُ، قَالَ فِي نَفْسِهِ: نَعَلُ الَّذِي قُلْتُهُ هُمْ حَقِيقَةً. فَأَسْرَعَ خَلْفَهُمْ نَحْوَ الْبَيْتِ. وَلَمَّا وَصَلَ إِلَى هُنَاكَ لَمْ يَجِدْ شَيْئًا، وَقَابَلَهُ الصَّبِيَّانُ هُنَاكَ فَشَدُّوهُ مِنْ مَلَابِسِهِ وَضَرَبُوهُ.

وَرَوَى بَعْضُ النَّاسِ أَنَّ أَشْعَبَ وَأَمْرَأَتَهُ جَلَسَا مَرَّةً يَأْكُلَانِ مِنْ قَدْرِ فَقَالَ أَشْعَبُ: مَا أَلَذَّ الطَّعَامُ لَوْلَا كَثْرَةُ الْجُمُحُورِ.

فَقَالَتْ امْرَأَتُهُ: أَيْنَ الْجُمُحُورُ وَلَيْسَ عَلَى الطَّعَامِ إِلَّا أَنَا وَأَنْتَ؟

قَالَ أَشْعَبُ: وَدِدْتُ وَاللَّهِ لَوْ كُنْتُ أَنَا وَالْقَدْرُ فَقَطً.

(بتصرف من : القواعد العربية الميسرة ج 2 ص 243)

Metni Kavrama Alıştırılmaları

1. Aşağıdaki soruları yukarıdaki okuma parçasına göre cevaplandırınız.

1. بِمَ كَانَ أَشْعَبُ مَشْهُورًا؟
2. لِمَاذَا يَلُومُ النَّاسُ أَشْعَبَ؟
3. لِمَاذَا أَرَادَ أَشْعَبُ أَنْ يَتَخَلَّصَ مِنَ الصَّبِيَّانِ؟
4. كَيْفَ تَخَلَّصَ أَشْعَبُ مِنَ الصَّبِيَّانِ؟
5. لَمَّا ذَهَبَ الصَّبِيَّانُ مَاذَا قَالَ أَشْعَبُ فِي نَفْسِهِ؟
6. مَاذَا فَعَلَ أَشْعَبُ عِنْدَمَا ذَهَبَ الصَّبِيَّانُ؟
7. مَاذَا فَعَلَ الصَّبِيَّانُ حِينَمَا قَاتَلُوا أَشْعَبَ؟
8. مَاذَا قَمَّى أَشْعَبُ عِنْدَمَا يَأْكُلُ الطَّعَامَ مَعَ زَوْجَتِهِ؟
9. هَلْ تَدُلُّ هَذِهِ الْقِصَّةُ عَلَى طَمَعِ أَشْعَبَ؟
10. مَا رَأَيْتُكَ فِي أَشْعَبَ؟

2. Aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili kelimelerin eş anlamlılarını parantez içindeki kelimeler arasından seçiniz.

(قَدِمُوا، مَكَانَ، أَسْرَعَ، أَمَامَ، يَدْعُونَ، يَنْجُو، وَصَلَ، وَرَاءَ، دَارَ، مَعْرُوفٌ)

1. كَانَ أَشْعَبُ رَجُلًا مَشْهُورًا بِالطَّمَعِ.
2. كَانَ النَّاسُ يُنَادُونَهُ بِأَشْعَبِ.
3. إِنَّ بَعْضَ الصَّبِيَّانِ جَاؤُوا إِلَيْهِ.
4. أَرَادَ أَشْعَبُ أَنْ يَتَخَلَّصَ مِنَ الصَّبِيَّانِ.
5. إِنَّ فِي بَيْتِ فُلَانٍ خَفَلٌ زَوَاجٍ.
6. جَرَى الصَّبِيَّانُ إِلَى هُنَاكَ.
7. أَسْرَعَ أَشْعَبُ خَلْفَ الصَّبِيَّانِ نَحْوَ الْبَيْتِ.

3. Aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili kelimelerin zıt anlamlılarını parantez içindeki kelimeler arasından seçiniz.

(يَمْدَحُونَ، يَبْكُونَ، يَرْمُونَ، قَامَ، قَلَّةٌ، أَمَامَ، وَقَفَ، كَذَبَ، عَاشَ، الْقَنَاعَةَ)

1. كَانَ أَشْعَبُ رَجُلًا مَشْهُورًا بِالطَّمَعِ.
2. كَانَ النَّاسُ يَلُومُونَ أَشْعَبَ.

3. وَقَفَ الصَّبِيَانُ بِضَحْكُونٍ مِنْ أَشْعَبٍ.

4. لَعَلَّ الَّذِي قُلْتُمْ هُمْ حَقِيقَةٌ.

5. أَسْرَعَ أَشْعَبٌ خَلْفَهُمْ نَحْوَ الْبَيْتِ.

6. جَلَسَ أَشْعَبٌ وَامْرَأَتُهُ مَرَّةً يَأْكُلَانِ مِنْ قَدِيرٍ.

7. مَا أَلَدَّ الطَّعَامَ لَوْلَا كَثْرَةُ اجْتِمَاعِهِمْ.

DİL BİLGİSİ

İLLETLİ FİLLER

Aslî harflerinden bir veya ikisi illet harfi olan fiile *mu'tel (illet harfli) fiil* denir. Bu illet harfleri de elif, vâv ve yâ'dır. (ا، و، ي). *buldu*, *dedi*, *رَبَّى*, *attı*, *korudu* fiilleri gibi. Bunlar da illet harfinin türü ve bulunduğu yere göre dörde ayrılır:

1. Misâl fiil.
2. Ecvef fiil.
3. Nâkıs fiil.
4. Lefif fiil.

1. Misâl Fiil

Misâl fiil, aslî harflerinden ilki vâv ya da yâ harfi olan fiildir. Bu tür fiillerde vâv ile başlayanlar çoğunluktadır. Vâv ile başlayanlara *misâl-i vâvî*, yâ ile başlayanlara da *misâl-i yâî* denir.

durdu, *bağışladı* وَهَبَ وَرِثَ *mirasçı oldu*, وَعَدَ *söz verdi*

ümitsiz oldu, كُرُودَ *kurudu*, يُقِظُ *uyandı*, كَوَّلَسَ *kolay oldu*

2. Ecvef Fiil

Ecvef fiil, aslî harflerinden ikincisi illet harfi olan fiildir. Bu ortadaki harf de ya “vâv” (و) ya da “yâ” (ي) harfidir. Misâl fiilde olduğu gibi ecvef fiilde de orta harfi vâv olana *ecvef-i vâvî*, yâ olana da *ecvef-i yâî* denir. Ecvef fiilin vâv'lı mı yoksa yâ'lı mı olduğu muzârisinden ve mastarından anlaşılır. قَالَ – قَوْلٌ şeklinde olanlar vâv'lı iken, بَيْعٌ – بَيْعٌ – بَاعَ şeklinde olanlar ise yâ'lı ecveftir. Ancak خَوَّفَ – يَخَافُ – خَافَ *korktu* ve نَالَ – يَنَالُ – نَالَ *elde etti* örneklerinde olduğu gibi mâzî ve muzârisi يَفْعَلُ – فَعَلَ sıygasında gelen fiillerde vâv'lı mı yoksa yâ'lı mı olduğu muzârisinden değil, mastarından anlaşılır. Ancak aslı vâv ya da yâ olan bu illet harfleri mâzî fiilde elif (ا) olarak yazılır.

قَالَ dedi, زَارَ ziyaret etti, مَاتَ öldü, خَاف korktu

بَاع sattı, سَارَ yürüdü, سَأَلَ sordu, نَالَ elde etti

DİKKAT

Ecvef fiiller orta harfi hemze olan mehmûz fiillerle karıştırılmamalıdır. سَأَلَ sordu fiili mehmûzken, سَأَلَ aktı fiili ecveftir.

3. Nâkıs Fiil

Nâkıs fiil, aslî harflerinden sonuncusu illet harfi olan fiildir.

دَعَا dua etti, çağırdı, عَفَا affetti, شَكَوَا şikayet etti, كُتِرَ kurtuldu

رَمَى attı, شَفَى şifa verdi, بِنَى bina etti, اَغْلَى ağıladı

رَضِيَ razı oldu, لَقِيَ karşılaştı, نَسِيَ unuttu, خَفِيَ gizli oldu

4. Lefif Fiil

Lefif fiil, aslî harflerinden iki tanesi illet harfi olan fiildir. Bu illet harflerinin bulunduğu yere göre de lefif fiil, *lefif-i makrûn* (illet harfleri bitişik lefif) ve *lefif-i mefrûk* (illet harfleri ayrı lefif) olmak üzere ikiye ayrılır.

a. Lefif-i Makrûn

İllet harflerinin birisi fiilin ortasında, diğeri de sonunda ise buna *lefif-i makrûn* denir.

نَوَى niyet etti, رَوَى rivâyet etti, طَوَى katladı, ütiledi

b. Lefif-i Mefrûk

İllet harflerinin birisi fiilin başında diğeri de sonunda ise buna da *lefif-i mefrûk* denir.

وَقَى korudu, سَوَى sözünü tuttu, اَوَى aklında tuttu, ezberledi, اِذَى izledi, hükmetti, sorumlu oldu

İLLETLİ FİİLLERİN ÇEKİMİ

1. Misâl Fiil

Mâzî

Misâl fiilin mâzîleri, sâlim fiil gibi çekilir.

Vâv'lı Misâl Fiil

Cemi الْجَمْعُ (Çoğul)	Müsennâ الْمُسْنَى (İkil)	Müfred الْمُفْرَدُ (Tekil)	Söz verdi : وَعَدَ
وَعَدُوا	وَعَدَا	وَعَدَ	الْغَائِبُ / Gâib 3. Şahıs Erkek
وَعَدْنَ	وَعَدَتَا	وَعَدَتْ	الْغَائِبَةُ / Gâibe 3. Şahıs Dişi
وَعَدْتُمْ	وَعَدْتُمَا	وَعَدْتُ	الْمُخَاطَبُ / Muhatab 2. Şahıs Erkek
وَعَدْتُنَّ	وَعَدْتُمَا	وَعَدْتِ	الْمُخَاطَبَةُ / Muhataba 2. Şahıs Dişi
	وَعَدْنَا	وَعَدْتُ	الْمُتَكَلِّمُ / Mütakellim 1. Şahıs Ortak

Muzâri

Vâv'lı Misâl Fiil

Vâv ile başlayan misâl fiillerin muzârieleri elde edilirken genelde ilk harf düşer. وَعَدَ - يَعْذُ، وَصَعَ - يَضَعُ, كَوَى - يَوْجَلُ gibi. Sadece يَوْجَلُ - وَجَلٌ ve يَفْعَلُ - فَعْلٌ gibi vakarlı oldu örneklerinde olduğu gibi يَفْعَلُ - يَفْعَلُ fiillerinde gelen fiillerin muzârisinde vâv harfi genelde sabit kalır. Bu durumda misâl fiilin muzârisi, sâlim fiil gibi çekilir.

Cemi الْجَمْعُ (Çoğul)	Müsennâ الْمُسْنَى (İkil)	Müfred الْمُفْرَدُ (Tekil)	Söz veriyor / يَعْذُ : verir / verecek
يَعْدُونَ	يَعْدَانِ	يَعْدُ	الْغَائِبُ / Gâib 3. Şahıs Erkek
يَعْدْنَ	يَعْدَانِ	يَعْدُ	الْغَائِبَةُ / Gâibe 3. Şahıs Dişi
يَعْدُونُ	يَعْدَانِ	يَعْدُ	الْمُخَاطَبُ / Muhatab 2. Şahıs Erkek

			2. Şahıs Erkek
تَعِدُّنَ	تَعِدَانِ	تَعِدِينَ	Muhataba / الْمُخَاطَبَةُ 2. Şahıs Dışı
	نَعُدُّ	أَعُدُّ	Mütekellem / الْمُتَكَلِّمُ 1. Şahıs Ortak

Yâ'lı Misâl Fiil

Bu tür fiillerin muzârieleri de, mâzîleri gibi sâlim fiil gibi çekilir.

Cemi الْجُمُع (Çoğul)	Müsennâ الْمُتَنَّى (İkil)	Müfred الْمُفْرَدُ (Tekil)	Yâ'lı Misâl Fiil يَيْسُرُ : Kolay oluyor / olacak olur / olacak
يَيْسُرُونَ	يَيْسُرَانِ	يَيْسُرُ	Gâib / الْغَائِبُ 3. Şahıs Erkek
يَيْسُرُونَ	يَيْسُرَانِ	يَيْسُرُ	Gâibe / الْغَائِبَةُ 3. Şahıs Dışı
يَيْسُرُونَ	يَيْسُرَانِ	يَيْسُرُ	Muhatab / الْمُخَاطَبُ 2. Şahıs Erkek
يَيْسُرُونَ	يَيْسُرَانِ	يَيْسُرِينَ	Muhataba / الْمُخَاطَبَةُ 2. Şahıs Dışı
	يَيْسُرُونَ	أَيْسُرُ	Mütekellem / الْمُتَكَلِّمُ 1. Şahıs Ortak

Emir

Emir fiili, muzârinin muhatab ve muhataba sıygalarından elde edilir. Şu yollar takip edilir:

Önce muzârinin başındaki muzârilik harfi olan tâ (ت) atılır ve sonu cezimli yapılır:

تَعِدُّ ← عِدُّ ← عَدُّ

Emirde müfred muhatabın sonu cezim olurken, cemi muhataba mebnî olduğu için sonu aynen kalır, geri kalanlarda ise cezim alâmeti olarak sonlarındaki nûn harfleri düşer.

Cemi الْجَمْعُ (Çoğul)	Müsennâ الْمُتَنَّى (İkil)	Müfred الْمُفْرَدُ (Tekil)	Söz ver : عَدَّ
عَدُوا	عَدَا	عَدَّ	Muhatab / الْمُخَاطَبُ 2. Şahıs Erkek
عَدْنُ	عَدَا	عَدِي	Muhataba / الْمُخَاطَبَةُ 2. Şahıs Dişi

DİKKAT

Vâv'lı misâl fiillerin emirlerinin çekiminde, يَفْعَلُ – فَعَلَ ve يَفْعَلُ – فَعَلَ sıygalarında gelenler hariç vâvlar düşer.

SIRA SİZDE

1

Yukarıdaki tabloya uygun olarak siz de وَقَفَ *durdu* ve يَسِنُ *ümitsiz oldu* fiillerinin başlarına نَا , أَنْتَ ve نَحْنُ zamirlerini getirerek mâzî çekimlerini yapınız.

2. Ecvef Fiil

Mâzî

İster vâv'lı olsun ister yâ'lı, mâzî çekiminde, harekeli merfû muttasıl zamirlere bitiştiklerinde ecvef fiillerin ortasındaki illet harfi düşer. Bunlar da nun-u nisveye bitişen ve ondan sonra gelen sıygalardır. قُلْنَا , قُلْتَ gibi.

Vâv'lı Ecvef Fiil

Cemi الْجَمْعُ (Çoğul)	Müsennâ الْمُتَنَّى (İkil)	Müfred الْمُفْرَدُ (Tekil)	قَالَ : dedi, söyledi
قَالُوا	قَالَا	قَالَ	Gâib / الْغَائِبُ 3. Şahıs Erkek
قُلْنَا	قَالْنَا	قَالَتْ	Gâibe / الْغَائِبَةُ 3. Şahıs Dişi
قُلْتُمْ	قُلْتِمَا	قُلْتَ	Muhatab / الْمُخَاطَبُ 2. Şahıs Erkek
قُلْتُنَّ	قُلْتِمَا	قُلْتِ	Muhataba / الْمُخَاطَبَةُ 2. Şahıs Dişi
	قُلْنَا	قُلْتُ	Mütekellem / الْمُتَكَلِّمُ 1. Şahıs Ortak

Yâ'h Ecvef Fiil

Cemi الْجَمْعُ (Çoğul)	Müsennâ الْمُسْنَى (İkil)	Müfred الْمُفْرَدُ (Tekil)	Şattı : بَاعَ
بَاعُوا	بَاعَا	بَاعَ	الْغَائِبُ / Gâib 3. Şahıs Erkek
بِعْنَ	بَاعَتَا	بَاعَتْ	الْغَائِبَةُ / Gâibe 3. Şahıs Dişi
بِعْتُمْ	بِعْتُمَا	بِعْتُ	الْمُخَاطَبُ / Muhatab 2. Şahıs Erkek
بِعْتُنَّ	بِعْتُمَا	بِعْتِ	الْمُخَاطَبَةُ / Muhataba 2. Şahıs Dişi
بِعْنَا		بِعْتُ	الْمُتَكَلِّمُ / Mütekellim 1. Şahıs Ortak

خَافَ Fiilinin Mâzî Çekimi

Cemi الْجَمْعُ (Çoğul)	Müsennâ الْمُسْنَى (İkil)	Müfred الْمُفْرَدُ (Tekil)	Korktu : خَافَ
خَافُوا	خَافَا	خَافَ	الْغَائِبُ / Gâib 3. Şahıs Erkek
خِيفْنَ	خَافَتَا	خَافَتْ	الْغَائِبَةُ / Gâibe 3. Şahıs Dişi
خِيفْتُمْ	خِيفْتُمَا	خِيفْتُ	الْمُخَاطَبُ / Muhatab 2. Şahıs Erkek
خِيفْتُنَّ	خِيفْتُمَا	خِيفْتِ	الْمُخَاطَبَةُ / Muhataba 2. Şahıs Dişi
خِيفْنَا		خِيفْتُ	الْمُتَكَلِّمُ / Mütekellim 1. Şahıs Ortak

Muzâri

Ecvef fiilin muzârisinde ortadaki illet harfi aslına döndüştür. يَقُولُ – قَالَ gibi. Ancak يَخَافُ – خَاف örneğinde olduğu gibi, يَفْعَلُ – فَعَلَ sıygasında olanlar bu kuralın dışındadır. Bunların muzârisinde illet harfi aslına dönmüşmez. Ayrıca ecvef fiillere nûn-u nisve bitiştiğinde ise hepsinde de illet harfi düşer. يَفْعَلْنَ gibi.

Vâv'lı Ecvef Fiil

Cemi الْجَمْعُ (Çoğul)	Müsennâ الْمُتَنَّى (İkil)	Müfred الْمُفْرَدُ (Tekil)	Diyor / der / : يَقُولُ diyecek – söylüyor, söyler, söyleyecek
يَقُولُونَ	يَقُولَانِ	يَقُولُ	الْغَائِبُ / غَائِبٌ 3. Şahıs Erkek
يَقُولْنَ	تَقُولَانِ	تَقُولُ	الْغَائِبَةُ / غَائِبَةٌ 3. Şahıs Dişi
تَقُولُونَ	تَقُولَانِ	تَقُولُ	المُخَاطَبُ / مُخَاطَبٌ 2. Şahıs Erkek
تَقُولْنَ	تَقُولَانِ	تَقُولِينَ	المُخَاطَبَةُ / مُخَاطَبَةٌ 2. Şahıs Dişi
نَقُولُ		أَقُولُ	الْمُتَكَلِّمُ / مُتَكَلِّمٌ 1. Şahıs Ortak

Yâ'lı Ecvef Fiil

Cemi الْجَمْعُ (Çoğul)	Müsennâ الْمُتَنَّى (İkil)	Müfred الْمُفْرَدُ (Tekil)	Satıyor, satar, : يَبِيعُ satacak
يَبِيعُونَ	يَبِيعَانِ	يَبِيعُ	الْغَائِبُ / غَائِبٌ 3. Şahıs Erkek
يَبِيعْنَ	تَبِيعَانِ	تَبِيعُ	الْغَائِبَةُ / غَائِبَةٌ 3. Şahıs Dişi

تَبِيعُونَ	تَبِيعَانِ	تَبِيعُ	المُخَاطَبُ / 2. Şahıs Erkek
تَبِيعِنَ	تَبِيعَانِ	تَبِيعِينَ	المُخَاطَبَةُ / 2. Şahıs Dişi
نَبِيعُ		أَبِيعُ	المُتَكَلِّمُ / 1. Şahıs Ortak

خَافَ Fiilinin Muzâri Çekimi

Cemi الْجَمْعُ (Çoğul)	Müsennâ الْمُسَنَّئِ (İkil)	Müfred الْمُفْرَدُ (Tekil)	Korkuyor, : يَخَافُ korkar, korkacak
يَخَافُونَ	يَخَافَانِ	يَخَافُ	الْغَائِبُ / 3. Şahıs Erkek
يَخْفَنَ	تَخَافَانِ	تَخَافُ	الْغَائِبَةُ / 3. Şahıs Dişi
تَخَافُونَ	تَخَافَانِ	تَخَافُ	المُخَاطَبُ / 2. Şahıs Erkek
تَخْفَنَ	تَخَافَانِ	تَخَافِينَ	المُخَاطَبَةُ / 2. Şahıs Dişi
تَخَافُ		أَخَافُ	المُتَكَلِّمُ / 1. Şahıs Ortak

Emir

Ecvef fiillerin emirleri elde edilirken şu yol takip edilir:

تَقُولُ ← قُولُ ← قُلْ

Cezim alâmeti, müfred muhatab ve cemi muhataba sıygalarında illet harfinin düşmesi (قُلْنَ ve قُلْ gibi), diğer sıygalarda ise sondaki nûn'ların düşmesidir.

Vâv'lı Ecvef Fiil

Mâzî ve muzârisi يَقُولُ - قَالَ şeklinde gelen fiillerin emrinde ilk harfin harekesi ötre olur. قُلْ gibi.

Cemi الْجَمْعُ (Çoğul)	Müsennâ الْمُسْنَى (İkil)	Müfred الْمُفْرَدُ (Tekil)	قُلْ: söyle De, söyle
قُولُوا	قُولَا	قُلْ	الْمُخَاطَبُ / 2. Şahıs Erkek
قُلْنَ	قُولَا	قُولِي	الْمُخَاطَبَةُ / 2. Şahıs Dişi

Yâ'lı Ecvef Fiil

Mâzî ve muzârisi يَبْعُ - بَاعَ şeklinde gelen fiillerin emrinde ilk harfin harekesi esre olur. بَعْ gibi.

Cemi الْجَمْعُ (Çoğul)	Müsennâ الْمُسْنَى (İkil)	Müfred الْمُفْرَدُ (Tekil)	بَعْ: Sat
يَبْعُوا	يَبْعَا	بَعْ	الْمُخَاطَبُ / 2. Şahıs Erkek
بِعْنَ	يَبْعَا	بِعِي	الْمُخَاطَبَةُ / 2. Şahıs Dişi

خاف Fiilinin Emir Çekimi

Mâzî ve muzârisi يَخَافُ - خَافَ şeklinde gelen fiillerin emrinde ilk harfin harekesi üstün olur. خَفْ gibi.

Cemi الْجَمْعُ (Çoğul)	Müsennâ الْمُسْنَى (İkil)	Müfred الْمُفْرَدُ (Tekil)	خَفْ: Kork
خَافُوا	خَافَا	خَفْ	الْمُخَاطَبُ / 2. Şahıs Erkek
خَفْنَ	خَافَا	خَافِي	الْمُخَاطَبَةُ / 2. Şahıs Dişi

Yukarıdaki tabloya uygun olarak siz de قَامَ kalktı ve هَوَى yürüdü fiillerinin هُوَ , هُنَّ ve هُمْ zamirleriyle birlikte muzâri çekimlerini yapınız.

3. Nâkıs Fiil

Nâkıs fiillerin çekiminde, illet harfinden önce fetha varsa 3. erkek şahsın çoğulu söylenirken vâv harfi sâkin (harekesiz) gelir. رَمَى - رَمَوْا gibi. Ancak mâzînin müfred gâib sıygasında illet harfinden önce kesra varsa vâv, harf-i med şeklinde bulunur. رَضِيَ - رَضُوا gibi. Aynı durum emir ve muzâride de geçerlidir. Emirde اِرْمُوا - اِرْمُوا ve اِرْضُوا - اِرْضُوا şeklinde, muzâride ise يَرْمِي - يَرْمُونَ ve يَرْضَى - يَرْضُونَ şeklinde olur.

Mâzî

Cemi الْجَمْعُ (Çoğul)	Müsennâ الْمُتَنَّى (İkil)	Müfred الْمُفْرَدُ (Tekil)	Dua etti, davet etti دَعَا: دعا
دَعَوْا	دَعَوَا	دَعَا	الْغَائِبُ / Gâib 3. Şahıs Erkek
دَعَوْنَ	دَعَتَا	دَعَتْ	الْغَائِبَةُ / Gâibe 3. Şahıs Dişi
دَعَوْكُمْ	دَعَوْكُمَا	دَعَوْتُ	الْمُخَاطَبُ / Muhatab 2. Şahıs Erkek
دَعَوْكُمْ	دَعَوْكُمَا	دَعَوْتُ	الْمُخَاطَبَةُ / Muhataba 2. Şahıs Dişi
دَعَوْنَا		دَعَوْتُ	الْمُتَكَلِّمُ / Mütekellim 1. Şahıs Ortak

Cemi الْجَمْعُ (Çoğul)	Müsennâ الْمُتَنَّى (İkil)	Müfred الْمُفْرَدُ (Tekil)	Attı: رَمَى
رَمَوْا	رَمَيَا	رَمَى	الْغَائِبُ / Gâib 3. Şahıs Erkek
رَمَيْنَ	رَمَيَا	رَمَتْ	الْغَائِبَةُ / Gâibe 3. Şahıs Dişi

رَمَيْتُمْ	رَمَيْتُمَا	رَمَيْتَ	المُخَاطَبُ / 2. Şahıs Erkek
رَمَيْتُنَّ	رَمَيْتُمَا	رَمَيْتِ	المُخَاطَبَةُ / 2. Şahıs Dişi
رَمَيْنَا		رَمَيْتُ	المُتَكَلِّمُ / 1. Şahıs Ortak

Cemi الْجَمْعُ (Çoğul)	Müsennâ الْمُتَنَّى (İkil)	Müfred الْمُفْرَدُ (Tekil)	رَضِيَ: Razı oldu
رَضُوا	رَضِيَا	رَضِيَ	الْغَائِبُ / 3. Şahıs Erkek
رَضِينَ	رَضَيْنَا	رَضَيْتُ	الْغَائِبَةُ / 3. Şahıs Dişi
رَضَيْتُمْ	رَضَيْتُمَا	رَضَيْتَ	المُخَاطَبُ / 2. Şahıs Erkek
رَضَيْتُنَّ	رَضَيْتُمَا	رَضَيْتِ	المُخَاطَبَةُ / 2. Şahıs Dişi
رَضَيْنَا		رَضَيْتُ	المُتَكَلِّمُ / 1. Şahıs Ortak

DİKKAT

دَعَا fiilinde olduğu gibi, nâkıs fiilin mâzîsinin son harfi uzun elif şeklindeyse, onun aslı vâv demektir ve bu harf fiilin çekiminde ortaya çıkar. دَعَا - دَعَوَا örneğinde olduğu gibi.

Muzâri

Cemi الْجَمْعُ (Çoğul)	Müsennâ الْمُتَنَّى (İkil)	Müfred الْمُفْرَدُ (Tekil)	يَدْعُو: Dua ediyor / eder / edecek
يَدْعُونَ	يَدْعَوَانِ	يَدْعُو	الْغَائِبُ / 3. Şahıs Erkek

يَدْعُونَ	تَدْعُونَ	تَدْعُو	الْغَائِبَةُ / Gâibe 3. Şahıs Dişi
تَدْعُونَ	تَدْعُونَ	تَدْعُو	المُخَاطَبُ / Muhabat 2. Şahıs Erkek
تَدْعُونَ	تَدْعُونَ	تَدْعِينَ	المُخَاطَبَةُ / Muhabata 2. Şahıs Dişi
تَدْعُو		أَدْعُو	المُتَكَلِّمُ / Mütekellim 1. Şahıs Ortak

Cemi الْجَمْعُ (Çoğul)	Müsennâ الْمُتَنَّى (İkil)	Müfred الْمُفْرَدُ (Tekil)	يُرْمِي: / atacak
يُرْمُونَ	يُرْمِيَانِ	يُرْمِي	الْغَائِبُ / Gâib 3. Şahıs Erkek
يُرْمِينَ	تُرْمِيَانِ	تُرْمِي	الْغَائِبَةُ / Gâibe 3. Şahıs Dişi
تُرْمُونَ	تُرْمِيَانِ	تُرْمِي	المُخَاطَبُ / Muhabat 2. Şahıs Erkek
تُرْمِينَ	تُرْمِيَانِ	تُرْمِينَ	المُخَاطَبَةُ / Muhabata 2. Şahıs Dişi
تُرْمِي		أُرْمِي	المُتَكَلِّمُ / Mütekellim 1. Şahıs Ortak

Cemi الْجَمْعُ (Çoğul)	Müsennâ الْمُتَنَّى (İkil)	Müfred الْمُفْرَدُ (Tekil)	يُرْضِي: / olacak
يُرْضُونَ	يُرْضِيَانِ	يُرْضِي	الْغَائِبُ / Gâib 3. Şahıs Erkek
يُرْضِينَ	تُرْضِيَانِ	تُرْضِي	الْغَائِبَةُ / Gâibe 3. Şahıs Dişi

تَرْضَوْنَ	تَرْضَيَانِ	تَرْضَى	المُخَاطَبُ / 2. Şahıs Erkek
تَرْضَيْنَ	تَرْضَيَانِ	تَرْضَيْنِ	المُخَاطَبَةُ / 2. Şahıs Dişi
تَرْضَى		أَرْضَى	المُتَكَلِّمُ / 1. Şahıs Ortak

Emir

Cemi الْجَمْعُ (Çoğul)	Müsennâ الْمُتَنَّى (İkil)	Müfred الْمُفْرَدُ (Tekil)	أُدْعُ: Dua et, davet et
أُدْعُوا	أُدْعُوا	أُدْعُ	المُخَاطَبُ / 2. Şahıs Erkek
أُدْعُونَ	أُدْعُوا	أُدْعِي	المُخَاطَبَةُ / 2. Şahıs Dişi

Cemi الْجَمْعُ (Çoğul)	Müsennâ الْمُتَنَّى (İkil)	Müfred الْمُفْرَدُ (Tekil)	أُرْمُ: At
أُرْمُوا	أُرْمُوا	أُرْمُ	المُخَاطَبُ / 2. Şahıs Erkek
أُرْمِينِ	أُرْمُوا	أُرْمِي	المُخَاطَبَةُ / 2. Şahıs Dişi

Cemi الْجَمْعُ (Çoğul)	Müsennâ الْمُتَنَّى (İkil)	Müfred الْمُفْرَدُ (Tekil)	أَرْضُ: Razi ol
أَرْضُوا	أَرْضُوا	أَرْضُ	المُخَاطَبُ / 2. Şahıs Erkek
أَرْضَيْنِ	أَرْضُوا	أَرْضِي	المُخَاطَبَةُ / 2. Şahıs Dişi

Yukarıdaki tabloya uygun olarak siz de **وَمَدَى** - **وَمَدَى** *umdu*, **وَمَدَى** - **وَمَدَى** *yeterli oldu* ve **وَمَدَى** - **وَمَدَى** *unuttu* fiillerinin mâzî çekimlerini **هِيَ** , **هُمَا** ve **هُنَّ** zamirleriyle birlikte yapınız.

4. Lefif Fiil

Mâzî

Lefif fiilin mâzî çekimi nâkıs fiillerle aynıdır.

Lefif-i Makrûn

Cemi الْجَمْعُ (Çoğul)	Müsennâ الْمُسَنَّئُ (İkil)	Müfred الْمُفْرَدُ (Tekil)	Niyet etti : نَوَى
نَوُوا	نَوَيَا	نَوَى	الْغَائِبُ / Gâib 3. Şahıs Erkek
نَوَيْنَ	نَوَيَا	نَوَتْ	الْغَائِبَةُ / Gâibe 3. Şahıs Dişi
نَوَيْتُمْ	نَوَيْتُمَا	نَوَيْتَ	الْمُخَاطَبُ / Muhatab 2. Şahıs Erkek
نَوَيْتُنَّ	نَوَيْتُمَا	نَوَيْتِ	الْمُخَاطَبَةُ / Muhataba 2. Şahıs Dişi
نَوَيْنَا		نَوَيْتُ	الْمُتَكَلِّمُ / Mütakellim 1. Şahıs Ortak

Lefif-i Mefrûk

Cemi الْجَمْعُ (Çoğul)	Müsennâ الْمُسَنَّئُ (İkil)	Müfred الْمُفْرَدُ (Tekil)	Korudu : وَفَى
وَفَوْا	وَفَيَا	وَفَى	الْغَائِبُ / Gâib 3. Şahıs Erkek
وَفَيْنَ	وَفَيَا	وَفَتْ	الْغَائِبَةُ / Gâibe 3. Şahıs Dişi

وَقَيْتُمْ	وَقَيْتُمَا	وَقَيْتُ	المُخَاطَبُ / 2. Şahıs Erkek
وَقَيْتُ	وَقَيْتُمَا	وَقَيْتِ	المُخَاطَبَةُ / 2. Şahıs Dişi
وَقَيْتَنَا		وَقَيْتُ	المُتَكَلِّمُ / 1. Şahıs Ortak

Muzâri

Lefif fiilin muzâri çekimi de nâkis fiil gibidir.

Lefif-i Makrûn

Cemi الْجَمْعُ (Çoğul)	Müsennâ الْمُتَعَمِّقُ (İkil)	Müfred الْمُفْرَدُ (Tekil)	Niyet ediyor / يُنْوِي : eder / edecek
يُنْوُونَ	يُنْوِيَانِ	يُنْوِي	الْغَائِبُ / 3. Şahıs Erkek
يُنْوِينَ	تُنْوِيَانِ	تُنْوِي	الْغَائِبَةُ / 3. Şahıs Dişi
تُنْوُونَ	تُنْوِيَانِ	تُنْوِي	المُخَاطَبُ / 2. Şahıs Erkek
تُنْوِينَ	تُنْوِيَانِ	تُنْوِينَ	المُخَاطَبَةُ / 2. Şahıs Dişi
نُنْوِي		أُنْوِي	المُتَكَلِّمُ / 1. Şahıs Ortak

Lefif-i Mevrûk

Bunlarda, vâv'lı misâl fiillerin çoğunda olduğu gibi, muzârisi elde edilirken *يَفْعَلُ* - *يَفْعَلُ* sıygasında olanlar hariç, baştaki vâv harfi düşer. *يَفِي* - *يَفِي* gibi.

Cemi الْجَمْعُ (Çoğul)	Müsennâ الْمُتَعَمِّقُ (İkil)	Müfred الْمُفْرَدُ (Tekil)	Koruyor / korur / يَفِي : koruyacak
يَفُونَ	يَفِيَانِ	يَفِي	الْغَائِبُ / 3. Şahıs Erkek

تَقِيَنَّ	تَقِيَانِ	تَقِي	غَائِبَةٌ / الْغَائِبَةُ 3. Şahıs Dişi
تَقُونُ	تَقِيَانِ	تَقِي	مُحَاتَبٌ / الْمُحَاتَبُ 2. Şahıs Erkek
تَقِيَنَّ	تَقِيَانِ	تَقِيَنَّ	مُحَاتَبَةٌ / الْمُحَاتَبَةُ 2. Şahıs Dişi
تَقِي		أَقِي	مُتَكَلِّمٌ / الْمُتَكَلِّمُ 1. Şahıs Ortak

Emir

Lefif-i Makrûn

Cemi الْجَمْعُ (Çoğul)	Müsennâ الْمُسْنَى (İkil)	Müfred الْمُفْرَدُ (Tekil)	نِيَتُ : اِنُوْا
اِنُوْا	اِنُوِيَا	اِنُوِ	مُحَاتَبٌ / الْمُحَاتَبُ 2. Şahıs Erkek
اِنُوِيَنَّ	اِنُوِيَا	اِنُوِي	مُحَاتَبَةٌ / الْمُحَاتَبَةُ 2. Şahıs Dişi

Lefif-i Mefrûk

Cemi الْجَمْعُ (Çoğul)	Müsennâ الْمُسْنَى (İkil)	Müfred الْمُفْرَدُ (Tekil)	كُورُ : قِي
قُوَا	قِيَا	قِي	مُحَاتَبٌ / الْمُحَاتَبُ 2. Şahıs Erkek
قِيَنَّ	قِيَا	قِيِي	مُحَاتَبَةٌ / الْمُحَاتَبَةُ 2. Şahıs Dişi

SIRA SIZDE

4

Yukarıdaki tabloya uygun olarak siz de طَوِي katladı ve وَقَى sözünü tuttu fiillerinin muzârî çekimlerini أَنْتَ , أَنْتُمْ ve أَنْتُنَّ zamirleriyle birlikte yapınız.

اللفيف		الناقص			الأجوف		المثال		
وَقِي	نَوَى	رَضِيَ	رَمَى	دَعَا	بَاعَ	قَالَ	يَسُرُّ	وَعَدَ	هُوَ
وَقِينَا	نَوَيْنَا	رَضِينَا	رَمَيْنَا	دَعَوْنَا	بَاعْنَا	قَالْنَا	يَسُرُّنَا	وَعَدْنَا	هُمَا
وَقُوا	نَوَوْا	رَضَوْا	رَمَوْا	دَعَوْا	بَاعُوا	قَالُوا	يَسُرُّوَا	وَعَدُوا	هُمْ
وَقْتٌ	نَوْتُ	رَضَيْتُ	رَمَيْتُ	دَعَيْتُ	بَاعْتُ	قَالْتُ	يَسُرُّتُ	وَعَدْتُ	هِيَ
وَقْتَنَا	نَوْتَنَا	رَضَيْتَنَا	رَمَيْتَنَا	دَعَيْتَنَا	بَاعْتَنَا	قَالْتَنَا	يَسُرُّتَنَا	وَعَدْتَنَا	هُمَا
وَقَيْنَ	نَوَيْنَ	رَضَيْنَ	رَمَيْنَ	دَعَوْنَ	بَاعْنَ	قَالْنَ	يَسُرُّنَ	وَعَدْنَ	هُنَّ
وَقَيْتِ	نَوَيْتِ	رَضَيْتِ	رَمَيْتِ	دَعَوْتِ	بَاعْتِ	قَالْتِ	يَسُرُّتِ	وَعَدْتِ	أَنْتِ
وَقَيْتُمَا	نَوَيْتُمَا	رَضَيْتُمَا	رَمَيْتُمَا	دَعَوْتُمَا	بَاعْتُمَا	قَالْتُمَا	يَسُرُّتُمَا	وَعَدْتُمَا	أَنْتُمَا
وَقَيْتُمْ	نَوَيْتُمْ	رَضَيْتُمْ	رَمَيْتُمْ	دَعَوْتُمْ	بَاعْتُمْ	قَالْتُمْ	يَسُرُّتُمْ	وَعَدْتُمْ	أَنْتُمْ
وَقَيْتِ	نَوَيْتِ	رَضَيْتِ	رَمَيْتِ	دَعَوْتِ	بَاعْتِ	قَالْتِ	يَسُرُّتِ	وَعَدْتِ	أَنْتِ
وَقَيْتُمَا	نَوَيْتُمَا	رَضَيْتُمَا	رَمَيْتُمَا	دَعَوْتُمَا	بَاعْتُمَا	قَالْتُمَا	يَسُرُّتُمَا	وَعَدْتُمَا	أَنْتُمَا
وَقَيْتُنَّ	نَوَيْتُنَّ	رَضَيْتُنَّ	رَمَيْتُنَّ	دَعَوْتُنَّ	بَاعْتُنَّ	قَالْتُنَّ	يَسُرُّتُنَّ	وَعَدْتُنَّ	أَنْتُنَّ
وَقَيْتُ	نَوَيْتُ	رَضَيْتُ	رَمَيْتُ	دَعَوْتُ	بَاعْتُ	قَالْتُ	يَسُرُّتُ	وَعَدْتُ	أَنَا
وَقِينَا	نَوَيْنَا	رَضِينَا	رَمَيْنَا	دَعَوْنَا	بَاعْنَا	قَالْنَا	يَسُرُّنَا	وَعَدْنَا	نَحْنُ

Tablo 4.1: İletli Fiillerin Munfasıl Zamirlerle Mâzî Çekim Tablosu.

المثالي		الأجوف		الناقص		المثالي			
هُوَ	يَعُدُّ	يَيْسُرُ	يَقُولُ	يَبِيعُ	يَدْعُو	يَرْمِي	يَرْضَى	يَنْوِي	يَقِي
هَؤُلَاءِ	يَعْدَانِ	يَيْسُرَانِ	يَقُولَانِ	يَبِيعَانِ	يَدْعُوَانِ	يَرْمِيَانِ	يَرْضَيَانِ	يَنْوِيَانِ	يَقِيَانِ
هُمْ	يَعْدُونَ	يَيْسُرُونَ	يَقُولُونَ	يَبِيعُونَ	يَدْعُونَ	يَرْمُونَ	يَرْضَوْنَ	يَنْوُونَ	يَقُونَ
هِيَ	تَعُدُّ	تَيْسُرُ	تَقُولُ	تَبِيعُ	تَدْعُو	تَرْمِي	تَرْضَى	تَنْوِي	تَقِي
هَؤُلَاءِ	تَعْدَانِ	تَيْسُرَانِ	تَقُولَانِ	تَبِيعَانِ	تَدْعُوَانِ	تَرْمِيَانِ	تَرْضَيَانِ	تَنْوِيَانِ	تَقِيَانِ
هُنَّ	يَعْدُنَّ	يَيْسُرُنَّ	يَقُلْنَ	يَبِيعْنَ	يَدْعُونَّ	يَرْمِينَ	يَرْضَيْنَّ	يَنْوِينَ	يَقِينَ
أَنْتَ	تَعُدُّ	تَيْسُرُ	تَقُولُ	تَبِيعُ	تَدْعُو	تَرْمِي	تَرْضَى	تَنْوِي	تَقِي
أَنْتُمَا	تَعْدَانِ	تَيْسُرَانِ	تَقُولَانِ	تَبِيعَانِ	تَدْعُوَانِ	تَرْمِيَانِ	تَرْضَيَانِ	تَنْوِيَانِ	تَقِيَانِ
أَنْتُمْ	تَعْدُونَ	تَيْسُرُونَ	تَقُولُونَ	تَبِيعُونَ	تَدْعُونَ	تَرْمُونَ	تَرْضَوْنَ	تَنْوُونَ	تَقُونَ
أَنْتِ	تَعْدِينَ	تَيْسُرِينَ	تَقُولِينَ	تَبِيعِينَ	تَدْعِينَ	تَرْمِينَ	تَرْضَيْنَ	تَنْوِينَ	تَقِينَ
أَنْتُمَا	تَعْدَانِ	تَيْسُرَانِ	تَقُولَانِ	تَبِيعَانِ	تَدْعُوَانِ	تَرْمِيَانِ	تَرْضَيَانِ	تَنْوِيَانِ	تَقِيَانِ
أَنْتُنَّ	تَعْدُنَّ	تَيْسُرُنَّ	تَقُلْنَ	تَبِيعْنَ	تَدْعُونَّ	تَرْمِينَ	تَرْضَيْنَّ	تَنْوِينَ	تَقِينَ
أَنَا	أَعُدُّ	أَيْسُرُ	أَقُولُ	أَبِيعُ	أَدْعُو	أَرْمِي	أَرْضَى	أَنْوِي	أَقِي
نَحْنُ	نَعْدُ	نَيْسُرُ	نَقُولُ	نَبِيعُ	نَدْعُو	نَرْمِي	نَرْضَى	نَنْوِي	نَقِي

Tablo 4.2: İletli Fiillerin Munfasıl Zamirlerle Muzâri Çekim Tablosu.

اللفيف	الناقص			الأجوف	المثال				
ق	أَنْتَ	عِدْ	قُلْ	بِعْ	أُدْعُ	إِزِمْ	إِرْضِ	أَنْوِ	قِي
قِيَا	أَنْتُمَا	عِدَا	قُولَا	بِعَا	أُدْعُوا	إِزِمِيَا	إِرْضِيَا	أَنْوِيَا	قِيَا
قِيَا	أَنْتُمْ	عِدُوا	قُولُوا	بِعُوا	أُدْعُوا	إِزِمُوا	إِرْضُوا	أَنْوُوا	قُوا
قِيَا	أَنْتِ	عِدِي	قُولِي	بِعِي	أُدْعِي	إِزِمِي	إِرْضِي	أَنْوِي	قِي
قِيَا	أَنْتُمَا	عِدَا	قُولَا	بِعَا	أُدْعُوا	إِزِمِيَا	إِرْضِيَا	أَنْوِيَا	قِيَا
قِيَا	أَنْتُمْ	عِدُوا	قُولُوا	بِعُوا	أُدْعُوا	إِزِمُوا	إِرْضُوا	أَنْوُوا	قُوا
قِيَا	أَنْتِ	عِدِي	قُولِي	بِعِي	أُدْعِي	إِزِمِي	إِرْضِي	أَنْوِي	قِي
قِيَا	أَنْتُمَا	عِدَا	قُولَا	بِعَا	أُدْعُوا	إِزِمِيَا	إِرْضِيَا	أَنْوِيَا	قِيَا
قِيَا	أَنْتُمْ	عِدُوا	قُولُوا	بِعُوا	أُدْعُوا	إِزِمُوا	إِرْضُوا	أَنْوُوا	قُوا
قِيَا	أَنْتِ	عِدِي	قُولِي	بِعِي	أُدْعِي	إِزِمِي	إِرْضِي	أَنْوِي	قِي

Tablo 4.3: İletli Fiillerin Munfasıl Zamirlerle Emir Çekim Tablosu.

İletli fiil çekimleriyle ilgili daha ayrıntılı örnekler için http://www.onlinearabic.net/fiiller/mâzî_fiil.asp adresine başvurabilirsiniz.

İletli fiillerin çekimiyle ilgili daha ayrıntılı bilgi için ayrıca M. Meral Çörtü'nün Arapça Dilbilgisi Sarf adlı kitabındaki Aksâm-ı Seb'a adlı 7. bölümden Mu'tel fiil konusuna bakınız.

ALİŞTIRMALAR

1. Aşağıdaki paragrafta boş bırakılan yerleri parantez içindeki kelimelerden uygun olanı seçerek doldurunuz.

(رَضِيَ - يَقْضِي - يَدْعُو - قَامَ - يَنْهَى - وَعَدَ - هَدَى)

..... اللهُ الْمُسْلِمِينَ إِلَى الدِّينِ الْحَقِّ وَ..... هُمْ بِالْجَنَّةِ. الْمُسْلِمِ وَقَتَهُ فِي الْعَمَلِ وَالْعِبَادَةِ. وَهُوَ
..... إِلَى الْحَيْرِ وَ..... عَنِ الْمُنْكَرِ. وَقَدْ اللهُ عَنْهُ عِنْدَمَا بِمَا أَمَرَ بِهِ.

2. Okuma parçasında geçen mu'tel fiilleri ve türünü aşağıdaki boşluklara yazınız.

نَوْعُهُ	الفِعْلُ الْمُعْتَلِّ	نَوْعُهُ	الفِعْلُ الْمُعْتَلِّ
.....
.....
.....
.....

3. Aşağıdaki cümleyi verilen zamirlerle başlatarak yeniden yazınız.

هُوَ وَقَفَ أَمَامَ الْبَابِ.

- A. أَنَا
- B. أَنْتُمْ
- C. هُمْ
- D. نَحْنُ
- E. هِيَ

4. Aşağıdaki cümleyi verilen zamirlerle başlatarak yeniden yazınız.

نَحْنُ نَقُومُ مِنَ النَّوْمِ قَبْلَ أَذَانِ الْفَجْرِ.

- A. أَنْتُمَا
- B. هُوَ
- C. أَنْتِ
- D. هُنَّ
- E. أَنْتُنَّ

5. Aşağıdaki cümlelerde geçen mâzî nâkıs fiilleri muzâriye çeviriniz.

- A. دَعَوْتُ الْأَصْدِقَاءَ إِلَى بَيْتِي.
- B. كَوَّتِ الْمَرْأَةُ الْقَمِيصَ.
- C. تَلَا الْإِمَامُ سُورَةَ الْفَاتِحَةِ.
- D. عَفَا الْمُدْرَسُ عَنِ الطَّالِبِ.
- E. مَشَتْ الْبَنَاتُ إِلَى بِيوتِهِنَّ مُسْرِعَاتٍ.

6. Aşağıdaki cümlelerde parantez içindeki fiilleri muzâriye çevirerek doğru şeklini yazınız.

- A. الْمُسْلِمُونَ (رَجَا) مَغْفِرَةَ اللَّهِ.
- B. الطَّالِبَاتُ (قَضَى) الْعَطْلَةَ فِي الْقَرْيَةِ.
- C. الْمُهَنْدِسَانِ (بَنَى) الْعِمَارَةَ فِي سَنَتَيْنِ.
- D. الْفَتَاةُ (سَعَى) بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ.
- E. الْبَيْتَانِ (بَكَى) فِي الْحَدِيقَةِ.

7. Aşağıdaki cümlelerde bulunan fiilleri emir sıygasına çevirerek yazınız.

A. تَبِعُ بِضَاعَتَكَ نَظِيفَةً.

B. أَنْتُمْ تَصُومُونَ رَمَضَانَ.

C. أَنْتَ تَمْشِي كُلَّ صَبَاحٍ.

D. أَنْتِ تَكْوِينِ الْمَلَابِسِ.

E. أَنْتِ تَسْعَيْنِ فِي الْخَيْرِ.

8. Aşağıdaki cümlelerden hangisinde illetli fiil yanlış kullanılmıştır?

A. إِنَّ النَّاسَ يَدْعُونَ اللَّهَ فِي الْمَسْجِدِ.

B. كَانَ مُحَمَّدٌ وَكَرِيمٌ يُفُودَانِ إِلَى الْجَامِعَةِ.

C. جَاءَتْ مَنْ تَسْعَى فِي الْخَيْرِ.

D. رَأَيْتُ الشَّابَّ الَّذِي تَجْرِي فِي شَاطِئِ الْبَحْرِ.

E. خَالَ أَحْمَدُ أَنَّ الْمَسْأَلَةَ سَهْلَةً.

9. Aşağıdaki âyet-i kerîmelerde geçen illetli fiilleri ve türünü tespit ediniz.

A. ﴿وَوَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ﴾ (البقرة 2/255)

B. ﴿أَلْهَاكُمْ التَّكَاثُرُ. حَتَّى زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ﴾ (التكاثر 1/102-2)

C. ﴿وَتَبَلَّوْنَاهُمْ بِالْحُسْنَاتِ وَالسَّيِّئَاتِ﴾ (الأعراف 7/168)

D. ﴿يَوْمَ نَطْوِي السَّمَاءَ كَطَيِّ السِّجِّ لِلْكُتُبِ﴾ (الأنبياء 21/104)

E. ﴿وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ﴾ (الإسراء 17/57)

10. Aşağıdaki Arapça cümlelerin en uygun Türkçe karşılığını tespit ediniz.

تَكْوِي عَائِشَةُ الثِّيَابَ الَّتِي غَسَلَتْهَا أُمُّهَا أَمْسَ.

A. Ayşe, annesinin dün yıkadığı elbiseleri ütiledi.

B. Ayşe, dün yıkadığı elbiseleri ütülüyor.

C. Ayşe, annesinin bugün yıkadığı elbiseleri ütülüyor.

D. Ayşe, annesinin dün yıkadığı elbiseleri ütülüyor.

E. Ayşe, annesinin yıkadığı elbiseleri ütülecek.

11. Aşağıdaki Arapça cümlelerin en uygun Türkçe karşılığını tespit ediniz.

يَجِبُ عَلَيْنَا أَنْ نَخْرُجَ مِنَ الْفَصْلِ بِمُدْوَى بَعْدَ انْتِهَاءِ الدَّرْسِ

- A. Ders bittikten sonra sınıftan sessi çıktık.
- B. Öğrencilerin dersten sonra sınıftan sakın bir şekilde çıkmaları gerekir.
- C. Ders bittikten sonra sınıftan sakın bir şekilde çıkmamız uygun olur.
- D. Ders bittikten sonra sınıftan sakın bir şekilde çıkmanız gerekir.
- E. Ders bittikten sonra sınıftan sakın bir şekilde çıkmamız gerekir.

12. Aşağıdaki Arapça cümlelerin en uygun Türkçe karşılığını tespit ediniz.

كَانَ النَّبِيُّ (ص) يَتُوبُ إِلَى اللَّهِ فِي الْيَوْمِ أَكْثَرَ مِنْ سَبْعِينَ مَرَّةً

- A. Nebi (sav) Allah'a günde yetmiş defadan fazla tövbe ederdi.
- B. Nebi (sav) Allah'a günde yetmiş defa tövbe ederdi.
- C. Hz. Peygamber (sav) günde yetmiş defadan fazla tövbe ediyordu.
- D. Nebi (sav) Allah'a günde yetmiş yakın tövbe ederdi.
- E. Nebi (sav) Allah'a günde yetmiş defadan fazla tövbe etmeyi severdi.

13. Aşağıdaki Arapça cümlelerin en uygun Türkçe karşılığını tespit ediniz.

تَلَا الْإِمَامُ سُورَةَ الضُّحَى فِي الرَّكْعَةِ الْأُولَى وَسُورَةَ الْاِنْشِرَاحِ فِي الرَّكْعَةِ الثَّانِيَةِ

- A. İmam ilk rekatta Duha sûresini, ikinci rekatta da İnşirah sûresini okur.
- B. İmam ilk rekatta İnşirah sûresini, ikinci rekatta da Duha sûresini okudu.
- C. İmam ilk rekatta Duha sûresini, ikinci rekatta da İnşirah sûresini okudu.
- D. İmam ikinci rekatta Duha sûresini, ilk rekatta da İnşirah sûresini okuyor.
- E. İmam ilkinde Duha sûresini, ikincisinde de İnşirah sûresini okudu.

14. Aşağıdaki Arapça cümlelerin en uygun Türkçe karşılığını tespit ediniz.

صَدِيقِي أَحْمَدُ دَعَانِي إِلَى بَيْتِهِ هَذَا الصَّبَاحَ لِتَنَاوُلِ الْفَطُورِ

- A. Arkadaşım Ahmet kahvaltı etmek için bu sabah beni evine davet etti.
- B. Arkadaşım Ahmet kahvaltı etmek için bu akşam beni evine davet etti.
- C. Arkadaşım kahvaltı etmek için dün sabah beni evine davet etti.

D. Arkadaşım Ahmet kahvaltı etmek için bu sabah beni yurda çağırdı.

E. Ahmet kahvaltı etmek için bu sabah beni evine davet edecek.

15. Aşağıdaki Türkçe cümlelerin en uygun Arapça karşılığını tespit ediniz.

“Nebi (sav) hicretten sonra Medine-i Münevvere’de 10 sene yaşadı.”

A. عاش النَّبِيُّ (ص) بِالْمَدِينَةِ الْمُنَوَّرَةِ عَشْرَ سَنَوَاتٍ قَبْلَ الْهِجْرَةِ.

B. عاش النَّبِيُّ (ص) بِالْمَدِينَةِ الْمُنَوَّرَةِ عَشْرَ سَنَوَاتٍ بَعْدَ الْهِجْرَةِ.

C. يَعِيشُ النَّبِيُّ (ص) بِالْمَدِينَةِ الْمُنَوَّرَةِ عَشْرَ سَنَوَاتٍ قَبْلَ الْهِجْرَةِ.

D. عاش النَّبِيُّ (ص) بِمَكَّةَ الْمَكْرَمَةَ عَشْرَ سَنَوَاتٍ بَعْدَ الْهِجْرَةِ.

E. عاش رسول الله (ص) بِالْمَدِينَةِ الْمُنَوَّرَةِ تِسْعَ سَنَوَاتٍ قَبْلَ الْهِجْرَةِ.

16. Aşağıdaki Türkçe cümlelerin en uygun Arapça karşılığını tespit ediniz.

“Kur’ân-ı Kerim bize değerli peygamberlerin kıssalarını aktarır.”

A. يَرْوِي لَنَا الْقُرْآنَ الْكَرِيمُ قِصَصَ الْأَنْبِيَاءِ.

B. يَرْوِي لَنَا الْقُرْآنَ الْكَرِيمُ قِصَصَ الْأَنْبِيَاءِ الْكَرَامِ.

C. رَوَى لَنَا الْقُرْآنَ الْكَرِيمُ سِيرَ الْأَنْبِيَاءِ الْكَرَامِ.

D. لَا يَرْوِي لَنَا الْقُرْآنَ الْكَرِيمُ قِصَصَ الْأَنْبِيَاءِ الْكَرَامِ.

E. يَرْوِي لَنَا الْقُرْآنَ الْكَرِيمُ تَارِيخَ الْأَنْبِيَاءِ الْكَرَامِ.

17. Aşağıdaki Türkçe cümlelerin en uygun Arapça karşılığını tespit ediniz.

“İnsanların en hayırlısı ömrü uzun, ameli de güzel olandır.”

A. شَرُّ النَّاسِ مَنْ طَالَ عُمُرُهُ وَخَسَنَ عَمَلُهُ.

B. خَيْرُ النَّاسِ مَنْ قَصُرَ عُمُرُهُ وَخَسَنَ عَمَلُهُ.

C. خَيْرُ النَّاسِ مَنْ طَالَ عُمُرُهُ وَسَاءَ عَمَلُهُ.

D. خَيْرِكُمْ مَنْ طَالَ عُمُرُهُ وَخَسَنَ عَمَلُهُ.

E. خَيْرُ النَّاسِ مَنْ طَالَ عُمُرُهُ وَخَسَنَ عَمَلُهُ.

18. Aşağıdaki cümleleri Arapçaya çeviriniz.

A. Çocuklar bahçede yürüdüler.

B. Arkadaşları kahvaltıya davet ettik.

- C. Yatsıdan sonra Bakara sûresini okudum.
 D. Hacılar Kabeyi tavaf ediyorlar.
 E. Gelecek yaz İstanbul camilerini ziyaret edeceğiz.
 F. Çöpü caddeye atmam.
 G. Mekke'ye gittim ve orada iki ay kaldım.
 H. Arkadaşın seni öğretmene şikayet etti mi?
 I. Arkadaşları evime çağırdım.
 J. Adem yeni arabayı satıyor.

Kelimeler ve Deyimler

Koştu, acele etti, çabuk oldu : اِسْرَعًا إِلَىٰ - اِسْرَعٌ - اِسْرَعٌ

Meşgul etti, oyaladı : اَهْلَىٰ - اَهْلَىٰ - اَهْلَىٰ

Mal, mülk, ticari eşya : بَضَائِعُ (ج) بَضَائِعُ

Ağladı : بَكَى - يَبْكِي - بَكَاءٌ

Denedi, tecrübe etti : بَلَّأَ - يَبْلُؤُ - بَلَاءٌ

Sattı : بَاعَ - يَبِيعُ - بَيْعًا

Kurtuldu : تَخَلَّصَ - يَتَخَلَّصُ - تَخَلُّصًا مِنْ

Çok sayıda oldu : تَكَاثَرَ - يَتَكَاثَرُ - تَكَاثُرًا

Okudu : تَلَّأَ - يَتْلُو - تِلَاوَةٌ

Temenni etti : تَمَنَّى - يَتَمَنَّى - تَمَنِّيًّا

Koştu : جَرَى - يَجْرِي - جَرِيًّا

Halk : اَجْمَاهِيرُ (ج) اَجْمَاهِيرُ

Üniversite : جَامِعَاتُ (ج) جَامِعَاتُ

Tören : حَفْلٌ

...dığı zaman, ...iken, ...dığında : حِينَمَا

Zannetti, sandı : خَالَ - يَخَالُ - خَيَْالًا

Dua etti, çağırdı, davet etti : دَعَا - يَدْعُو - دُعَاءٌ، دُعْوَةٌ

Gösterdi : دَلَّ - يَدُلُّ - دَلَالَةً عَلَىٰ

Umdu, ümit etti : رَجَا - يَرْجُو - رَجَاءٌ

رَمَى - يَرْمِي - رَمِيًا : Attı
 رَوَى - يَرْوِي - رَوَايَةً : Rivâyet etti
 سَعَى - يَسْعَى - سَعْيًا : Koştu, hızlı hareket etti, sa'y yaptı
 سَهَّلَ : Kolay
 سَاءَ - يَسُوءُ - سَوْءًا : Kötü oldu
 شَدَّ - يَشُدُّ - شَدًّا : Bağladı
 شَابَّ (ج) شُبَّانٌ، شُبَّابٌ : Genç
 شَاطِئٌ (ج) شَوَاطِئُ : (Deniz vb.) kıyısı, kenarı
 صَبِيٌّ (ج) صِبْيَانٌ : Çocuk
 صَامَ - يَصُومُ - صَوْمًا، صِيَامًا : Oruç tuttu
 ضَحِكَ - يَضْحَكُ - ضَحْكًا : Güldü
 الطَّمَاغُ : Çok tamahkâr
 الطَّمَعُ : Tamahkârlık
 عَطَلَتْ (ج) عَطَلَاتٌ، عَطَلٌ : Tatil
 عَفَا - يَعْفُو - عَفْوًا عَنْ : Affetti
 عِمَارَةٌ (ج) عِمَارَاتٌ، عِمَارٌ : Apartman
 عَادَ - يَعُودُ - عَوْدَةً إِلَى : Geri döndü
 غَضِبَ - يَغْضَبُ - غَضَبًا : Kızdı
 فَتَاةٌ (ج) فَتَيَاتٌ : Genç kız
 قَدَّرَ (ج) قُدُورٌ : Tencere
 قَدِمَ - يَقْدُمُ - قُدُومًا : Geldi
 قَرْيَةٌ (ج) قُرَى : Köy
 قَصُرَ - يَقْصُرُ - قَصْرًا : Kısa oldu
 قَضَى (وَقْتًا) - يَقْضِي - قَضَاءً : (Vakit, tatil vb.lerini) geçirdi
 قُمَامَةٌ (ج) قُمَامٌ : Çöp, süprüntü
 قَامَ - يَقُومُ - قِيَامًا : Kalktı, dikildi
 لَامَ - يَلُومُ - لَوْمًا : Kınadı

مَدَحٌ - يَمْدَحُ - مَدَحًا : Övdü, methetti

مَشَى - يَمْشِي - مَشْيًا : Yürüdü

مَلَبَسٌ (ج) مَلَابِسٌ : Elbise

المُنْكَرَاتُ (ج) المُنْكَرَاتُ : Çirkinlik, kötülük

مَا أَلَذَّ الطَّعَامُ! : Ne lezzetli yemek!

نَجَّى - يَنْجُو - نَجَاءٌ مِنْ : Kurtuldu

نَادَى - يُنَادِي - نِدَاءٌ : Çağırdu

نَهَى - يَنْهَى - نَهْيًا عَنْ : Yasakladı, alıkoydu

هَدَى - يَهْدِي - هِدَايَةً إِلَى : Doğru yolu gösterdi, rehberlik etti

وَجَدَ - يَجِدُ - وَجُودًا : Buldu

وَدَّ - يَوَدُّ - وُدًّا، وُدًّا، مَوَدَّةً : İstediydi, dilediydi, hoşlandı

وَرَاءَ : ...arkasında

وَسِعَ - يَسِعُ - سَعَةً : Kuşattı

وَقَفَ - يَقِفُ - وَقْفًا، وُقُوفًا : Durdu, dikildi, bir konuya vâkıf oldu

Özet

İlletli fiilleri sahîh fiillerden ayırt edebilmek.

Arapça'da fiiller, asıl harflerinin türüne göre sahîh (illetsiz) ve mu'tel (illetli) olmak üzere ikiye ayrılır. Asıl harfleri arasında illet harfi denilen *elif*, *vâv* ve *yâ* (ا، و، ي) harflerinden herhangi birisi bulunmayan fiile *sahîh fiil* denir. *yazdı*, *okudu*, *yardım etti* örneklerinde olduğu gibi. Asıl harflerinden bir veya ikisi illet harfi olan fiile ise *mu'tel (illetli) fiil* denir. *buldu*, *dedi*, *attı*, *korudu* fiilleri gibi.

İlletli fiil türlerini tanıyabilmek.

İlletli fiiller illet harfinin çeşidi ve bulunduğu yere göre misâl, ecvef, nâkıs ve leffî olmak üzere dörde ayrılır:

1. Misâl Fiil

Misâl fiil, asıl harflerinden birincisi *vâv* ya da *yâ* harfi olan fiildir. Bu tür fiillerde *vâv* ile başlayanlar çoğunluktadır. *durdu*, *ümitsiz oldu* gibi.

2. Ecvef Fiil

Ecvef fiil, asıl harflerinden ikincisi illet harfi olan fiildir. Ortadaki bu harf de ya *vâv* ya da *yâ* harfidir. *dedi*, *aktı* gibi.

3. Nâkıs fiil

Nâkıs fiil, asıl harflerinden sonuncusu illet harfi olan fiildir. دَعَا *dua etti*, çağırды, اَغْلَادِي *ağladı*, رَضِي *razı oldu* gibi.

4. Lefîf Fiil

Lefîf fiil, asıl harflerinden ikisi illet harfi olan fiildir. Bu illet harflerinin bulunduğu yere göre de lefîf fiil *lefîf-i makrûn* ve *lefîf-i mefrûk* olmak üzere ikiye ayrılır. İlet harfleri fiilin ortasında ve sonunda bulunuyorsa buna *lefîf-i makrûn* denir. نَوَى *niyet etti* gibi. İlet harflerinin birisi fiilin başında diğeri de sonunda ise buna da *lefîf-i mefrûk* denir. كَرَى *korudu* gibi.

İletli fiillerin mâzî, muzârî ve emir çekimlerini yapabilmek.

Misâl Fiil

Misâl fiilin mâzîleri ister vâv'lı ister yâ'lı olsun, sâlim fiil gibi çekilir.

Muzârisini elde ederken ise vâv ile başlayanlarda genelde ilk harf düşer. وَعَدَ *oymadı* ve وَفَرَ *oymadı* *وَجَلَ - يُوْجَلُ* *korktu* ve وَقَرَّ *soğudu* *فَعَلَ - يَفْعَلُ* ve *فَعِلَ - يَفْعَلُ* gibi örneklerinde olduğu gibi *فَعَلَ - يَفْعَلُ* *vakarlı oldu* örneklerinde olduğu gibi *فَعِلَ - يَفْعَلُ* ve *فَعِلَ - يَفْعَلُ* sıygasında gelen fiillerin muzârisinde vâv harfi genelde sabit kalır. Bu durumda misâl fiilin muzârisi, sâlim fiil gibi çekilir.

Vâv'lı olanın emrinin çekiminde muzârisinde olduğu gibi yine *فَعِلَ - يَفْعَلُ* ve *فَعَلَ - يَفْعَلُ* sıygasında gelenler hariç vâv harfi düşer.

Yâ'lı misâl fiillerin muzârisi ise, mâzîleri gibi sâlim fiil gibi çekilir.

Ecvef Fiil

İster vâv'lı olsun ister yâ'lı, mâzî çekiminde, harekeli merfû muttasıl zamirlere bitiştiklerinde ecvef fiillerin ortasındaki illet harfi düşer. Bunlar da nun-u nisveye bitişen ve devamında gelen sıygalardır. قُلْتُ , قُلْنَا gibi.

Ecvef fiilin muzârisinde ise ortadaki illet harfi aslına dönüşür. قَالَ - يَقُولُ gibi. Ancak خَافَ - يَخَافُ örneğinde olduğu gibi, *فَعَلَ - يَفْعَلُ* sıygasında olanlar bu kuralın dışındadır. Bunların muzârisinde illet harfi aslına dönüşmez. Ayrıca ecvef fiillere nûn-u nisve bitiştiğinde ise hepsinde de illet harfi düşer. يَفْعَلُونَ gibi.

Ecvef fiillerin emrinde müfred muhatab ve cemi muhataba sıygalarında illet harfi düşerken, diğer sıygalarında düşmez. قُلْنَا ve قُلْ gibi.

Nâkıs Fiil

Nâkıs fiillerin mâzî çekiminde, illet harfinden önce fetha varsa 3. erkek şahsın çoğul kipinde vâv harfi sükûn üzere gelir. رَمَى - رَمَوْا. دَعَا - دَعَوْا, رَمَى - رَمَوْا gibi. Ancak illet harfinden önce kesra varsa vâv, harf-i med şeklinde bulunur. رَضِيَ - رَضُوا gibi. Aynı durum emir ve muzâride de geçerlidir. دَعَا fiilinde olduğu gibi, nâkıs fiilin mâzîsinin son harfi uzun elif şeklindeyse, onun aslı vâv

demektir ve bu harf fiilin çekiminde ortaya çıkar. دَعَا - دَعَوَا örneğinde olduğu gibi.

İletli fiilleri merfû munfasıl zamirlerle birlikte kullanabilmek.

İletli fiillerin merfû munfasıl zamirlerle birlikte kullanılması mâzî, muzârî ve emir fiil için ayrı ayrı olarak ünite içerisindeki tablolarda (tablo 4.1, 4.2., 4.3) verilmiştir. Munfasıl zamir ve peşinden bir fiil kullanıldığında isim cümlesi oluşur ve başta bulunan zamir mübtedâ, fiil de onun haberi olur. Örnek:

نَحْنُ نَدْعُو. Biz dua ederiz. Burada نَحْنُ mübtedâ, نَدْعُو da onun haberi.

Kendimizi Sınayalım

1. Aşağıdakilerden hangisi illetli fiildir?

- شَدَّ
- ضَرَبَ
- نَصَرَ
- سَأَلَ
- وَدَعَ

2. Aşağıdaki cümlelerden hangisinde vâvlı ecvef fiil vardır?

- يَسِيرُ خَالِدٌ فِي الشَّارِعِ الْآنَ.
- التَّجَارُ يَبِيعُونَ أَمْبِعَتَهُمْ فِي السُّوقِ.
- أَنَا أَنَا كُلُّ لَيْلَةٍ بَعْدَ الْعِشَاءِ.
- يَدْعُو الْمُسْلِمُونَ رَبَّهُمْ بَعْدَ كُلِّ صَلَاةٍ.
- طَوَتِ الْمَرْأَةُ مَلَابِسَ أَوْلَادِهِ.

3. المدرِّسونَ إجازةً مُتَعَةً في الصَّيْفِ السَّابِقِ.

Cümlede boş bırakılan yeri aşağıdakilerden hangisi doğru şekilde tamamlar?

- رَضُوا
- فَضُّوا
- رَمَوْا
- بَكَوْا
- غَزَوْا

4. التَّسَاءُ لِتَرْبِيَةِ أَوْلَادِهِنَّ.

Cümlede boş bırakılan yeri aşağıdakilerden hangisi doğru şekilde tamamlar?

- يَسْعَى
- يَسْعَوْنَ
- تَسْعَيْنَ
- يَسْعَيْنَ
- تَسْعَى

5. Aşağıdaki cümlelerin hangisi lefif fiil içermektedir?

- خَالِدٌ وَ أَحْمَدُ نَوِيًّا أَنْ يَذْهَبَا إِلَى السُّوقِ.
- الطَّالِبَاتُ وَصَعْنَ الْحَقَائِبَ عَلَى الْمَكَاتِبِ.
- الشَّابُّ سَعَى إِلَى الْمَسْجِدِ لِصَلَاةِ الْجُمُعَةِ.
- الْحَجَّاجُ يَطُوفُونَ حَوْلَ الْكَعْبَةِ.
- قَضَى الرَّجُلُ مَعْظَمَ حَيَاتِهِ فِي دِرَاسَةِ الْعُلُومِ الْإِسْلَامِيَّةِ.

Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı

- e Yanıtınız doğru değilse, “Misâl Fiil” konusunu yeniden okuyunuz.
- c Yanıtınız doğru değilse, “Ecvef Fiil” konusunu yeniden okuyunuz.
- b Yanıtınız doğru değilse, “Nâkıs Fiil” konusunu yeniden okuyunuz.
- d Yanıtınız farklıysa “Nâkıs Fiil” konusunu yeniden okuyunuz.
- a Yanıtınız doğru değilse, “Lefif Fiil” konusunu yeniden okuyunuz.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

أَنَا وَقَفْتُ - أَنْتَ وَقَفْتَ - نَحْنُ وَقَفْنَا

أَنَا يَتَسْتُ - أَنْتَ يَتَسْتُ - نَحْنُ يَتَسْتُنَا

Sıra Sizde 2

هُوَ يَقُومُ - هُمَا يَقُومَانِ - هُمْ يَقُومُونَ

هُوَ يَسِيرُ - هُمَا يَسِيرَانِ - هُمْ يَسِيرُونَ

Sıra Sizde 3

هِيَ رَجَتْ - هُمَا رَجَعَا - هُنَّ رَجَعْنَ
هِيَ كَفَّتْ - هُمَا كَفَعَا - هُنَّ كَفَعْنَ
هِيَ نَسِيَتْ - هُمَا نَسِيَتَا - هُنَّ نَسِيْنَ

Sıra Sizde 4

أَنْتِ تَطْوِينِ - أَنْتُمَا تَطْوِيَانِ - أَنْتُنَّ تَطْوِينِ
أَنْتِ تَفِينِ - أَنْتُمَا تَفِيَانِ - أَنْتُنَّ تَفِينِ

Yararlanılan Kaynaklar

Abdürrahim, F. (1415). **Durûsu'l-Lugati'l-Arabiyye li-Gayri'n-Nâtikîne bihâ**, Medine.

Çörtü, M. Meral (1995). **Arapça Dilbilgisi Sarf**, İstanbul.

Maksudoğlu, Mehmet (1992). **Arapça Dilbilgisi**, İstanbul.

Sînî, Mahmud İsmail vd., (ts.). **el-Kavâidü'l-Arabiyyetü'l-Müyessera**, İstanbul.

_____, **el-Arabiyye li'n-Nâşûn**, İstanbul.

el-Dahdah, Antoine (1991). **Mu'cemü Tasrîfi'l-Ef'âli'l-Arabiyye**, Beyrut.

Yaşar, Ahmet (1996). **Arapça'nın Temel Kuralları**, İzmir.

5

Amaçlarımız

Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- Arapçadaki nâibu'l-fâil terimini açıklayabilecek,
- Nâibu'l-fâilin cümle içindeki görevini ve i'râbını ifade edebilecek,
- Nâibu'l-fâil olabilecekleri belirleyebilecek,
- Lâzım, müteaddî, ma'lûm, mechûl fiil kavramlarını tanımlayabileceksiniz.

Anahtar Kavramlar

- Fâ'il
- Nâibu'l-fâil
- Ma'lûm ve mechûl fiil
- Lâzım ve müteaddî fiil

Öneriler

Bu üniteyi daha iyi kavrayabilmek için okumaya başlamadan önce;

- Bir Türkçe dilbilgisi kitabından Türkçedeki etken, edilgen fiil, özne, sözde özne konularını tekrar ediniz.
- Mehmet Maksudoğlu veya M. Meral Çörtü'nün Arapça Dilbilgisi Nahiv kitaplarından nâibu'l-fâil konularını okuyunuz.

Nâibu'l-Fâil

نَائِبُ الْفَاعِلِ

GİRİŞ

Bilindiği gibi her insan kendi anadilini içinde yaşayıp büyüdüğü, aile ve mahalle gibi yakın ve uzak çevresinden tabii olarak öğrenir. Bunun için özel bir çaba göstermez bile. Ancak okullarda öğrenim görenler, kendi konuştukları dilin bile bir dilbilgisi ve kuralları olduğunu farkına sonradan varırlar. Kendi anadillerinin dilbilgisine ait kavramları zihinlerine iyice yerleştirmiş olanlar öğrenmek istedikleri bir yabancı dilin kurallarını da kolayca kavrayabilirler. Bu yüzden bu ünite de öğreneceğiniz *Nâibu'l-fâil* konusunu kolayca anlayabilmek için önce bunun dilimizdeki karşılığını kısaca hatırlamamız faydalı olacaktır.

Her insan duygularını, düşündüklerini ve çevresindeki olayları sözlü veya yazılı olarak, cümleler kurarak anlatır. Bu cümlelerde işi yapana özne (fâil), öznenin yaptığı işten etkilenen varlığa da nesne (mefûl) denir. Edilgen bir fiille kurulmuş cümlelerde ise nesne, özne gibi görünür. Meselâ: كَسِرَ الْعَصْنَ “Dal kırıldı” cümlesinde “dal” kelimesi özne gibi görünmekte ise de, bu kırma işini yapan değil, kırlandır. Bu sebeple özne (fâil) gibi görünen nesneye **sözde özne (nâibu'l-fâil)** deriz. Bu sözde özneler kelime ya da kelime öbekleri şeklinde olabilirler. İşte bunların Arap dilbilgisinde (nahiv/sentaks/cümle yapısında) örneklere dayanan geniş açıklamaları ileriki sayfalarda görülecektir.

Bu ünite de önce içinde Arapçadaki nâibu'l-fâillerden çok sayıda bulabileceğiniz bir okuma parçasında ve alıştırmalarda öğrenci için yeni sayılabilecek kelime ve deyimlerin anlamları yer alacaktır. Yine de ihtiyaç olursa bir sözlüğe başvurulmalıdır. Metni kavrama alıştırmalarından sonra nâibu'l-fâil konusu geniş bir şekilde anlatılacaktır. Ardından konunun zihinlerde yerleşmesine yardımcı olacak ve daha çok öğrencinin uygulamasına yönelik çeşitli ve çok sayıda alıştırmalar bulunacaktır. Amaç ve ümidimiz bunları uygulaya uygulaya ilerlemelerini beklediğimiz öğrencilerin konuyu kavramış olmalarıdır.

INTERNET

Nâibu'l-fâil ilgili daha ayrıntılı örnekler için <http://www.onlinearabic.net> adresine başvurabilirsiniz.

OKUMA PARÇASI

الحليمة المأمون

تَوَلَّى الخِلافةَ سَنَةً تَمَانٍ وَتِسْعِينَ لِلهَجْرَةِ، وَكَانَ حُجْبًا لِلْعِلْمِ وَالْعُلَمَاءِ، فَوَجَّهَتْ عِنَايَتَهُ، لِلْعِلْمِ وَعَقِدَتْ المَجَالِسَ العِلْمِيَّةَ فِي بَعْدَادَ وَقَدِ اسْتُخْدِمَ فِي تِلْكَ المَجَالِسِ المَنْهَجُ العِلْمِيُّ.

وَمِنْ شِدَّةِ حُبِّهِ لِلْكِتَابِ صَاحَ حَاكِمَ قَبْرِصَ عَلِيٌّ أَنْ يُرْسِلَ خِزَانَةَ كُتُبِ اليُونَانِ إِلَيْهِ، كَمَا صَاحَ مَلِكُ الرُّومِ عَلِيٌّ أَنْ تُؤَخَذَ كُتُبُ القُدَمَاءِ الَّتِي عِنْدَهُ، بِالإِضَافَةِ إِلَى مَا حَمَلَ إِلَيْهِ مِنْ كُتُبِ الشَّرْقِ وَالغَرْبِ، فَتَكَوَّنَتْ لَدَيْهِ مَكْتَبَةٌ عَظِيمَةٌ سَمَّاهَا دَارَ الحِكْمَةِ.

عَمِلَ المَأْمُونُ خِلالَ حُكْمِهِ عَلِيٌّ أَنْ يُنَشَرَ العِلْمُ، وَتُنْتَقَى المَكْتَبَاتُ لِتُزَارَ فِي كُلِّ وَقْتٍ وَتُقَامَ المُنَاقَشَاتُ العِلْمِيَّةُ بَيْنَ العُلَمَاءِ، وَقَدِ تُوَفِّيَ فِي السَّنَةِ الثَّامِنَةِ عَشْرَةَ بَعْدَ المَائَتَيْنِ.

(القواعد العربية الميسرة، ج 2، ص 229)

Metni Kavrama Alıştırılmaları

1. Aşağıdaki soruları parçaya göre cevaplayınız.

1. مَنْ كَانَ المَأْمُونُ؟
2. مَتَى وَأَيْنَ عَاشَ المَأْمُونُ؟
3. هَلْ كَانَ المَأْمُونُ يُحِبُّ العِلْمَ؟
4. أَيْنَ عَقِدَتْ المَجَالِسُ العِلْمِيَّةُ؟
5. أَيُّ مَنهَجٍ اسْتُخْدِمَ فِي تِلْكَ المَجَالِسِ؟
6. كَيْفَ يُكْرَمُ العُلَمَاءُ؟
7. مَنْ يُرْسِلُ خِزَانَةَ كُتُبِ اليُونَانِ؟ إِلَى مَنْ تُرْسَلُ؟
8. هَلْ نَصَانُ الكُتُبِ فِي بِلَدِكُمْ؟
9. كَيْفَ تَكَوَّنَتْ مَكْتَبَةُ دَارِ الحِكْمَةِ؟
10. مَتَى تُزَارُ المَكْتَبَاتُ؟
11. مَتَى تُوَفِّيَ المَأْمُونُ؟

2. Aşağıdaki kelimelerin eş anlamlılarını parantez içindeki kelimeler arasından seçiniz.

(عَهْدُهُ ، حَفِظْتُ ، أَمِيرٌ ، مُجِبٌّ ، نُبِعْتُ ، كَبِيرَةٌ ، عِلَاوَةً عَلَيَّ ... ، المَشْرِقُ ، المَغْرِبُ ، عِنْدَ)

1. وَصِيَّتِ الكُتُبِ.

2. وفي زمن المأمون أكرم العلماء.

3. تكوّنت لدى المأمون مكتبة عظيمة.

4. من شدة حبّ المأمون للكتب صالح حاكم قبرص على أن ترسل كتب اليونان إليه.

5. بالإضافة إلى ما حمل إليه من كتب الشرق والغرب.

3. Aşağıdaki kelimelerin zıt anlamlılarını parantez içindeki kelimeler arasından seçiniz.

(مُبْعِض، الجَهْل، الجهلاء، أسيء إلى، حارب، تهدم، ربح، يُكْتَم، تُعْطَى)

1. عمِل المأمون على أن يُنشر العلم.

2. وكان محباً للعلم والعلماء.

3. وفي زمنه أكرم العلماء.

4. صالح المأمون ملك الروم على أن تُؤخذ الكتب.

5. وكانت وفاته خسارة عظيمة للعلم والحضارة.

4. Aşağıda verilen cümlelerden ilk gruptakilerde mâzî fiiller ma'lûm yapıda olup merfû'ları fâilleridir. İkinci gruptakilerde fiiller meçhul yapıya dönüştürülmüş olup merfûları nâibu'l-fâilleridir. Her iki grubu dikkatle inceleyerek cümlelerde oluşan değişiklikleri ve fâil ve nâibu'l-fâilleri tespit ediniz.

المجموعة الأولى

أكرم المأمون العلماء

حمل الناس كتب الشرق والغرب إليه

صان المأمون الكتب.

وجه المأمون عنايته للعلم.

عقد المأمون المجالس العلمية.

استخدم العلماء المنهج العلمي.

المجموعة الثانية

1. أكرم العلماء

2. حملت كتب الشرق والغرب إليه

3. صيبت الكتب.

4. وجهت عنايته للعلم.

5. عقدت المجالس العلمية.

6. استخدم المنهج العلمي.

5. Aşağıda verilen cümlelerden ilk gruptakilerde muzârî fiiller ma'lûm yapıda olup merfû'ları fâilleridir. İkinci gruptakilerde fiiller meçhul yapıya dönüştürülmüş olup merfûları nâibu'l-fâilleridir. Her iki grubu dikkatle inceleyerek cümlelerde oluşan değişiklikleri ve fâil ve nâibu'l-fâilleri tespit ediniz.

المجموعة الأولى

عمل المأمون على أن ينشر العلم.

المجموعة الثانية

1. عمل المأمون على أن ينشر العلم.

2. تُبْنِي الْمَكْتَبَاتِ .
يَبْنِي الْمَأْمُونُ الْمَكْتَبَاتِ .
3. تُزَارُ الْمَكْتَبَاتِ .
يَزُورُ الطَّلَبَةُ الْمَكْتَبَاتِ .
4. تُؤْخَذُ كُتُبُ الْقَدَمَاءِ .
يَأْخُذُ الْمَأْمُونُ كُتُبَ الْقَدَمَاءِ .

6. Aşağıdaki Arapça cümlelerin en yakın Türkçe karşılığı hangisidir?

مِنْ شِدَّةِ حُبِّ الْمَأْمُونِ لِلْكِتَابِ صَاحَ وَالِي الْجَزِيرَةِ قُبْرَصَ عَلَى أَنْ يُرْسَلَ خِزَانَةَ كُتُبِ الْيُونَانِ إِلَيْهِ .

- Me'mûn kitapları çok seviyordu. Kıbrıs adası valisiyle, Yunan kütüphanesini kendisine göndermesi şartıyla anlaşma yaptı.
- Me'mûn kitapları çok sevdiğinden dolayı Kıbrıs adası valisiyle, Yunan kütüphanesini kendisine vermesi için anlaşma yaptı.
- Me'mûn kitapları çok sevdiğinden dolayı Kıbrıs adası valisiyle, Yunan kütüphanesini kendisine göndermesi şartıyla anlaşma yaptı.
- Me'mûn kitapları çok sevdiğinden dolayı Bizans imparatoruyla, Yunan kütüphanesini kendisine göndermesi şartıyla anlaşma yaptı.
- Me'mûn kitapları çok severdi. Kıbrıs adası valisiyle, Yunan kütüphanesini kendisine göndermesi şartıyla anlaşma yapmayı teklif etti.

7. Aşağıdaki Arapça cümlelerin en yakın Türkçe karşılığı hangisidir?

عَمِلَ الْمَأْمُونُ خِلَالَ حُكْمِهِ عَلَى أَنْ يَنْشُرَ الْعِلْمَ وَتُنْبِي الْمَكْتَبَاتِ وَتُقَامَ الْمُنَاقَشَاتُ الْعِلْمِيَّةُ بَيْنَ الْعُلَمَاءِ .

- Me'mûn hükümdarlığı sırasında, ilmin yayılması kütüphanelerin yapılması ve âlimler arasında ilmî tartışmaların yapılması için çalıştı.
- Me'mûn hükümdarlığı sırasında, kütüphanelerin yapılması ve âlimler arasında ilmî tartışmaların yapılması için çalıştı.
- Me'mûn hükümdarlığı sırasında, ilmin yayıldı kütüphanelerin yapıldı ve âlimler arasında ilmî tartışmaların yapılması için çalıştı.
- Me'mûn hükümdarlığı sırasında, ilmin yayılması kütüphanelerin yapılmasını istedi ve âlimler arasında ilmî tartışmaların yapılması için emir verdi.
- Me'mûn hükümdarlığı sırasında, ilim yayıldı kütüphanelerin yapıldı ve âlimler arasında ilmî tartışmaların yapılması için çalışanlara yardımcı oldu.

DİL BİLGİSİ

NÂİBU'L-FÂİL (SÖZDE ÖZNE)

Konumuz nâibu'l-fâil olmakla birlikte aralarında çok yakın bir ilgi bulunduğu için fâil hakkındaki bilgilerimizi kısaca hatırlamamız faydalı olacaktır.

Biz bir işi, bir oluşu anlatırken işi yapanı biliyorsak fiille birlikte fâili (öznesini) de zikrederiz. Yani o eylemi kimin yaptığını belirtmiş, fiili fâile nispet etmiş oluruz. Aşağıdaki cümleleri bu açıdan inceleyiniz:

Ali dersini anladı. دَرَسَهُ عَلِيٌّ فَهُمْ
Özne (fâil) Yüklem/Fiil fâil/özne fiil/yüklem

Mahmut evden çıktı. خَرَجَ مَحْمُودٌ مِنَ الدَّارِ
Özne (fâil) Yüklem/Fiil fâil/özne fiil/yüklem

DİKKAT

Burada bir hususa dikkat etmeliyiz. Arapça cümle yapısıyla Türkçe cümle yapısında görünüşte bir zıtlık vardır. Türkçe açısından buna özellikle dikkat edilmelidir. Türkçe bir cümlede özne (fâil) cümlelerin başında, yüklem sonunda gelirken; Arapçada önce fiil (yüklem), sonra fâil yer almaktadır. Yukarıdaki iki örnekte bu özellik açıkça görülmektedir.

Fâil (özne) bilindiği ve cümlede zikredildiği zaman fiilin yapısı/çatısı **ma'lûm** yapıda olarak söylenir.

Not: Bu konun açıklanmasına geçmeden önce, Arapça gramer derslerinde sıkça kullanılan ma'lûm fiil (الفعل المعلوم/bilinen fiil) teriminin aslı hakkında kısa bir uyarıda bulunmak yararlı olacaktır. Bu terimin aslı الفعل المعلوم فاعله yani (fâili bilinen fiil) şeklindedir. Aslı bu şekildeyken uzunca bir terimi tekrar etmekten kurtulmak için kısaltılmış ve الفعل المعلوم kısaca (ma'lûm/bilinen fiil) şeklini almıştır. Oysa tam ve doğru şekil yukarıda belirttiğimiz şekildedir. Zira burada ma'lûm olan fiil değil, fâildir. Bu açılımını bilmeden kitaplarda bu ifadeyi okuyan ve Türkçe olarak anlamaya çalışanlar, yanılmakta ve şaşırırmaktadırlar.

Bir cümlede fâili (özne) nasıl bulacağız?

Ashında fâili bulmak çok kolaydır. Türkçe bir cümlede özneyi bulmak için, yüklemden önce “**kim?**” ya da “**ne?**” sorularından biri sorulur; alınan cevap öznedir. Örnek olarak şu atasözümüzü ele alalım: **At ölür, meydan kalır; yiğit ölür, şan kalır**”. Şimdi, bu iki cümlelerin birinci kısımları için “kim ölür?” diye sorunca “at” ve “yiğit” cevaplarını alırız. Şu halde bu kelimeler öznedir. Aynı şekilde atasözündeki ikinci kısımlar için “Ne kalır?” diye sorduğumuzda “meydan” ve “şan” cevaplarını alırız ki, bunlar da o iki cümlelerin öznesidir.

Bu öğrendiğimizi Arapça bir cümle üzerinde uygulayalım:

Çocuk kalemi kırdı كَسَرَ الْوَلَدُ الْقَلَمَ

Bu cümlede aynı soruları soralım. *Kalemi kim kırdı?* مَنْ كَسَرَ الْقَلَمَ? Alınacak cevap الولد yani “çocuk”tur. Demek ki cümlemizdeki fâil/özne الولد kelimesidir ve önceki derslerden hatırladığımız üzere fâil i'râb bakımından merfûdur. Karşımıza çıkacak Arapça cümlelerin hepsinde bu yöntemi uygulayarak fâili kolayca bulabiliriz.

Fâille ilgili bazı özellikleri kısaca hatırladıktan sonra **nâibu'l-fâil** (sözde özne) konusuna girebiliriz. Nâibu'l-fâilin yer aldığı cümlelerde yukarıda gördüğümüz cümle yapılarından bazı farklılıklar görülür. Bu değişikliklere dikkat edildiği takdirde nâibu'l-fâil konusu da kolayca anlaşılacaktır. Görüldüğü gibi yukarıdaki cümlelerin ögeleri Arapça normal kurallı cümle yapısına uygun olarak sıralanmıştır. Yani;

Fiil + Fâil + Mefûl

الفعل + الفاعل + المفعول به

Yüklem + Özne + Nesne (düz tümleç)

Öğrenci yazı tahtasını sildi.

مَسَحَ الطَّالِبُ السَّبُورَةَ

Nâibu'l-Fâilin Tanımı

Arapça fiil cümlelerin bu normal sıralanışında bazen değişiklikler olur. Şöyle ki insanlar anlatmak istedikleri fiilin fâilini bilmemeleri veya başka bir sebeple kurdukları cümlede zikretmezler. İşte bu durumlarda kullanılan fiilin yapısı **ma'lûm**dan (etken çatı) **mechûle** (edilgen yapıya) dönüşür. Fâil zikredilmemiş olunca cümledeki **mef'ûlün bih sarîh** (nesne/düz tümleç) onun yerine geçer ve fâilin irâbını alır. Böylece gerçekte **mefûlun bih sarîh** (nesne/düz tümleç) olan ve görünüşte fâil yerine geçmiş olan kelimeye **nâibu'l-fâil** (fâilin vekili/sözde özne) denir.

Adam kapıyı açtı

فَتَحَ الرَّجُلُ الْبَابَ

Öğretmen dersi yazdı

كَتَبَ الْمُدْرَسُ الدَّرْسَ

Ahmet Kur'an'ı ezberledi

حَفِظَ أَحْمَدُ الْقُرْآنَ

Misafir, kahve içti.

شَرِبَ الضَّيْفُ الْقَهْوَةَ

Bu kadın bir mektup yazıyor. تَكْتُبُ هَذِهِ الْمَرْأَةُ رِسَالَةً.

Şimdi bu cümlelerdeki fiillerin yapısını mechûl kalıba çevirir ve fâilleri de kaldırırsak **mefûlün bihler nâibu'l-fâil** olur ve i'râb bakımından da merfû duruma gelir:

Kapı açıldı

فُتِحَ الْبَابُ

Ders yazıldı

كُتِبَ الدَّرْسُ

Kur'an ezberlendi

حُفِظَ الْقُرْآنُ

Fiili, ma'lûm yapıda (etken çatı) olan bir cümlede birden fazla mefûlün bih varsa, fiil mechûl (edilgen) kalıba çevirilince birinci mefûlün bih, nâibu'l-fâil olur, i'râb bakımından mansûb iken merfû'a dönüşür; diğer mef'ûlün bihler olduğu gibi kalır, onlarda değişiklik olmaz.

Öğrenciye yazı yazma öğretildi. عَلَّمَ الْمُدْرَسُ التَّلْمِيذَ الْكِتَابَةَ

2. Mefûl 1. Mefûl Fâil Fiil (malûm yapıda)

Öğrenciye yazı yazma öğretildi. عَلَّمَ التَّلْمِيذَ الْكِتَابَةَ.

Mefûl Nâibu'-fâil Fiil

Baba çocuğa Salih adını verdi. سَمَّى الْوَالِدُ الْوَالِدَ صَالِحًا

2. Mefûl 1. Mefûl Fâil Fiil (malûm)

Çocuğa Salih adı verildi. سَمَّى الْوَالِدَ صَالِحًا

Adam fakire bir dinar verdi. أَعْطَى الرَّجُلَ الْفَقِيرَ دِينَارًا

2. Mefûl 1. Mefûl Fâil Fiil (malûm)

Fakire bir dinar verildi. أَعْطَى الْفَقِيرَ دِينَارًا

Mefûl Nâibu'-fâil Fiil

Şimdi nâibu'l-fâille ilgili kâideleri örnekleriyle daha geniş bir şekilde anlatalım:

Sülâsî Mücerred Fiillerin Nâibu'l-Fâilleri

Sülâsî mücerred bir fiil, mâzî meçhûl kalıbına alınırken, fiilin ilk harfi dammeli (zammeli), ortadaki harfi kesralı yapılıdır.

Meselâ كُتِبَتِ الْمَقَالَةُ “*Makâle yazıldı*” gibi. Aynı sülâsî fiil, meçhûl muzârî kalıbına alınırken muzâraat harfi dammeli, aynu'l-fiili fethalı yapılıdır. Meselâ نُكْتُبُ الْمَقَالَةَ “*Makâle yazılıyor*” cümlesinde böyledir.

Ef'âl-i kulûb'un (bilmek ve zannetmek gibi kalbin yaptığı işleri bildiren fiiller) ikinci mef'ûlleri, nâibu'l-fâil durumuna getirilemezler. Meselâ, حَسِبْتُ ذَاهِبًا مُحَمَّدًا ذَاهِبًا “*Muhammed'i gidiyor sandım*”, ifâdesinde, ikinci mef'ûl ذَاهِبًا kelimesidir ve nâibu'l-fâil yerini alamaz.

Mezîd Fiillerin Nâibu'l-Fâilleri

Mezîd fiil, (ج) ile başlıyorsa mâzînin ikinci harfi birinci harfi gibi dammeli, sonndan bir önceki harfi de kesralı yapılıdır. Meselâ تُعَلِّمَتِ السَّبَّاحَةَ “*Yüzme öğrenildi*” ve تُقَاتِلُ فِي الْمَيْدَانِ “*Meydanda savaşıldı*” gibi. Aynı kalıptakilerin muzârî meçhûlleri, muzâraat harflerinin dammeli, aynu'l-fiillerinin (ikinci harflerinin) fethalı, sonndan bir önceki harfin de fethalı olmasıyla yapılıdır. Meselâ تُعَلَّمُ السَّبَّاحَةَ “*Yüzme öğrenilir*” ve يُنْقَاتِلُ لِلشَّرَفِ “*Şeref için savaşıılır*”.

Mezîd fiiller vasıl hemzesi (hemzetu'l-vasl) ile başlıyorsa, mâzîde fiilin birinci ve üçüncü harfleri damme, sonndan bir önceki harfi de kesra olur.

Meselâ أُخْتِفَ بِالْكِتَابِ “*Kitap muhâfaza edildi*” gibi. Muzârîde ise muzâraat harfi damme ve sondan bir önceki ise fetha olur. Meselâ هُوَ يُحَافِظُ عَلَيْهِ “*O, muhâfaza edilir*” gibi.

Mâzî fiil، اِسْتَجَابَ “*kabul etti*” gibi, vasıl hemzesiyle başlayıp sonundan bir önceki harf elif ise, bu elif ي harfine dönüştürülür. Meselâ اُسْتُجِيبُ الدُّعَاءَ “*Dua kabul edildi*” gibi. Muzârîde ise muzâraat harfi dammeli olur. Fakat bu sıygada elif, olduğu gibi muhâfaza edilir.

Üç mef‘ûle geçişli olan اَعْلَمَ “*bildirdi*” fiilinin üçüncü mef‘ûlleri de nâibu’l-fâil olarak kullanılmazlar.

Malûm yapıdaki müteaddî (geçişli) bir fiil, mechûl yapıya dönüştürülünce, cümledeki mefûlün bih sarîh(nesne: düz tümleç) nâibu’l-fâil olur ve mansûb iken nâibu’l-fâil (نَائِبُ الْفَاعِلِ) yerine geçtiği için merfû olur. Önceki derslerde öğrenmiş olduğumuz fiil-fâil uygunluğu, fiil ile nâibu’l-fâil arasında da aynen geçerlidir. Örnekleri inceleyiniz:

<i>Halil dersi yazdı.</i>	كَتَبَ خَلِيلٌ الدَّرْسَ
<i>Ders yazıldı.</i>	كُتِبَ الدَّرْسُ
<i>Fatma pencereyi açtı.</i>	فَتَحَتْ فَاطِمَةُ النَّافِذَةَ
<i>Pencere açıldı.</i>	فُتِحَتِ النَّافِذَةُ
<i>Cümleyi bu kelimelerle oluşturdum.</i>	كَوْنْتُ الْجُمْلَةَ بِهَذِهِ الْكَلِمَاتِ
<i>Cümle oluşturuldu.</i>	كُوِّنَتِ الْجُمْلَةُ

Fâil Hazfedildikten Sonra Fâilin Yerine Geçen Ögeler:

Cümlede fâil hazfedildikten sonra yerine geçen ögeler şunlardır:

1. Mef‘ûlün bih: Birden fazla mefûl alan ma‘lûm yapıdaki fiil, mechûl yapıya çevrilince, **ilk mefûlün bih**, nâibu’l-fâil olur.

<i>Hoca, öğrenciyi bir kitap verdi.</i>	أَعْطَى الْأُسْتَاذُ الطَّالِبَ كِتَابًا
<i>Öğrenciyi bir kitap verildi.</i>	أُعْطِيَ الطَّالِبُ كِتَابًا
<i>Anne kıza Saliha adını verdi.</i>	سَمَّتِ الْأُمُّ الْبِنْتَ صَالِحَةً
<i>Kıza Saliha adı verildi.</i>	سُمِّيَتِ الْبِنْتُ صَالِحَةً
<i>Allah, İbrahim’i dost edindi.</i>	اِتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا
<i>İbrahim, dost edinildi.</i>	اِتَّخِذَ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا

2. Câr ve Mecnûr: Cümledeki fiil, lâzım (geçişsiz/mefûlün bih sarîh almayan) bir fiil ise, mechûl yapıya dönüştürülünce, **câr ve mecnûr** nâibu’l-

fâil olur. Böyle durumlarda nâibu'l-fâil lafzan değil, mahallen (yani bulunduğu yer itibariyle) merfû sayılır. Örneklerini inceleyiniz:

Öğrenciler sandalyelere oturdular. جَلَسَ الطَّالِبُ عَلَى الْكَرْسِيِّ.

Sandalyelere oturuldu. جَلَسَ عَلَى الْكَرْسِيِّ.

Çocuk kalemi getirdi. جَاءَ الْوَلَدُ بِالْقَلَمِ.

Kalem getirildi. جَاءَ بِالْقَلَمِ.

Hind'e uğradım. مَرَرْتُ بِهِنْدٍ.

Hind'e uğranıldı. مَرَّ بِهِنْدٍ.

Araplar, Arap tarzını muhâfaza ettiler. اِحْتَفَظَ الْعَرَبُ الطَّايِعَ الْعَرَبِيَّ.

Arap tarzı muhâfaza edildi. اُحْتَفِظَ الطَّايِعَ الْعَرَبِيَّ.

DİKKAT

Nâibu'l-fâil, câr ve mecrûr olduğu zaman dikkat edilmesi gereken önemli bir nokta vardır. Bu mechûl (edilgen) yapı içinde baştaki fiil dâimâ müfred-müzekker olarak kalır. Nâibu'l-fâilin, müsennâ (ikil), mecmû (çoğul), müzekker (eril), müennes (dişil) şekillerine aktarılmasını sağlayan kısım cer harfinden sonra gelen isim ve zamirlerdir. Başka bir ifadeyle, nicelik ve cinsiyet konusundaki değişiklikler, fiilde değil, cer harfinden sonra gelen, bu isim ve zamirde yapılacak değişikliklerle elde edilir. Örnekleri inceleyiniz:

مَرَّ بِرِجَالٍ ، مَرَّ بِرِجَالَيْنِ ، مَرَّ بِرِجَالٍ

مَرَّ بِامْرَأَةٍ ، مَرَّ بِامْرَأَتَيْنِ ، مَرَّ بِالنِّسَاءِ

مَرَّ بِهِ ، مَرَّ بِهِمَا ، مَرَّ بِهِمْ

مَرَّ بِكَ ، مَرَّ بِكُمْ ، مَرَّ بِكُمْ

3. Masdar: Cümlede câr ve mecrûr yoksa, masdar nâibu'l-fâil olur.

İki kere vurdum. ضَرَبْتُ ضَرْبَتَيْنِ.

İki kere vuruldu. ضُرِبَ ضَرْبَانِ.

Peygamber (s.a.v.) tam bir oruç tuttu. صَامَ النَّبِيُّ (ص) صَوْمًا كَامِلًا.

Tam bir oruç tutuldu. صِيِمَ صَوْمٌ كَامِلٌ.

Öğrenci, yazlıkta bir ay geçirdi. قَضَى الطَّالِبُ شَهْرًا فِي الْمَصِيفِ.

Yazlıkta bir ay geçirildi. قُضِيَ شَهْرٌ فِي الْمَصِيفِ.

4. Zaman zarfı (ظرف الزمان), nâibu'l-fâil olabilir.

Müslümanlar Pazartesi günü oruç tutarlar. يَصُومُ الْمُسْلِمُونَ يَوْمَ الْاِثْنَيْنِ.

Pazartesi günü oruç tutulur. يُصَامُ يَوْمَ الْاِثْنَيْنِ.

Ramazan'da oruç tuttuk. صُمْنَا رَمَضَانَ

Ramazan'da oruç tutuldu. صِيِمَ رَمَضَانُ

5. Yer/mekân zarfı ظرف المكان nâibu'l-fâil olabilir:

Çocuk evin önünde oturdu. جَلَسَ الْوَلَدُ أَمَامَ الْبَيْتِ

Evin önünde oturuldu. جَلَسَ أَمَامَ الدَّارِ

İsm-i Mensûb ve İsm-i Mef'ûllerin Nâibu'l-Fâilleri

İsmu'l-mefûl ve ismu'l-mensûbun nâibu'l-fâilleri olabilir. Arap nahvinde ismu'l-mef'ûl (اسم المفعول) ve ismu'l-mensûb (اسم المنسوب) mechûl fiilleri gibi amel ederler. Yani bunların yerine türedikleri fiillerin mechûlü konulsa nasıl amel ederler. Yani bunların yerine türedikleri fiillerin mechûlü konulsa nasıl nâibu'l-fâil merfû olursa bunlardan sonra da öyle olur. Söz gelimi burada ikinci cümledeki ma'lûm yerine mechûl yapıdaki فاعله يُعَلِّمُ / يُعَلِّمُ şekillerinden biriyle söyleneceği kelimesi nâibu'l-fâil olmak üzere merfû olur. Aşağıda üçüncü cümlemizdeki مَكِّيًّا kelimesinin anlamı مَنْسُوبٌ إِلَى مَكَّةَ şeklindedir. Buradaki مَنْسُوبٌ kelimesinin yerine de mechûl yapıdaki نُسِبَ/يُنْسَبُ fiillerinden birisi konulsa nâibu'l-fâil olur.

رَأَيْتُ رَجُلًا مَنْسُوبًا أَبُوهُ إِلَى مَكَّةَ

Şu örneği bu açıdan inceleyiniz:

يَتَّبِعِي لِلْمُسْلِمِ أَنْ يَكُونَ مُحَمَّدِيًّا خُلُقُهُ

Müslümana ahlâkı Muhammedî olmak yakışıır.

“Duribe” fâili mechûl bir fiildir. ضَرِبَ فِعْلًا مَجْهُولًا فَاعِلُهُ

Bu, fâili malûm (bilinen) bir fiildir. هَذَا فِعْلٌ مَعْلُومٌ فَاعِلُهُ

Babası Mekkeli bir adam gördüm. رَأَيْتُ رَجُلًا مَكِّيًّا أَبُوهُ

DIKKAT

Arapça'da az da olsa bazı fiillerin mânâları öyle gerektirdiği için ma'lûm yapıları değil, mechûl yapıları kullanılır ve nâibu'l-fâillerini daima câr mecrûr olarak alırlar.

Adam cadde ortasında bayıldı. أُغْمِيَ عَلَى الرَّجُلِ وَسَطَ الشَّارِعِ

On üç saniye bayıldım sonra ayıldım. عُنِيَ عَلَيَّ ثَلَاثَ عَشْرَةَ ثَانِيَةً ثُمَّ أَقْفَتُ

Yukarıda ifade edildiği gibi câr ve mecrûr durumundaki nâibu'l-fâiller mahallen merfûdur.

Nâibu'l-fâil, câr-mecrûr veya zaman/mekan zarfı ise, bu durumda önceki derslerde öğrenilmiş olan “fiil-fâil” ve “fiil-nâibu'l-fâil” uyumu geçerli olmaz ve fiil daima müfred müzekker kalıbında bulunur.

DİKKAT

Hâl, müstesnâ, mef'ûlün ma'ah, mef'ûlün leh, fethalı kalmak zorunda olan temyîz nâibu'l-fâil durumuna alınamazlar.

كان nin haberi, nâibu'l-fâil durumuna getirilemez.

Cümlede nâibu'l-fâil yerine kullanılabilecek birden fazla kelime bulunduğu takdirde زيد في أجرِ العاملِ عشرونَ ليرةً “İşçinin ücretine yirmi lira zam yapıldı” cümlesinde görüldüğü gibi burada (عشرون) kelimesi, nâibu'l-fâildir. Fiilde zamir yoktur. Bu nedenle sonuna tesniye ve cemi vâvı getirilmez.

SIRA SİZDE**1**

Aşağıdaki cümlelerin fâillerini bulunuz.

1. أَخَذَ الرَّجُلُ الْكِتَابَ. *Adam kitabı aldı.*
2. قَرَأَتِ الْبِنْتُ الْمَجَلَّةَ. *Kız dergiyi okudu.*
3. يَكْتُبُ الطَّالِبُ وَاجِبَهُ. *Öğrenci ödevini yazıyor.*
4. تَدْرُسُ التَّلْمِيذَاتُ اللُّغَةَ الْعَرَبِيَّةَ. *Kız öğrenciler Arapça öğreniyorlar.*
5. شَرِبَتِ الْمَرْأَةُ الْمَاءَ. *Kadın suyu içti.*

SIRA SİZDE**2**

Aşağıdaki cümlelerde nâibu'l-fâili bulunuz.

1. اُنْتَهَيْنَا مِنْ عَمَلِنَا فَأَلْفَ الْكِتَابَ. *İşimizi bitirdik ve kitap yazıldı.*
2. بَعْدَ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ فُبِضَ عَلَى اللَّصِّ. *Hırsız üç gün sonra yakalandı.*
3. تَوْجَدُ فِي هَذِهِ الْبَقْعَةِ خَمْسَ عَشْرَةَ قَرْيَةً. *Bu bölgede on beş köy bulunmaktadır.*
4. حَبَسَ السَّارِقَ خَمْسَةَ عَشَرَ عَامًا. *Hırsız on beş yıl hapsedildi.*
5. قُبِلَتْ الصَّخْفِيَّاتُ قَبْلَ يَوْمَيْنِ. *Gazeteci hanımlarla iki gün önce görüşüldü.*
6. تُوُكِّلَ تَفَاحَتَانِ قَبْلَ كُلِّ عَشَاءٍ بِبَنْصِفِ سَاعَةٍ. *Akşam yemeklerinden yarım saat önce iki elma yenir.*
7. كَانَ ذَلِكَ الرَّجُلُ مَدِينِيًّا أَبُوهُ. *Bu babası Medineli adamdır.*
8. صِيَمَ شَهْرُ شَعْبَانَ. *Şaban ayında oruç tutuldu.*
9. مَرَّ عَلَى الرَّجُلَيْنِ فِي الْأُسْبُوعِ الْمَاضِي. *Geçen hafta iki adama uğranıldı.*
10. هَلْ رَأَيْتِ جَارَتَنَا الْمَدِينِيَّةَ أُمَّهَا. *Annesi Medineli olan bir hanım komşumuzu gördün mü?*

SIRA SİZDE**3**

Aşağıdaki cümlelerde mechûl yapıdaki mâzî ve muzâri fiilleri bulunuz ve verilen sıraya göre yazınız.

1. أَغْلَقْتُ أَبْوَابَ الْمَصْنَعِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ.
2. تَشْتَهَرُ الْيَابَانُ بِصِنَاعَةِ السِّيَّارَاتِ.
3. يُعَدُّ الْمُتَنَبِّيُّ مِنَ الشُّعْرَاءِ الْعَرَبِ الْمَشْهُورِينَ.
4. نُشِرَتْ كُتُبٌ كَثِيرَةٌ لِلأَدِيبِ طَهْ حُسَيْنِ.

5. يُعْطَفُ الْعَرَبِيُّ عَلَى الْفُقَرَاءِ.

6. أُخْدِثَتْ تَغْيِيرَاتٌ كَثِيرَةٌ فِي حُطَّةِ التَّنْمِيَةِ.

7. أَدْخَلَ الْأَبُ ابْنَهُ الصَّغِيرَ فِي مَدْرَسَةِ الْأَطْفَالِ.

8. قَالَ الْأَدَبَاءُ إِنَّ أُسْلُوبَ الْجَاهِلِيَّةِ سَهْلٌ مُتَّبَعٌ.

9. يُهْدَمُ الْبِنَاءُ الْقَدِيمُ وَسَيَبْنَى الْبِنَاءُ الْجَدِيدُ مَكَانَهُ فِي أَقْرَبِ وَقْتٍ مُمَكِنٍ.

10. يُوجَدُ التَّلْحُجُّ فِي ذِرْوَةِ جَبَلِ أَوْلَادَاغِ فِي فَصْلِ الصَّيْفِ.

SIRA SIZDE

4

Ünite sonunda verilen kelimelerin anlamlarından ve diğer sözlüklerden yararlanarak aşağıdaki serbest metni anlamaya çalışınız ve parçada geçen nâibu'l-fâilleri bulunuz.

خَصَائِصُ الدَّوْلَةِ الْأُمَوِيَّةِ

ضُرِبَتْ السِّكَّةُ الْعَرَبِيَّةُ عَلَى يَدِ الْحَلِيقَةِ الْعَظِيمِ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ مَرْوَانَ، وَعَلَى يَدِهِ أَيْضًا فُرِضَ اسْتِعْمَالُ اللُّغَةِ الْعَرَبِيَّةِ لُغَةً رَسْمِيَّةً لِلدَّوْلَةِ بِمَا أَدَّى إِلَى قِيَامِ نَهْضَةِ أَدَبِيَّةٍ كَثِيرَى لَعِبَتْ فِيهَا الْعُلُومُ الْعَرَبِيَّةُ وَالذَّخِيلَةُ مَعًا دَوْرًا كَبِيرًا، فَأُنشِئَ دِيْوَانُ الرِّسَالِ فِي عَهْدِهِ كَامِلًا، وَأُقِيمَتْ مَجَالِسُ الْآدَابِ وَالْأَعْيَانِ وَنُظِّمَتِ الْمُنَاطَرَاتُ، فَكَانَتْ الرِّسَالُ تَصُدُرُ مِنْ هَذَا الدِّيْوَانِ وَتَرُدُّ إِلَيْهِ بِاللُّغَةِ الْعَرَبِيَّةِ بَدَلًا مِنْ غَيْرِهَا. وَمِنْ أَعْمَالِهِ الْحَالِدَةُ أَنَّهُ نَظَّمَ سِيرَ الْبَرِيدِ، وَبَنَى جَامِعَ الصَّخْرَةِ بِالْمَسْجِدِ الْأَقْصَى الْمُبَارَكِ.

أَخْتَفِظَ فِي هَذَا الْعَهْدِ الْأُمَوِيِّ بِالطَّانِعِ الْعَرَبِيِّ الْخَالِصِ، فَلَمْ يُعَيَّنْ فِيهِ مِنْ كِبَارِ الْمَسْئُولِينَ فِي الْإِدَارَةِ الْمَدَنِيَّةِ وَالْجَيْشِ إِلَّا الْعَرَبُ أَنْفُسَهُمْ وَذَلِكَ صَمَانًا لِلْوَلَاءِ وَاحْتِفَاطًا بِسُلْطَةِ الدَّوْلَةِ الْمَرْكَزِيَّةِ الَّتِي اسْتَمَرَّتْ إِخْدَى وَتَسْعِينَ سَنَةً.

SIRA SIZDE

5

Aşağıdaki cümlelerde fiilleri meçhûl yapıya çevirin ve elde ettiğiniz yeni cümlelerin Türkçe çevirileriyle birlikte altlarına yazınız.

1. نَظَّفَ الْعُمَالُ الشَّارِعَ خِلَالَ نِصْفِ سَاعَةٍ.

.....

2. يَسْتَخْدِمُ السُّكَّانُ فِي هَذِهِ الْعِمَارَةِ الْمِصْعَدَ نَهَارًا فَقَطْ.

.....

3. تَعَلَّمَ الْمَلَاخُونَ فَنَ الْمِلَاحَةِ فِي خَمْسَةِ أَشْهُرٍ.

.....

4. شَاهَدْنَا أَمْسِ امْرَأَةً اجْتَبِيَّةً تَبْحَثُ عَنْ وُلْدِهَا .

.....

5. أَعْلَنْتِ الْحُكُومَةُ الْخِدَادَ عَلَى وَفَاةِ الرَّئِيسِ الرَّاحِلِ.

.....

6. انْتَخَبَ أَعْضَاءُ مَجْلِسِ التُّوَابِ رَئِيسَ الْجُمْهُورِيَّةِ.

.....

7. يُوَاجِهُ النَّاسُ صُغُوبَةً فِي نُطْقِ بَعْضِ الْكَلِمَاتِ.

.....

8. يَتَذَوَّقُ الْإِنْسَانُ الطَّعْمَ بِاللِّسَانِ وَيَسْمَعُ الصَّوْتَ بِالْأُذُنِ .

.....

9. النَّاسُ يَعْرِفُونَ الْمُسْلِمِينَ بِتَطَافَةِ نِيَاهِمِمْ .

.....

10. اشْتَرَيْتُ هَذَيْنِ الْكِتَابَيْنِ الْجَدِيدَيْنِ فِي الْأُسْبُوعِ الْمَاضِيِ.

.....

ALİŞTIRMALAR

1. Aşağıdaki metinde bulunan malûm ve mechûl yapıdaki fiilleri ve onların fâil ve nâibu'l-fâillerini verilen tabloya yazınız.

عُوقِبَ بَعْضُ الْمُتَطَهِّرِينَ عَلَى سُلُوكِهِ فَقَالَ: وَاللَّهِ مَا بُيِّتَ الْمَنَازِلُ إِلَّا لِتُدْخَلَ، وَلَا قُدِّمَتِ الْأَطْعَمَةُ إِلَّا لِتُؤْكَلَ، وَإِنِّي لِأَجْمَعُ مِنَ التَّطَهُّلِ خِلَالَ: أَدْخُلُ مَخَالِيهَا، وَأَقْعُدُ مُتَأَنِّسًا، وَأَنْبَسِطُ وَإِنْ كَانَ رَبُّ الْمَجْلِسِ غَائِبًا وَلَا يَتَوَقَّعُ مِنِّي أَنْ أَنْفِقَ دِرْهَمًا.

الفعل الماضي	الفعل المضارع	الفاعل	نائب الفاعل

2. Aşağıdaki cümlelerde yer alan mechûl yapıdaki fiillerin mâzî mi muzâri mi olduklarını belirtiniz ve nâibu'l-fâillerini bulunuz.

1. ﴿إِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ﴾

2. نُعَارِ الْكُتُبَ فِي الْفِتْرَةِ الصَّبَاحِيَّةِ.

3. أُعْطِيَتِ الْمَرْأَةُ الْمُسْلِمَةُ حَقُوقَهَا كَامِلَةً فِي الْإِسْلَامِ.

4. أُقِيمَتِ جَامِعَاتٌ عَدِيدَةٌ فِي تَرْكِيَا وَفِي الْوَطَنِ الْعَرَبِيِّ.

5. أُرْسِلَ مُعِيدُونَ كَثِيرُونَ لِمَتَابَعَةِ دِرَاسَتِهِمْ فِي الْحَارِجِ.

6. ﴿الْيَوْمَ أُحِلَّ لَكُمْ الطَّيِّبَاتُ وَطَعَامُ الدِّينِ أُوتُوا الْكِتَابَ حَلًّا لَكُمْ﴾
7. ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَّتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ﴾
8. ﴿شَهْرَ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَىٰ وَالْفُرْقَانِ﴾
9. "حُفَّتِ النَّارُ بِالشَّهَوَاتِ، وَحُفَّتِ الْجَنَّةُ بِالْمَكَارِهِ" الحديث الشريف.
10. "إِذَا جَاءَ رَمَضَانَ فَتُبْحَثُ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ وَعُلُقَتْ أَبْوَابُ النَّارِ وَصَفَّدَتِ الشَّيَاطِينُ" الحديث الشريف.

3. Aşağıda bırakılan boşluklara pantez içindeki fiillerden uygun olanları yazınız.

- 1..... السِّيَارَةُ فِي الشَّرْكَةِ. (أَصْلَحْتُ ، أُصْلِحْتُ ، أُصْلِحَتْ)
- 2..... بِعِيدِ الْفِطْرِ فِي أَوَّلِ شَوَّالٍ (يُحْتَفِلُ ، يُحْتَفَلُ ، يُحْتَفَلُ)
- 3..... أَحْمَدُ شَوْقِي بِأَمِيرِ الشُّعْرَاءِ. (يُلَقَّبُ ، يُلَقَّبُ ، يُلَقَّبُ)
- 4..... السَّمَكُ بِأَسْعَارٍ مُرْتَفِعَةٍ. (يُبَيْعُ ، يُبَاعُ ، يُبَاعُ)
- 5..... أَرْقَامٌ جَدِيدَةٌ إِلَى دَلِيلِ الْهَاتِفِ (أَضَافْتُ ، أُضَافْتُ ، أُضَافَتْ)
- 6..... الْمُوظَّفُ إِذَا قَصَرَ فِي عَمَلِهِ. (يَلْمُ ، يَلَامُ ، يَلِيمُ)
- 7..... الْكِسَائِيُّ مِنْ أَيْمَةِ النَّحْوِ الْعَرَبِيِّ. (يُعَدُّ ، يُعَدُّ ، يُعَدُّ)
- 8..... الْأَصْدِقَاءُ إِلَى مَائِدَةِ الطَّعَامِ. (دَعَا ، دُعِيَ ، دُعُوا)
- 9..... الرَّجُلُ وَلَدَهُ عَلِيًّا. (سَمَّى ، تُسَمَّى ، سُمِّيَ)
- 10..... إِلَى هَذَا الرَّجُلِ بِالْبِنَانِ. (أَشَارَ ، أُشِيرَتْ ، أُشِيرَ)

4. Aşağıdaki cümlelerde örneklerde gösterildiği gibi, nâibu'l-fâilleri müennese (dişile) çeviriniz ve fiillerde gerekli değişiklikleri yapınız.

المتلان: أَحْضَرَ الطَّالِبُ لِأَدَاءِ الْإِمْتِحَانِ - أَحْضَرَتِ الطَّالِبَةُ لِأَدَاءِ الْإِمْتِحَانِ.

يُنْهَمُ الْمُوظَّفُ بِالتَّأخِيرِ عَنِ الْعَمَلِ - تُنْهَمُ الْمُوظَّفَةُ بِالتَّأخِيرِ عَنِ الْعَمَلِ.

1. يُعَاجِلُ الْمَرِيضُ فِي الْمُسْتَشْفَى عِلَاجًا كَامِلًا.

2. أُنتخبُ الْمُرْشِحُ بِأغْلَبِيَّةٍ سَاحِقَةٍ.

3. أُعدُّ الْمُهَنْدِسُ إِعْدَادًا كَافِيًا.

4. يُدْرَبُ الْفَلَّاحُ عَلَى اسْتِعْمَالِ الْآلَةِ.

5. أُرسِلَ الْفَائِزُونَ فِي بَعْثَةِ دِرَاسِيَّةٍ.

6. يُسْتَقْبَلُ الْمُدِيرُ اسْتِقْبَالًا حَافِلًا.

7. أُصِيبَ الطِّفْلُ بِكَسْرِ فِي ذِرَاعِهِ.
8. أُخْبِرَ الْجَارُ بِوُصُولِ ابْنِهِ.
9. وَزَعَ الْمُدِيرُ الْجَائِزَاتِ عَلَى التَّلَامِيذِ الْمُجْتَهِدِينَ.
10. الْعَمَالُ أَهْمُوا بِالتَّقْصِيرِ فِي أَعْمَالِهِمْ.

5. Aşağıdaki cümlelerde örnekte gösterildiği gibi, malûm yapıdaki fiilleri mechûl yapıya dönüştürünüz ve gerekli değişiklikleri yapınız.

المخالان: اعترف اللصُّ بالجرمة - اغترفتِ الجريمةُ.

مدَّ الرئيسُ يدهُ للتسليمِ على الضيفِ - مدَّت يدُ الرئيسِ للتسليمِ.

1. أَعْطَتِ الْمُدِيرَةُ الطَّالِبَةَ جَائِزَةً.
2. قَالُوا إِنَّ الْحَقِيقَةَ صَعْبَةٌ فِي بَعْضِ الْأَحْيَانِ.
3. أَعَدَّ اللَّهُ عَذَابًا أَلِيمًا لِلْكَفَّارِ فِي الْآخِرَةِ.
4. اتَّهَمَ الْقَاضِي الشَّاهِدَ بِالْكَذِبِ.
5. اسْتَعَانَتْ الدَّوْلَةُ بِالْحَبْرَاءِ لِنَفْيِ خُطَّةِ التَّنْمِيَةِ.
6. قَرَأَتْ قِصَّةً لِتَوْفِيْقِ الْحَكِيمِ.
7. أَلْفَ الْعَالِمِ الْاجْتِمَاعِيِّ كِتَابًا فِي أَسْبَابِ الْجَرِيْمَةِ.
8. دَقَّ الصَّيْفُ حَرَسَ الْبَابِ قَبْلَ الدُّخُولِ.
9. يَقُولُونَ إِنَّ الدَّوْلَةَ بِحَاجَةٍ إِلَى كَثِيرٍ مِنَ الْمُدْرَسِينَ.
10. يُقِيمُ الْوَزِيرُ حَفْلَةً لِتَكْرِيْمِ الْمُتَفَوِّقِينَ.
11. يَحْكِي الْمُدْرَسُ قِصَصًا كَثِيرَةً عَن تَارِيخِ الْإِسْلَامِ.
12. يَسْتَفِيدُ الْبَاحِثُونَ مِنَ الْكُتُبِ الْمَوْجُودَةِ فِي الْمَكْتَبَةِ.
13. سَيَذْعُونَا الْأَصْدِقَاءَ إِلَى حَفْلَةِ التَّخْرُجِ.
14. يَزِدُّ جَيْشُنَا الْأَعْدَاءَ.
15. يُصَلِّي الْمُسْلِمُ رُكْنَيْنِ فِي الْفَجْرِ.
16. يُجِزُّ مُدِيرُ التَّحْرِيرِ الصَّحَفِيِّينَ بِمَوْعِدِ الْاجْتِمَاعِ الْقَادِمِ.

6. Aşağıdaki cümleleri anlamlı bir cümle olacak şekilde yazınız ve nâibu'l-fâili belirtiniz.

1. عشاء / كل / بعد / تَفَاحَة / تُوكَل.
2. من / النفوذ / الأولى / العربية / ضربت / السكة / عهد / في / أي.

3. الزَيْتُ / الزَيْتُونُ / مِنْ / يُؤْخَذُ .
4. التَّوْفِذُ / تَجْدِيداً / تَفْتَحُ / لِلهَوَاءِ .
5. فِي / يُسَبِّحُ / الْمَدْرَسَةَ / حَوْضِ .
6. الْجَمِيلَةَ / أَكْرَمْتُ / مَرْيَمَ .
7. يُعْطَى / الْجَدِيدِ / صَاحِبِهِ / الْكِتَابِ .
8. صَبَاحًا / اللَّبَنُ / سَاخِنًا / شَرِبَ .
9. مِنْ / اللَّهِ / عِبَادَ / الْمَصَادِقُونَ / يُثَابُ .
10. أَجْرُ / فِي / الْعَامِلِ / عَشْرُونَ / لَيْرَةً / زَيْدًا .

Kelimeler ve Deyimler

أَقَامَ يُقِيمُ إِقَامَةً: Uygulandı, yapıldı

بِالإِضَافَةِ إِلَى...-e/-a ilaveten, Ek olarak

تَكُونُ يَتَكَوَّنُ تَكُونًا: Oluşmak, meydana gelmek.

تُوْفِيَ: Vefat etti (Bu fiil bu anlamda meçhul yapıda kullanılır)

تَوَلَّى يَتَوَلَّى تَوَلَّى: Bir göreve gelmek, Üstlenmek

الْحَاكِمُ (ج) الْحُكَّامُ: Devlet başkanı

الْحَضَارَةُ (ج) الْحَضَارَاتُ: Medeniyet.

حُمِلَ إِلَى...: Taşındı, verildi

خِزَانَةٌ (ج) خِزَائِنُ: Hazine

خِزَانَةُ الْكُتُبِ: Kütüphane

خَسِرَ التَّاجِرُ - خُسْرَانًا وَخَسَارَةً: Zarar etmek, kaybetmek.

رَزَرَ يَرْزُرُ زِيَارَةً: Ziyaret etmek

سَمَّى يُسَمِّي تَسْمِيَةً: İsim vermek, (çocuğa) ad koymak.

صَالَحَ يُصَالِحُ مُصَاحَةً عَلَى...: şartıyla barış yapmak

عُقِدَتِ الْمَجَالِسُ: Oturumlar yapıldı

العِنَايَةُ: Önem vermek

الْقَدِيمُ (ج) الْقَدَمَاءُ: Eski, önceki

لِزَارَ: Ziyaret edilsin diye

مُحِبٌّ: Seven

مَلِكُ الرُّومِ: Bizans kralı

الْمَنْهَجُ (ج) الْمَنَاهِجُ: Metod

وَجَّهَ يُوَجِّهُ تَوْجِيهًا: Yöneltti, yönünü çevirdi

وَزَعَّ يُوَزِّعُ تَوْزِيْعًا: Dağıtmak

Özet

Arapçada bir fiil cümlesinin önemli öğelerini tanıyabilmek

Bilindiği gibi bir cümlenin öğelerini tanımak o cümlenin anlamını kavramamıza yardımcı olur. Öğrendiğimiz bu dilin cümlelerini korkusuzca okuyabilir ve istediğimiz cümleleri kurabiliriz. Arapça bir isim cümlesinde temel öğeler (umde) fiil ile fâil (özne)dir. Müteaddî (geçişli) fiillerle kurulan cümlelerde ise bu iki unsura **mefûlün bih sarîh** المفعول به صريح (nesne: düz tümleş) eklenmiş olur.

Öğrenciler geliyor. يَأْتِي الطُّلَّابُ

Misâfir kahveyi içiyor. يَشْرَبُ الصَّيْفُ الْقَهْوَةَ

Hizmetçi kadın evi temizledi. نَطَّقَتِ الْحَادِمَةُ الْبَيْتَ

Fiil cümlelerindeki ma'lûm (etken) yapılı mâzî (geçmiş zaman) ve muzârî (şimdiki ve gelecek zaman) fiilleri mechûl yapıya dönüştürülür.

Ma'lûm yapıdaki mâzî fiili mechûl yapıya çevrilirken ilk harfi zamme ile, sondan bir önceki ise kesra ile harekelenir. Sondan bir önceki harf elif ise, yâ (ي) harfine dönüştürülür.

Örnek:

Çocuk camı kırdı. كَسَرَ الْوَلَدُ الرُّجَاجَ

Cam kırıldı. كُسِرَ الرُّجَاجُ

Adam doğruyu söyledi. قَالَ الرَّجُلُ الْحَقَّ

Doğru söylendi. قِيلَ الْحَقُّ

Muzârî fiil, mechûl yapıya çevrilirken ilk harfi zamme ile sondan bir önceki harf ise fetha ile harekelenir. Son harf veya bir önceki harf ya (ي) harfi veya vav (و) ise bu harfler elife (ة) dönüştürülür (kalb edilir).

Hoca dersi yazıyor. يَكْتُبُ الْمُعَلِّمُ الدَّرْسَ

Ders yazılıyor. يُكْتَبُ الدَّرْسُ

Müslüman doğruyu söyler. يَقُولُ الْمُؤْمِنُ الْحَقَّ

Doğru söylenir. يُقَالُ الْحَقُّ

Fiil cümlesindeki ma'lûm yapı mechûle çevrilince ne olur?

Mâzî olsun muzârî olsun mechûl yapıya çevrilince cümlenin fâili (öznesi) hazfedilir/atılır, cümledeki mef'ûlün bih sarîh (nesne: düz tümleç) merfûluk alâmetini almış olarak onun yerine geçer, yani nâibu'l-fâil olur.

Hoca dersi öğretiyor. يُعَلِّمُ الْأَسْتَاذُ الدَّرْسَ

Ders öğretiliyor. يُعَلِّمُ الدَّرْسَ

Nâibu'l-fâil olan isim, müennes (dişil) ya da akıl sahibi olmayan varlıkları gösteren bir kırık çoğul şeklinde (جمع مكسر لغير العاقل) ise o nâibu'l-fâille kullanılan fiil de müennes yapıda olur. Örnek:

Öğrenci üniversiteye kayıt yaptırdı. سَجَلَتِ الطَّالِبَةُ فِي الْجَامِعَةِ

Üniversiteye kayıt yaptırdı. سَجَلَتِ فِي الْجَامِعَةِ

Bakanlık kitapları öğrencilere dağıttı. وَزَعَتِ الْوِزَارَةُ الْكُتُبَ

Kitaplar öğrencilere dağıtıldı. وَزَعَتِ الْكُتُبَ عَلَى الطَّالِبَةِ

Nâibu'l-fâillerin zamir olarak kullanımları aynen fiillerin durumu gibidir.

Nâibu'l-fâiller de cümledeki fâil gibi kim ve ne soruları sorularak bulunur.

Ödüller dağıtıldı. وَزَعَتِ الْجَوَائِزُ

Ne dağıtıldı? مَاذَا وَزَعَتْ؟

Ödüller. الْجَوَائِزُ

Nâibu'l-fâil, cümlede isim ve zamirden başka nelerden olabilir?

Cümlelerde nâibu'l-fâiller, açık bir isim veya zamir olabildiği gibi

Cer harfi ve mecrûr olabilir. Örneğin;

Bahçede oturuldu. جُلِسَ فِي الْحَدِيقَةِ

Nitelenmiş bir masdar nâibu'l-fâil olabilir. Örneğin;

Bir doktor güzel bir söz söyledi. قَالَ طَيِّبٌ قَوْلًا جَمِيلًا

Güzel bir söz söylendi. قِيلَ قَوْلٌ جَمِيلٌ

Zaman zarfı nâibu'l-fâil olabilir. Örneğin;

Bayram gününe saygı gösteriniz. اِحْتَرَمُوا يَوْمَ الْعِيدِ

Bayram gününe saygı gösterilir. يُحْتَرَمُ يَوْمَ الْعِيدِ

Yer (Mekân) zarfları da nâibu'l-fâil olabilir. Örneğin;

Öğrenciler okulun önünde oturdular. جَلَسَ الطُّلَّابُ أَمَامَ الْمَدْرَسَةِ.

Okulun önünde oturuldu. جُلِسَ أَمَامَ الْمَدْرَسَةِ

Kendimizi Sınayalım

1. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde nâibu'l-fâil vardır?

- سَيَّارَتُكَ سَرِيعَةٌ.
- رَكِبَ النَّاسُ الْقِطَارَ؟
- حَقِيبَةُ الْوَلَدِ خَضْرَاءُ.
- الْمَسَافِرُونَ نَزَلُوا الْفُنْدُقَ.
- يُطْرَدُ الْكَاذِبُ.

2. صَانَ الرَّجُلُ كُتُبَهُ cümlesinde altı çizili kelimenin eş anlamlısı aşağıdakilerden hangisidir?

- هَاجَرَ.
- عَمِلَ.
- حَفِظَ.
- سَمَّى.
- نَشَرَ.

3. Aşağıdakilerden cümlelerin hangisinde fiille fâil arasında uyum vardır?

- رَحَعَتِ الرَّجُلُ إِلَى نَيْبِهِ.
- عَادَ الْوَلَدُ إِلَى الْمَدْرَسَةِ.
- الْوَلَدُ تَفْتَحُ النَّافِذَةَ.
- قَالَ الْبَنَاتُ قَوْلًا كَرِيمًا.
- الْوَلَدَانُ قَامَ بِوَجْهِهِمْ.

4. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde fiil ile nâibu'l-fâil arasında uyum vardır?

- تُكْرَمُونَ الطَّالِبَاتُ.
- فَرَّتْ قِطَّةً.
- النَّافِذَةُ فُتِحَ.
- أُخْرِجِ النِّسَاءَ مِنَ السِّجْنِ.
- كُتِبَتِ الْمَقَالَةُ.

5. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde nâibu'l-fâil zaman zarfıdır?

- a. وَقَفَ الْمُدِيرُ أَمَامَ الْمَدْرَسَةِ.
- b. جَاءَ الطَّقِيلِيُّ قَبْلَ سَاعَةٍ.
- c. صِيَمَ يَوْمَ الْأَرْبَعَاءِ.
- d. يَصُومُ الْمُسْلِمُونَ شَهْرَ رَمَضَانَ.
- e. أَوَّلُ أَيَّامِ الْأَسْبُوعِ يَوْمُ الْأَحَدِ.

Kendimizi Sınavalım Yanıt Anahtarı

1. e Yanıtınız doğru değilse nâibu'l-fâil konusu ve ilgili alıştırmaları tekrar ediniz.
2. c Yanıtınız doğru değilse okuma parçasını tekrar ediniz.
3. b Yanıtınız doğru değilse nâibu'l-fâil konusu ve ilgili alıştırmaları tekrar ediniz.
4. e Yanıtınız doğru değilse nâibu'l-fâil konusu ve ilgili alıştırmaları tekrar ediniz.
5. c Yanıtınız doğru değilse nâibu'l-fâil konusu ve ilgili alıştırmaları tekrar ediniz.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

1. الرَّجُلُ
2. الْبَيْتُ
3. الطَّالِبُ
4. التَّلْمِيذَاتُ
5. الْمَرْأَةُ

Sıra Sizde 2

1. Cümlenin son kısmına “*Ne telif edildi?*” sorusunu yöneltirsek alacağımız cevap yani nâibu'l-fâil الْكِتَابُ'dır.
2. Bu cümlenin manâsına göre düşündür ve “*kim yakalandı?*” sorusunu sorarsak alınacak cevap yani nâibu'l-fâil عَلَى اللَّصِّ'dir.
3. Bu cümlede “*bu bölgede ne bulunmaktadır?*” sorusunu yönelttiğimizde cevap خمسة عشر “onbeş”tir. Yani bu cümlede mürekkep sayılardan olan خمسة عشر'dir. Ancak bu mürekkep sayı fetha üzere mebnî olduğundan bu nâibu'l-fâilin merfûluğu mahallendir. Lafızda belli olmaz. Önceki derslerden mebnîlerin i'rabının mahallî olduğunu öğrenmiştik.

4. Bu cümlede “kim hapsoldu?” sorusuna aldığımız cevap yani cümlede nâibu'l-fâil السارق'tır ve merfû olduğunu gösteren lafzî alâmet kâf (ق) harfindeki zammedir, yani irab lafzîdir.

5. Bu cümleye “görüşme yapanlar kimdir?” diye sorulacak olsa cevap yani nâibu'l-fâil, الصحفیات'tır. Merfû olduğunu gösteren alâmet sonundaki zammedir.

Sıra Sizde 3

1. أُغْلِقْتُ mechûl yapıda mâzî fiil.
2. Mechûl yapıda fiil bulunmamaktadır.
3. يُعَدُّ mechûl yapıda muzârî fiil.
4. نُشِرْتُ mechûl yapıda mâzî fiil.
5. Mechûl yapıda fiil bulunmamaktadır.
6. أُحْدِثْتُ if'âl bâbindan mechûl mâzî.
7. Mechûl yapıda fiil bulunmamaktadır.
8. Mechûl yapıda fiil bulunmamaktadır.
9. يُهْدَمُ fiili mechûl yapıdadır.
10. يُوجَدُ fiili mechûl muzârîdir.

Sıra Sizde 4

Nâibu'l-fâiller:

السُّكَّةُ ، اسْتِعْمَالُ اللَّغَةِ ، دِيْوَانُ الرِّسَائِلِ ، مَجَالِسُ الأَدَبِ ، المُنَاطَرَاتُ ، بالطَّبع

Sıra Sizde 5

1. نَظَّفَ العُمَّالُ الشَّارِعَ خِلَالَ نِصْفِ سَاعَةٍ.

نُظِّفَ الشَّارِعُ خِلَالَ نِصْفِ سَاعَةٍ.

Cadde yarım saatte temizlendi.

2. يَسْتَعْدِمُ السُّكَّانُ فِي هَذِهِ العِمَارَةِ المِصْعَدَ نَهَارًا فَقَطُ.

يُسْتَعْدَمُ فِي هَذِهِ العِمَارَةِ المِصْعَدُ نَهَارًا فَقَطُ.

Bu binada asansör sadece gündüz kullanılır.

3. تَعَلَّمَ المَلَّاحُونَ قُنَّ المَلَّاحَةِ فِي خَمْسَةِ أَشْهُرٍ.

تُعَلَّمُ قُنَّ المَلَّاحَةِ فِي خَمْسَةِ أَشْهُرٍ.

Denizcilik beş ayda öğrenildi.

4. شَاهَدْنَا أَمْسِي امْرَأَةً أَعْجَبِيَّةً تَبْحَثُ عَنْ وَلَدِهَا .

شُوهِدَتْ أَمْسِي امْرَأَةً أَعْجَبِيَّةً تَبْحَثُ عَنْ وَلَدِهَا .

Diin çocuğunu arayan yabancı bir kadın görüldü.

5. أَعْلَنْتِ الْحُكُومَةُ الْحِدَادَ عَلَى وَفَاةِ الرَّئِيسِ الرَّاحِلِ.

أُعْلِنُ الْحِدَادَ عَلَى وَفَاةِ الرَّئِيسِ الرَّاحِلِ.

Vefat eden başkan için yas ilan edildi.

6. انْتُخِبَ أَعْضَاءُ مَجْلِسِ التُّوَابِ رِيسَ الْجُمْهُورِيَّةِ.

انْتُخِبَ رِيسَ الْجُمْهُورِيَّةِ.

Cumhurbaşkanı seçildi.

7. يُوَاخِهُ النَّاسُ صُعُوبَةً فِي نَطْقِ بَعْضِ الْكَلِمَاتِ.

تُوَاخِهُ صُعُوبَةً فِي نَطْقِ بَعْضِ الْكَلِمَاتِ

Bazı kelimelerin telaffuzunda zorlukla karşılaşılıyor.

8. يَتَذَوَّقُ الْإِنْسَانُ الطَّعْمَ بِاللِّسَانِ وَيَسْمَعُ الصَّوْتَ بِالْأُذُنِ .

يَتَذَوَّقُ الطَّعْمَ بِاللِّسَانِ وَيَسْمَعُ الصَّوْتَ بِالْأُذُنِ .

Tat, dille alınır; ses kulakla işitilir.

9. النَّاسُ يَعْرِفُونَ الْمُسْلِمِينَ بِنِظَافَةِ ثِيَابِهِمْ .

يُعْرِفُ الْمُسْلِمُونَ بِنِظَافَةِ ثِيَابِهِمْ .

Müslümanlar, elbiselerinin temizliğiyle tanınırlar.

10. اشْتَرَيْتُ هَذَيْنِ الْكِتَابَيْنِ الْجَدِيدَيْنِ فِي الْأُسْبُوعِ الْمَاضِي.

أَشْتَرِي هَذَانِ الْكِتَابَانِ الْجَدِيدَانِ فِي الْأُسْبُوعِ الْمَاضِي.

Bu iki kitap geçen hafta satın alındı.

Yararlanılan Kaynaklar

Çörtü, M. Meral (2001), **Arapça Dilbilgisi Nahiv**, İstanbul.

Ediskun, Haydar (1996), **Türk Dilbilgisi**, İstanbul.

Güler, İsmail, Hüseyin Günday, Şener Şahin (2001), **Arapça Dilbilgisi (Nahiv Bilgisi)**, İstanbul.

Maksudoğlu, Mehmet (2003), **Arapça Dilbilgisi**, İstanbul.

Sînî, Muhammed İsmâil vd., **el-Kavâidu'l-'arabiyyetu'l-müyessera**, (tarihsiz), Cantaş yayınevi, İstanbul.

Uralgiray, Yusuf (1986), **İlk ve İleri Dilbilgisi**, Riyad.

6

Amaçlarımız

Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- Arapçadaki zaman zarflarını tanıyabilecek,
- Arapçadaki mekan zarflarını tanıyabilecek,
- Arapçadaki mef'ûlun fih kavramını açıklayabilecek,
- Arapça cümlelerde zaman ve mekan zarflarını (mef'ûlun fihleri) kullanabileceksiniz,

Anahtar Kavramlar

- Zarf
- Yer zarfı
- Zaman zarfı
- Mef'ûlün fih

Öneriler

Bu üniteyi daha iyi kavrayabilmek için okumaya başlamadan önce;

- Bir Türkçe dilbilgisi kitabından yer ve zaman zarfları konularını tekrar ediniz.
- Ulaşıp okuyabileceğiniz bir Arapça dilbilgisi kitabından konular hakkında bilgi edininiz.

el-Mef'ûlü Fîh: Zaman ve Mekân Zarfları

الْمَفْعُولُ فِيهِ

GİRİŞ

İnsanların konuştuğu çeşitli diller hehangi bir ilgi sebebiyle birbirlerinden kelime alışverişinde bulunmuşlardır. Dolayısıyla Türkçemiz de, coğrafî ve kültürel yakınlık sebebiyle Arapça ve Farsçadan çok sayıda kelime almıştır. Söz gelimi başlıkta kullandığımız kelimelerin üçü de Arapçadan dilimize geçmiştir. Ancak bir söz bir dilden diğerine geçerken kimi zaman bazı mânâ değişikliklerine uğrar. Zarf kelimesi de bunlardan biridir. Şöyle ki, bu kelimeyi duyan bir Türk çocuğunun ilk olarak aklına mektup zarfı gelir. Bunda şaşılacak bir şey yoktur. Çünkü bu kelimeyi hayatımızda ilk olarak mektup zarfı şeklinde duyduk ve çoğu zaman da onu duyarız. Ancak kelimenin bir sözlükteki mânâsı bir de terim mânâsı vardır. Unutmayalım ki, bir kelimenin sözlükteki mânâsı ile terim mânâsı arasında her zaman bir anlam ilişkisi bulunur.

“Zarf” kelimesi sözlükte şu anlamlarda kullanılır: “Kap, kılıf, mahfaza, ambalaj malzemesi, kapsül, beceriklilik, nekteli oluş, içinde yerleşilen, oturlan durulan her şey”. Terim olarak zarf, bir işin veya bir oluşun içinde meydana geldiği yeri ya da zamanı gösteren kelime veya kelime öbeğini ifade eder. Burada özel bir duruma dikkat edilmelidir. O da Türkçe dilbilgisi kitaplarında “zarf” terimi başlığı altında ele alınanların hepsi Arapçadaki “zarfın” tam karşılığı değildir. Sözgelimi, Türkçedeki durum zarfları Arapça dilbilgisi kitaplarında “el-hâl” başlığı altında incelenir. Arapçadaki zarf’ın Türkçedeki karşılığı zaman, yer ve yön zarflarıdır.

Bu ünite de yer ve zaman zarflarını ihtivâ eden bir “Okuma parçası” ve onun iyice anlaşılmasına yardım edecek çeşitli alıştırmalar bulacaksınız. Sonra Arapça mef'ûlün fih/zarflar konusu geniş bir şekilde yer alacak, konu anlatılırken verilen misaller hareketli ve tercümeyle birlikte olacaktır. Konunun tam olarak kavranılabilmesine yardımcı olacak çok çeşitli alıştırmaların yanında Arapçadaki zaman ve mekân zarflarının birer listesi anlamlarıyla birlikte yer alacaktır. **Sıra Sizde** ve **Kendimizi Sınayalım** kısımlarının doğru cevaplarını da bulacak ve böylece konunun iyi ve doğru bir biçimde anlaşılıp anlaşılmadığını kontrol edebileceksiniz.

INTERNET

Arapçada yer ve zaman zarfı ile ilgili daha ayrıntılı örnekler için <http://www.onlinearabic.net> adresine başvurabilirsiniz.

OKUMA PARÇASI

ابن بطوطة

نشأته: ابن بطوطة أشهر زحالة عربي، عاش في القرن الثامن الهجري، نشأ في مدينة طنجة في المغرب، حيث كان السكان من العرب والبربر تجمعهم الثقافة الإسلامية، ويعيشون في إطار الحضارة الإسلامية. كان ابن بطوطة من أصول عربية وبزيرية، كانت أسرته عريقة في الاشتغال بالعلوم الإسلامية.

حبه للسفر والرحلات: عرف ابن بطوطة بحبه للسفر والرحلات، وكان كثير من المغاربة يسافر إلى الحجاز، ثم يعود ويحكي لأقاربه وجيرانه عن المدة التي رآها في الطريق، وعن مكة المكرمة والمدينة المنورة، كان ابن بطوطة وهو صغير يفتت هذه الحكايات باهتمام شديد. وما إن بلغ ابن بطوطة عامه الحادي والعشرين حتى بدأ الرحلة فاصدا الحجاز، كانت البداية سنة خمس وعشرين وسبعماية من الهجرة، وفي ذلك الوقت - أي منذ نحو سبعماية سنة - كانت وسائل المواصلات محدودة، وكان الحجاج المغاربة يقطعون المسافة من المغرب إلى مصر، ثم إلى الحجاز في أربعة أشهر، فكان عليهم أن يستعدوا ويسافروا قبل موسم الحج بأربعة أشهر حتى يصلوا الحجاز في وقت الحج.

رحلته إلى الحج ومصر: بدأ ابن بطوطة مع أقرانه هذه الرحلة الطويلة، فظهر لهم جميعا أنه ذكي وعادل، فاختروه رئيسا لهم وأصبحت له مكانة مرموقة في ركب الحجاج، وصل الركب مدينة الإسكندرية وزار ابن بطوطة قاضي المدينة، واتصل بالعلماء، والتقى هناك برجال تحدثوا عن البلدان وأهلها وعاداتهم حديثا طويلا، أعجب به ابن بطوطة، وقوى لديه الرغبة في مزيد من السفر، قرر السفر بعد الحج إلى بلاد الهند والصين.

رحلته إلى دمشق: ظل ابن بطوطة في مصر يتعرف مدينتها وأهلها، وسمع عن أهل الشام، فسافر إلى دمشق، ولحق بركب الحجاج، وسافر منها إلى الحجاز، حكي له أهل الشام عن جيرانهم من الشرك والبيزنطيين، فرغب في زيارة كل هذه المناطق.

رحلاته إلى آسيا وأفريقيا: قام ابن بطوطة برحلات كثيرة في آسيا وأفريقيا، وعرف أحوال منطقة واسعة من العالم، عرف المغرب ومصر والشام والجزيرة العربية، كما عرف الهند والصين، عاش ابن بطوطة في الهند عدة سنين، كان قاصيا مرموقا المكانة بين المسلمين في الهند، وظل هناك عدة سنين، ثم زار جزر المالديف، ثم الصين، ووصل إلى سومطرة، وكتب عن كل البلاد التي رآها وصفا متبعا وديقا وحافلا بالمعلومات والطرائف.

رحلته الأخيرة: أما رحلته الأخيرة فكانت إلى أعماق القارة الأفريقية، سافر إلى (مبوكنو)، وكانت في ذلك الوقت من أهم مراكز الثقافة الإسلامية، وتقع مدينة (مبوكنو) اليوم في جمهورية مالي، وكانت (مبوكنو) على صلة قوية بالمغرب، فزارها ابن بطوطة، وكتب عنها.

تسجيل رحلاته: دون ابن بطوطة معلومات مفيدة عن أسفاره، وطرائف مسلمية عن مشاهداته في كل هذه البلدان، وكتب عنها بأسلوب أدبي كتابا كبيرا وهو (تحفة النظار) المعروف عند القراء باسم (رحلة ابن بطوطة). (من سلاح التلميذ للصف الخامس الابتدائي، ص 337-338)

Metni Kavrama Alıştırmaları

1. Aşağıdaki soruları okuma parçasına göre cevaplayınız.

1. فِي أَيِّ قَرْنٍ عَاشَ ابْنُ بَطُّوطة؟
2. أَهُوَ مِنَ الْمَغْرِبِ أَمْ مِنَ الْحِجَازِ؟
3. لِمَاذَا اخْتَارَهُ الْحِجَاجُ رَئِيسًا لَهُمْ؟
4. إِلَى أَيِّنَ كَانَتْ رِحْلَتُهُ الْأَخِيرَةُ؟
5. إِلَى أَيِّنَ كَانَ سَفَرُهُ الْأَوَّلُ؟
6. مَتَى بَدَأَتْ رِحَالَاتُ ابْنِ بَطُّوطة؟
7. كَيْفَ كَانَتْ الْمُوَاصَلَاتُ فِي ذَلِكَ الْوَقْتِ؟
8. كَيْفَ كَانِ ابْنُ بَطُّوطة يَهْتَمُّ بِاسْتِمَاعِ الْحِكَايَاتِ فِي صِغَرِهِ؟
9. هَلْ زَارَ ابْنُ بَطُّوطة بِلَادَنَا وَكَتَبَ عَنْهَا؟
10. مَا اسْمُ كِتَابِهِ الَّذِي سَجَّلَ فِيهِ رِحَالَتِهِ؟

2. Altı çizili kelimelerin eş anlamlılarını bulunuz.

(الْقَافِلَةُ ، رِحَالَاتُ ، عَصْرُ ، هَدِيَّةٌ ، سَجَلٌ ، الْمَدِينَةُ ، عَائِلَةٌ ، تَهَيُّأٌ ، بَلَدٌ ، عُرْفٌ بِ...)

1. رَكِبَ الْحِجَاجُ
2. نُحِفَةُ النَّظَارِ.
3. أَنَا أَحِبُّ الْأَسْفَارَ.
4. مِنْ دُونَ رِحَالَتِهِ؟
5. نَحْنُ نَعِيشُ فِي الْقَرْنِ الْوَاحِدِ وَالْعَشْرِينَ.
6. انْتَشَرَتِ الْحَضَارَةُ الْإِسْلَامِيَّةُ.
7. وَكَانَتْ أُسْرَةُ ابْنِ بَطُّوطة عَرِيقَةً.
8. كَانَ الْحِجَاجُ يَسْتَعِدُّونَ.
9. الْعَاصِمَةُ مِنَ الْمُدُنِ الْكَبِيرَةِ.
10. اشْتَهَرَ الرَّجُلُ بِكِتَابِهِ الَّذِي دَوَّنَ فِيهِ رِحَالَتَهُ.

3. Altı çizili kelimelerin zıt anlamlılarını bulunuz.

(يَسْحُ ، قَرِيبٌ ، الْمَدِينَةُ ، الْمَشْرِقُ ، ذَهَبٌ ، نَفَرٌ ، يَرْغَبُ عَنْ ، يَسْكُتُ ، عَصَى)

1. يُسَجَّلُ الْكَاتِبُ الشَّرْكَى ذِكْرِيَاتِهِ بِالْعَرَبِيَّةِ.

2. كَانَ الرَّحَالُ مِنَ الْمَغْرِبِ الْعَرَبِيِّ.
3. يَعِيشُ الْقُرُوبِيُّونَ فِي الرَّيْفِ.
4. الصَّيْنُ بَلَدٌ بَعِيدٌ عَنِ بَلَدِنَا.
5. عَاذَ ابْنُ بَطُوطَةَ مِنْ رَحَالَيِهِ.
6. دُعِيَ الْكِتَابُ بَيْنَ النَّاسِ بِرَحْلَةَ ابْنِ بَطُوطَةَ.
7. كَانَ الرَّحَالُ يُحِبُّ السَّفَرَ مُنْذُ صَغُرِهِ.
8. قَوْتُ هَذِهِ الْأَقْوَالِ لَدَيْهِ الرَّغْبَةُ فِي السَّفَرِ.
9. تَحَدَّثَ النَّاسُ عَنِ الْبَلَدَةِ الْجَمِيلَةِ.
10. أَنْصَتَ الْوَالِدُ لِتَصِيحَةِ أَبِيهِ.

4. Aşağıdaki cümlelerde altı çizili kelimelerin bir defa tesniyelerini, bir defa defa cemisini kullanarak ve gerekli değişiklikleri göz önünde bulundurarak cümleleri yeniden yazınız.

1. حَصَرَ رَحَالَةٌ عَرَبٌ مِنْ بَلَدٍ بَعِيدٍ.

المثنى:

الجمع:

2. هَذِهِ الْقَرْيَةُ قَرِيبَةٌ مِنْ قُبَاءٍ.

المثنى:

الجمع:

3. الطِّفْلُ وَصَلَ إِلَى الْجِدَارِ.

المثنى:

الجمع:

4. الْمَرْأَةُ نَطَقَتْ الْعُرْفَةَ بِالْمَكْنَسَةِ.

المثنى:

الجمع:

5. الرَّئِيسُ اتُّنِخِبَ قَبْلَ يَوْمَيْنِ.

المثنى:

الجمع:

5. Aşağıda Arapça olarak verilen cümlelerin en yakın Türkçe çevirisini bulunuz.

كَانَ ابْنُ بَطُّوطةَ وَهُوَ صَغِيرٌ يُنصِتُ الْحِكَايَاتِ الَّتِي يَحْكِيهَا أَقَارِبُهُ وَجِيرَانُهُ عَنِ الْمَدِينِ الَّتِي رَأَوْهَا فِي الطَّرِيقِ.

- İbn Battûta küçükken, akrabalarının ve komşuları başka şehirlere giderlerdi. Beldelerine döndükten sonra bu şehirler hakkında anlattıkları hikayeleri İbn Battûta da dinlerdi.
- İbn Battûta, akrabalarının ve komşularının gittikleri şehirler hakkında anlattıkları hikayeleri susup dinlemeyi çok severdi.
- İbn Battûta, akrabalarının ve komşularının gittikleri şehirler hakkında anlattıkları hikayeleri dinlediği için oralara gitmeyi gerçekten çok arzuluyordu.
- İbn Battûta küçükken, akrabalarının ve komşularının yolda gördükleri şehirler hakkında anlattıkları hikayeleri susup dinlerdi.
- İbn Battûta, küçükken akrabalarının ve komşularının şehirler hakkında anlattıkları hikayeleri susup dinlerdi.

6. Aşağıda Arapça olarak verilen cümlelerin en yakın Türkçe çevirisini bulunuz.

مَا إِنْ بَلَغَ ابْنُ بَطُّوطةَ عَامَهُ الْحَادِي وَالْعِشْرِينَ حَتَّى بَدَأَ رِحْلَتَهُ الْأُولَى فَاصْطَدَا الْحِجَازَ، وَكَانَ النَّاسُ آنَذَكَ يَسْتَعِدُّونَ لِلسَّفَرِ قَبْلَ مَوْسِمِ الْحَجِّ بِأَرْبَعَةِ أَشْهُرٍ حَتَّى يَصِلُوا الْحِجَازَ فِي وَقْتِ الْحَجِّ.

- İbn Battûta, yirmi bir yaşından önce Hicaz'a gitmek üzere ilk yolculuğuna başladı. O zaman insanlar, Hac vaktinde Hicaz'a ulaşmaları için, Hac mevsiminden dört ay önce yolculuk için hazırlandı.
- İbn Battûta, yirmi bir yaşına ulaşır ulaşmaz Hicaz'a gitmek üzere ilk yolculuğuna çıktı. İnsanlar, Hac vaktinde Hicaz'a ulaşmaları için, Hac mevsiminden üç ay önce yolculuk için hazırlandı.
- İbn Battûta, yirmi bir yaşına ulaşır ulaşmaz Hicaz'a gitmek üzere ilk yolculuğuna başladı. O zaman insanlar, Hac vaktinde Hicaz'a ulaşmaları için, Hac mevsiminden dört ay önce yolculuk için hazırlanırlardı.
- İbn Battûta, Hicaz'a gitmek üzere ilk yolculuğuna başladığı sıralarda yirmili yaşlarındaydı. O zaman insanlar, Hac vaktinde Hicaz'a ulaşmaları için, Hac mevsiminden dört ay önce yolculuk için hazırlandı.
- İbn Battûta, yirmi bir yaşına ulaşır ulaşmaz Hicaz'a gitmek üzere ilk yolculuğuna başladı. O zaman insanlar, tam zamanında Hicaz'a ulaşmaları için, Hac mevsiminden dört ay önce yola çıkarlardı.

DİL BİLGİSİ

(MEF'ÛLÜN FİHLER)

ZAMAN VE MEKAN ZARFLARI

Bir cümlede, fiilin işlendiği yeri ve zamanı bildiren isim, zarf veya zarf öbeklerine **mef'ûlün fih** adı verilir. Bunun Türkçedeki karşılığı yer, yön ve zaman zarflarıdır. Bir cümlede mef'ûlün fihleri bulmak da kolaydır. Okuduğumuz cümle tamamlandıktan sonra “nerede, nereye, ne tarafa” veya “ne zaman” sorularından cümlenin anlamına uygun olanı sorulur; alınan cevap o cümlenin **mef'ûl fih**idir. Şu misalleri bilgilerimizin ışığında inceleyelim:

Arkadaşım Perşembe günü geldi: جَاءَ صَدِيقِي يَوْمَ الْاَحْمِيسِ

Ne zaman geldi? مَتَى جَاءَ؟

Perşembe günü: يَوْمَ الْاَحْمِيسِ

Bu durumda cümlemizdeki mef'ûlün fih **يَوْمَ الْاَحْمِيسِ** dir.

Bir gün önce gitti: ذَهَبَ قَبْلَ يَوْمٍ

Ne zaman gitti? مَتَى ذَهَبَ؟

Bir gün önce: قَبْلَ يَوْمٍ

Yolcu köyde bir gün kaldı. مَكَتَ الْمُسَافِرُ فِي الْقَرْيَةِ يَوْمًا

Zaman zarfı Yer zarfı

Kervan şehre sabahleyin girdi. دَخَلَتِ الْقَافِلَةُ الْمَدِينَةَ صَبَاحًا

Zaman zarfı Yer zarfı

Cümlede mef'ûlün fih olan öge eylemin yapıldığı zamanı gösteriyorsa buna zaman zarfı (ظرف الزمان) eylemin gerçekleştiği yeri/mekânı gösteriyorsa buna da mekân zarfı (ظرف المكان) denir.

Başında cer harfi bulunmayan mef'ûlün fihler i'râb bakımından mansûbtur. Harf-i cerlerden (-de, -da) فِي harfi, zarf oluşu ifadede birinci derecede olduğundan bu mef'ûle mef'ûlün fih denmiştir. Bu yüzden mef'ûlün fihlerin başında zarfiyet anlamında olmak üzere, en çok فِي, ب ve ل harf-i cerleri bulunur. Başında harf-i cer bulunan mef'ûlün fihler ise mahallen mansûbturlar:

Genç denizde yüzüyor. يَغُومُ الشَّابُّ فِي الْبَحْرِ

“Babalarına akşamleyin geldiler”. ﴿وَجَاءُوا آبَاءَهُمْ عِشَاءً﴾
Sana kitabı yarın vereceğim. سَأُعْطِيكَ الْكِتَابَ غَدًا
Gece gündüz ondan Allah’a sığın. اسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنْهُ لَيْلًا وَنَهَارًا.
المدرّس في خلال الدّرس أحيانًا قام

Öğretmen, dersi anlatırken bazen ayağı kalktı.

Şehirde yeni bir okul yapıldı. أُنْشِئَتْ مَدْرَسَةٌ جَدِيدَةٌ فِي الْمَدِينَةِ
el-Mef‘ûl fih edatı olarak, ب ve ل cer harflerinin kullanılmasına örnekler:

O kitap Kâhire’de basıldı. طُبِعَ هَذَا الْكِتَابُ بِالْقَاهِرَةِ
Şam’da doğdu. وُلِدَ بِدِمَشْقَ

﴿أَقِمِ الصَّلَاةَ لِدُلُوكِ الشَّمْسِ إِلَى غَسَقِ اللَّيْلِ﴾

“Güneş battığı zaman, gece karanlığına kadar namaz kıl”.

Zi’l-ka’de’nin üçünde. لثَلَاثَ لَيَالٍ مِنْ ذِي الْقَعْدَةِ

Görüldüğü gibi el-mef‘ûl fih, cer harfi ile kullanılırsa, mecrûr olur.

Bazı kelimelerin, el-mef‘ûl fih olarak kullanılması ve bunların mansûb oluşu:

1. Yer ve zaman zarfına muzâf olan كَلٌّ ve بَعْضٌ

Sporcu mesâfenin hepsini koştu. جَرَى الرَّيَاضِي كُلَّ الْمَسَافَةِ

Gecenin bir kısmında kar yağdı. نَزَلَ التَّلُجُ بَعْضَ اللَّيْلِ

2. Zarf manâsı taşıyan masdar.

Gemi güneş doğarken yola çıktı. سَافَرَتِ السَّفِينَةُ طُلُوعِ الشَّمْسِ

İkindi namazı vaktinde öldü. مَاتَ صَلَاةَ الْعَصْرِ

3. Sayı:

Onları beş gün bekledik. اِنْتَظَرْنَاهُمْ خَمْسَةَ أَيَّامٍ

Tren 90 km. yol aldı. قَطَعَ الْقِطَارُ تِسْعِينَ كِيلُومِثْرًا

Aşağıda Arapça cümlelerde yaygın olarak kullanılan mef‘ûlün fihlerden zaman ve mekân zarfları haftanın günleri, yılın mevsim ve ayları tablolar halinde kaydedilmiştir. Arapçayı öğrenme azminde olanların bunları iyi öğrenip kendi kuracakları cümlelerde kullanmaları gerekmektedir. Zira herhangi bir dilin kurallarını öğrenirken en önemlisi onları cümleler içinde öğrenci tarafından kullanılabilmesidir. Çünkü bir öğrencinin öğrendiklerini

kendisinin uyguladığını görmesi kadar öğrendiği dile istek ve ilgisini artıracak bir şey yoktur.

Yaygın Olarak Kullanılan Zaman Zarfları	
Anlamları ve Örnek Cümleler	Zaman Zarfları
Akşamleyin, akşam, akşam vakti(nde) <i>Akşamleyin yağmur yağdı : نَزَلَ الْمَطَرُ مَسَاءً</i>	مَسَاءً
Bir an, bir an için <i>Adam bir an duraksadı : تَوَقَّفَ الرَّجُلُ حِطَّةً</i>	حِطَّةً
Bir ay <i>Kardeşimi tam bir ay bekledim : اِنْتَظَرْتُ أُخِي شَهْرًا كَامِلًا</i>	شَهْرًا
Bir sene <i>Amman'da bir sene kaldı : أَقَامَ فِي عَمَّانَ سَنَةً</i>	سَنَةً ، عَامًا
Bir süre, bir müddet, ... boyunca <i>Uzun süre arkadaşıyla konuşmadı : لَمْ يَتَكَلَّمْ مَعَ صَدِيقِهِ مُدَّةً طَوِيلَةً</i>	مُدَّةً ...
Bir zaman, bir zamanlar <i>Bir süre o yazarın romanlarını okudum : قَرَأْتُ رَوَايَاتِ هَذَا الْكَاتِبِ زَمَانًا</i>	زَمَانًا ، زَمَانًا
Bir zaman, bir zamanlar <i>Bir süre sustular sonra konuştular : صَمْتُوا ذَهْرًا ثُمَّ تَطَلَّقُوا</i>	ذَهْرًا
Birgün, günün birinde, günlerden bir gün <i>Günün birinde döneceğiz : سَنَرْجِعُ يَوْمًا</i>	يَوْمًا
Bugün, günümüzde <i>Bugün çarşıda amcamı gördüm : رَأَيْتُ عَمِّي فِي السُّوقِ الْيَوْمَ</i>	الْيَوْمَ
-den önce, bir müddet, ... boyunca <i>Yemekten önce ellerimi yıkarım : أَغْسِلُ يَدَيَّ قَبْلَ الْأَكْلِ</i>	قَبْلَ ...

-den sonra, -in sonrasında <i>Yemekten sonra ellerimi yıkarım : أَعَسِلُ يَدَيَّ بَعْدَ الْأَكْلِ.</i>	بَعْدَ ...
Dün <i>Dün deniz kenarında dolaştım : تَجَوَّلْتُ أَمْسٍ فِي شَاطِئِ الْبَحْرِ.</i>	أَمْسٍ
Dün gece <i>Dün gece çok az uyudum : نَمْتُ الْبَارِحَةَ قَلِيلًا.</i>	الْبَارِحَةَ
Geceleyin, gece, gece vakti(nde) <i>Küçük çocuklar geceleyin evden dışarı çıkmazlar الأَوْلَادُ الصَّغَارُ لَا يَخْرُجُونَ مِنَ الْبَيْتِ لَيْلًا</i>	لَيْلًا
Gün doğmadan, şafak vakti, tan vakti <i>Çiftçi tarlasına gün doğmadan gider : يَذْهَبُ الْفَلَّاحُ إِلَى حَقْلِهِ فَجْرًا :</i>	فَجْرًا
İkindileyin, ikindi vakti(nde) <i>Çocuklar ikindileyin eve dönüyorlar: يَرْجِعُ الْأَوْلَادُ إِلَى الْمَنْزِلِ عَصْرًا:</i>	عَصْرًا
Öğlenleyin, öğlen, öğle vaktinde <i>Öğleden sonra nereye gideceksiniz? : إِلَى أَيْنَ سَتَذْهَبُونَ ظَهْرًا ؟</i>	ظَهْرًا
Sabahleyin, sabah, sabah vaktinde <i>Fakültede dersler sabah başlar. تَبْدَأُ الْمَحَاضِرَاتُ فِي الْكَلْبَةِ صَبَاحًا.</i>	صَبَاحًا
Şimdi, şu anda <i>Şu an kiminle konuşuyorsun? : مَعَ مَنْ تَتَكَلَّمُ حَالِيًا ؟</i>	حَالِيًا ، حَالِيًا
Şimdi, şu anda, şu sıralarda <i>Şimdi çok meşgulüm. الْآنَ أَنَا مَشْغُولٌ جَدًّا.</i>	الْآنَ
Yarın <i>Yarın arkadaşımı ziyaret edeceğim : سَأَزُورُ صَدِيقِي غَدًا :</i>	غَدًا
Yatsıda, yatsı vakti(nde) <i>Yatsı vaktinde hastaneden döndük. رَجَعْنَا مِنَ الْمُسْتَشْفَى عِشَاءً.</i>	عِشَاءً

Yaygın Olarak Kullanılan Mekan Zarfları	
Anlamları	Mekan Zarfları
-in önüne, -in önünde Arabasını okulun önünde durdurdu: وَقَفَ سَيَّارَتَهُ أَمَامَ الْمَدْرَسَةِ	أَمَامَ
-in önüne, -in önünde Hastane okulun önünde. الْمُسْتَشْفَى يُوجَدُ قُدَّامَ الْمَدْرَسَةِ.	قُدَّامَ
-in arkasına, -in arkasında Adam duvarın arkasına saklandı: اِخْتَبَأَ الرَّجُلُ خَلْفَ الْجِدَارِ	خَلْفَ
-in arkasına, -in arkasında 79 [سورة الكهف: 79] ﴿كَانَ وُزَّاءُهُمْ مَلِكًا يَأْخُذُ كُلَّ سَفِينَةٍ غَصْبًا﴾ “(Çünkü) varacakları yerde her gemiyi zorla almakta olan bir kral vardı”.	وُزَّاءَ
-in sağına, -in sağında Bina, okulun sağındadır. الْعِمَارَةُ يَمِينُ الْمَدْرَسَةِ.	يَمِينِ
-in soluna, -in solunda Okul binanın solundadır. الْمَدْرَسَةُ يَسَارَ الْعِمَارَةِ.	يَسَارَ
-in soluna, -in solunda ﴿وَمَا أُوتِيَ كِتَابُهُ بِشِمَالِهِ فَيَقُولُ يَا لَيْتَنِي لَمْ أُوتَ كِتَابِي﴾ [الحاقَّة: 25] “Kitabı sol eline verilen ise ‘keşke kitabım verilmeseydi’...”	شِمَالِ
-in karşısına/hizasına, -in hizasına Evim onun evinin karşısındadır. بَيْتِي حِذَاءَ دَارِهِ	حِذَاءَ
-in karşısına, -in karşısında, -ile yüzyüze. Emîrin karşısında oturdum. جَلَسْتُ أَمَامَ الْأَمِيرِ	بِحِجَابِ
-e doğru, -...yönünde Bebek annesine doğru koştu. جَرَّتِ الْطِفْلَةَ نَحْوَ أُمَّهَا.	نَحْوِ

-in ortasında/ortasına, -in merkezinde Araba yolun ortasında durdu. وَقَفَتِ السَّيَّارَةُ وَسَطَ الطَّرِيقِ	وَسَطٌ
-in arasında, -in ortasında Kalemi iki kitabın arasına koydum. وَضَعْتُ الْقَلَمَ بَيْنَ الْكِتَابَيْنِ.	بَيْنَ
-in yanında, -in katında, -in nezdinde, -in huzurunda Benim yanında kıymetli kitaplarım var. لَدَيْ كُنْتُ قِيمِيَّةٌ أَي عِنْدِي.	لَدَى
-in yanında, -in katında, -in nezdinde, -in huzurunda Onun yanından geldim. جِئْتُ مِنْ لَدُنْهُ	لَدُنْ
-in yanında, -in katında, -in nezdinde, -in huzurunda وقفت السَّيَّارَةُ عِنْدَ إِشَارَةِ الْمُرُورِ. Araba trafik işaretlerinin yanında durdu:	عِنْدَ
-in altına, -in altında Kedi masanın altındadır. الْقِطْعَةُ تَحْتَ الْمَائِدَةِ	تَحْتَ
-in üstüne, -in üstünde ﴿وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ﴾ [سورة يوسف: 76] “...her bilenin üstünde daha iyi bilen vardır”.	فَوْقَ
-in altında. Döşeğin altında bir kedi var. دُونَ السَّرِيرِ هِرَّةٌ	دُونَ
-in karşısına, -in karşısında Emirin karşısında oturduk. جَلَسْنَا تَلْفَاءَ الْأَمِيرِ .	تَلْفَاءَ
-in doğusuna, -in doğusunda تَقَعُ مَدِينَةُ آغْرِي شَرْقَ تُرْكِيَا Ağrı, Türkiye'nin doğusunda bulunur.	شَرْقَ ...
-in batısına, -in batısında تَقَعُ مَدِينَةُ إِزْمِيرَ غَرْبَ تُرْكِيَا İzmir, Türkiye'nin batısında bulunur .	غَرْبَ ...
-in güneyine, -in güneyinde جنوب ...	جنوب ...

تَقَعُ مَدِينَةُ أَنْطَالِيَا جَنُوبَ تُرْكِيَا Antalya, Türkiye'nin güneyinde bulunur.	
-in kuzeyine, -in kuzeyinde تَقَعُ مَدِينَةُ قَسْطَمُونِي شَمَالَ تُرْكِيَا Kastamonu, Türkiye'nin kuzeyinde bulunur.	شَمَالٌ ...
-in çevresinde, -in etrafında تَجَمَّعَ الْأَوْلَادُ حَوْلَ آبَائِهِمْ Çocuklar babalarının etrafında toplandılar.	حَوْلٌ ...
...boyunca, ...süresince يَمْشِي طَوَالَ الطَّرِيقِ. Yol boyunca yürü.	طَوَالَ، طَوْلٌ ...
-in başında, -in evvelinde هُوَ كَانَ إِبَانًا شَبَابِهِ. Gençliğinin başındaydı.	إِبَانٌ ...
...boyunca, ...süresince الْعَالِمُ يَشْتَغِلُ مَدَى حَيَاتِهِ بِالْعِلْمِ Âlim hayatı boyunca ilimle meşgul olur:	مَدَى ...
-in esnasında, -in sırasında. جَاءُوا أَثْنَاءَ الْكَلَامِ. Konuşma sırasında geldiler.	أَثْنَاءٌ ..
-in karşısına, -in hizasında جَلَسَ الطَّالِبُ إِزَاءَ الْأُسْتَاذِ. Öğrenci, hocanın karşısına oturdu.	إِزَاءً ...
-in içinde, -in içine, -in dahilinde نَأْكُلُ الطَّعَامَ دَاخِلَ الدَّارِ. Evin içinde yemek yiyoruz.	دَاخِلٌ ..
-in dışında, -in dışına تُصَدَّرُ بَعْضُ الْمُنْتَجَاتِ إِلَى خَارِجِ الْبِلَادِ. Bazı ürünler yurt dışına ihraç ediliyor:	خَارِجٌ ...
-in içinden, -in arasından, -... zarfında كَانَ السُّلْطَانُ عَادِلًا خِلَالَ حُكْمِهِ. Sultan yönetimi süresince âdildi.	خِلَالَ ...
-den önce	قَبْلُ ...

أَتَنَاوَلُ الدَّوَاءَ قَبْلَ الأَكْلِ. <i>Yemekten önce ilaç alıyorum.</i>	
-den sonra, -in sonrasında سَأَذْهَبُ إِلَى البَيْتِ بَعْدَ أَنْ أُسْتَرِيحَ قَلِيلاً. <i>Biraz dinlendikten sonra eve gideceğim:</i>	بَعْدَ ...

Haftanın günleri		
Anlamı	Kısaltılmış Form	Günler
Pazar	الأَحَدَ	يَوْمَ الأَحَدِ
Pazartesi	الإِثْنَيْنِ	يَوْمَ الإِثْنَيْنِ
Salı	الثُّلَاثَاءِ	يَوْمَ الثُّلَاثَاءِ
Çarşamba	الأَرْبَعَاءِ	يَوْمَ الأَرْبَعَاءِ
Perşembe	الْحَمِيسِ	يَوْمَ الْحَمِيسِ
Cuma	الْجُمُعَةِ	يَوْمَ الْجُمُعَةِ
Cumartesi	السَّبْتِ	يَوْمَ السَّبْتِ

Milâdî Aylar		
Anlamı	Doğu Akdeniz Ülkeleri ve Irak	Mısır ve Kuzey Afrika Ülkeleri
Ocak	كَانُونُ الثَّانِي	يَنَايِرُ / يَنَايِرُ
Şubat	شُبَّاطُ	فَبْرَايِرُ / فَبْرَايِرُ
Mart	آدَارُ	مَارِسُ
Nisan	نَيْسَانُ	أَبْرِيْلُ

Mayıs	أيار	مأيو
Haziran	حزيران	يُونيو
Temmuz	تموز	يُوليو
Ağustos	آب	أغسطس
Eylül	أيلول	سبتمبر
Ekim	تشرين الأول	أكتوبر
Kasım	تشرين الثاني	نوفمبر
Aralık	كانون الأول	ديسمبر

DİKKAT

Şu zaman zarfı manâlı isimler, belirli bir günün sabahını ifade etmek için kullanılıyorsa tenvîn almazlar:

بُكْرَةَ سَحَرَ سَحْرَةَ صَحْوَةَ غُدْوَةَ

Onunla bu seher vakti karşılaştım. لَقَيْتُهُ سَحَرَ.

Onunla bir seher vakti karşılaştım. لَقَيْتُهُ سَحْرًا.

Cuma günü sabahleyin geldi. جَاءَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ سَحَرَ.

Perşembe günü sabahleyin geldi. جَاءَ يَوْمَ الْخَمِيسِ بُكْرَةَ.

2. Şu kelime ve tabirler de el-mef'ûlü fih olarak kullanılır:

ذات لَيْلَةٍ bir gece

ذات مَرَّةٍ bir defasında

ذات اليمين: sağda

ذات يَوْمٍ: bir gün

ذات الشَّمَالِ solda

Zaman ve Mekân Zarflarının Mef'ûlün fihin Dışında Bir Öge Olarak Kullanılması

DİKKAT

Burada zaman ve mekân zarflarının bir özelliğine temas edilmelidir. Cümlede geçen zaman ve mekân zarflarının hangilerinin el-mef'ûlü fih olabileceklerine yukarıda işaret etmiştik. Ancak her zaman ve mekân zarfı, sürekli el-mef'ûlü fih olmaz, buna dikkat edilmeli ve farkına varılmalıdır. Burada söz konusu kelimenin bir zarf mı yoksa cümlede yer alan bir başka öge mi olduğu birbirinden ayrılmalıdır. Söz konusu kelime, cümledeki eylemin gerçekleşme

zaman veya mekânını bildiriyorsa bir zarf olarak “el-mef’ûlü fih”, böyle bir anlama gelmiyorsa diğer her hangi bir isim gibi, cümlede mübtedâ, haber, fâil vb. bir öge olabilir. Aşağıdaki cümleleri bu açıdan inceleyelim:

يَوْمَ الْأَحَدِ أَوَّلُ يَوْمٍ فِي الْأُسْبُوعِ

Pazar günü haftanın ilk günüdür (İsim/mübtedâ)

يَوْمَ الْأَحَدِ سَنَسَافِرُ إِلَى الْقَاهِرَةِ.

Kahire’ye Pazar günü gideceğiz (Zarf/Mef’ûlün fih)

طُولُ الْبُرْجِ سَبْعُونَ مِثْرًا بِالضَّبْطِ.

Kulenin boyu tam olarak yetmiş metredir (İsim/Mübtedâ)

حَرَّتِ الْفَلَاخُ الْحُقْلَ طُولَ الْيَوْمِ.

Çiftçi, tarlayı gün boyu sürdü (Zarf/Mef’ûlün fih)

الصَّيْفُ أَشَدُّ حَرَارَةً مِنَ الشِّتَاءِ.

Yaz mevsimi kış mevsimi daha sıcaktır (İsim/Mübtedâ)

نَذْهَبُ إِلَى شَوَاطِئِ الْبَحْرِ صَيْفًا.

Yazın deniz sahillerine gideriz (Zarf/Mef’ûlün fih)

الْيَوْمُ يَوْمُ الْإِثْنَيْنِ.

Bu gün Pazartesi günüdür.

SIRA SIZDE

1

Aşağıdaki cümlelerde mef’ûlün fih olan zarfları bulunuz.

1. أُخْرَجَتِ السَّفِينَةُ غَرَبَ النَّيْلِ.

2. نُؤْمِنُ بِيَوْمِ الْقِيَامَةِ.

3. يَوْمَ الْقِيَامَةِ سَتُبَعَثُ كُلُّ نَفْسٍ.

4. الْيَوْمُ يَوْمُ الْأَحَدِ.

5. الدَّوَابُّ الرِّسِيَّةُ مُغْلَقَةٌ الْيَوْمَ.

6. هَذَا الْيَوْمُ يَوْمُ الْحَمِيسِ.

7. سَيُقَامُ الْامْتِحَانُ النَّهَائِيُّ يَوْمَ الْحَمِيسِ.

SIRA SIZDE

2

Aşağıdaki cümlelerde bulunan mef’ûlün fihlerin zaman zarfı mı yoksa mekân zarfı mı olduklarını söyleyiniz.

1. دَارَتِ الْمَرْكَبَةُ الْفَصَائِيَّةُ حَوْلَ الْأَرْضِ.

2. اتَّجَهَتِ السَّفِينَةُ نَحْوَ الْبَحْرِ الْأَسْوَدِ.

Aşağıdaki cümleleri harekeleyiniz ve Türkçe çevirilerini yazınız.

3. ﴿وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ﴾

4. ﴿كَانَ وِرَاءَهُمْ مَلِكٌ﴾

5. ﴿سَبَرُوا فِيهَا لِيَالِي وَأَنْهَارًا﴾

1. تعطلت السيارة في مركز المدينة .

2. تقع كلية الإلهيات بجامعة مرمرة في الضفة الآسيوية من مضيق بسفور .

3. يبدأ المؤتمر بعد ثلاثة أسابيع .

4. زارنا أصدقاءنا أمس في الفندق .

5. سنقضي هذه العطلة في أولوداغ .

6. بعض الناس يحبون أن يقضوا عطلهم في شاطئ البحر .

7. تحركت الحافلة فجراً (في الفجر) من المخططة .

8. جرى الكلب خلف النعبل فأمسك به .

9. أمام كليتنا سيارة الإسعاف .

10. وضع الأستاذ حقيبته فوق الطاولة أثناء الدرس .

ALİŞTİRMALAR

1. Aşağıdaki cümlelerde geçen zarfların çeşidini belirtiniz.

1. مَتَى غَادَرَ الضَّيْفُ الْفُنْدُقَ .

2. أَيْنَ سَقَطَتِ السَّيَّارَةُ؟

3. جَلَسَ الْعَمَلُ أَمَامَ الْمَصْنَعِ .

4. يَحْضُرُ صَاحِبُ الْمَعْمَلِ مُبَكَّرًا .

5. يُلْقِي الْوَزِيرُ حِطَابًا أَمَامَ التُّوَابِ .

6. يُصَلِّي الْإِمَامُ بِالنَّاسِ فِي الْمَحْرَابِ .

7. صَعِدَ الْحَطِيبُ الْمِنْبَرَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ .

8. جِئْنَا يَوْمَ الْأَرْبَعَاءِ .

9. بَدَأَتِ الْعَطْلَةُ الصَّيْفِيَّةُ فِي الْأُسْبُوعِ الْمَاضِي .

10. اِنْتَهَيْنَا مِنَ الدَّرُوسِ قَبْلَ يَوْمَيْنِ .

2. Aşağıdaki cümlelerde zaman ve mekan zarfı olan mef'ûlün fihleri belirtiniz.

1. وَقَفَ الْأَسْتَاذُ أَمَامَ السَّبُورَةِ يَشْرَحُ الدَّرْسَ.
2. نُشْرِقُ الشَّمْسُ نَهَارًا.
3. يَقِفُ الْمُصَلِّحُونَ خَلْفَ الْإِمَامِ.
4. سَكَتَ الرَّجُلُ حِطَّةً ثُمَّ أَكْمَلَ حَدِيثَهُ.
5. انْتَهَرْتُ صَدِيقِي سَاعَةً.
6. تَمَطَّرَ السَّمَاءُ شِتَاءً.
7. تَشْتَدُّ الْحَرَارَةُ صَيْفًا.
8. سَارَ الْجُنُودُ خَلْفَ قَائِدِهِمْ.
9. أَذْهَبُ إِلَى عَمَلِي صَبَاحًا.
10. يَعُودُ الْعَمَالُ إِلَى مَنَازِلِهِمْ ظَهْرًا.

3. Aşağıdaki parantez içindeki yer ve yön zarflarından uygun olanları uygun boşluklara yazınız.

(خَلْفَ ، بَيْنَ ، شِمَالًا ، فَوْقَ ، أَمَامَ ، شَرْقَ ، جَنُوبَ ، غَرْبَ)

1. وَصَنَعْتُ الْكِتَابَ الطَّوَالَةَ.
2. يَقِفُ الْإِمَامُ الْمُصَلِّينَ.
3. تَمَرَّكَتِ السَّيَّارَةُ ثُمَّ اصْطَدَمَتْ بِالْحَائِطِ.
4. رَأَيْتُ الطَّلَّابَ الْمُخْتَبِرِ.
5. وَجَدْتُ الرَّسَالَةَ الْأُورَاقِ.
6. يَقَعُ مَنزِلِي مَكْتَبِ الْبَرِيدِ.
7. رَأَيْتُ فُنْدُقًا جَدِيدًا الْمَطَارِ.
8. يَسْكُنُ خَالِدٌ الْجَامِعَةِ.
9. حِينَ أَقْبَلَ الثَّغْلَبَ وَقَفَ الشَّجَرَةَ.
10. كَانَتْ الطَّائِرَةُ يَقِفُ الْمَطَارِ.

4. Aşağıda parantez içindeki zaman zarflarından uygun olanları cümledeki boşluklara yerleştiriniz.

(صَبَاحًا ، دَقِيقَةً ، مَسَاءً ، صَيْفًا ، حِطَّةً ، شِتَاءً ، سَاعَةً ، ظَهْرًا ، عَصْرًا ، غَدًا)

1. سَأَسَافِرُ إِلَى بَغْدَادَ
2. تَسْقُطُ الْأَمْطَارُ فِي بَعْضِ الْبِلَادِ.
3. انْتَهَرْتُ خَالِي فِي الْمَطَارِ.

4. حَلَقَتِ الطَّائِرَةُ ثُمَّ هَبَّتْ إِلَى أَرْضِ الْمَطَارِ .
5. أَدْرَسُ اللُّغَةَ الْعَرَبِيَّةَ .
6. أَذْهَبُ إِلَى عَمَلِي
7. وَقَفْتُ أَمَامَ مَكْتَبِ مُدِيرِ الشَّرْكَةِ .
8. يَشْتَدُّ الْبَرْدُ
9. تَحَدَّثْتُ إِلَى صَدِيقِي الْهَاتِفِ .
10. بَحَثَ الثَّغْلَبُ عَنْ صَاحِبِهِ حَتَّى وَجَدَهُ

5. Aşağıdaki kelimeleri anlamlı bir cümle olacak şekilde sıraya koyunuz.

1. فِي / سَاحْضُرُ / الْمَسَاءِ / إِلَيْكَ .
2. الْجُنُوبِ / سَارَ / نَحْوُ الْجُنْدِيِّ .
3. الطَّائِرَةُ / فِي / وَصَلَتْ / الظُّهُرِ .
4. جَيْشُنَا / الْعَدُوَّ / فِي / هَجَمَ / عَلَيَّ / اللَّيْلِ .
5. نَحْوُ / تَقَدَّمَ / الشَّرْقِ / الْجَيْشِ .
6. الْمُدِيرِ / التَّقَابِيرِ / يَكْتُنِبُ / الْمَسَاءِ / فِي .
7. الْيَمِينِ / السِّيَّارَةَ / إِتَّجَهْتُ / نَحْوُ .
8. إِلَى / أَعُوذُ / بَيْتِي / الْعَصْرِ / عِنْدَ .
9. اللَّصُّ / الْغَرْبِ / جِهَةً / هَرَبَ .
10. إِلَى / سَاسَافِرُ / الْعِشَاءِ / الْجَزَائِرِ / فِي .

6. Aşağıdaki metinde geçen mef'ûlün Fîh olan, zaman ve mekan zarflarını ve câr ve mecrûrları bularak tablodaki yerlerine yazınız.

رَكِبْتُ الطَّائِرَةَ أَوَّلَ مَرَّةٍ سَنَةَ أَلْفٍ وَتِسْعِمِائَةٍ وَثَلَاثٍ وَثَمَانِينَ، هَبَّتِ الطَّائِرَةُ فِي مَطَارِ رُومَا الدُّوَلِيِّ، فَانْتَهَرْنَا الطَّائِرَةَ إِلَى تُونِسَ وَتَأَخَّرْتُ عَنْ وَقْفِهَا وَمَكَّنْنَا فِيهَا سِتَّ سَاعَاتٍ، وَأَنَا صَلَّيْتُ صَلَاةَ الْعِشَاءِ أَمَامَ دُكَّانٍ عَلَى الْأُورَاقِ الَّتِي كُنْتُ أَحْمِلُهَا فِي حَقِييبِي، ثُمَّ أَقْلَعَتِ الطَّائِرَةُ مِنْ مَطَارِ رُومَا إِلَى مَطَارِ قَارْتَاغِ فِي تُونِسِ الْحَضْرَاءِ عَاصِمَةِ جُمْهُورِيَّةِ تُونِسِ، وَبَعْدَ إِقَامَتِي فِي تُونِسِ شَهْرًا ذَهَبْتُ إِلَى الْقَاهِرَةِ. وَلَمَّا غَادَرْنَا مَطَارَ الْقَاهِرَةِ بِالسِّيَّارَةِ وَصَلْنَا إِلَى فُنْدُقِي فِي مِيدَانِ لَازٍ أَوْعَلِي فَنَزَلْنَا فِيهَا.

	ظَرْفُ زَمَانٍ
	ظَرْفُ مَكَانٍ
	الْجَارُ وَالْمَجْرُورُ

7. Aşağıdaki cümlelerde hangi kelimeler mef'ûlün fihtir?

1. نُشَاهِدُونَهَا قَرِيبًا عَلَى الشَّاشَةِ.
2. جَلَسَ مُوسَى قُرْبَ الشَّجَرَةِ.
3. سَافَرَتِ الْقَافِلَةُ صَبَاحًا.
4. جَنُوبُ الْجَزَائِرِ يَجْذِبُ السَّائِحِينَ.
5. تُوجَدُ شِمَالُ الْجَزَائِرِ جِبَالٌ شَاهِقَةٌ.
6. يُفَضَّلُ السُّيَاحُ جَنُوبَ تُونِسِيَا.
7. سَنَقُومُ بِجَوْلَةٍ سِيَاحِيَّةٍ يَوْمَ الْأَحَدِ.
8. جَاءَ يَوْمُ الْأَحَدِ.
9. وَيَوْمَ الْأَحَدِ الْيَوْمَ الْأَوَّلُ مِنْ أَيَّامِ الْأُسْبُوعِ.
10. مَرَرْتُ بِرَجُلٍ عِنْدَكَ.

Kelimeler ve Deyimler

اتَّصَلَ بِ... ile temas halinde olmak, bağlantı kurmak

إِخْتَارَ يَخْتَارُ إِخْتِيَارًا Seçmek

إِسْتَعَدَّ يَسْتَعِدُّ إِسْتِعْدَادًا Hazırlandı

أَعْجَبَ بِ... Bir şeyi sevmek, beğenmek

الْأَقْرَانُ جَمْعُ قَرْنٍ. Akran, emsal, dost.

أَمْتَعُ بِمَتَاعٍ Eğlendirmek

أَنْصَتَ يَنْصِتُ أَنْصَاتًا Bir şeye kulak vermek, kulak asmak

الْبُرُجُورُ A bir halkın batısındaki Kuzey Afrika ülkelerinde Araplarla beraber yaşayan bir halk

الْبُلْدَانُ Ülkeler, vatanlar

الْبِيزَنْطِيِّينَ Bizanslılar

تَحَدَّثَ عَنْ... Bir şey hakkında konuşmak

التَّحْفَةُ (ج) Hediye

تَعَرَّفَ... Bir şeyi öğrenmeye başlamak, incelemek

التَّعَلُّبُ

جزر المالديف Maldiv adaları

الجزيرة (ج) Ada

الجزيرة العربية Arap yarım adası

الجار (ج) komşu

الحاج (ج) Hacılar

خفيل - خفولاً .. Bir şeyden pek çok olmak/bulunmak

حكى يحكي حكاية Anlatmak

ذقيق ذقيقاً Ince, titiz, tam, doğru

دمشق Dimaşk, Suriye'nin başkenti

دَوَّنَ يَدُوِّنُ تَدْوِينًا Kaydetmek, yazıya geçirmek

الرحالة gezgin

الرحلة (ج) Seyahat

رغب رغباً İstedi, arzuladı. : رغبة في

الركب : Kafile, topluluk

سَجَّلَ يُسَجِّلُ تَسْجِيلًا Kaydetmek, belgelemek. :

سيارة الإسعاف : Ambulans

الصين : Çin

الضفة : Yaka, kıyı

طريقة (ج) طرائف : Pek bilinmeyen, ilgi çekici garip şey

ظَلَّ يَظَلُّ يَظَلُّ ظَلًّا يَفْعَلُ كَذَا : Bir şeyi yapmayı sürdürdü

ظَلَّ يَسْكُنُ الْبَيْتَ : Evde kalmayı sürdürdü

عريقة : Şerefli ve uzun geçmişe sahip

عَلَى مَدَى : ...süresince, boyunca

عُمُقُ (ج) أَعْمَاقُ : Derinlik

القارة (ج) القارآت : Kıya

القارئ (ج) القراء : Okuyucu

قَامَ بِـ قِيَامٍ : ... Bir şeyi yapmak, gerçekleştirmek :

قَبْلَ ... : ...den önce....

الْقُرُونُ (ج) الْقُرُونُ : Asır

قَصَدَ - قَصَدَ : Yönelmek, kasdetmek

لَحِقَ - لَحِقًا : Ulaşmak

مُؤْتَمَرٌ : konferans

.. مَا إِنْ بَلَغَ ... حَتَّى ... : .. ulaşır ulaşmaz. ...yaptı.

الْمُدُنُ جَمْعُ الْمَدِينَةِ : Şehir

مَرْمُوقٌ : Dikkate alınan, saygıdeğer, önemli

الْمَغْرِبُ : Fas

الْمَغْرِبِيُّ (ج) الْمَغَارِبَةُ : Batı Arap dünyasında yaşayanlar

الْمَنَاطِقُ جَمْعُ الْمَنْطِقَةِ : Bölge, mıntika

مُنْذُ نَحْوِ ... : -kadar önce

التَّاطُرُ (ج) التُّطَارُ : Bakan, gözleyen

التَّشَاءُ : Büyüme, yetişme

الهِندُ : Hindistan

Özet

Arapça cümlelerde mef'ûlün fihi tanıyabilmek

Mef'ûlün fihi, bir fiilin kendisinde gerçekleştiği zaman veya mekânı (yeri) gösteren zarf veya zarf öbeklerine denir.

Arap dilini **okulda** öğrendik. تَعَلَّمْنَا اللُّغَةَ الْعَرَبِيَّةَ فِي الْمَدْرَسَةِ

Öğrenciler **fakültenin önünde** duruyorlar. يَقِفُ الطُّلَّابُ أَمَامَ الْكُلِّيَّةِ

İşçiler evlerine **akşamleyin** dönerler. يَعُودُ الْعَمَالُ إِلَى بُيُوتِهِمْ مَسَاءً

gibi cümlelerin anlamlarını düşündüğümüz zaman bu kelimeler arasında eylemlerin gerçekleştiği zaman ve mekânı bildirenlerin bulunduğu görürüz. Bir cümlede mef'ûlün fihi'ni tespit edebilmenin en kolay yolu o cümledeki eylemiyle “nerede” ve “ne zaman” soru isimleriyle bir soru cümlesi oluşturmaktır. İşte o sorulara alacağımız cevaplar mef'ûlün fihi'lerdir. Sözelimi yukarıdaki cümlede bunu uygular ve “nerede öğrendik?” ve

“nerede duruyorlar?” sorularını yönelttiğimizde aldığımız cevap “okulda” في المدرسة ve “fakültenin önünde” أمام الكلية şeklinde olur. Aynı şekilde üçüncü cümleye bunu uygulayarak ve “... Ne zaman dönerler?” sorusunu sorarsak alacağımız cevap “akşamleyin” مساءً olur. Ki alınan cevapların hepsi de o cümlelerdeki mef’ûlün fihleri/zarfları bize göstermiş olur.

Mef’ûlün fihler cümlelerin neresinde bulunur?

Mef’ûlün fihler cümlelerin başında, sonunda ve ortasında yer alabilirler. Çünkü taşıdıkları anlam gereği olarak mef’ûlün fihlerin böyle değişik yerlerde bulunmaları cümlelerin yanlış anlaşılmasına sebep olmaz.

Mef’ûlün fih’in i’râbı nasıldır?

Başında harfu’l-cer olmayanlar mansûb, harfu’l-cer bulunanlar ise lafzan mecrûr olsalar da mahallen (buldukları yer itibariyle) mansûbturlar. Yukarıda birinci örnek cümlede mef’ûlün fih في المدرسة “ idi, başında bulunan في harf-i cerri sebebiyle lafız olarak sonundaki hareke kesra okunsa da mahallen mansubtur.

Mef’ûlün fih olarak bulunan zarflar bazen müfrede bazen cümleye muzâf olurlar. Bu öğeden sonra gelen müfred halindeki muzâfun ileyhler lafzan mecrûr; cümle halindeki muzâfun ileyhler ise mahallen mecrurdurlar.

قَدْ دَهَبْنَا يَوْمَ نَزَلَ الْقُرْآنُ

Kar yağdığı gün gitmiştik.

Örneğinde يوم zarfı mef’ûlün fih olup kendisinden sonraki fiil cümlesine muzâf olmuştur, bu cümle ise muzâfun ileyh olarak mahallen mecrûrdur.

Zaman ve mekân zarfı olan her isim mef’ûlün fih olur mu?

Arapça cümlelerde karşılaştığımız her zarf, mef’ûlün fih olmayabilir. Bir zarfın cümlede geçen bir eylemin meydana gelme/olma zamanını ya da mekânını gösterip göstermediğine bakarız. Söz konusu kelime eylemin gerçekleşme zaman veya mekânını (yerini) bildiriyorsa mef’ûlün fih, değilse diğer herhangi bir isim gibi mübtedâ, haber, fâil, nâibu’l-fâil gibi bir öge olabilir.

بَدَأَتْ دَوْرَةَ تَدْرِيبِ الْمُعَلِّمِينَ الْيَوْمَ Öğretmenler eğitim kursu bu gün başladı

Başlama zamanını bildirdiği için cümlede اليوم kelimesi mef’ûlün fihtir.

يَوْمَ الْجُمُعَةِ يَوْمٌ مُّبَارَكٌ عِنْدَ الْمُسْلِمِينَ.

Cuma günü Müslümanlara göre mübarek bir gündür.

Bu cümlede ise birinci يوم mübtedâ, ikinci يوم ise onun haberdir; dolayısıyla her ikisi de merfûdur.

Kendimizi Sınayalım

1. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde zaman zarfı vardır?
 - a. سَيَّارَتُكَ بَطِيئَةٌ.
 - b. تَأْتِي الْحَافِلَةُ بَعْدَ دَقَائِقٍ
 - c. الْحَافِلَةُ سَرِيعَةٌ جَدًّا
 - d. سَائِقُ السَّيَّارَةِ حَاضِرٌ
 - e. تَقَعُ مَدِينَةُ إِزْمِيرٍ غَرْبَ تُرْكِيَا
2. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde mekân zarfı mef'ûlün fih olmuştur?
 - a. جَاءَ الطُّلَّابُ الْجُدُدُ قَبْلَ قَلِيلٍ
 - b. فَتَحَتِ الْمَرْأَةُ نَافِذَةَ الْعُرْفَةِ
 - c. بَعْدَ السَّاعَتَيْنِ سَتُعَادِرُ الطَّائِرَةُ
 - d. وَصَلَ الْمُسَافِرُونَ إِلَى مَطَارِ الْقَاهِرَةِ
 - e. يَسْتَرِيحُ الضَّيْفُ فِي غُرْفَةِ النَّوْمِ
3. اجْتَمَعَ الْأَسَاتِذَةُ خَلْفَ الْمَدْرَسَةِ cümlesinde altı çizili kelimenin eş anlamlısı aşağıdakilerden hangisidir?
 - a. أمام
 - b. دُونَ
 - c. يَمِينٍ
 - d. وَرَاءَ
 - e. مَدْخَلٍ
4. يَدْخُلُ الطُّلَّابُ الْمَدْرَسَةَ صَبَاحًا وَيَتَعَلَّمُونَ الْعُلُومَ الْمُخْتَلِفَةَ وَيَخْرُجُونَ مَسَاءً Cümlesindeki mef'ûlün fihleri aşağıdakilerden hangisi içermektedir?
 - a. يَدْخُلُ
 - b. وَيَخْرُجُونَ
 - c. الْعُلُومَ
 - d. الطُّلَّابُ
 - e. الْمَدْرَسَةَ ، صَبَاحًا ، فِيهَا ، مَسَاءً

5. يَوْمُ الْوَلَادَةِ لِعِيسَى - عَلَيْهِ السَّلَامُ - يَوْمٌ مَحْتَرَمٌ عِنْدَ النَّصَارَى cümlesinde mef'ûlün fih olan kelime hangisidir?
- يَوْمُ الْوَلَادَةِ
 - عِنْدَ
 - يَوْمٌ
 - السَّلَامُ
 - عليه

Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı

- b** Yanıtınız doğru değilse mef'ûlün fih konusunu yeniden okuyunuz.
- e** Yanıtınız doğru değilse mef'ûlün fih konusunu yeniden okuyunuz.
- d** Yanıtınız doğru değilse mef'ûlün fih konusunu ve verilen mekân zarflarını gözden geçirin.
- e** Yanıtınız doğru değilse mef'ûlün fih konusunu yeniden okuyunuz.
- b** Yanıtınız doğru değilse mef'ûlün fih konusunu yeniden okuyunuz.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

1. أُبْحَرَتْ السَّفِينَةُ غَرَبَ النَّيْلِ “Gemi Nil’in batısında seyretti/yola çıktı” cümlesinde غَرَبَ النَّيْلِ zarfı geminin nerede seyrettiğini bildirdiğine göre mef'ûlün fih olup lafzan mansûbtur.
2. يَوْمَ الْقِيَامَةِ zarf olsa da نَوْمٌ fiilinin mef'ûlün bih gayr-i sarîhi (dolaylı tümleci) olduğu için mef'ûlün fih değildir.
3. Cümlenin başında يَوْمَ الْقِيَامَةِ zarfı, her canın tekrar diriltileceği zamanı gösterdiği için mef'ûlün fihtir.
4. Cümlede bulunan zaman zarflarının ikisi de mef'ûlün fih değildir. Birincisi mübtedâ iken ikincisi haber durumundadır.
5. Cümledeki الْيَوْمَ kelimesi resmî dairelerin kapalı olma zamanını gösterdiği için mef'ûlün fihtir, mansûbtur.
6. Bu cümlede zaman zarfları, mef'ûlün fih değildir.
7. يَوْمَ الْخَمِيسِ zarfı imtihanın yapılacağı zamanı bildirdiği için mef'ûlün fih konumundadır.

Sıra Sizde 2

1. حَوْلَ الْأَرْضِ mekân zarfıdır.
2. حَوْلَ الْبَحْرِ mekân zarfıdır.

3. فَوْقَ mekân zarfıdır.

4. وَرَاءَهُمْ mekân zarfıdır.

5. فِيهَا câr ve mecrûr mekân zarfı anlamında olup mef'ûlün fihtir. Ayrıca bu cümlede لَيْلِي ve أَنْهَارًا kelimeleri de zaman zarfı olup ikisi de mef'ûlün fih olmuşlardır.

Sıra Sizde 3

1. تَعَطَّلَتِ السَّيَّارَةُ فِي مَرْكَزِ الْمَدِينَةِ .

Araba şehir merkezinde arızalandı.

2. تَقَعُ كَلْبَةُ الْإِهْيَاطِ بِجَامِعَةِ مَرْمَرَةَ فِي الصَّفَةِ الْأَسْيَوِيَّةِ مِنْ مَضِيقِ إِسْتَانْبُولِ.

Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İstanbul Boğazı'nın Asya Yakasında bulunmaktadır.

3. يَبْدَأُ الْمُؤْتَمَرُ بَعْدَ ثَلَاثَةِ أَسَابِيعَ .

Konferans üç hafta sonra başlıyor.

4. زَارَتْنَا أَصْدِقَاءَنَا أَمْسَ فِي الْفُنْدُقِ.

Dün otelde arkadaşlarımı ziyaret ettim.

5. سَتَقْضِي هَذِهِ الْعُطْلَةَ فِي أَوْلُدَاغِ.

Bu tatili Uludağ'da geçireceğiz.

6. بَعْضُ النَّاسِ يُحِبُّونَ أَنْ يَقْضُوا عُطْلَتَهُمْ فِي شَاطِئِ الْبَحْرِ.

Bazı insanlar tatillerini deniz kenarında geçirmeyi seviyorlar.

7. تَحَرَّكَتِ الْحَافِلَةُ فَجَرًّا (فِي الْفَجْرِ) مِنَ الْمَحْطَّةِ.

Otobüs gün ağarmadan istasyondan hareket etti.

8. جَرَى الْكَلْبُ خَلْفَ الثَّعْلَبِ فَأَمْسَكَ بِهِ.

Köpek, tilkinin arkasından koştu ve onu tuttu.

9. أَمَامَ كَلْبَتِنَا سَيَّارَةُ الْإِسْعَافِ.

Fakültemizin önünde bir ambulans var.

10. وَضَعَ الْأَسْتَاذُ حَقِيْبَتَهُ فَوْقَ الطَّاوِلَةِ أثنَاءِ الدَّرْسِ .

Hoca ders sırasında çantasını masanın üzerine koydu.

Yararlanılan Kaynaklar

el-Enbârî, Abdurrahman, (1957), **Kitâbu esrârî'l-'arabiyye**, (tahkik: Muhammed Behcet el-Baytâr), Dimaşk.

- Hey'et (1992), **Silâhu't-tilmîz el-lugatu'l-Arabiyye li's-saffi'l-hâmis el-ibtidâi**, Kahire.
- Güler, İsmail; Günday, Hüseyin; Şahin, Şener, (2001) **Arapça Dilbilgisi (Nahiv Bilgisi)**, İstanbul.
- Maksudoğlu, Mehmet (2003), **Arapça Dilbilgisi**, İstanbul.
- Sînî, Mahmûd İsmail ve diğerleri., **el-Kavâidu'l- ârabiyyeti'l-müeyssera**, İstanbul.
- Uralgiray, Yusuf (1986), **İlk ve İleri Dilbilgisi**, Riyad.

7

Amaçlarımız

Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- Cümledeki el-mef'ûlü mutlak ögesini tanıyabilecek,
- el-mef'ûlü mutlak çeşitlerini ayırt edebilecek,
- el-mef'ûlü mutlak yerine geçen lafızları ifade edebilecek,
- el-mef'ûlü mutlak olarak kullanılan mansûb mastarları tanıyabileceksiniz.

Anahtar Kavramlar

- el-mef'ûlü mutlak
- Pekiştirme
- Çeşit
- Sayı
- Fiil cümlesi

Öneriler

Bu üniteyi daha iyi kavrayabilmek için okumaya başlamadan önce;

- Metin içerisinde geçen mânâsını bilmediğiniz kelimeler için bir Arapça-Türkçe sözlüğe başvurunuz.
- İlahiyat Önlisans Programı Arapça I kitabından Fiil Cümlesinin Öğeleri ünitesini tekrar gözden geçiriniz.
- M. Meral Çörtü'nün *Sarf Nahiv Edatlar* adlı kitabından El-mef'ûlü Mutlak konusunu okuyunuz.

el-Mef'ûlü'l-Mutlak

المَفْعُولُ الْمُطْلَقُ

GİRİŞ

Arapçada el-mef'ûlü mutlak, fiille aynı kökten olan ve onun mânâsını pekiştirme, yapılış şeklini açıklama ve sayısını belirtme amacıyla kullanılan mastardır. Genelde fiilden sonra gelir. Türkçeye “kökteş tümleç” olarak da tercüme edilebilir. Fiilin mânâsını pekiştiren el-mef'ûlü mutlak “şüphesiz, gerçekten, tam, muhakkak, iyi, iyice, çok, öyle ... ki”, şeklinde; fiilin yapılış şeklini gösterenler “gibi, şeklinde, -ce, aynen, tıpkı, tam” vb. lafızlarla ve fiilin sayısını belirtenler de “kere, defa, kez” gibi biçimlerle Türkçeye tercüme edilirler.

Türkçede ise bu mânâları taşıyan öge zarf tümlecidir. Nasıl el-mef'ûlü mutlak fiili etkileyen bir ögeyse, zarf tümleci de fiilin (yüklem) anlamını zaman, durum, ölçü, derece, yön, tarz, şart, sebep, birliktelik gibi yönlerden tamamlayan bir ögedir. Ancak, Arapçada el-mef'ûlü mutlak fiilden sonra gelirken, Türkçede ise zarf tümleci fiilden önce gelir.

Türkçede şu üç grup zarf tümleci Arapçadaki el-mef'ûlü mutlak ögesinin karşılığı olmaktadır:

1. “İyi, kötü” gibi yükleme durum anlamı katanlar: “Çocuk iyi uyudu.” (نَامَ الطِّفْلُ نَوْمًا) gibi.

2. “Elbette, muhakkak, gerçekten, mutlaka, şüphesiz, kat'iyen, kesinlikle” gibi tasdik ve inkar ifade edenler: “Yetimlere gerçekten şefkat gösteririm.” (أَعْطَفْتُ عَلَى الْأَيْتَامِ غَطُوفًا) gibi.

3. “Çok, az” vb. ölçü ve derece ifade edenler: “Adam çok yedi.” (أَكَلَ الرَّجُلُ كَثِيرًا) gibi.

K İ T A P

Zarf tümleciyle ilgili ayrıntılı bilgi için M. Kaya BİLGEGİL'in Türkçe Dilbilgisi ve Muharrem ERGİN'in Türk Dil Bilgisi isimli kitaplarına bakabilirsiniz.

INTERNET

Zarf tümleciyle ilgili örnekler için ayrıca <http://www.turkceciler.com/zarf-tumleci.html> internet adreslerine başvurabilirsiniz.

OKUMA PARÇASI

الرَّفْقُ بِالْحَيَوَانِ

إِنَّ عَالَمَ الْحَيَوَانِ كَعَالَمِ الْإِنْسَانِ، لَهُ خَصَائِصُهُ وَطَبَائِعُهُ وَسُغُورُهُ. قَالَ تَعَالَى: ﴿وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا طَائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلَّا أُمَمٌ أَمْثَالُكُمْ﴾ فَلَهُ حَقُّ الرَّفْقِ وَالرَّحْمَةِ كَحَقِّ الْإِنْسَانِ، بَلْ إِنَّ الرَّحْمَةَ بِالْحَيَوَانِ قَدْ تُدْخِلُ الْإِنْسَانَ الْجَنَّةَ، كَمَا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «بَيْنَمَا رَجُلٌ يَمْشِي بِطَرِيقٍ اشْتَدَّ عَلَيْهِ الْعَطَشُ، فَوَجَدَ بَيْتًا فَنَزَلَ فِيهَا، فَشَرِبَ ثُمَّ خَرَجَ، فَإِذَا كَلْبٌ يَلْهَثُ، يَأْكُلُ التُّرَى مِنَ الْعَطَشِ، فَقَالَ الرَّجُلُ: لَقَدْ بَلَغَ هَذَا الْكَلْبُ مِنَ الْعَطَشِ مِثْلَ الَّذِي كَانَ بَلَغَ مِنِّي، فَنَزَلَ الْبَيْتَ فَمَالَ حُقَّةً مَاءً، ثُمَّ أَمْسَكَهُ فِيهِ فَسَقَى الْكَلْبَ، فَشَكَرَ اللَّهُ تَعَالَى لَهُ فَغَفَرَ لَهُ. قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَإِنَّ لَنَا فِي الْبَهَائِمِ لِأَجْرًا؟ فَقَالَ: فِي كُلِّ ذَاتِ كَبِدٍ رَطْبَةٌ أَجْرٌ». كَمَا أَنَّ الْقِسْوَةَ عَلَى الْحَيَوَانِ تُدْخِلُ النَّارَ كَمَا قَالَ الرَّسُولُ (ص): "دَخَلَتِ امْرَأَةٌ النَّارَ فِي هِرَّةٍ رَبَطَتْهَا، فَلَمْ تَطْعَمْهَا وَمَنْ تَدْعُهَا تَأْكُلُ مِنْ خَشَاشِ الْأَرْضِ."

وَحَرَّمَ الْإِسْلَامُ الْمَكْتَّ طَوِيلًا عَلَى ظَهْرِ الْحَيَوَانِ وَهُوَ وَاقِفٌ، فَقَدْ قَالَ النَّبِيُّ (ص): "لَا تَتَّخِذُوا ظُهُورَ دَوَابِّكُمْ كُرَاسِيًّا." وَنَهَى أَيْضًا عَنْ تَحْمِيلِهِ أَكْثَرَ مِمَّا يَسْتَطِيعُ، وَلَا تُسَاقُ الْحَيَوَانَاتُ سَوْقًا شَدِيدًا تَحْتَ الْأَحْمَالِ، وَلَا تُضْرَبُ ضَرْبًا قَوِيًّا وَلَا تُوقَفُ فِي السَّاحَاتِ الْعَامَّةِ وَعَلَى ظُهُورِهَا أَحْمَالُهَا. وَنَهَى عَنِ إِجَاعَةِ الْحَيَوَانِ وَالتَّخَاذِيهِ هَدْفًا لِتَعْلِيمِ الْإِصَابَةِ وَوَسْمِهِ فِي وَجْهِهِ بِالْكَفِّ بِالنَّارِ. فَقَدْ لَعَنَ الرَّسُولُ (ص) مَنْ اتَّخَذَ شَيْئًا فِيهِ الرُّوحَ غَرَضًا.

أَمَّا إِذَا كَانَ الْحَيَوَانُ مِمَّا يُؤْكَلُ، فَإِنَّ الرَّحْمَةَ بِهِ أَنْ تُحَدَّ الشَّفْرَةُ، وَيُسْقَى الْمَاءُ، وَيُرَاحَ بَعْدَ الذَّبْحِ قَبْلَ السَّلْخِ. أَمَرَ النَّبِيُّ (ص) بِإِحْدَادِ الشَّفْرَةِ قَبْلَ إِضْخَاعِ الْحَيَوَانِ لِلذَّبْحِ. فَقَدْ أَضْجَعَ رَجُلٌ شَاةً لِلذَّبْحِ وَهُوَ يُحَدُّ شَفْرَتَهُ فَقَالَ لَهُ (ص): «أَتُرِيدُ أَنْ تُمَيِّتَهَا مَوْتَاتٍ؟ هَلَا أَحَدَدْتَ شَفْرَتَكَ قَبْلَ أَنْ تُضْجِعَهَا.» وَمَرَّ عُمَرُ (ض) بِرَجُلٍ يَسْحَبُ شَاةً بِرِجْلِهَا لِيَذْبَحَهَا فَقَالَ لَهُ: "وَيْلَكَ، فُذِّهَ إِلَى الْمَوْتِ قَوْدًا جَمِيلًا. وَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْعُودٍ (ض): "كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ فِي سَفَرٍ. فَانْطَلَقَ لِحَاجَتِهِ، فَرَأَيْنَا حِمْرَةً مَعَهَا فَرُخَانٌ، فَأَخَذْنَا فَرُخَيْهَا، فَجَاءَتِ الْحِمْرَةُ فَجَعَلَتْ تُعْرَشُ. فَجَاءَ النَّبِيُّ (ص) فَقَالَ: مَنْ فَجَعَ هَذِهِ بَوْلِدِهَا؟ رُدُّوا وَلَدَهَا إِلَيْهَا."

وَأَمَّا الْمَوْسِسَاتُ الْاجْتِمَاعِيَّةُ، فَقَدْ كَانَ لِلْحَيَوَانِ مِنْهَا نَصِيبٌ كَبِيرٌ. وَحَسْبُنَا أَنْ نَحْدَّ فِي ثَبَتِ الْأَوْقَافِ الْقَدِيمَةِ أَوْقَافًا خَاصَّةً لِعِلَاجِ الْحَيَوَانَاتِ الْمَرِيضَةِ، وَأَوْقَافًا لِرُغْمِي الْحَيَوَانَاتِ الْعَاجِزَةِ. وَلَعَلَّ أَصْدَقَ مِثَالٍ عَلَى الرَّفْقِ بِالْحَيَوَانِ فِي ظِلِّ خَصَائِصِنَا، أَنْ نَرَى صَحَابِيًّا جَلِيلًا كَأَبِي الدَّرْدَاءِ (ض) الَّذِي يَقُولُ لِبَعِيرِهِ عِنْدَ الْمَوْتِ: "يَا أَيُّهَا الْبَعِيرُ لَا تُخَاصِمْنِي إِلَى رَبِّكَ، فَإِنِّي لَمْ أَكُنْ أَحْمِلُكَ فَوْقَ طَاقَتِكَ." وَأَنَّ صَحَابِيًّا كَعَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ (ض) كَانَ يُقَدِّمُ الْحَبْرَ لِلنَّمْلِ وَيَقُولُ: "إِنَّهُنَّ جَارَاتُ لَنَا وَهُنَّ عَلَيْنَا حَقٌّ." وَأَنَّ إِمَامًا كَبِيرًا كَأَبِي إِسْحَاقَ الشَّيرَازِيَّ كَانَ يَمْشِي فِي طَرِيقٍ وَمَعَهُ بَعْضُ أَصْحَابِهِ، فَمَرَّ بِهِ كَلْبٌ فَزَجَرَهُ أَحَدُ أَصْحَابِهِ فَتَنَاهَا الْإِمَامُ وَقَالَ لَهُ: أَمَّا عَلِمْتَ أَنَّ الطَّرِيقَ مُشْتَرَكٌ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُ."

(بتصرف من: العربية بين يديك ج 3 ص 215)

Metni Kavrama Alıştırılmaları

1. Aşağıdaki soruları yukarıdaki okuma parçasına göre cevaplandırınız.

1. هل تُدْخِلُ الرَّحْمَةَ بِالْحَيَوَانَاتِ الْإِنْسَانَ الْجَنَّةَ؟

2. لِمَاذَا نَزَلَ الرَّجُلُ فِي الْبَيْتِ فِي الْمَرَّةِ الْأُولَى؟

3. مَاذَا رَأَى الرَّجُلُ بَعْدَمَا خَرَجَ مِنَ الْبَيْتِ؟
4. كَيْفَ سَقَى الرَّجُلُ الْكَلْبَ الْعَطْشَانَ؟
5. مَاذَا يَجِبُ عَلَى الْإِنْسَانِ قَبْلَ إِضْجَاعِ الْحَيَوَانِ لِلدَّبْحِ؟
6. بِمَاذَا أَمَرَ الرَّسُولُ (ص) عِنْدَمَا رَأَى الْحَمْرَةَ الَّتِي تُعْرِشُ؟
7. مَا أَصْدَقُ مِثَالٍ عَلَى الرَّفْقِ بِالْحَيَوَانِ فِي ظِلِّ حَضَارَتِنَا؟
8. مَا اسْمُ الْإِمَامِ الَّذِي نَهَى صَاحِبَهُ عَنْ زَجْرِ الْكَلْبِ؟
9. أَيْ فِي تَبَتِ الْأَوْقَافِ الْقَدِيمَةِ أَوْقَافٌ خَاصَّةٌ لِإِعْلَاجِ الْحَيَوَانَاتِ؟
10. عَلَى أَيِّ شَيْءٍ يُدَلُّ كَلَامُ عَدِيِّ بْنِ خَاتِمٍ؟

2. Aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili kelimelerin eş anlamlılarını parantez içindeki kelimeler arasından seçiniz.

(الظَّمَا، السَّكِينُ، وَلَدَانِ، يَدْعُ، قِطَّةٌ، الْمُتَطَمَّاتِ، يُسْرِعُ،
الْمَلْعَقَةُ، هَدَفٌ، يَكْفِينَا، ذَبٌّ، يَسِيرٌ، تَتْرُكُ)

1. كَانَ الْكَلْبُ يَأْكُلُ الْفَرَى مِنَ الْعَطْشِ.
2. بَيْنَمَا رَجُلٌ يَمْشِي بِطَرِيقٍ اشْتَدَّ عَلَيْهِ الْعَطْشُ.
3. دَخَلَتْ امْرَأَةٌ النَّارَ فِي هَرَّةٍ رَطْنَتْهَا.
4. الْمَرْأَةُ لَمْ تُطْعِمِ الْهَرَّةَ وَلَمْ تَدْعُهَا تَأْكُلْ مِنْ خَشَاشِ الْأَرْضِ.
5. أَمَرَ النَّبِيُّ (ص) بِإِخْدَادِ الشُّفْرَةِ قَبْلَ إِضْجَاعِ الْحَيَوَانِ لِلدَّبْحِ.
6. عِنْدَمَا كَانَ بَعْضُ الْأَصْحَابِ مَعَ النَّبِيِّ رَأَوْا حَمْرَةً مَعَهَا فَرَحَانٌ.
7. أَمَّا الْمُؤَسَّسَاتُ الْإِجْتِمَاعِيَّةُ فَقَدْ كَانَ لِلْحَيَوَانِ مِنْهَا نَصِيبٌ كَبِيرٌ.
8. حَسِبْنَا أَنْ نَجِدَ فِي تَبَتِ الْأَوْقَافِ الْقَدِيمَةِ أَوْقَافًا خَاصَّةً لِلْحَيَوَانَاتِ.
9. نَهَى الْإِمَامُ أَبُو إِسْحَاقَ الشَّيْرَازِيَّ أَحَدَ أَصْحَابِهِ عَنْ زَجْرِ الْكَلْبِ.
10. فَقَدْ لَعَنَ الرَّسُولُ (ص) مَنْ اتَّخَذَ شَيْئًا فِيهِ الرُّوحُ غَرَضًا.

3. Aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili kelimelerin zıt anlamlılarını parantez içindeki kelimeler arasından seçiniz.

(الْحَدِيثَةُ، أَكْذَبٌ، أَحَلٌّ، أَمْرٌ، أَجْمَلٌ، الْعِلْطَةُ، تُخْرِجُ، أَقْلٌ،
السَّلِيمَةُ، الرَّفْقُ، إِطْعَامٌ، الْحَاصَّةُ، عَتِيقَةٌ)

1. تُوجَدُ فِي تَبَتِ الْأَوْقَافِ الْقَدِيمَةِ أَوْقَافٌ خَاصَّةٌ لِلْحَيَوَانَاتِ.
2. كَانَتْ بَعْضُ الْأَوْقَافِ خَاصَّةً لِإِعْلَاجِ الْحَيَوَانَاتِ الْمَرِيضَةِ.

3. لَعَلَّ أَصْدَقَ مَثَالٍ عَلَى الرَّفِيقِ بِالْحَيَوَانِ أَبُو الدَّرْدَاءِ.
4. لَا تُوقَفُ الْحَيَوَانَاتُ فِي السَّاحَاتِ الْعَامَّةِ وَعَلَى ظَهْرِهَا أَحْمَالُهَا.
5. نَهَى النَّبِيُّ (ص) عَنِ إِجَاعَةِ الْحَيَوَانِ وَأَتَّخَذَهُ هَدَفًا لِتَعْلِيمِ الْإِصَابَةِ.
6. نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (ص) عَنِ وَسْمِ الْحَيَوَانِ فِي وُجُوهِهِ بِالْكَيْيِّ بِالنَّارِ.
7. الْقَسْوَةُ عَلَى الْحَيَوَانِ تُدْخِلُ الْإِنْسَانَ النَّارَ.
8. إِنَّ الرَّحْمَةَ بِالْحَيَوَانِ قَدْ تُدْخِلُ الْإِنْسَانَ الْجَنَّةَ.
9. حَرَّمَ الْإِسْلَامُ الْمَكْتَّ طَوِيلًا عَلَى ظَهْرِ الْحَيَوَانِ وَهُوَ وَقِفٌ.
10. نَهَى الْإِسْلَامُ عَنِ تَحْمِيلِ الْحَيَوَانِ أَكْثَرَ مِمَّا يَسْتَطِيعُ.

4. Aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili kelimelerin çoğullarını tespit ediniz.

1. إِنَّ عَالَمَ الْحَيَوَانِ كَعَالَمِ الْإِنْسَانِ.
2. وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا طَائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلَّا أُنثِيَ لَكُمْ.
3. لِلْحَيَوَانِ حَقُّ الرَّفِيقِ وَالرَّحْمَةُ كَحَقِّ الْإِنْسَانِ.
4. بَيْنَمَا رَجُلٌ يَمْشِي بِطَرِيقٍ اشْتَدَّ عَلَيْهِ الْعَطَشُ.
5. وَجَدَ الرَّجُلُ بَرًّا فَنَزَلَ فِيهَا.
6. سَقَى الرَّجُلُ الْكَلْبَ الَّذِي يَأْكُلُ الْقَرَى مِنَ الْعَطَشِ.
7. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): فِي كُلِّ ذَاتٍ كَبِدٌ رَطْبَةٌ أُجْرٌ.
8. الْمَرْأَةُ دَخَلَتْ النَّارَ فِي هَرَّةٍ رَطْبَتْهَا.
9. لَمْ تَدْعِ الْمَرْأَةُ الْمِرَّةَ تَأْكُلُ مِنْ خَشَاشِ الْأَرْضِ.
10. يَا أَيُّهَا الْبَعِيرُ لَا تُخَاصِمْنِي إِلَى رَبِّكَ فَإِنِّي لَمْ أَحْمَلْكَ فَوْقَ طَاقَتِكَ.

5. Aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili kelimelerin tekillerini tespit ediniz.

1. كَانَ عَدِيُّ بْنُ حَاتِمٍ يَقُولُ: إِنَّهُنَّ جَارَاتُ نَا وَهِنَّ عَلَيْنَا حَقٌّ.
2. كَانَ أَبُو إِسْحَاقَ الشَّيْرَازِي يَمْشِي مَعَ بَعْضِ أَصْحَابِهِ.
3. نَجِدُ فِي نَبْتِ الْأَوْقَافِ الْقَدِيمَةِ أَوْقَافًا لِرِعْيِ الْحَيَوَانَاتِ الْعَاجِزَةِ.
4. رَأَيْنَا حُمْرَةً مَعَهَا فَرْحَانٌ فَأَخَذْنَا فَرْحِيهَا.
5. قَالَ النَّبِيُّ (ص): لَا تَتَّخِذُوا ظُهُورَ دَوَابِّكُمْ كِرَاسِيًّا.
6. لَا تُسَاقُ الْحَيَوَانَاتُ سَوْقًا شَدِيدًا تَحْتَ الْأَحْمَالِ.

7. الحيوانات لا تُوقَفُ في السَّاحَاتِ العَامَّةِ وَعَلَى ظُهُورِهَا أَحْمَامُهَا.
8. نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (ص) عَنِ وِسْمِ الحَيَوَانِ فِي وُجُوهِهِ بِالكَيِّ بِالنَّارِ.
9. إِنَّ عَالَمَ الحَيَوَانِ كَعَالَمِ الْإِنْسَانِ، لَهُ خَصَائِصُهُ وَطَبَائِعُهُ وَشُعُورُهُ.
10. قَالَ بَعْضُ الصَّحَابَةِ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَإِنَّ لَنَا فِي البَهَائِمِ لِأَجْرًا؟

6. Aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili mecrûr lafızları, örneklerde olduğu gibi başa alıp yerine uygun zamirini getirmek sûretiyle cümleleri yeniden yazınız.

المثال الأول: لِلحَيَوَانِ خَصَائِصُهُ وَطَبَائِعُهُ. ← الحَيَوَانُ لَهُ خَصَائِصُهُ وَطَبَائِعُهُ.

المثال الثاني: لِلحَيَوَانَاتِ عَلَيْنَا حَقٌّ. ← الحَيَوَانَاتُ هَا عَلَيْنَا حَقٌّ.

1. لِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ. ←
2. لِلأَذْعِيَةِ أَثَرٌ كَبِيرٌ فِي القُلُوبِ. ←
3. لِلرَّسُولِ (ص) فَضْلٌ عَظِيمٌ عَلَى النَّاسِ. ←
4. لِلإِنْسَانِ مَشَاكِلُهُ وَمَشَاغِلُهُ. ←
5. فِي المَدِينَةِ آثَارٌ تَارِيخِيَّةٌ كَثِيرَةٌ. ←
6. فِي أَيَّامِ الإِجَارَةِ تَمْتَلِي الحَدِيقَةُ بِالرُّؤَاكِ. ←
7. لِلْمُؤْمِنِينَ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ. ←
8. لَا رَيْبَ فِي ذَلِكَ الكِتَابِ. ←
9. لِلجَامِعَاتِ أَثَرٌ كَبِيرٌ فِي تَنْمِيَةِ المُجْتَمَعِ. ←
10. لِلعَبِيدِ بَهْجَتُهُ وَفَرَحَتُهُ عِنْدَ المُسْلِمِينَ. ←

7. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri parantez içinde verilen kelimelerden uygun olanıyla doldurunuz.

(وَسَمٌ، يُجْبِعُهُ، إِحْدَادٌ، تَلْعَنُ، قَوْدٌ، سَوْقٌ، صَرَبٌ، الرَّفْقُ، عُصْفُورٌ، وَاجِبَةٌ)

1. شَكَاَ الجَمَلُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ أَنَّهُ صَاحِبُهُ وَتَدْبِيهُ.

2. مَنْ قَتَلَ عَبْتًا، عَجَّ إِلَى اللَّهِ يَوْمَ القِيَامَةِ يَقُولُ: يَا رَبِّ إِنَّ فُلَانًا قَتَلَنِي عَبْتًا وَلمْ يَقْتُلْنِي مَنَفَعَةً.

3. قَدَّمَ الرَّسُولُ عَلَى جَمَارٍ قَدَّ وَسَمٌ فِي وَجْهِهِ فَقَالَ: لَعَنَ اللَّهُ الَّذِي

4. إِنَّ إِضْجَاعَ الحَيَوَانِ لِلدَّبْحِ قَبْلَ الشُّفْرَةِ قَسْوَةٌ لَا تُحْجُزُ.

5. يُقَرِّرُ الْفُقَهَاءُ أَنَّ التَّقَفَةَ عَلَى الْحَيَوَانِ عَلَى مَالِكِهِ.
6. عِنْدَمَا سَمِعَ النَّبِيُّ امْرَأَةً نَاقَتَهَا قَالَتْ: خَذُوا مَا عَلَيْهَا وَدَعُوهَا، فَإِنَّهَا مَلْعُونَةٌ.
7. كَانَ اِخْتِلَافُ يَوْصُونَ الشَّعْبِ بِ..... بِالْحَيَوَانِ وَمَنْعِ الْأَذَى عَنْهُ.
8. يَجِبُ عَلَيْنَا أَنْ نَقُودَ الْحَيَوَانَ إِلَى الذَّبْحِ جَمِيعًا.
9. لَا يَجِلُّ لِلْإِنْسَانِ أَنْ يَسُوقَ الْحَيَوَانَ شَدِيدًا تَحْتَ الْأَحْمَالِ.
10. كَانَ مِنْ وَظِيفَةِ الْمُحْتَسِبِ أَنْ يَمْتَعَ النَّاسَ مِنْ تَعْلِيْبِ الْحَيَوَانِ وَ..... أَثْنَاءَ السَّيْرِ.

DİL BİLGİSİ

el-MEF'ÛLÜ MUTLAK

el-Mef'ûlü mutlak, çoğunlukla cümlede fiille aynı kökten olan mastardır. Daima mansûbdur. Üç amaçla gelir:

1. Fiilin anlamını pekiştirir.
2. Fiilin çeşidini bildirir.
3. Fiilin sayısını belirtir.

1. Fiilin Anlamını Pekiştirmesi

Bu tür el-mef'ûlü mutlak daima müfreddir ve fiilden sonra gelir. Türkçe'ye *şüphesiz, gerçekten, tam, tamamen, muhakkak, iyi, iyice, çok, öyle ... ki, vb.* lafızlarla tercüme edilir.

نَامَ الطِّفْلُ نَوْمًا. Çocuk iyi uyudu.

أَكَلَ الرَّجُلُ الْجَائِعُ أَكْلًا. Aç adam gerçekten iyi yedi.

فَرَّ اللَّصُّ مِنَ الشَّرْطِيِّ فِرَارًا. Hırsız, polisten öyle bir kaçtı ki!

يَنْصُرُ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ نَصْرًا. Allah müminlere muhakkak yardım eder.

حَفِظْتُ الْقُرْآنَ حِفْظًا. Kur'an'ı iyice ezberledim.

اِنْتَصَرَ الْجَيْشُ اِنْتِصَارًا. Ordu kesin bir zafer kazandı.

Yukarıdaki cümlelerde, fiille aynı kökten gelen mansûb mastarların hepsi de fiilin mânâsını pekiştirmek amacıyla gelmiştir.

SIRA SİZDE

1

Yukarıda verilen örnekler ışığında siz de aşağıdaki cümlelerde geçen fiillerin mastarlarını tespit ederek, pekiştirme için gelen el-mef'ûlü mutlak ögesinin doğru şekillerini yazınız.

حَطَّمتِ الأمواجُ السَّفينةَ Dalgalar gemiyi paramparça etti.

قرأَ الإمامُ القرآنَ İmam öyle bir Kur'ân okudu ki!

حَفَرَ المزارعُ الأرضَ Çiftçi tarlayı iyice kazdı.

DİKKAT

Fiilin anlamını pekiştirme amaçlı mastarlar ikil ya da çoğul olarak kullanılmazlar. Meselâ fiilin mânâsını pekiştirmek için وَعَدْتُكَ وَعُدْتُكَ şeklinde bir cümle kullanılmaz. Böyle bir cümlede fiille aynı kökten olan çoğul mastar, el-mef'ûlü mutlak değil, mef'ûlün bih olur. Cümle de Sana vaadlerde bulundum mânâsına gelir.

2. Fiilin Çeşidini Bildirmesi

Fiilin yapılış şeklini bildiren el-mef'ûlü mutlak ya isim ya da sıfat tamlaması olarak gelir. Türkçe'ye gibi, şeklinde, -ce, aynen, tıpkı, tam ... vb. lafızlarla tercüme edilir.

İsim tamlaması:

ضَرَبَهُ ضَرْبَ الظَّالِمِ. Ona zalimce vurdu.

أَجَابَهُ إِجَابَةَ الْعَالِمِ. Ona alim gibi cevap verdi.

انْطَلَقَتِ السَّيَّارَةُ انْطِلَاقَ الصَّاروخِ. Araba füze gibi fırladı.

Yukarıdaki üç örnekte mastar isim tamlamasının muzâfı, peşinden gelen kelime de muzâfun ileyh olarak gelmiştir. Burada el-mef'ûlü mutlak olan öge mansûb mastardır.

Sıfat tamlaması:

سَرْتُ سَيْرًا حَسَنًا. Güzelce yürüdüm.

نَامَ المَرِيضُ نَوْمًا هَادِئًا. Hasta sakin bir uyku çekti.

اعْتَرَضَ المُنْتَهَمُ القَرَارَ اعْتِرَاضًا شَدِيدًا. Sanık karara şiddetle karşı çıktı.

Geçen üç örnekte de mastarlar, sıfat tamlamasının bir ögesi olarak gelmiştir. Burada mansûb mastar, el-mef'ûlü mutlak olurken, peşinden gelen lafız da onun sıfatı olarak yer almıştır.

DİKKAT

Sıfat tamlaması şeklinde gelen el-mef'ûlü mutlakta bazen isim zikredilmez, sadece sıfatı kalır. Bu durumda sıfat, el-mef'ûlü mutlak olur.

جَرَى الكَلْبُ سَرِيْعًا. Köpek hızlı koştu.

Bu cümlenin aslı şöyledir:

جَرَى الكَلْبُ جَرِيْعًا سَرِيْعًا. Köpek hızlı koştu.

أَكَلَ الطِّفْلُ كَثِيرًا. Çocuk çok yedi.

Bu cümlelerin aslı da şudur:

أَكَلَ الطِّفْلُ أَكْلًا كَثِيرًا. Çocuk çok yedi.

SIRA SIZDE

2

Yukarıda verilen örnekler ışığında siz de aşağıdaki cümlelerde geçen fiillerin mastarlarını tespit ederek, fiilin yapılış şeklini belirten el-mef'ûlü mutlak ögesinin doğru şekillerini yazınız.

خَزِنَتِ الْأُمُّ عَلَيَّ فَقَدِ بِنْتَهَا شَدِيدًا. Anne kızını kaybettiğine çok üzüldü.

حَلَّ الْمُدِيرُ الْمَسْأَلَةَ..... تَامًا. Müdür problemi tamamen halletti.

يَحْمَدُ الْمُؤْمِنُ رَبَّهُ كَثِيرًا. Mü'min, Rabbine çokça hamdeder.

3. Fiilin Sayısını Bildirmesi

Fiilin kaç defa yapıldığını bildiren el-mef'ûlü mutlak, فَعَلَّةٌ kalıbında gelen *masdar-ı merra'* dan elde edilir. Türkçe'ye *kere, defa, kez ...* vb. lafızlarla tercüme edilir. Müfred (Tekil), müsennâ (ikil) veya cemî (çoğul) olarak gelebilir. Eğer mastarın başında sayı varsa, o sayı muzâf olarak el-mef'ûlü mutlak olurken, mastar da onun muzafun ileyi olur. Ayrıca مَرَّةً *bir kere / defa / kez* lafzı da el-mef'ûlü mutlak olur.

Müfred (Tekil):

سَجَدْتُ سَجْدَةً. Bir kere secde yaptım.

Müsennâ (İkil):

سَجَدْتُ سَجْدَتَيْنِ. İki kere secde yaptım.

Cemî (Çoğul):

سَجَدْتُ ثَلَاثَ سَجَدَاتٍ. Üç kere secde yaptım.

سَجَدْتُ سَجَدَاتٍ. Defalarca secde yaptım.

مَرَّةً :

قَرَأْتُ سُورَةَ الْبَقَرَةِ مَرَّةً. Bakara sûresini bir defa okudum.

قَرَأْتُ سُورَةَ الْبَقَرَةِ عِدَّةَ مَرَّاتٍ. Bakara sûresini birkaç defa okudum.

قَرَأْتُ سُورَةَ الْبَقَرَةِ مَرَارًا. Bakara sûresini defalarca okudum.

SIRA SIZDE

3

Yukarıda verilen örnekler ışığında siz de aşağıdaki cümlelerde geçen el-mef'ûlü mutlak ögelerinin ikil ve çoğul şekillerini yazınız.

أَكَلَ الطِّفْلُ مِنَ الطَّعَامِ أَكْلَةً. Çocuk yemekten bir kere yedi.

شَرِبَ الْقِطُّ مِنَ اللَّبَنِ شَرْبَةً. Kedi sütten bir kere içti.

طَبَعْتُ الْكِتَابَ طَبْعَةً. Kitabı bir kere bastım.

DİKKAT

el-mef'ûlü mutlak, fiille eş anlamlı mastarla da gelebilir:

قَعَدْتُ جُلُوسًا. İyi oturdum. مَشَيْتُ سَيْرًا. İyi yürüdüm.

جَرَيْتُ رَكْضًا. İyi koştum.

Bu örneklerden birincisinde جُلُوس mastarı قَعَدَ ile eş anlamlı olan جَلَسَ fiilinden, ikincisinde ise سَيْر mastarı مَشَى fiilinin eş anlamlısı سَارَ fiilinden, üçüncüsünde ise رَكَض mastarı جَرَى ile eş anlamlı olan رَكَضَ fiilinden gelmiştir.

Yine el-mef'ûlü mutlak fiille aynı kökten olan değişik fiillerin mastarlarıyla da gelebilir.

﴿ وَأَنْبَتَهَا نَبَاتًا حَسَنًا ﴾ "Onu pek güzel bir şekilde yetiştirdi." (Â-i İmrân: 37)

أَعْطَيْتُ الْفَقِيرَ عَطَاءً جَزِيلًا. Fakire çok ikramda bulundum.

سَافَرْنَا سَفَرًا مُتَعَبًا. Yorucu bir yolculuk yaptık.

Bunun yanında كُلٌّ ve بَعْضٌ vb. lafızlar da mastarın başına gelerek el-mef'ûlü mutlak olabilirler.

أَخَّرْتُمُ كُلَّ الْأَخْرَامِ. Ona tam saygı duyarım.

نَفَعَهُ النَّصْحُ بَعْضَ النَّفْعِ. Öğüt ona biraz fayda verdi.

Ayrıca yaygın bir şekilde fiilsiz kullanılıp, el-mef'ûlü mutlak olarak kabul edilen mansûb mastarlar da vardır. Bunların başlıcaları şunlardır:

شُكْرًا. Teşekkür ederim. عَفْوًا. Bir şey değil, afedersiniz.

مَرْحَبًا. Merhaba. أَيْضًا. Yine, ... de.

حَقًّا. Hakikaten, gerçekten.

سَرَّيْنِي رُؤْيَتَكَ حَقًّا. Seni görmek beni gerçekten sevindirdi.

Bu cümlede حَقًّا lafzı el-mef'ûlü mutlaktır.

K İ T A P

el-mef'ûlü mutlakla ilgili ayrıntılı bilgi için M. Meral Çörtü'nün Arapça Dilbilgisi Nahiv isimli kitabına bakınız.

İ N T E R N E T

el-mef'ûlü mutlakla ilgili ayrıntılı örnekler için <http://www.onlinearabic.net> ve www.schoolarabia.net adresine başvurabilirsiniz.

ALİŞTIRMALAR

1. Okuma parçasında geçen el-mef'ûlü mutlakları ve türünü aşağıdaki boşluklara yazınız.

نَوْعُهُ	المفعول المطلق	نَوْعُهُ	المفعول المطلق
.....
.....

2. Aşağıdaki cümlelerde pekiştirme için gelen el-mef'ûlü mutlakları, altını çizerek tespit ediniz.

1. اجْتَهَدَ الطَّالِبُ اجْتِهَادًا عَظِيمًا.

2. أَكَلَ الْعَامِلُ أَكْلَةً.

3. نَزَلَ الْمَطَرُ هَذَا الْمَسَاءِ نُزُولًا.

4. خَزِنَ الرَّجُلُ عَلَى هَذَا الْخَبْرِ خَزْنًا شَدِيدًا.

5. سَافَرَ مَحْمُودٌ بِسَيَّارَتِهِ سَفَرًا طَوِيلًا.

6. جَلَسَ الْعَامِلُ الْمُتَعَبُ عَلَى الْكُرْسِيِّ جُلُوسًا.

7. اسْتَعَدَّ الطُّلَّابُ لِلِإِخْتِبَارِ اسْتِعْدَادًا جَيِّدًا.

8. تُسَبِّحُ الْمَلَائِكَةُ لِلَّهِ تَسْبِيحًا.

9. أَدَاعَ الرَّجُلُ الْخَبَرَ إِذَاعَةً.

10. انْتَشَرَ الْمَرْضُ فِي الْمَدِينَةِ انْتِشَارًا وَاسِعًا.

3. Aşağıdaki cümlelerde, fiilin meydana geliş şeklini gösteren el-mef'ûlü mutlakları tespit edip, isim mi yoksa sıfat tamlaması mı olduğunu karşısına yazınız.

1. يَصْبِرُ الْمَسْلُومُ عَلَى الْمَصَائِبِ صَبْرًا جَمِيلًا.

2. يَعِيشُ النَّاسُ فِي هَذِهِ الْقَرْيَةِ عَيْشَةً الْأَغْنِيَاءِ.

3. دَقَّتِ السَّاعَةُ دَقَّتَيْنِ.

4. عَبَّرَ الشَّابُّ عَنْ رَأْيِهِ تَغْيِيرًا صَادِقًا.

5. فَرِحَ الْوَالِدَانِ لِنَجَاحِ أَوْلَادِهِمَا فَرَحًا شَدِيدًا.

6. رَاقِبْتُهُ مُرَاقِبَةً.

7. أَخْرَجَ الشَّرْطِيُّ النَّاسَ مِنَ الْعِمَارَةِ إِخْرَاجًا.

8. أَحْرَمْتُ أَسَاتِدَتِي أَحْرَامًا عَظِيمًا.

9. حَكَمَ الْقَاضِي عَلَى الْمُجْرِمِ حُكْمًا عَادِلًا.

10. اِخْتَلَفَ اللَّصُوفُ فِي الْمَالِ الْمَسْرُوقِ اخْتِلَافًا كَبِيرًا.

4. Aşağıdaki cümlelerde geçen el-mef'ûlü mutlaklardan fiilin sayısını belirtmek için gelenleri tespit edip, karşısına müfred (tekil), müsennâ (ikil) ve cemi (çoğul) şekliyle yazınız.

1. رَكَعَتْ أَرْبَعَ رَكَعَاتٍ.

2. قَاتَلَ الْجُنْدِيُّ فِي الْحَرْبِ قِتَالًا.
3. اِنْتَشَرَ الْحَبْرُ اِنْتِشَارًا سَرِيعًا.
4. ضَحِكَ الطِّفْلُ كَثِيرًا.
5. نَظَرَ السَّائِعُ إِلَى الْجِبَالِ الْعَالِيَةِ نَظْرَةً.
6. حَجَّ مَحْمُودٌ إِلَى الْبَيْتِ الْحَرَامِ حَجَّتَيْنِ.
7. أَكَلَ الْمَرِيضُ أَكْلَةً.
8. اعْتَرَفَ الْمُجْرِمُ بِجُرْمِهِ اعْتِرَافًا.
9. سَجَدَ الْمُسْلِمُ الْجَدِيدُ سَجْدَتَيْنِ.
10. خَافَ الرَّجُلُ خَوْفَ الْجَبَانِ.

5. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere parantez içinden uygun olanı el-mef'ûlü mutlak türünü seçiniz.

1. كَسَرَ الْوَلَدُ الرَّجُلَاجَ (كاسرًا - كسرًا - مكسورًا)
2. أَكَلَ الْجَائِعُ (آكلًا - أكلةً - أكلةً)
3. اجْتَهَدَ الطَّالِبُ فِي دَرُوسِهِ (اجتهادًا - جهادًا - جاهدا)
4. يُفَكِّرُ أَحْمَدُ الْعُلَمَاءِ. (تفكيرًا - تفكير - تفكير)
5. رَكَعَتِ الْمُسْلِمَةُ رَكَعَاتٍ. (واحد - اثنان - ثلاث)
6. غَرَّدَ الْعَصْفُورُ (تغريدًا - تغريد - مغردة)
7. أَجَابَ الطَّالِبُ حَسَنَةً. (إجابةً - جوابًا - مُجيبَةً)
8. زَحَفَ الطِّفْلُ سَرِيعًا. (إزحافًا - زحفًا - زحفَةً)
9. اتَّقَنَ الْمُؤَدَّبُ وَطِيفَتَهُ (إتقانًا - تنقيًا - تقنيَةً)
10. نَظَّفَتِ الْمَرْأَةُ الْبَيْتَ (نظيفًا - تنظيف - تنظيماً)

6. Aşağıdaki cümlelerdeki boşlukları parantez içinde istenen el-mef'ûlü mutlak türüne göre fiilin uygun mastarını getirerek doldurunuz.

1. سَبَحْتُ حَيِّدَةً. (للنوع)
2. اِرْتَمَعَتِ الطَّائِرَةُ (للتأكيد)
3. قَرَأْتُ السُّورَةَ صَحِيحَةً. (للنوع)
4. رَكَعَ الْوَلَدُ الْعَابِدِينَ. (للنوع)
5. حَضَرْتَهُ (للعدد)

6. نَامَتِ الْمَرِيضَةُ عَمِيقًا. (لِلنَّوْعِ)
7. أَسْجُدُ الْخَاشِعِينَ. (لِلنَّوْعِ)
8. تَدُورُ الْأَرْضُ فِي الْيَوْمِ. (لِلعَدَدِ)
9. نَظَّفَ الْعَامِلُ الشَّارِعَ (لِلتَّأَكِيدِ)
10. سَمِعْنَا كَلَامَ الْأَطْفَالِ جَيِّدًا. (لِلنَّوْعِ)

7. Aşağıdaki cümlelerdeki boşlukları el-mef'ûlü mutlak ögesine uygun bir fiille doldurunuz.

- 1..... الهالُلُ ظُهُورًا.
- 2..... الطفلُ اللَّيْنَ شُرْبًا.
- 3..... عن الشَّرِّ ابْتِعَادًا.
- 4..... الجِبَالُ مَرَّ السَّحَابِ.
- 5..... عامِلُ التَّرِيدِ الْبَابَ طَرْقًا.
- 6..... الطائرةُ هُبُوطًا مُرِيحًا.
- 7..... مُوسَى جَزْيًا سَرِيعًا.
- 8..... السَّيَّارَةُ سَبْرًا.
- 9..... العَبِيُّ إِلَى الْفُقَرَاءِ إِحْسَانًا كَثِيرًا.
- 10..... سَلِيمَانُ إِلَى اللَّهِ تَضَرُّعًا صَادِقًا

8. Aşağıdaki soruları el-mef'ûlü mutlak içeren cümlelerle cevaplandırınız.

- المثال: هل أَكْرَمْتَ الضُّيُوفَ؟ - نعم، أَكْرَمْتُهُمْ إِكْرَامًا حَسَنًا.
1. هل تَابَ الْمُدْنِبُ؟ نعم،
 2. هل شَارَكَ الْمُهَنْدِسُونَ فِي الْبِنَاءِ؟ نعم،
 3. هل بَكَى الطِّفْلُ؟ نعم،
 4. هل قَرَأْتَ سُورَةَ الْبَقْرَةِ؟ نعم،
 5. هل ضَرَبَ الرَّجُلُ الْعَقْرَبَ؟ نعم،
 6. هل تَدُورُ سَيَّارَاتُ الشَّرِطَةِ؟ نعم،
 7. هل جَرَى اللَّاعِبُونَ فِي الْمَلْعَبِ؟ نعم،
 8. هل طَوَّتِ الْأُمُّ الْمَلَابِسَ؟ نعم،

9. هل اِخْتَرَمَ الطالبُ الأستاذَ؟ نعم،

10. هل دَقَّتْ سَاعَةُ الحائِطِ؟ نعم،

9. Aşağıdaki cümlelerden hangisinde mef'ûl-ü mutlak yerine sıfatı kullanılmıştır?

A. اَزْدَادَتْ وَسَائِلُ الْمُوَاصَلَاتِ فِي الطَّرْقِ اِزْدِيَادًا كَبِيرًا.

B. هَجَمَ الجَيْشُ عَلَى العَدُوِّ هُجُومًا عَنيفًا.

C. الحَرْبُ تَدْمِرُ البِلَادَ تَدْمِيرًا.

D. الطالبُ الَّذِي يَذْهَبُ إِلَى الكَلْبَةِ يَسِيرُ سَرِيعًا.

E. اشترك الطالبُ فِي الرِّحْلَةِ اشْتِرَاكًا.

10. Aşağıdaki cümlelerden hangisinde mansûb mastar, el-mef'ûlü mutlak olarak kullanılmamıştır?

A. قَامَ الطَّلَابُ اِحْتِرَامًا لِلسَّاتِذِ.

B. أُقَدِّرُ الأَصْدِقَاءَ تَقْدِيرًا عَظِيمًا.

C. تَفُوقُ المُتَسَابِقُ تَفُوقًا كَبِيرًا.

D. فَرِحَ الأَطْفَالُ بِالعِيدِ سُرُورًا.

E. قَرَأْتُ الرِّوَايَةَ قِرَاءَةً مُتَأَنِّيَةً.

11. Aşağıdaki âyet-i kerîmelerde geçen el-mef'ûlü mutlakları ve türünü tespit ediniz.

1. ﴿ إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا ﴾ (الفتح 1)

2. ﴿ وَرَتَّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا ﴾ (المزمل 4)

3. ﴿ فَأَخَذْنَا مِنْهُمُ أَخَذَ عَزِيزٍ مُّقْتَدِرٍ ﴾ (القمر 42)

4. ﴿ إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ تَنْزِيلًا ﴾ (الإنسان 23)

5. ﴿ فَنَظَرَ نَظْرَةً فِي النُّجُومِ ﴾ (المصافات 88)

6. ﴿ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا ﴾ (الأحزاب 71)

7. ﴿ وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا ﴾ (النساء 164)

8. ﴿ فَلَا تَقِيلُوا كُلَّ الْمَيْلِ ﴾ (النساء 129)

9. ﴿ فَاصْبِرْ صَبْرًا جَمِيلًا ﴾ (المعارج 5)

10. ﴿ فَلْيَصْحِكُوا فَلِيلاً وُلَيْبِكُوا كَثِيرًا ﴾ (التوبة 82)

12. Aşağıdaki Türkçe cümlelerin en uygun Arapça karşılığını tespit ediniz.

“Müslümanlar, Bedir savaşında tam bir zafer kazandılar.”

- A. انتصر الصحابة في غزوة بدر انتصارًا.
B. كان المسلمون انتصروا في غزوة بدر انتصارًا مهمًا.
C. انتصر المسلمون في غزوة بدر انتصارًا.
D. ينتصر المسلمون في غزوة بدر انتصارًا عظيمًا.
E. انتصر المسلمون في غزوة أُخِد انتصارًا.

13. Aşağıdaki Arapça cümlelerin en uygun Türkçe karşılığını tespit ediniz.

يَجِبُ عَلَى الطُّلَّابِ أَنْ يُعْرِفُوا الْمَوْضِعَ مَعْرِفَةً حَيِّدَةً قَبْلَ الْإِجَابَةِ

- A. Cevap vermeden önce öğrencilerin konuyu iyice bilmeleri güzel olur.
B. Cevap vermeden önce konuyu iyice bilmeniz gerekir.
C. Cevap vermeden önce öğrencilerin konuyu iyice bilmeleri gerekirdi.
D. Cevap verirken öğrencilerin konuyu biraz bilmeleri gerekir.
E. Cevap vermeden önce öğrencilerin konuyu iyice bilmeleri gerekir.

14. Aşağıdaki Arapça cümlelerin en uygun Türkçe karşılığını tespit ediniz.

حَكَمَ الْقَاضِي فِي جَمِيعِ الْقَضَايَا حُكْمًا عَادِلًا

- A. Hakim, bütün davalarda adaletli bir şekilde karar verdi.
B. Hakim, birçok davada adaletli bir şekilde hükmetti.
C. Hakem, bütün maçlarda adil bir hüküm verdi.
D. Hakim, bütün davalarda adaletli bir şekilde hükmetmeyi severdi.
E. Hakim, bütün davalarda adaletli bir şekilde karar veriyor.

15. Aşağıdaki cümleleri Arapçaya çeviriniz.

1. Komşunun kapısını üç kere çaldım.
2. Zorluklara karşı güzelce sabret.
3. Turistler gerçekten yolculuğa katıldılar.
4. Müslümanlar Bedir savaşında tam bir zafer kazandılar.
5. Öğretmen okuldan hızlı bir şekilde çıktı.
6. Öğrenci dersine gerçekten çalıştı.

7. Ordu düşmana bir defa hücum etti.
8. Bugün hava tamamen sakinleşti.
9. Dün dersi iyi anladım.
10. Küçük kız iki kere secde yaptı.

Kelimeler ve Deyimler

- أَجَاعَ - يُجِيعُ - إِجَاعَةً: Aç bıraktı
- إِحْتَرَمَ - يَحْتَرِمُ - إِحْتِرَامًا: Saygı duydu, saygı gösterdi
- أَحَدٌ - يُحَدُّ - إِحْدَادًا: (Bıçak vb. ni) bileledi, keskinleştirdi
- أَحَلَّ - يُحِلُّ - إِحْلَالًا: Helal kıldı, yerleştirdi
- إِخْتِبَارًا (ج) إِخْتِبَارَاتٍ: Sınav, imtihan
- أَدَّابٌ - يَدُّبُ - إِدَابًا: Çok çalıştırarak yordu
- أَذَاعَ - يُذِيعُ - إِذَاعَةً: Yaydı, ifşâ etti, açığa vurdu
- أَرَّاحَ - يُرِيحُ - إِرَّاحَةً: Rahatlattı, istirahat ettirdi
- اسْتَطَاعَ - يَسْتَطِيعُ - اسْتِطَاعَةً: (Bir şeyi) yapabildi, güç yetirdi
- اسْتَعَدَّ - يَسْتَعِدُّ - اسْتِعْدَادًا: Hazırlandı
- اشْتَدَّ - يَشْتَدُّ - اشْتِدَادًا عَلَى: Dayanılmaz oldu, şiddetlendi
- أَصَابَ - يُصِيبُ - إِصَابَةً: (Hedefi) vurdu, isabet ettirdi
- أَضْجَعَ - يُضْجِعُ - إِضْجَاعًا: Yatırdı
- اعْتَرَفَ - يَعْتَرِفُ - اعْتِرَافًا بِ: Kabul etti, itiraf etti
- امْتَلَأَ - يَمْتَلِئُ - امْتِلَاءً: Doldu
- أَمْسَكَ - يُمْسِكُ - امْتِسَاكًا بِ: Tuttu, yakaladı
- أَمَاتَ - يُمِيتُ - امَاتَةً: Öldürdü
- انْتَشَرَ - يَنْتَشِرُ - انْتِشَارًا: Yayıldı
- انْطَلَقَ - يَنْطَلِقُ - انْطِلَاقًا: Gitti
- أَوْصَى - يُوصِي - إِيصَاءً بِ: Tavsiye etti, emretti
- أَوْقَفَ - يُوقِفُ - إِيْقَافًا: Durdurdu, bekletti
- بُنَّرَ (ج) أَبَاؤُ، بَنَارٌ: Kuyu
- بَعِيرٌ (ج) أَبْعَرَةٌ: Deve
- بَلَغَ - يَبْلُغُ - بُلُوغًا: Ulaştı, yetişti

هَيْمَةً (ج) بهائم : Hayvan

بَيِّنَمَا : ... iken

تَصَرَّعَ - يَتَصَرَّعُ - تَصَرُّعًا إلى : Yalvardı, niyaz etti

تَعَاوَنَ - يَتَعَاوَنُ - تَعَاوُنًا : Yardımlaştı

تَمَهَّلَ - يَتَمَهَّلُ - تَمَهُّلاً في : Yavaş davrandı

تَبَّتْ (ج) أثبات : Liste

النَّرى : Rurubetli / nemli toprak, toprak

جَبَانٌ (ج) جبناء : Korkak

جَنَاحٌ (ج) أجنحة : Kanat

جُنْدِيٌّ (ج) جنود : Asker

جَارٌ (ج) جيران (جارات) : Komşu

حَسْبُنَا : Bize yeter

الحَمْرُ : Kaya kuşu, tarla kuşu

حَمَلَ - يُحْمَلُ - تَحْمِيلًا : Yükleđi, sorumluluk olarak verdi, taşıttı

حَمْلٌ (ج) أحمال : Yük, kargo

حَاوَلَ - يُحَاوِلُ - مُحَاوَلَةً : Çaba gösterdi, uğraştı

خَشَّاشُ الْأَرْضِ : Yer haşereleri / böcekleri

خُفٌّ (ج) أخفاف : Ayakkabı, mest, terlik

خِصَامٌ - يُخَاصِمُ - مُخَاصِمَةٌ، خِصَامًا : Dava açtı, tartışma yaptı

خِصَابَةٌ (ج) خاصيات، خصائص : Özellik, nitelik

ذَلَّ - يَذُلُّ - ذَلَالَةٌ عَلَى : Gösterdi

ذَمَّرَ - يُذَمِّرُ - تَذْمِيرًا : Yok etti, yerle bir etti

ذَابَتْ (ج) ذواب : Hayvan, binek hayvanı

ذَارَ - يَذُورُ - ذَوْرًا، ذَوْرَانًا : Döndü, dolaştı, devriye attı

ذَبَّ - يَذُبُّ - ذَبًّا : Kovdu, defetti

ذَبَحَ - يَذْبَحُ - ذَبْحًا : (Hayvanı) kurban etti, boğazladı

رَبَطَ - يَرْبِطُ - رِبْطًا : Bağladı

رَتَّلَ - يَرْتَلُ - تَرْتِيلًا : (Kur'an'ı) tertil ile okudu

رَخَّصَ - يُرَخِّصُ - تَرْخِيصًا : Ruhsat verdi, izin verdi

رَدَّ - يَرُدُّ - رَدًّا إلى : Geri verdi

رَطَبٌ : Yaş, taze

رَعَى - يَرْعَى - رَعْيًا، رِعَايَةً : Himaye etti, baktı, gözetti

رَفِقٌ - يَرْفُقُ - رِفْقًا بَ : Yumuşak / kibar / nazik davrandı

رَاقَبَ - يُرَاقِبُ - مُرَاقَبَةً : Gözetti, denetledi, teftiş etti

رَجَرَ - يَرْجُرُ - رَجْرًا : Kovdu, defetti, azarladı

سَبَّحَ - يُسَبِّحُ - تَسْبِيحًا : Subhânallah diyerek Allah'ı zikretti

سَحَبَ - يَسْحَبُ - سَحْبًا : Yerde sürükledi, çekti

الشَّرْطَةُ : Polis

شَفَرَةٌ (ج) شَفَرَاتٌ، شَفَارٌ : Büyük bıçak

سَقَى - يَسْقِي - سَقْيًا : Su içirdi, suladı

سَكَّنَ (ج) سَكَائِنٌ : Bıçak

سَلَخَ - يَسْلُخُ - سَلْخًا : (Hayvanın) derisini yüzdü, sıyırdı

شَارَكَ - يُشَارِكُ - مُشَارَكَةً فِي : İştirak etti, katıldı

سَاعَةُ الْحَائِطِ : Duvar saati

سَاقَ - يَسُوقُ - سَوْقًا : Güttü, sürdü, sevketti

شَاءَ (ج) شِوَاءٌ، شِوَاءٌ : Koyun

طَبِيعَةً (ج) طَبَائِعٌ : Tabiat, doğa, mizaç, karakter

طَرَقَ - يَطْرُقُ - طَرْقًا : (Kapıyı) çaldı

طَارَ - يَطِيرُ - طَيْرَاتًا : Uçtu

طَافَ - يَطُوفُ - طَوَافًا : Tavaf etti, döndü, tur attı

طَائِرٌ (ج) طَيْرٌ : Kuş

طَائِرَةٌ (ج) طَائِرَاتٌ : Uçak

طَمِئَ - يَطْمَأُ - طَمَأًا : Susadı, ağzı kurudu

ظَهَرَ الْحَيَوَانَ (ج) ظُهُورٌ : Hayvanın sırtı

عَبَّرَ - يُعَبِّرُ - تَعْبِيرًا عَنْ : İfade etti, dile getirdi

عَجَّ - يَعِجُّ - عَجْجًا إِلَى : Sesini yükseltti, bağırdı, yardıma çağırdı

عَرَّشَ - يُعَرِّشُ - تَعْرِيشًا : Kuş yükselip kanatlarıyla alta gölge yaptı

عُشْبٌ (ج) أَعْشَابٌ : Ot, çayır

عَصْفُورٌ (ج) عَصَافِيرُ : Serçe

عَطَشَ - يَعْطَشُ - عَطَشًا : Susadı, susuz kaldı

Derin : عَمِيقٌ

Sert : غَنِيفٌ

Tedavi etti, muayene etti : عَالَجَ - يُعَالِجُ - مُعَالَجَةٌ، عَالَجًا

Postacı : غَامِلُ الْبَرِيدِ

(Kuş) öttü, şakıdı : تَغَرَّدَ - يُغَرِّدُ - تَغَرِيدًا

Kalın / kaba / sert oldu : غَلَطَ - يَغْلُطُ - غِلْطَةٌ

(Birinin mahrumiyetiyle) perişan etti : فَجَعَا بِ- يَفْجَعُ - فَجْعًا

(Hayvan ve bitkilerin) küçüğü, yavru, filiz : فُرَّخَ (ج) أَفْرَاحٌ

(Bir şey hakkında) düşündü : فَكَّرَ - يُفَكِّرُ - تَفَكُّيرًا فِي

Sert / acımasız / merhametsiz oldu : فَسَأَ - يَفْسُو - فَسَاؤَةٌ، فَسَاؤَةً

Ciğer, yürek vb. iç organ, ciğer: كَبِدٌ (ج) أَكْبَادٌ

Dağladı, ütüledi, yaktı : كَوَّى - يَكْوِي - كَيْئًا

Hırsız : لُصُوصٌ (ج)

(Köpek) yorgunluk / susuzluktan dilini çıkardı : هَثَا - يَلْهَثُ - هَثًا

Sakin, telaşsız : الْمَتَأَنِّي

Yorgun : مُتْعَبُونَ (ج)

Suçlu : مُجْرِمُونَ (ج)

Övdü, methetti : مَدَحَ - يَمْدَحُ - مَدْحًا

Geçti, uğradı : مَرَّ - يَمُرُّ - مُرُورًا، مَرًّا بِ/عَلَى...

Rahat, konforlu : مُرِيحٌ

Musibet, belâ, felaket : مُصِيبَةٌ (ج) مُصَائِبٌ

Oturdu, bekledi, ikamet etti : مَكَثَ - يَمْكُثُ - مَكْثًا

Korkak : مَلَأٌ - يَمْلَأُ - مَلَأًا

Oyun sahası : مَلْعَبٌ (ج) مَلَاعِبٌ

Meyletti, sempati duydu, eğildi : مَالَ - يَمِيلُ - مَيْلًا إِلَى

Büyüdü, yetiştii, arttı : نَمَا - يَنْمُو - نُمُوءًا

Terk etti, veda etti : وَدَعَ - يَدَعُ - وَدْعًا

Yasakladı, alıkoydu, engelledi : نَهَى - يَنْهَى - نَهْيًا عَنِ

Dişi kedi : هِرَّةٌ قِطَّةٌ (ج) هِرْرٌ

Terk etti, veda etti : وَدَعَ - يَدَعُ - وَدْعًا

وَسَمٌ - يَسْمٌ - وَتَمًا، بِحَمَّةً: (Hayvani) dağladı, damgaladı, işaretledi:

وَسَائِلُ الْمُوَاصَلَاتِ: Ulaşım araçları:

Özet

Cümledeki el-mef'ûlü mutlak ögesini tanıyabilmek.

el-Mef'ûlü mutlak, cümlede fiil ile aynı kökten gelen mastardır. Dâimâ mansûb olarak ve genelde de fiilden sonra gelir.

el-Mef'ûlü mutlak çeşitlerini ayırt edebilmek.

el-Mef'ûlü mutlak, kullanılış amacına göre üç gruba ayrılır: 1. Fiilin mânâsını pekiştirir. 2. Fiilin çeşidini bildirir. 3. Fiilin sayısını belirtir.

1. Fiilin Anlamını Pekiştirmesi

Bu tür el-mef'ûlü mutlak daima tekildir ve fiilden sonra gelir. Türkçe'ye *şüphesiz, gerçekten, tam, muhakkak, iyi, iyice, çok, öyle ... ki*, vb. lafızlarla tercüme edilir.

يَرْزُقُ اللَّهُ عِبَادَهُ رِزْقًا. *Allah kullarına gerçekten rızık verir.*

قَرَأَ الْوَلَدُ سُورَةَ الْإِحْلَاصِ قِرَاءَةً. *Çocuk İhlas suresini öyle bir okudu ki.*

دَعَا إِسْمَاعِيلُ رَبَّهُ دَعْوَةً. *İsmail Rabbine tam dua etti.*

2. Fiilin Çeşidini Bildirmesi

Fiilin yapılış şeklini bildiren el-mef'ûlü mutlak ya isim ya da sıfat tamlaması olarak gelir. Türkçeye *gibi, şeklinde, -ce, aynen, tıpkı, tam ...* vb. lafızlarla tercüme edilir.

İsim tamlaması:

قَاتَلَ الْجُنُودُ فِي الْحَرْبِ قِتَالَ الْأَبْطَالِ.

Askerler harpte kahramanlar gibi savaştılar.

أَدَّى الْوَلَدُ الصَّلَاةَ أَدَاءَ الرَّجُلِ.

Çocuk namazı adam gibi kıldı.

Sıfat tamlaması:

قَرَأَ الْوَلَدُ سُورَةَ الْإِحْلَاصِ قِرَاءَةً صَحِيحَةً.

Çocuk İhlas suresini doğru bir şekilde okudu.

أَدَّى الْوَلَدُ الصَّلَاةَ أَدَاءً صَحِيحًا.

Çocuk namazı doğru bir şekilde kıldı.

3. Fiilin Sayısını Bildirmesi

Fiilin kaç defa yapıldığını bildiren el-mef'ûlü mutlak, **فَعَّلَ** kalıbında gelen *masdar-ı merra*'dan elde edilir. Türkçe'ye *kere, defa, kez...* vb. lafızlarla tercüme edilir. Müfred (tekil), müsennâ (ikil) veya cemi (çoğul) olarak gelebilir. Eğer mastarın başında sayı varsa, o sayı muzâf olarak el-mef'ûlü mutlak, mastar da onun muzafun ileyihi olur.

Müfred (Tekil):

خَطَوْتُ خَطْوَةً. *Bir adım attım.*

Müsennâ (İkil):

خَطَوْتُ خَطْوَتَيْنِ. *İki adım attım.*

Cemi (Çoğul):

خَطَوْتُ خَطَوَاتٍ. *Defalarca adım attım*

خَطَوْتُ أَرْبَعَ خَطَوَاتٍ. *Dört adım attım.*

el-Mef'ûlü mutlak yerine geçen lafızları kavrayabilmek.

Sıfat tamlaması şeklinde gelen el-mef'ûlü mutlakta bazen isim düşer ve sadece sıfat kalır. Bu durumda sıfat, el-mef'ûlü mutlak olur.

ضَحِكْتُ كَثِيرًا. *Çok güldüm.*

Bu cümlenin aslı şöyledir: ضَحِكْتُ ضَحْكًا كَثِيرًا.

ذَكَرَ اللَّهُ كَثِيرًا. *Allah'ı çok zikretti.*

Bu cümlenin aslı da şudur: ذَكَرَ اللَّهُ ذِكْرًا كَثِيرًا.

Ayrıca كُلُّ, بَعْضٌ vb. kelimeler de mastarın başına gelerek el-mef'ûlü mutlak olabilirler.

شَبِعَ كُلُّ الشَّيْءِ. *Tam doydu.* مَشَيْتُ بَعْضَ الْمَشْيِ. *Biraz yürüdüm.*

el-mef'ûlü mutlak olarak kullanılan mansûb mastarları tanımak.

Bazı mansûb mastarlar da yaygın bir şekilde fiilsiz olarak kullanılıp el-mef'ûlü mutlak olarak kabul edilirler. Bunların başlıcaları şunlardır:

شُكْرًا. *Teşekkür ederim.* عَفْوًا. *Bir şey değil, affedersiniz.*

مَرْحَبًا. *Merhaba* أَيْضًا. *Yine, de.*

Kendimizi Sınayalım

1. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde pekiştirme bildiren el-mef'ûlü mutlak vardır?

- رَأَتْ زَيْنَبُ فِي الْحَدِيقَةِ عُصْفُورَةً صَغِيرَةً.
- كَتَبَ يَعْقُوبُ إِلَى عَثْمَانَ رِسَالَةً طَوِيلَةً.
- أَكْرَمَ الْوَزِيرُ الْمُدْرَسِينَ وَالْمُدْرَسَاتِ إِكْرَامًا حَسَنًا.
- سَاعَدْتُ صَدِيقِي مَسَاعِدَةً.
- نَمَتُ نَوْمًا عَمِيقًا.

2. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde fiilin yapılaş şekli bildiren el-mef'ûlü mutlak yoktur?

- أَحْمَدُ اللَّهُ حَمْدًا كَثِيرًا.
- صَامَ الْمُسْلِمُ شَهْرَ رَمَضَانَ صِيَامًا.
- يَخْرُصُ إِبْرَاهِيمُ عَلَى اخْتِيَارِ الصَّدِيقِ جِرْصًا شَدِيدًا.
- نَمَّا الْعُشْبُ نُمُوًّا سَرِيعًا.
- فَازَ الْفَرِيقُ فِي الْمَسَابَقَةِ فَوْزًا عَظِيمًا.

3. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde fiilin yapılaş sayısını belirten el-mef'ûlü mutlak vardır?

- أَكَلَ الْوَلَدُ الْفُحَّاحَةَ أَكْلَةً.
- عَزَمَ شَعِيبٌ عَلَى النَّجَاحِ عَزْمًا.
- نَصَرَتِ الْفَتَاةُ أُمَّهَا نَصْرًا.
- نَامَ الْعَمَّالُ الْمُتَعَبُونَ طَوِيلًا.
- سَعَتِ الطَّالِبَاتُ إِلَى طَلَبِ الْعِلْمِ سَعْيًا.

4. Cümlesinin Türkçe karşılığı .سَجَدَ الْإِمَامُ سَجْدَتَيْنِ بَعْدَمَا سَهَا فِي الصَّلَاةِ aşağıdakilerden hangisidir?

- İmam namazın sonunda iki secde yapar.
- İmam namazda yanıldıktan sonra secde yaptı.
- İmam, namazda yanıldıktan sonra iki secde yaptı.
- İmamın namazda yanıldıktan sonra iki secde yapması gerekir.
- İmam namazda hata ettikten sonra bir secde daha yaptı.

5. "Ekonomik krizden bir sene sonra ticarî hayat, gerçekten canlandı." Cümlesinin Arapça karşılığı aşağıdakilerden hangisidir?

- نَشِطَتِ الْحَيَاةُ التِّجَارِيَّةُ بَعْدَ الْأُزْمَةِ بِسَنَةِ نَشَاطٍ.
- نَشِطَتِ الْحَيَاةُ التِّجَارِيَّةُ بَعْدَ الْأُزْمَةِ السِّيَاسِيَّةِ بِشَهْرٍ نَشَاطٍ.

- c. نَشِطَّتْ الحَيَاةُ السِّيَاسِيَّةُ قَبْلَ الأُزْمَةِ الاِقْتِصَادِيَّةِ بِسَنَةِ نَشَاطِهَا .
d. نَشِطَّتْ الحَيَاةُ التِّجَارِيَّةُ بَعْدَ الأُزْمَةِ الاِقْتِصَادِيَّةِ بِشَهْرِ نَشَاطِهَا .
e. نَشِطَّتْ الحَيَاةُ التِّجَارِيَّةُ بَعْدَ الأُزْمَةِ الاِقْتِصَادِيَّةِ بِسَنَةِ نَشَاطِهَا .

Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı

1. d Yanıtınız doğru değilse, “Pekiştirme Bildiren el-mef’ûlü Mutlak” konusunu yeniden okuyunuz.
2. b Yanıtınız doğru değilse, “Fiilin Yapılış Şeklini Bildiren El-mef’ûlü Mutlak” konusunu yeniden okuyunuz.
3. a Yanıtınız doğru değilse, “Fiilin Yapılış Sayısını Belirten El-mef’ûlü Mutlak” konusunu yeniden okuyunuz.
4. c Yanıtınız farklıysa “Fiilin Yapılış Şeklini Bildiren El-mef’ûlü Mutlak” konusunu yeniden okuyunuz.
5. e Yanıtınız doğru değilse, “Pekiştirme Bildiren El-mef’ûlü Mutlak” konusunu yeniden okuyunuz.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

حَطَمَتِ الأَمْوَاجُ السَّفِينَةَ تَحْطِيبًا. *Dalgalar gemiyi paramparça etti.*

قَرَأَ الإِمَامُ الْقُرْآنَ قِرَاءَةً. *İmam öyle bir Kur’ân okudu ki!*

حَفَرَ المُرَارِعُ الأَرْضَ حَفْرًا. *Çiftçi tarlayı iyice kazdı.*

Sıra Sizde 2

حَزِنَتْ الأُمُّ عَلَى فَقْدِ بِنْتِهَا حُزْنًا شَدِيدًا.

Anne kızını kaybettiğine çok üzüldü.

حَلَّ المُدِيرُ المَسْأَلَةَ حَلًّا تَامًا. *Müdür problemi tamamen halletti.*

يَحْمَدُ المُؤْمِنُ رَبَّهُ حَمْدًا كَثِيرًا. *Mü'min, Rabbine çokça hamdeder.*

Sıra Sizde 3

أَكَلَ الطِّفْلُ مِنَ الطَّعَامِ أَكْلَتَيْنِ. *Çocuk yemekten iki kere yedi.*

أَكَلَ الطِّفْلُ مِنَ الطَّعَامِ أَكْلَاتٍ. *Çocuk yemekten defalarca yedi.*

شَرِبَ القِطُّ مِنَ اللَّبَنِ شَرِبَتَيْنِ. *Kedi süttten iki kere içti.*

شَرِبَ الْفِطْرُ مِنَ اللَّبَنِ شَرِبَاتٍ. *Kedi sünnen defalarca içti.*

طَبَعْتُ الْكِتَابَ طَبْعَتَيْنِ. *Kitabı iki kere bastım.*

طَبَعْتُ الْكِتَابَ طَبَعَاتٍ. *Kitabı defalarca bastım.*

Yararlanılan Kaynaklar

Abdürrahim, F. (1415). **Durûsu'l-Lugati'l-Arabiyye li-Gayri'n-Nâtikîne bihâ**, Medine.

Çörtü, M. Meral (1998). **Arapça Dilbilgisi Nahiv**, İstanbul.

el-Fevzân, Abdurrahman b. İbrahim – Huseyn, Muhtar et-Tâhir – Fadl, Muhammed Abdülhâlik Muhammed (2003), **el-Arabiyye Beyne Yedeyk**, Riyad.

Güler İ. - Günday, H.-Şahin, Ş., (2001). **Arapça Dilbilgisi (Nahiv Bilgisi)**, İstanbul.

Komisyon, (1985) **Ta'limu'l-Arabiyye li-Gayri'n-Nâtikîne bihâ el-Kitabu'l-Esâsî**, Mekke.

Maksudoğlu, Mehmet (1992). **Arapça Dilbilgisi**, İstanbul.

Sînî, Mahmud İsmail vd., (ts.). **el-Kavâidü'l-Arabiyyetü'l-Müyessera**, İstanbul.

_____, **el-Arabiyye li'n-Nâşîm**, İstanbul.

Uralgirary, Yusuf (1986). **İlk ve İleri Dilbilgisi**, Riyad

8

Amaçlarımız

Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- Arapçadaki mef'ûlün leh/lieclih konusunu açıklayabilecek,
- Mef'ûlün leh'in tanımını yapabilecek,
- Mef'ûlün leh'in harf-i cersiz kullanılabilmesi için gereken şartları tanımlayabilecek,
- Türkçedeki sebep ulaçlarının Arapçadaki karşılığı olan mef'ûlün leh/lieclih'i söyleyeceğiniz ve yazacağınız cümlelerde rahatça ve doğru olarak kullanabileceksiniz.

Anahtar Kavramlar

- Mef'ûl
- Mef'ûlün lieclih
- Mef'ûlün leh
- Mef'ûlün minh
- Sebep ulaçları

Öneriler

Bu üniteyi daha iyi kavrayabilmek için okumaya başlamadan önce;

- Mef'ûlün leh'in Türkçedeki karşılığı olan sebep ulaçları konusunu herhangi bir Türkçe dilbilgisi kitabından okuyunuz.
- Mehmet Maksudoğlu'nun Arapça Dilbilgisi ve M. Meral Çörtü'nün Arapça Dilbilgisi Nahiv kitaplarından mef'ûlün leh konusunu okuyarak ön hazırlık yapınız.

el-Mef'ûlü Leh

المَفْعُولُ لَهُ

GİRİŞ

Hangi dilde olursa olsun kurulan cümlelerde yapılan işin niçin yapıldığını veya ne maksatla meydana geldiğini gösteren kısımlar bulunur. Çünkü insanoğlu akıllı bir varlıktır ve herhangi bir işi sebepsiz yapmaz. İşte bu sebeple biz söylediğimiz veya yazdığımız cümlelerde gerek gördüğümüzde bir işi niçin yaptığımızı da belirtiriz. Sözelimi “Adam biraz dinlenmek için koltuğa oturdu” dediğimizde adamın koltuğa ne sebeple oturduğunu belirtmek istediğimizden “dinlenmek için” sözcüklerini de cümlemize eklemiş oluruz.

Türkçe dilbilgisinde “-mekle”, “-eceğinden”, “-ediğinden (dolayı, ötürü), “-diği” ya da “-mek için, -eceği için” gibi yapılarıdaki ulaçlara *sebeplere ulaçları* demekteyiz. Bu ulaçlar Türkçede kendisinden sonraki eylemin sebebi olmaktadır. Dilimizdeki bu sebep ulaçlarının Arapçadaki karşılığı له المفعول mef'ûlün leh'tir. Arapça nahiv (sentaks= cümle yapısı) kitaplarında bu terimi ifâde etmek için المفعول لأجله ve المفعول منه terimleriyle de karşılaşabilmekteyiz. Bu üç terim de aynı şeyi ifâde eder. Farklı nahiv kitaplarında bu değişik gibi görünen isimlendirmeleri görenler ayrı şeyler sanmaktadırlar. Arapça mânâ harflerinden اللام (lâm) sebep bildirmede en yaygın olandır. من أجل ve لأجل nin sözlükteki anlamı ise “için” ve “sebebiyle” demektir. Ayrıca من cerr harfi de sebep mânâsını ifâde etmek için kullanılanlardır. İşte ifâde ettikleri bu anlamlardan dolayı bu mef'ûl, mef'ûlün leh/lieclih/minh diye isimlendirilmiş olmalıdır. Mef'ûlün leh'e “cümlede fiilin ne için yapıldığını gösteren mef'ûldür” diyebiliriz.

Bu üniteye önce mef'ûlü leh'lerden çok sayıda bulunan bir metin hareketli olarak verilecek, sonra parçayı kavramaya yönelik sorular yer alacaktır. Daha sonra mef'ûlün leh'in örnekleriyle birlikte tanımı ve mansûb ve mecrûr gelme durumları incelenecektir. Bunun ardından da konunun değişik örnekler vasıtasıyla öğrencilerin zihinlerinde yerleşmesini hedefleyen çeşitli alıştırmalar bulunacaktır. Zira bir dili öğrenirken asıl amaç, dilbilgisi kurallarını papağan gibi tekrarlamak değil, konuşurken ve yazarken kuracağımız cümlelerde onları kullanabilmektir. İşte bizim vereceğimiz alıştırmaların da bu amaca hizmet etmesi düşünülmektedir.

OKUMA PARÇASI

قِصَّةُ تَاجِرٍ

خَرَجَ تَاجِرٌ إِلَى بَعْضِ التَّوَاجِحِ لِلتَّجَارِ وَكَانَ عِنْدَهُ مِائَةٌ رِطْلٍ حَدِيدًا، فَأَوْدَعَهَا أَحَدَ جِيرَانِهِ حِفْظًا لَهَا مِنَ التَّلْفِ، ثُمَّ رَجَعَ بَعْدَ مَدَّةٍ، وَالتَّمَسَ الْحَدِيدَ، فَقَالَ لَهُ الرَّجُلُ: قَدْ أَكَلْتَهُ الْجِرْدَانُ. فَقَالَ التَّاجِرُ: قَدْ سَمِعْتُ أَنْ لَا شَيْءَ أَقْطَعُ مِنْ أَنْيَابِهَا لِلْحَدِيدِ، ثُمَّ خَرَجَ فَلَقِيَ ابْنَ الرَّجُلِ فَأَخَذَهُ انْتِقَامًا، وَذَهَبَ بِهِ إِلَى مَنْزِلِهِ لِيُؤَدِّبَ أَبَاهُ، وَفِي الْعَدَمِ مَرَّ بِهِ الرَّجُلُ، فَسَأَلَهُ عَنِ ابْنِهِ، فَقَالَ لَهُ التَّاجِرُ: لَمَّا خَرَجْتُ مِنْ عِنْدِكَ بِالْأَمْسِ رَأَيْتُ بَارِيًا قَدِ اخْتَطَفَ صَبِيًّا وَلَعَلَّهُ ابْنُكَ، فَلَطَمَ الرَّجُلُ رَأْسَهُ غَضَبًا وَقَالَ: يَا قَوْمُ هَلْ سَمِعْتُمْ أَوْ رَأَيْتُمْ أَنَّ الْبُرَاةَ تَخْطِفُ الصَّبِيَّانَ؟ فَقَالَ التَّاجِرُ: نَعَمْ! إِنَّ أَرْضَنَا تَأْكُلُ جِرْدَانَهَا الْحَدِيدَ، لَيْسَ بِعَجِيبٍ أَنْ تَخْطِفَ بُرَاتِهَا الْفَيْلَةَ، فَقَالَ الرَّجُلُ: أَنَا أَخَذْتُ حَدِيدَكَ، وَهَذَا ثَمَنُهُ، فَارْزُدْ عَلَيَّ ابْنِي.

(بتصرف من النحو العربي من خلال النصوص، ج 1، ص 7-196)

Metni Kavrama Alıştırılmaları

1. Aşağıdaki soruları parçaya göre cevaplayınız.

1. مَنْ خَرَجَ إِلَى بَعْضِ التَّوَاجِحِ؟
2. لِمَاذَا خَرَجَ التَّاجِرُ؟
3. عِنْدَ مَنْ وَضَعَ التَّاجِرُ حَدِيدَهُ؟
4. لِمَاذَا أَوْدَعَ الرَّجُلُ الْحَدِيدَ جَارَهُ؟
5. هَلْ تُوِدُّ أَنْتَ مَالِكَ أَحَدِ جِيرَانِكَ عِنْدَمَا سَافَرْتَ إِلَى خَارِجِ الْبِلَادِ؟
6. لِمَاذَا ذَهَبَ التَّاجِرُ بِابْنِ الرَّجُلِ إِلَى مَنْزِلِهِ؟
7. مَتَى التَّقَى الرَّجُلُ بِالتَّاجِرِ؟
8. مَاذَا فَعَلَ الْبَارِي؟
9. لِمَاذَا لَطَمَ الرَّجُلُ رَأْسَهُ؟
10. لِمَاذَا أَعْطَى الرَّجُلُ التَّاجِرَ ثَمَنَ الْحَدِيدِ؟

2. Altı çizili kelimelerin eş anlamlarını parantez içindeki kelimeler arasından seçiniz.

(كَاسِبٌ / سَلَمٌ / لَدَى / صِيَانَةٌ / الْإِكْتِسَابُ / عَادَ / تَحَرَّى / الْفِرْزَانُ / السِّنُّ / اخْطَفَ)

1. التَّاجِرُ الصَّدُوقُ يُجِبُّهُ اللَّهُ تَعَالَى.

2. أودع الرجل ماله أحد زملائه حفظاً له من التلف.
3. يودع الإنسان ماله عند من يأمنه.
4. عند من تزجت حقيبتك؟
5. اختطف البازي صيده.
6. يبحث الجرد عن الجن.
7. أرى الأسد أتيابه.
8. اختطف الإزهايون سفينة في البحر الأحمر.
9. زجع التجار بعد شهر بريح كبير.
10. يشتغل الرجل بالتجارة في أسفاره.

3. Altı çizili kelimelerin zıt anlamlılarını parantez içindeki kelimeler arasından seçiniz.

(دَخَلَ / كَثِيرٌ / تَلَفًا / كَبِيرٌ / اِنْتَقَمَ / اَمْسَ / الصَّبِيانَ / مَسَحَ / مُفْرَدٌ / جَمْعٌ)

1. خَرَجَ التَّاجِرُ إِلَى بَعْضِ التَّوَاجِحِ .
2. التَّاجِيةُ مُفْرَدُ التَّوَاجِحِ .
3. بَعْضُ النَّاسِ لَا يُفَكِّرُونَ عَاقِبَةَ أُمُورِهِمْ .
4. أودع المسافر حقيبتَه عند الحارسِ حفظًا لها .
5. مفرد "الجرذان" الجرذ وهو حيوانٌ صغيرٌ .
6. وفي الغدِ صادفَ الرجلُ تاجرًا .
7. عفا الله عما سلفَ من ذُنُوبِنَا .
8. يَغْفُو الكِبَارُ عَنِ الأَخْطَاءِ .
9. لَطَمَ الرجلُ وَجْهَهُ غَضَبًا لِنَفْسِهِ .
10. الجرذُ جمعُ الجرذَانِ .

4. Altı çizili kelimelerin cemîlerini (çoğullarını) bulunuz.

1. خَرَجَ التَّاجِرُ إِلَى بَعْضِ التَّوَاجِحِ لِلاتِّجَارِ .
2. يودع التاجر حديدَه جاره .
3. قَالَ لَهُ الرَّجُلُ : قَدْ أَكَلَهُ الْجُرْدُ .
4. صادفَ التاجرُ ابْنَ الرَّجُلِ فِي الطَّرِيقِ .

5. يَقْطَعُ الْجُرْدُ الْحَدِيدَ بِنَابِهِ.
6. ذَهَبَ بِهِ إِلَى مَنْزِلِهِ لِيُؤَدِّبَ أَبَاهُ .
7. عَلِمْنَا أَنَّ الْبَايَ يَحْطِفُ صَيْدَهُ .
8. هَلْ سَمِعْتَ أَنَّ الْبَايَ يَحْطِفُ الصَّيَّ .
9. قَالَ التَّاجِرُ: نَعَمْ سَمِعْتُ أَنَّ أَرْضًا تَأْكُلُ جُرْدَانَهَا الْحَدِيدَ .
10. وَلَيْسَ بِعَجِيبٍ أَنَّ تَحْطِفَ بِرَاةِ تِلْكَ الْأَرْضِ فَيَأْكُلُ .
11. وَقَالَ الرَّجُلُ: أَنَا أَخَذْتُ حَدِيدَكَ، وَهَذَا نَمْنُهُ، فَارْزُدْ عَلَيَّ ابْنِي .

5. Altı çizili kelimelerin müfredtlerini bulunuz.

1. ذَهَبَ رَجُلٌ إِلَى بَعْضِ التَّوَاحِي لِلسِّيَاحَةِ .
2. وَكَانَ عِنْدَ التُّجَّارِ أَرْطَالٌ مِنَ الْحَدِيدِ .
3. يَحْطِفُ إِنْسَانٌ وَفِي الْأَمَانَاتِ مِنَ التَّلْفِ .
4. الْجُرْدَانُ مِنَ الْحَيَوَانَاتِ الصَّارَةِ لِأَعْدِيَةِ النَّاسِ .
5. لِكَلِمَةِ "أَنْيَابٍ" مَعَانٍ كَثِيرَةٌ نَنْظُرُ لِمَعْنَاهَا إِلَى الْمُعْجَمِ .
6. هَلْ سَمِعْتُمْ أَنَّ الْبِرَاةَ تَحْطِفُ الصَّبِيَّانَ فِي بَلَدِكُمْ ؟
7. الْآبَاءُ يُؤَدِّبُونَ أَوْلَادَهُمْ بِطُرُقٍ مُخْتَلِفَةٍ .
8. الْأَوْلَادُ يَحْتَرِمُونَ آبَاءَهُمْ تَعْظِيمًا هُمْ .
9. يَجِبُ عَلَيَّ الْإِنْتَاءُ أَنْ يَقُومُوا إِحْتِرَامًا لِأَسَاتِدَتِهِمْ .
10. هَلْ رَأَيْتُمْ رَجُلًا يَلْطُمُونَ رُؤُوسَهُمْ غَضَبًا لِأَنْفُسِهِمْ .

6. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere anlamca uygun düşen kelimeleri yazınız.

1. كَانَ عِنْدَ التَّاجِرِ رِطْلٌ حَدِيدًا .
2. فَأَوْدَعَهَا حَيْرَانَهُ حِفْظًا لَهَا مِنَ التَّلْفِ .
3. التَّمَسَّ حَدِيدَهُ أَيِ طَلَبَهُ .
4. فَقَالَ لَهُ الرَّجُلُ: قَدْ الْجُرْدَانُ .
5. فَقَالَ التَّاجِرُ: قَدْ سَمِعْتُ أَنَّ لَأ أَقْطَعُ مِنْ أَنْيَابِنَا لِلْحَدِيدِ .
6. ثُمَّ مَضَى فِي طَرِيقِهِ فَلَقِيَ ابْنَ الرَّجُلِ انْتِقَامًا .
7. وَفِي الْعَدِ أَيِ الْيَوْمِ التَّالِي مَرَّ الرَّجُلِ فَسَأَلَهُ عَنِ ابْنِهِ .

8. قَالَ التَّاجِرُ: خَرَجْتُ مِنْ عِنْدِكَ بِالْأَمْسِ بَارِيًا قَدْ صَيِّيًا .

9..... رَأَيْتُكَ ، هَلْ يُمَكِّنُ لِلْبَارِي أَنْ فَيَلًا ؟

10. فِي النَّهْيَةِ أُعْطِيَ الْجَارُ التَّاجِرُ بَدَلَ الْجَدِيدِ وَطَلَبَ مِنْ أَنْ وَلَدَهُ إِلَيْهِ.

7. Aşağıdaki verilen Arapça cümlelerin en yakın Türkçe karşılıklarını bulunuz.

فِي يَوْمٍ مِنَ الْأَيَّامِ ذَهَبَ تَاجِرٌ إِلَى بَلَدَةٍ لِيَتَّجَرَ فَأَوْذَعَ مِائَةَ رِطْلٍ حَدِيدًا أَحَدَ جِيرَانِهِ حِفْظًا لَهَا مِنَ التَّلَفِ.

- Günlerden bir gün bir tüccar ticaret yapmak için bir ülkeye gitmek istedi, komşularından birine satması için yüz rıtl (yaklaşık bir ton) demir bıraktı.
- Bir tüccar bir gün ticaret amacıyla ülke dışına gitti, kendisiyle vedalaşmak üzere komşusuna gitti ve ona yüz rıtl (yaklaşık bir ton) demir bıraktı.
- Günlerden bir gün bir tüccar ticaret yapmak için bir şehre gitti. Bu yüzden telef olmaktan korunması için yüz rıtl (yaklaşık bir ton) demiri komşularından birine emanet olarak bıraktı.
- Bir gün bir tüccar ticaret yapmak için şehirden çıktı. Komşularından birine göz kulak olması için ve gelince kendisine teslim etmesi için yüz rıtl (yaklaşık bir ton) demir bıraktı.
- Günlerden bir gün ticaret yapmak için şehre bir tüccar geldi. Komşularından birine telef olmaktan korunması için yüz rıtl (yaklaşık bir ton) demir bırakmıştı.

8. Aşağıdaki verilen Arapça cümlelerin en yakın Türkçe karşılığı bulunuz.

وَلَطَمَ الرَّجُلُ رَأْسَهُ غَضَبًا وَقَالَ يَا قَوْمِ هَلْ سَمِعْتُمْ أَوْ رَأَيْتُمْ أَنَّ الْمَرْءَ تَخَطَّفُ الصَّبِيَّانَ؟ فَقَالَ التَّاجِرُ: نَعَمْ إِنَّ أَرْضًا تَأْكُلُ جُرْدَانَهَا الْحَدِيدَ لَيْسَ بِعَجِيبٍ أَنْ تَخَطَّفَ بَرَائِثَهَا الْقَبِيلَةَ.

- Adam öfkeleni ve başını tokatladı. Ardından şöyle dedi: Ey ahâli! Şahinlerin çocukları kapıp kaçtığını hiç duydunuz ya da gördünüz mü? Bunun üzerine tâcir dedi ki: Evet! Erkek farelerin demiri yediği bir yerde, şahinlerin filleri bile kapıp kaçmasında hiç şaşılacak bir şey yok.
- Adam öfkesinden kendi başını tokatladı ve dedi ki: Ey ahâli! Şahinler çocukları kapıp kaçıyorlar. Bunun üzerine tâcir dedi ki: Evet! Erkek fareler demiri yiyebiliyorlarsa, şahinler de filleri kaçırır.
- Adam öfkesinden kendi başını tokatladı ve dedi ki: Ey ahâli! Şahinlerin çocukları kapıp kaçtığını hiç duydunuz ya da gördünüz mü? Bunun üzerine tâcir dedi ki: Evet! Erkek fareler demiri yiyebiliyorlarsa, şahinler de filleri kaçırır.
- Adam öfkesinden kendi başını tokatladı ve dedi ki: Ey ahâli! Şahinlerin insanları kapıp kaçtığını hiç duydunuz ya da gördünüz mü? Bunun üzerine insanlar dediler ki: Evet! Erkek fareler demiri yiyebiliyorlarsa, şahinler de filleri kaçırır.

e. Adam öfkesinden kendi başını tokatladı ve dedi ki: Ey ahâli! Şahinlerin çocukları kapıp kaçtığını hiç duydunuz ya da gördünüz mü? Bunun üzerine tâcir dedi ki: Evet! Erkek farelerin demiri yediği bir yerde, şahinlerin filleri bile kapıp kaçması hiç te şaşılacak bir şey değildir.

DİLBİLGİSİ

MEF'ÛLÜN LEH

Arapça bir cümlede bulunan fiilin yapılma veya yapılmama sebebini açıklayan mastara/isme “mef'ûlün leh” denir. Bu ögeye mef'ûlün leh denildiği gibi mef'ûlün lieclih ya da mef'ûlün min eclih de denilmektedir. Bu terimlerin üçü de aynı şeyi ifâde etmektedir. Bunlardan birini herhangi bir nahiv kitabında görenler farklı şeyler olduğunu sanmasınlar. Mef'ûlün leh'ler cümlede fiilin işleniş sebebini bildirdiği için “niçin?” sorusuna cevap oluştururlar. Bir cümlede mef'ûlün leh'i bulmanın yolu, cümlede sebebi bildirilen fiille birlikte “neden/niçin ... Oldu?” gibi bir soru sorarız, aldığımız cevap mef'ûlün leh'tir. Mesela *قَدِمْتُ إِلَى هَذِهِ الْمَدِينَةِ طَلْبًا لِلْعِلْمِ* “Ben bu şehre ilim talep etmek/öğrenmek için geldim” cümlesine “neden geldim?” sorusunun cevabı *طَلْبًا* “öğrenmek için”dir ve cümlede mef'ûlün leh'tir.

Mef'ûlün leh genel olarak mansûbtur. Ancak fiilin oluş sebebini bildirmek için zikredilen her söz her zaman mansub olmaz.

Mef'ûlün leh'ten Harf-i Cerin Hafzedilmesi:

Mef'ûlün leh'in mansûb olabilmesi başka bir deyişle harf-i cerin hafzedilmesi için şu dört şartın bir cümlede aynı anda bulunması gerekir:

1. Mef'ûlün leh olacak sözün mastar olması: Örnek;

يَصُومُ الْمُسْلِمُونَ إِطَاعَةَ لِرَبِّهِمْ

Müslümanlar rablerine itaat etmek için oruç tutarlar.

تَجَوَّلَ الْمُدْرَسُ فِي الْحَدِيقَةِ تَرَوِيحًا عَنْ نَفْسِهِ.

Öğretmen rahatlamak için bahçede dolaştı.

2. Mef'ûlün leh olacak mastarın (iç duygularımızı ifade ettiğimiz, “saygı göstermek, küçümsemek, korkmak, bilmek, bilmemek” gibi) kalbî fiillerden olması:

سَاعَدَ الْغَنِيُّ الْفَقِيرَ شَفَقَةً عَلَيْهِ. يَتِي.

Cümlesinde olduğu gibi.

3. Mef'ûlün leh olan mastarın fâili (öznesi) ile sebebi bildirilen fiilin fâilinin aynı olması.

أَمْسَكَ الشَّرْطِيُّ اللَّصَّ خَوْفًا مِنْ فِرَارِهِ

Polis, hırsız kaçmasından korktuğu için tuttu.

Cümlesinde mef'ûlün leh olan mastar خَوْفًا “korktuğu için”dir. Burada korku duyan polistir. Cümlede sebebi bildirilen (الفعل المعلن) fiilin fâili yani hırsız tutan da aynı kişi yani polistir. Şu halde bu örnek cümlede hem mef'ûlün leh'in hem de sebebi bildirilen fiilin fâili (öznesi) aynı kişi olduğundan mef'ûlün leh mansûb olmuş, harf-i cer ise hazfedilmiş (silinmiş, zikredilmemiş)tir.

أَكْرَمْتُكَ لِأَكْرَامِكَ *Sen ikram ettiğin için sana ikram ettim*

Cümlesinde ise mef'ûlün leh olan لأكرامك 'nin faili ك - إكرام muttasıl mecrûr ك zamiri, “ben sana ikram ettim” أَكْرَمْتُكَ kısmında ise fâil merfû muttasıl zamirdir. Dolayısıyla أَكْرَمْتُ fiilinin fâili ile إكرام masdarının fâilleri aynı değil, ayrı ayrı kişiler olmaktadır. Bu yüzden bu cümledeki mef'ûlün leh'in başındaki ل “lâm” harfi atılmamış (hazfedilmemiş)tir.

4. Mef'ûlün leh olan mastarın zamanı ile sebebi bildirilen fiilin الفعل المعلن aynı olması

جِئْتُكَ الْيَوْمَ لَوَعْدِي أَمْسٍ “*Diün sana sözverdiğim için bu gün sana geldim*” cümlesinde mef'ûlün leh'in (söz vermenin) gerçekleşme zamanı “dün”dür. Gelme zamanı ise “bugün”dür. Dolayısıyla mef'ûlün leh ile sebebi bildirilen fiilin meydana gelme zamanları aynı olmamış ve mef'ûlün leh'in başından harf-i cer atılmamıştır. Ama جِئْنَا إِلَى هُنَا حُبًّا لِلْعِلْمِ “*Biz buraya ilmi sevdiğimiz için geldik*” cümlesinde ise hem sevme hem de gelme aynı zamanda olduğu için mef'ûlün leh'ten harf-i cer atılmış ve mef'ûlün mansûb oluşu açıkça görülmüştür.

Yukarıdaki dört şartı taşıyan mef'ûlün leh'te esas olan mansûb olarak zikredilmesi iken başına ل, ب, من ve في gibi sebep bildiren cer harflerinden birinin getirilmesi ile lafzan mecrûr da olabilirler. Bu yüzden böyle olanlar iki şekilde söylenebilirler. Şu örnekleri inceleyinizi:

يَحْتَرِمُ النَّاسُ الْقَانُونَ دَفْعًا لِلظُّلْمِ

İnsanlar zulmü önlemek için hukuka saygı duyarlar.

يَحْتَرِمُ الْقَانُونَ دَفْعًا لِلظُّلْمِ *Zulmü önlemek için hukuka saygı duyulur.*

Bu durumda lafız olarak mecrûr olsalar da aslında irab bakımından mansûb olan mef'ûlün leh'in yerinde buldukları için mahallen mansûb kabul edilirler. Örneğin;

عَرَسَ الرَّجُلُ الْأَشْجَارَ وَالْأَزْهَارَ تَجْمِيلًا / لِتَجْمِيلِ الْحَدِيقَةِ

Adam bahçeyi güzelleştirmek için ağaç ve çiçekleri dikti.

Görüldüğü gibi her iki kullanım da aynı şekilde tercüme edilmektedir.

DİKKAT

Mef'ûlün leh'ten harf-i cerrin hazfedilmesi için yukarıdaki şartlar gereklidir. Ancak bu şartların bulunduğu her cümleden cer harfi atılmayabilir. Hem harf-i cerle hem de harf-i cersiz söylenebilir. Misal:

مَدَحَ بَعْضُ الشُّعْرَاءِ رِجَالَ الدَّوْلَةِ بِأَشْعَارِهِمْ مَدَاهِنَةً هُمْ / لِمَدَاهِنَتِهِمْ

Bazı şairler, dalkavukluk için şiirleriyle devlet adamlarını övdüler.

Sebeup bildiren harflerden en çok ۛ harfi kullanılır. Diğerlerinin kullanımı az da olsa Arapça ibarelerde rastlanabildiği için birer örnek görmemiz uygun olacaktır:

أُعْيِي عَلَى الرَّجُلِ مِنَ الْحَرِّ. Adam sıcaktan/sıcak sebebiyle bayıldı.

مَاتَتِ الشَّاةُ بِدَاءِهَا. Koyun hastalığı sebebiyle/yüzünden öldü.

ضَرَبَ رَجُلًا فِي لِيْرَةٍ. Adam bir lira için dövüldü.

Mef'ûlün leh'in Masdar Olmama Durumu

Bu mef'ûl cümlede sebep bildirdiği halde yapısı itibariyle mastar olmazsa lafız olarak başına gelecek bir cer harfiyle mecrûr olur.

﴿وَالْأَرْضَ وَضَعَهَا لِلْأَنَامِ﴾ cümlesinde görüldüğü gibi.

DİKKAT

Mef'ûlün leh olsun ya da olmasın masdarlar cümledeki yerine göre ma'lûm/etken (مصدر بمعنى الفاعل) veya meçhûl/edilgen (مصدر بمعنى المفعول) anlamlarında kullanılmaktadırlar.

هَاجَرَ الْقَاتِلُ إِلَى بَلَدٍ مَجْهُولٍ خَوْفًا مِنَ الْقَتْلِ / لِلْخَوْفِ مِنَ الْقَتْلِ

Katil öldürülmekten korktuğu için bilinmeyen bir ülkeye göçtü.

Bu cümlelerin anlamına dikkat edilecek olursa birinci masdar (خوف) malûm/etken, ikinci masdar (القتل) meçhûl/edilgen anlamında kullanılmıştır. Diğer cümleler de bu açıdan incelendiğinde bu özellikler kavranılacaktır.

Mef'ûlün Leh'in Başında Bulunan Diğer Lafızlar

Başında حَتَّى، كَيْ، لَيْ ve لْ bulunan mansûb muzârî de masdar mânâsı ifâde ettiği ve kendisinden önceki fiilin sebebini bildirdiği için mef'ûlün leh sayılır. Bu yapılar mef'ûlün leh sayıldıkları için de mahallen mansûb kabul edilir. Şu cümleleri bu açıdan inceleyiniz.

أَعَدَّ الْمُؤَلَّفُونَ هَذَا الْكِتَابَ لِتُفِيدَ الطُّلَّابَ

Yazarlar bu kitabı öğrencilere faydalı olması için hazırladı.

قَدْ يَضْطَرُّ الْإِنْسَانُ إِلَى الْكُذْبِ لِكَيْ يُصْلِحَ بَيْنَ الشَّخْصَيْنِ

Bazan insan iki kişinin arasını düzeltmek (onları barıştırmak) için yalan söylemek zorunda kalabilir.

أَنَا أَحِبُّ طَوْلَ الْعُمْرِ كَيْ أُحْصِلَ الْعِلْمَ

Ben ilim tahsil etmek için ömrümün uzun olmasını isterim.

اسْتَقِيمُوا حَتَّى لَا يُصِيبَكُمْ الْإِعْوَجَاجُ فِي ظُهُورِكُمْ

Sırtlarınızın kamburlaşmaması için dik durun.

(J) Harfi'nin Diğer Önemli Kullanımları

DİKKAT

Yukarıda geniş olarak açıklandığı üzere lâm ل harfi ceri sebep bildirdiği zaman mecrûru (cer ettiği) ile birlikte cümlede önce geçen bir fiilin oluşu sebebini bildireceği için mef'ûlün leh olur. Ancak bu harfi cer her zaman sebep bildirmek için kullanılmaz. ل harfinin en çok sebep bildirmek için التعليل ikinci olarak da bir şeyi tahsîs etmek, özel kılmak, mülkiyet yani bir şeyin bir kimseye ait olduğunu bildirmek için kullanılır. Bu durumda ل harfi izâfet terkîplerindeki (isim tamlamasındaki) muzâfun ileyh (tamlayan) ögesinin başına gelerek muzâfun ileyhi (tamlayanı) muzâfın (tamlanan) sıfatı haline dönüştürür.

كِتَابُكَ = كِتَاب + كُ - كِتَابُ لَكَ

Sana ait kitap senin kitabın

(J) harfinin diğer yaygın bir kullanımı da zâid olarak kullanılmasıdır. Buradaki zâid, gereğinden fazla, çok anlamında değil, cümlenin mânâsını pekiştirmek ve cümlenin seslendirilmesindeki güzelliğe katkıda bulunmak anlamındadır. Bu durumda câr ve mecrûrlar mef'ûlün bir gayr-i sarîh olurlar. Şu örnekleri inceleyelim:

Senin dersi anlaman: فَهَمَّكَ لِلدَّرْسِ

Onun yemeği yemesi: أَكَلَهُ لِلطَّعَامِ

Onun felsefe eğitimi görmesi: دَرَسَهُ لِلْفَلَسَفَةِ

(O Allah) dilediğini yapandır: فَعَالَ لِمَا يُرِيدُ

مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَكُمْ

(O Kur'ân) yanınızdakileri (kendisinden önce inen kitapları) tasdîk edicidir.

SIRA SİZDE

1

Aşağıdaki cümlelerde mef'ûlün leh'leri bulunuz.

1. يَذْهَبُ التَّلَامِيذُ إِلَى الْمَدْرَسَةِ رَغْبَةً فِي الْعِلْمِ .
2. دَخَلَ الْمُعَلِّمُ الصَّفَّ فَقَامَ التَّلَامِيذُ تَحِيَّةً لَهُ وَإِجْلَالًا لِقَدْرِهِ .
3. أَقَامَتِ الْمَدْرَسَةُ مَقْصَفًا مُحَافِظَةً عَلَى صِحَّةِ التَّلَامِيذِ .
4. يَقِفُ الشَّرْطِيُّ فِي الْمَبْدَأِ تَسْهِيلاً لِلْحَرَكَةِ .
5. ذَبَحَ صَاحِبُ الْبَيْتِ شَاةً إِكْرَامًا لِضَيْوْفِهِ .

SIRA SİZDE

2

Aşağıdaki cümleleri harekeleyiniz ve ve altlarına Türkçe çevirilerini yazınız.

1. ابتعدت البنت عن الأسد في حديقة الحيوانات خوفاً منه/ للخوف منه .
2. تشتري الأمهات الملابس الجديدة للعيد/ استعداداً للعيد .
3. يتربص المسلمون الهلال استقبالا لشهر رمضان/ لاستقبال شهر رمضان .

4. سارع المسلمون إلى أداء الزكاة تطهيراً لأموالهم / لتطهير أموالهم.
5. خرج أفراد الأسرة إلى الحديقة ترحيباً بالضيوف / للترحيب بالضيوف.
6. أعطي الأخ الكبير لأخيه الصغير عطايا عليه / للعطف عليه.
7. تجمع كثير من المتظاهرين احتجاجاً على الفضيحة / للاحتجاج على الفضيحة.
8. أقام رئيس الوزراء مأدبة العشاء تكريماً للوفد الزائر / لتكريم الوفد الزائر.
9. يحرص الجنود الوطن حماية له من الاعتداء / لحمايته من الاعتداء.
10. يجتمع أعضاء اللجنة الاقتصادية حلاً لأزمة البورصة / لحل أزمة البورصة.

ALİŞTİRMALAR

1. Aşağıdaki metinde lafzan mansûb olan ve harf-i cerli olan mef'ûlün lehleri verilen tabloya yazınız.

كَانَتْ الْمَدْرَسَةُ الْإِنْبِذَانِيَّةُ فِي أَيَّامِنَا مِثْلَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ، فَالْكَثِيرُ مِنَّا يَأْتِيهَا مُكْرَهًا، وَقَلِيلٌ هُمُ الَّذِينَ يَقْبَلُونَ عَلَيْهَا تَلْقَاءً أَنْفُسِهِمْ حُبًّا لِلْمَعْرِفَةِ وَرَغْبَةً فِي الْعِلْمِ، وَكَانَتْ أَعْمَارُنَا تَتَفَاوَتْ تَفَاوُتًا عَظِيمًا وَكُنْتُ أَصْغَرَهُمْ سِنًا فِيمَا أَعْتَقِدُ، وَمَقَاعِدُنَا قَدِيمَةٌ بِاللَّيْئَةِ، صُنِعَتْ مِنْ خَشَبٍ عَتِيقٍ يَكَادُ يَكُونُ مِنْ عَهْدِ نُوحٍ، وَكَانَ يَجْلِسُ عَلَيَّ كُلِّ مَقْعِدٍ سِتَّةَ مَنَّا، وَكُنَّا مُتَلَاصِقِينَ، وَيَكْثُرُ بَيْنَنَا التَّدَاوُعُ وَالتَّلَاكُمُ لِطَلْبِ الرَّاحَةِ أَوْ لَصَدِّ هُجُومِ مُتَوَقِّعٍ، وَمَا تَحْرَكُ يَوْمًا وَاحِدًا مِنَّا إِلَّا خَرَجَ مِنْ هَذَا الْخَشَبِ الْعَتِيقِ صَوْتٌ مُزِعْجٌ يُضَايِقُ الْمُعَلِّمِينَ وَيُضْحِكُ الْأَطْفَالَ

المفعول له بالحروف الجارّة	المفعول له (منصوب) لفظًا

2. Aşağıdaki cümlelerde mef'ûlün leh'lerin altını çiziniz.

1. وَقَفَ الطَّلَابُ إِحْتِرَامًا لِلْمُدَرِّسِ.
2. نَظَّمَ الشَّاعِرُ قَصِيدَتَهُ مَدْحًا لِلْأَمِيرِ.
3. تَهَنَّمُ إِدَارَةُ الْمُرُورِ بِمَنَعِ الْحَوَادِثِ إِهْتِمَامًا كَبِيرًا.
4. مُنَحَّحُ الْحُكُومَةُ الْمُزَارِعِينَ قُرُوضًا مُسَاعِدَةً لَهُمْ.
5. يَقِفُ الْجُنُودُ عَلَى حُدُودِ الْوَطَنِ حِمَايَةً لَهُ مِنَ الْأَعْدَاءِ.
6. يَجْتَمِعُ الْوُفْدَانِ حَالًا لِلخِلَافَاتِ بَيْنَ بِلَدَيْهَا.
7. وَرَعَ مَدِيرُ الْجَامِعَةِ الْجَوَائِزَ عَلَى الْمُتَفَوِّقِينَ تَقْدِيرًا لِحُجُودِهِمْ.
8. يُشَجِّعُ الْمُتَفَرِّجُونَ الْأَعْيَبِينَ تَشْجِيعًا حَارًا.
9. يَعْمَلُ الْعَمَالُ بِجِدِّ سَعْيٍ إِلَى النَّجَاحِ.
10. يُؤَدِّي الْمُسْلِمُونَ وَاجِبَهُمْ ابْتِغَاءً لِمَرْضَاةِ اللَّهِ.

3. Aşağıdaki örnekte olduğu gibi bırakılan boşluklara parantez içinden mef'ûlün leh olması uygun olanları yazınız.

1. يَغْفِرُ اللَّهُ الذُّنُوبَ لِلْمُسْلِمِينَ. (رَاحِمًا ، رَحْمَةً ، رَحْمًا)
2. يُؤَدِّي الْمُسْلِمُ الْعِبَادَاتِ لِلَّهِ. (طَاعَةً ، طَوْعًا ، طَائِعًا)
3. يَسْتَقْبِلُ مَحْمُودٌ ضَيْفَهُ لَهُ (كَرِيمًا ، كَرَامَةً ، إِكْرَامًا)
4. يُشَارِكُ الطَّلَابُ فِي تَكْرِيمِ أَسَاتِدِهِمْ عَنْ حُبِّهِمْ (عَبْرَةً ، تَعْبِيرًا ، عِبَارَةً)
5. قَطَعَتْ بَعْضُ الدُّوَلِ عِلَاقَتَهَا بِرُوسِيَا عَلَى تَدَخُّلِهَا فِي أَفْغَانِيسْتَانِ. (حُجَّةً ، حُجَّةً ، احْتِجَاجًا)
6. يَكْتَرُ الطَّبِيبُ مِنْ زِيَارَةِ الْمَرِيضِ عَلَيْهِ. (اطْمِئِنَانًا ، طَمَئِينَةً ، مُطْمَئِنِينَ)
7. يَقْضِي عَصَامٌ إِجَازَتَهُ فِي الْخَارِجِ عَنْ الرَّاحَةِ. (بَاحِثًا ، مُجَوِّثًا ، بَحْثًا)
8. رَفَعَ الْوَزِيرُ يَدَيْهِ لِلجُمْهُورِ. (حَيَاةً ، حَيَّةً ، مُحْيِيًا)

4. Aşağıdaki iki gruptan uygun olan bölümleri eşleştirerek içlerinde mef'ûlü leh bulunan anlamlı cümleler kurunuz.

المجموعة أ	المجموعة ب
1. يَتَوَجَّهُ النَّاجِحُونَ غَدًا	أَنْتِظَارًا لِمَوْعِدِ السَّفَرِ.
2. نَزَلَ الشَّابُّ فِي الْمَاءِ	لِمَنْعِ انْتِشَارِ الْجُرَيْمَةِ.
3. جَلَسَ الْمُسَافِرُ فِي صَالَةِ الْمَطَارِ	طَلَبًا لِلأَجْرِ مِنَ اللَّهِ
4. أُرْسِلَ الرَّسُولُ مُعَاذًا إِلَى الْيَمَنِ	لِانْتِخَابِ أَعْضَاءِ الْمُرْلَمَانِ.

5. تُعاقِبُ الدَّوْلَةُ المُذنبَ لإقرارِ اتِّفَاقِيَةِ السَّلامِ.
 6. يَتَصَدَّقُ المُسْلِمُ عَلَى المُحْتَاجِينَ لِلتَّمَتُّعِ بِمَنَاطِرِهَا الطَّيِّبَةِ.
 7. يَجْتَمِعُ مُنْذُوبُو الدُّوْلِ إِيقَادًا لِلغَرِيقِ.
 8. أُسَافِرُ إِلَى أَبْهَآ فِي الصَّيْفِ لِتَنْشُرِ الإِسْلامَ فِيهَا.

5. Aşağıdaki cümlelerde örnekte gösterildiği gibi, parantez içindeki kelimeyi mef'ûlün leh'e çeviriniz.

المثال: يَتَنَقَّلُ البَدَوِيُّ فِي الصَّخْرَاءِ (بِحَثِّ)

يَتَنَقَّلُ البَدَوِيُّ فِي الصَّخْرَاءِ جَحْثًا عَنِ المَاءِ.

1. يُسَافِرُ أُخِي إِلَى بَآكِسْتَانِ (طَلَبِ) الدَّرَاسَةَ فِي إِحْدَى جَامِعَاتِهَا.
2. يَكْثُرُ المُسْلِمُونَ مِنَ الصَّلَاةِ فِي المَسْجِدِ (طَمَعِ) فِي ثَوَابِ اللهِ.
3. غَادَرَ الأَجَانِبُ لُبْنَانَ (خَافَ) مِنَ الحَرْبِ.
4. يَتَدَرَّبُ اللَّاعِبُونَ كَثِيرًا (أَمَلِ) فِي الفَوْزِ.
5. يَتَّبَعُ المُسْلِمُ عَنِ المُحَرَّمَاتِ (خَشِيَ) عَذَابَ اللهِ.
6. يَجْتَمِعُ المُدِيرُ بِالمُوظَّفِينَ (اسْتَجَابَ) لِرَغْبَتِهِمْ.
7. تُقَدِّمُ الدَّوْلَةُ الإِعَانَاتِ لِلشَّرَكَاتِ الوَطَنِيَّةِ (شَجَّعَ) هَآ.
8. تُبْنِي وَزَارَةُ المَعَارِفِ المَدَارِسَ فِي أَتْحَاءِ المَمْلَكَةِ (نَشَرَ) العِلْمَ.
9. كَانَ أَبُو فِرَاسٍ يُحَارِبُ الرُّومَ (دَافَعَ) عَنِ الإِسْلامِ.
10. حَرَجَ الرَّجُلُ مِنَ الحَفْلِ (بِعْتَرَضَ) عَلَى بَرْنَانِجِهِ.

6. Aşağıdaki parçada geçen mef'ûlün leh'leri bulunuz.

المدرس: لَمْ تَنْتَظِرْ فِي السَّاعَةِ الفَئِنَّةَ بَعْدَ الفَئِنَّةِ بِاعْدَانِ؟

عدنان: إِنَّمَا أَفْعَلُ ذَلِكَ خَوْفًا مِنَ فَوَاتِ الموعِدِ. فَإِن لِي موعِدًا مُهِمًّا مَعَ الطَّيِّبِ بَعْدَ قَلِيلِ.

المدرس: هَلَا غِبْتَ عَنِ هَذِهِ الحِصَّةِ.

عدنان: كَانَ بِإِمْكَانِي أَنْ أَسْتَأْذِنَ المُدِيرَ فِي العِيبَابِ عَنِ هَذِهِ الحِصَّةِ، وَلَكِنِّي حَضَرْتُ حُبًّا لِلنَّحْوِ.

المدرس: زَادَكَ اللهُ عِلْمًا. هَكَذَا يَكُونُ الطَّالِبُ المِثَالِي: إِنَّمَا يَدْرُسُ رَغْبَةً فِي العِلْمِ، لَا رَهْبَةً مِنَ الامْتِحَانِ... أَقْرَأِ الآيَاتِ يَا إِبْرَاهِيمَ.

إِبْرَاهِيمَ: (بَعْدَ الاسْتِعَاذَةِ) ﴿وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ خَشْيَةَ إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُهُمْ وَإِيَّاكُمْ إِنَّ قَتْلَهُمْ كَانَ خِطَاً كَبِيرًا﴾ [الإِسْرَاءُ / 31].

﴿يَجْعَلُونَ أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ مِنَ الصَّوَاعِقِ حَذَرَ الْمَوْتِ﴾ [البقرة/ 19].

﴿تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ﴾ [السجدة/ 16].

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْأَذَى كَالَّذِي يُنْفِقُ مَالَهُ رِئَاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ
الْآخِرِ...﴾ [البقرة/ 264].

7. Aşağıdaki cümlelerin önünde bulunan parantez içindeki kelimeleri mef'ûlün leh haline getiriniz.

1. لم أخرجُ من البيتِ من الحرِّ. (خوف)

2. التحقتُ بالجامعةِ الإسلاميَّةِ ... في علومِ الدِّينِ. (رغبة)

3. لم أفرعِ الجرسَ ... أن يستيقظَ المريضُ. (تحافة)

4. قمتُ للمدرِّسِ. (احترام)

5. أقرأ الصحفَ ... الاطلاعِ على أحوالِ المسلمينِ في العالمِ. (بغية)

6. لا أزالُ ألبسُ ملابسَ الصوفِ أن يصيبني بردٌ. (خشية)

8. Aşağıdaki kelimeleri anlamlı bir cümle oluşturacak şekilde diziniz.

1. المسلم / يتبعهُ / الإثم / عن / عذاب / خشية.

2. وجه / حمز / الولد / خجلاً.

3. غادر / من / خوفاً / الحزب / المواطنين / البلد.

4. احتجاجاً / الفضيحة / تجمَع / المتظاهرون.

5. الطلاب / قام / للأستاذ / احتراماً.

9. Aşağıdaki verilen Arapça cümlelerin en yakın Türkçe karşılığı bulunuz.

حينما سأل المعلم التلميذ عن سبب تأخره حمز وجهه من خجله.

- Öğretmen öğrenciye ödevini sorunca öğrenci utancından kıpkırmızı oldu.
- Öğretmen öğrenciye neden geç kaldığını sorunca öğrencinin yüzü kızardı.
- Öğretmen öğrenciye geç kalışının sebebini sorunca utancından öğrencinin yüzü kızardı.
- Öğretmen öğrenciden geç kalmamasını istedi, öğrenci utancından kıpkırmızı oldu.
- Öğretmen öğrenciye neden geç kaldığını daha sormadan öğrencinin yüzü utancından kızarmıştı.

Kelimeler ve Deyimler

تِجَارَةٌ يَتَّجِرُ بِالتَّجَارَةِ : Ticaret yapmak

اتِّفَاقِيَّةُ السَّلَامِ : Barış anlaşması

اِحْتِجَاجٌ يَحْتَجُّ احْتِجَاجًا : Protesto etmek

اِحْتِطَافٌ يَحْتِطِفُ احْتِطَافًا : Kapıp kaçmak

أَدَبٌ يُؤَدِّبُ تَأْدِيبًا : Edeplendirmek

الإرهابيُّ : Terörist

اِحْطَرَّ يَحْطَرُّ احْطَرَارًا إِلَى : Zorunda olmak

اِعْتَدَى يَعْتَدِي اِعْتِدَاءً : Saldırmak

الإغْوِجَاجُ : Kamburluk

أُغْمِيَ عَلَيْهِ : Bayılmak

اِلْتَمَسَ يَلْتَمِسُ اِلْتِمَاسًا : Aramak

أَنْقَذَ يُنْقِذُ اِنْقَاذًا : Kurtarmak

أَوْدَعَ يُودِعُ اِيْدَاعًا : Emânet etmek

البازي (ج) البزاةُ : Şahin

تَجَمَّعَ يَتَجَمَّعُ تَجْمَعًا : Toplanmak

تَجَوَّلَ يَتَجَوَّلُ تَجَوُّلًا : Gezinmek

تَحَرَّى يَتَحَرَّى تَحَرُّبًا : Aramak, Araştırmak

تَدَرَّبَ يَتَدَرَّبُ تَدَرُّبًا : Alıştırma yapmak

تَرَقَّبَ يَتَرَقَّبُ تَرَقُّبًا : Gözlemek

تَلَاكَمَ يَتَلَاكَمُ تَلَاكُمًا : Yumruklaşmak

التَّلَفُ : Telef olma, helâk

تَنَقَّلَ يَتَنَقَّلُ تَنَقُّلًا : Bir yerden bir yere gitmek

جَارٌ (ج) جِيرَانٌ : Komşu

الجرذُ (ج) الجرذَانُ : Fare

حَدِيدٌ : Demir

ذَهَبٌ بـ... : Götürmek

رَطْلٌ (ج) أَرْطَالٌ : Bir ağırlık ölçüsü. (Mısır'a göre 460, 8 gram)

رَمِيلٌ (ج) رَمَلَاءٌ : Arkadaş

صَانَ يَصُونُ صِيَانَةً : Korumak

صَبِيٌّ (ج) صِبْيَانٌ : Çocuk

صَابِقٌ يُصَابِقُ مُصَابِقَةً : Canını sıkmak, sıkıştırmak

طَهَّرَ يُطَهِّرُ تَطْهِيرًا : Temizlemek

عَتِيقٌ : Eski

عَضُو (ج) أَعْضَاءٌ : Üye

الْفَضِيحَةُ (ج) الْفَضَائِحُ : Rezâlet, skandal

اللَّجْنَةُ (ج) اللَّجَائِنُ : Komisyon

لَطَمٌ يَلْطِمُ لَطْمًا : Tokatlamak

مَأْدِبَةٌ : Ziyâfet

الْمُتَطَاهِرُ : Gösterici

الْمِثَالِيُّ : İdeal

مُرْجِعٌ : Rahatsız edici

مَقْصِفٌ (ج) مَقَاصِفٌ : Kantin

نَابٌ (ج) أَنْيَابٌ : Köpek diş

النَّاحِيَةُ (ج) النَّوَاحِي : Yön, taraf

هُدُوءٌ : Sükûnet

الْوُفُودُ (ج) الْوُفُودُ : Heyet

Özet

Mef'ûlün leh'i nasıl tanırız?

Mef'ûlün leh, bir cümlede fiilin oluş ve meydana geliş sebebinin bildirmesi için zikredilen ögedir. Genellikle fetha ile mansûb bir masdar şeklinde bulunur. Örnek;

سَافِرُ الطَّلَابِ إِلَى أُرُوزْنَا تَعَلَّمَا لِلْعِلْمِ Öğrenciler Arapaya ilim tahsili için gittiler.

Mef'ûlün leh'in Türkçedeki karşılığı genel olarak “sebep ulaçları”dır diyebiliriz. Mef'ûlün leh'i Türkçeye –*için*, –*den dolayı*, *sebebiyle*, –*diği için*, *maksadıyla*, *zîrâ*, *çünkü* gibi ifadelerle çevirebiliriz.

Başında sebep bildiren bir harf-i cer bulunan bir masdar veya isim şeklinde cümlede yer alır.

Mef'ûlün leh'in başında hangi çeşit cer harfleri bulunur?

Mef'ûlün lehin başında çoğunlukla ل harf-i cerri bulunur. Ancak sebep bildirme mânâsında kullanıldıkları zaman ب ، من ve في harf-i cerleri de bulunabilir. Örnek:

بَكَى الطِّفْلُ مِنَ الْوَجَعِ فِي أَنْفِهِ *Bebek burnundaki acıdan dolayı ağladı.*

حَزِنَ الرَّجُلُ بِمَا أَنَّهُ فِي الْغُرْبَةِ *Adam gurbette olduğu için üzüldü.*

Mef'ûlün leh'in harf-i cersiz ve mansûb olarak gelmesi için hangi şartlar gereklidir?

1. Mef'ûlün leh olacak sözün mastar olması: Örnek;

يَصُومُ الْمُسْلِمُونَ إِطَاعَةَ رَبِّهِمْ

Müslümanlar rablerine itaat etmek için oruç tutarlar.

Bu cümlede sebep bildirdiği halde yapısı itibariyle mastar olmazsa lafız olarak başına gelecek bir cer harfiyle mecrûr olur. ﴿وَالْأَرْضَ وَصَعَهَا لِلْأَنَامِ﴾ cümlesinde görüldüğü gibi.

2. Mef'ûlün leh olacak mastarın (iç duygularımızı ifade ettiğimiz, “saygı göstermek, küçümsemek, korkmak, bilmek, bilmemek” gibi) kalbî fiillerden olması. Örnek:

سَاعَدَ الْغَنِيُّ الْفَقِيرَ شَفَقَةً عَلَيْهِ. *Zengin fakire acıdığı için yardım etti.*

Cümlesinde olduğu gibi.

“Su içmek için geldim” جِئْتُ لِشُرْبِ الْمَاءِ cümlesinde شُرْبُ الْمَاءِ mastar olmakla birlikte dışa ait duygularımızdan biri olan içmek شرب olduğu için harf-i cere mecrûr olmuştur.

3. Mef'ûlün leh olan mastarın fâili (öznesi) ile sebebi bildirilen fiilin fâilinin sebebi bildirilen fiilin fâili ile aynı olması. Örnek:

أَمَسَكَ الشَّرْطِيُّ اللَّصَّ خَوْفًا مِنْ فِرَارِهِ

Polis, hırsızın kaçmasından korktuğu için tuttu.

Cümlesinde mef'ûlün leh olan mastar خَوْفًا “korktuğu için”dir. Burada korku duyan polistir. Cümlede sebebi bildirilen fiilin (الفعل المعلن) fâili yani hırsız tutan da polistir. Şu halde bu örnek cümlede hem mef'ûlün leh'in hem de sebebi bildirilen fiilin fâili (öznesi) aynı kişi olduğundan mef'ûlün leh mansûb olmuş, harf-i cer ise hazfedilmiş (silinebilir, zikredilmemiştir).

أَكْرَمْتُكَ لِأِكْرَامِكَ

Sen ikram ettiğin için sana ikram ettim

Cümlesinde ise mef'ûlün leh olan لاكرامك - ك nin faili ك لكرام muttasıl mecrûr ك zamiri, “ben sana ikram ettim” أكرمتهك kısmında ise fâil merfû muttasıl zamirdir.

4. Mef'ûlün leh olan mastarın zamanı ile sebebi bildirilen fiilin المفعول المعلى aynı olması

جئتك اليوم لوعدي أمس “Dün sana sözverdiğim için bu gün sana geldim” cümlesinde mef'ûlün lehin (söz vermenin) gerçekleşme zamanı “dün”dür. Gelme zamanı ise “bugün”dür. Dolayısıyla mef'ûlün leh ile sebebi bildirilen fiilin meydana gelme zamanları aynı olmamış ve mef'ûlün lehin başından harf-i cer atılmamıştır. Ama جئنا إلى هنا حيا للعلم “Biz buraya ilmi sevdiğimiz için geldik” cümlesinde ise hem sevmeye hem de gelmeye aynı zamanda olduğu için mef'ûlün leh'ten harf-i cer atılmış ve mef'ûlün mansûb oluşu açıkça görülmüştür.

لِمَاذَا ve لِمَاذَا? “niçin?” soru isimleri de cümledeki fiilin mef'ûlün leh'leridir.

﴿يَا قَوْمِ لِمَ تُوذُونِي﴾

Ey Kavmim! Niçin bana eziyet ediyorsunuz? (Saff Suresi, 5)

لِمَاذَا ضَرَبَ الرَّجُلُ? Adam niye dövüldü?

Mef'ûlün leh cümlelerin neresinde bulunur?

Mef'ûlün leh'ler cümlede genellikle fiilden sonra gelir. Misal,

يُطِيعُ النَّاسُ آبَاءَهُمْ إِحْتِرَامًا هُمْ

İnsanlar saygı göstermek için babalarına itaat ederler.

Ancak mef'ûlün leh soru ismi olduğu zaman veya vurgu yapmak için fiilden önce gelir.

كız çocuğu niçin ağlıyor?

لِمَاذَا تَبْكِي الطِّفْلَةُ?

Sadece ziyaret için geldim.

لِلزَّيَارَةِ جِئْتُ

Kendimizi Sınayalım

1. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde mef'ûlün leh vardır?

- يَا قَاصِيَةَ الْحَبَابِ اسْتَجِبْ دُعَائِي.
- مَنْ الَّذِي أَنْقَذَ الْعَرِيقَ؟
- أَعِذْ إِلَيَّ قَصْرِي.
- فَرِحَ الْوَلَدُ فَرَحًا شَدِيدًا.
- عَادَ السَّائِحُ إِلَى الْفُنْدُقِ لِيَدْفَعَ دَيْنَهُ.

2. مَعَاقِبُ الْمُجْرِمُونَ مَنَعًا لِانْتِشَارِ الْجَرَائِمِ cümlesinde altı çizili kelimenin yerine aşağıdakilerden hangisi konulabilir?

- مَعَاقِبٌ.
- انْتِشَارًا لِلجَرَائِمِ.
- لِلجَرَائِمِ.
- لِلعِقَابِ.
- لِمَنعِ انْتِشَارِ الجَرَائِمِ.

3. Aşağıdaki cümlelerde mecrûr isimlerden hangisi mef'ûlün leh konumundadır?

- وَيَلِّ لِمَنْ عَصَى اللَّهَ.
- نَزَلَ الْعِلْمُ بِالْإِنْسَانِ إِلَى الْأَعْمَاقِ.
- لِلْمُوسِيقَى أَثَرٌ وَاصِحٌّ فِي نَفْسِنَا.
- أَذْكَرُ الْكَلِمَةِ تَامَّةً لِبَيَانِ الْمَسْأَلَةِ.
- يَجِبُ عَلَى الْإِنْسَانِ أَنْ يَكُونَ مُتَّقِظًا.

4. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde harf-i cerrin hazfedilerek mef'ûlün leh'in fetha ile mansûb olma şartları tam olarak bulunmaktadır?

- أَكْرَمُكَ غَدًا لِإِكْرَامِكَ قَبْلَ يَوْمَيْنِ.
- لَمْ يَنْمِ الرَّجُلُ لِاسْتِرَاحَةِ أَوْلَادِهِ.
- جَلَسَ التَّلَامِيذُ فِي هُدُوءٍ لِرِغْبَتِهِمْ فِي سَمَاعِ الدَّرُوسِ.
- أَخْرَجَ الرَّجُلُ الْكِتَابَ لِيَرَاهُ صَدِيقُهُ.
- آتَيْتُ إِلَيْكَ لِذَعْوَتِكَ.

5. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde mecrûr isim mef'ûlün leh konumunda değildir?

- يَجِبُ عَلَيْكَ فَهْمُكَ هَذَا الْكِتَابِ.
- وَقَفَّ الطَّلَاطِبُ لِاخْتِرَامِ مُدَرِّسِيهِمْ.
- نَظَّمَ بَعْضُ الشُّعْرَاءِ قِصَائِدَ لِمَدْحِ الْأَمْرَاءِ.
- اجْتَمَعَ الْوَفْدَانِ لِحَلِّ الْمَشَاكِلِ.
- هَرَبَ الْكَلْبُ مِنْ خَوْفِهِ.

Kendimizi Sınavalım Yanıt Anahtarı

- e Yanıtınız doğru değilse mef'ûlün leh konusunu yeniden okuyunuz.
- e Yanıtınız doğru değilse mef'ûlün leh konusunu yeniden okuyunuz.
- d Yanıtınız doğru değilse mef'ûlün leh konusunu yeniden okuyunuz.
- c Yanıtınız doğru değilse mef'ûlün leh konusunu yeniden okuyunuz.
- a Yanıtınız doğru değilse mef'ûlün leh konusunu yeniden okuyunuz.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

1. “Öğrenciler okula ilim tahsiline rağbet ettikleri için giderler” anlamındaki bu cümlede mef’ûlün leh’i bulmak için “öğrenciler okula niçin gidiyorlar?” لم لم؟ öğrenciler okula يذهب التلاميذ إلى المدرسة؟ sorusunu sorarak alacağımız cevap “rağbet ettikleri için” رغبةً olacağına göre cümledeki mef’ûlün leh bu kelimedir.

2. “Öğretmen sınıfa girdi, hemen öğrenciler ona selam vermek ve onun değerinin büyüklüğünü ifâde etmek için ayağa kalktılar” anlamındaki cümleye, fiilini de kullanarak لم قام التلاميذ؟ “Öğrenciler niçin kalktılar?” sorusunu sordüğümüzde alınacak cevap cümledeki fiilin meydana geliş sebebini bildirir. تحيةً “selam vermek için”. Şu halde bu cümlede mef’ûlün leh تحيةً dir ve mansûb durumda bir masdardır. له sebep bildirmediği için mef’ûlün leh değil, mef’ûlün bih gayr-i sarîhtir.

3. “Okul, öğrencilerin sağlığını korumak için bir kantin kurdu/açtı” anlamına gelen bu cümleye لماذا أقامت المدرسة مقصفاً؟ “Okul niçin bir kantin açtı?” sorusuna alacağımız cevap da محافظةً على ... “korumak için/maksadıyla” olacağından bu cevap mef’ûlün leh’tir.

4. “Polis trafiğin hareketini/akışını kolaylaştırmak için meydanda duruyor” anlamına gelen bu cümleye لماذا يقف الشرطي في الميدان؟ “Polis neden meydanda duruyor?” diye sordüğümüzde ise alacağımız cevap تسهياً حركة المرور “...trafiğin akışını kolaylaştırmak için”dir. Dolayısıyla bu cevap fiilin oluş sebebini açıklayan öge olduğundan mef’ûlün leh’tir.

5. “Evin sahibi, konuklarına ikram etmek için bir koyun kesti” cümlesinde لماذا إكراماً؟ “Ev sahibi neden koyun kesti?” sorusuna alacağımız cevap إكراماً “ikram etmek için olduğundan mef’ûlün leh bu kelimedir ve fetha ile mansûb bir masdardır.

Sıra Sizde 2

1. إبتعدت البنت عن الأسد في حديقة الحيوانات خوفاً منه / لتخوف منه .

Kız korktuğundan dolayı hayvanat bahçesindeki aslandan uzaklaştı.

2. تشتري الأمهات الملابس الجديدة للعيد / استعدداً للعيد .

Anneler bayrama hazırlık yapmak için yeni elbiseler satın alıyorlar.

3. يترقب المسلمون الهلال استقبالا لشهر رمضان / لاستقبال شهر رمضان .

Müslümanlar, Ramazan ayını karşılamak için hilâli gözlüyorlar.

4. سارع المسلمون إلى أداء الزكاة تطهيراً لأموالهم / لتطهير أموالهم .

Müslümanlar mallarını temizlemek için zekât vermede yarışıyorlar.

5. خرج أفراد الأسرة إلى الحديقة ترحيباً بالصيف / للترحيب بالصيف .

Aile fertleri konuklara hoş geldin demek için bahçe kapısına kadar çıktı.

6. أَعْطَى الْاَكْبَرُ الْاَصْغَرَ عَطْفًا عَلَيْهِ / لِلْعَطْفِ عَلَيْهِ.

Acıdığı için büyük kardeş, küçük kardeşe malı verdi.

7. تَجَمَّعَ كَثِيرٌ مِنَ الْمُتَظَاهِرِينَ اِخْتِجَاجًا عَلَى الْفَضِيحَةِ / لِلْاِخْتِجَاجِ عَلَى الْفَضِيحَةِ.

Skandalı protesto etmek için çok sayıda gösterici toplandı.

8. أَقَامَ رَئِيسُ الْوُزَرَاءِ مَأْدَبَةَ الْعِشَاءِ تَكْرِيمًا لِلْوَفْدِ الزَّائِرِ / لِتَكْرِيمِ الْوَفْدِ الزَّائِرِ.

Başbakan konuk heyeti onurlandırmak için akşam yemeği verdi.

9. يَحْرُسُ الْجُنُودُ الْوَطْنَ حِمَايَةً لَهُ مِنَ الْاِغْتِدَاءِ / حِمَايَتِهِ مِنَ الْاِغْتِدَاءِ.

Askerler vatani düşman saldırısından korumak için bekliyorlar.

10. يَجْتَمِعُ أَعْضَاءُ اللِّجْنَةِ الْاِقْتِصَادِيَّةِ خَالًا لِأَزْمَةِ الْبُورْصَةِ / حَلًّا لِأَزْمَةِ الْبُورْصَةِ.

Ekonomik konsey üyeleri borsa krizini çözmek için her tarafta toplanıyor.

Yararlanılan Kaynaklar

Çörtü, M. Meral (2001), **Arapça Dilbilgisi Nahiv**, İstanbul.

Galâyinî, Mustafa (1966), **Câmi'ü'd-durûsi'l-'arabiyye**, Beyrut.

Güler, İsmail; Günday, Hüseyin; Şahin, Şener (2001), **Arapça Dilbilgisi (Nahiv Bilgisi)**, İstanbul.

Ediskun, Haydar (1996), **Türk Dilbilgisi**, İstanbul.

Maksudoğlu, Mehmet (2003), **Arapça Dilbilgisi**, İstanbul.

Sînî, Muhammed İsmâil vd., **el-Kavâidu'l-'arabiyyetu'l-müeyyessera**, (tarihsiz), Cantaş yayınevi, İstanbul.

Uralgiray, Yusuf (1986), **İlk ve İleri Dilbilgisi**, Riyad.

9

Amaçlarımız

Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- Atfın mahiyetini, ma'tûf ve ma'tûfun aleyh terimlerini tanımlayabilecek,
- Atıf edatlarının nerelerde gerçekleştiğini ve gramatik işlevini açıklayabilecek,
- Atıf edatlarında zaman ve cümle uyumunu belirleyebilecek,
- Atıf edatlarının anlamlarını belirleyerek, birbirleri arasındaki farklılıkları ayırt edebileceksiniz.

Anahtar Kavramlar

- Atıf, ma'tûf ve ma'tûfun aleyh
- Tertîb, ta'kîb
- Tahyîr
- Ta'yîn
- İdrâb
- İstidrâk
- Gâye

Öneriler

Bu üniteyi daha iyi kavrayabilmek için okumaya başlamadan önce;

- Metni daha iyi bir şekilde kavramak için öncelikle üç defa okuyun ve anlamadığımız kelimeleri tespit edin ve 'kelimeler ve deyimler' kısmına başvurunuz. Yine de anlamını bilmediğiniz kelimeler olursa bir Arapça-Türkçe sözlüğe müracaat ediniz.
- İsmail Güler, Hüseyin Günday, Şener Şahin, **Arapça Dilbilgisi (Nahiv Bilgisi)**, adlı kitaptan 'Atıf Harfleri' konusunu okuyunuz.

Atıf ve Edatları

العطفُ وَحُرُوفُهُ

GİRİŞ

Her dilde olduğu gibi cümleler **isim**, **fiil** ve bu ikisini birbirine bağlayan **edatlardan** oluşur. Söz konusu edâtlar içerisinde, üslupta akıcılığı temin etmek gayesiyle bazan cümle unsurlarını kendi içerisinde, bazen de iki cümle ya da cümleciği kendi arasında bağlayan edâtlar vardır. İşte Arapça'da bunlara **atıf edatları** denilmektedir.

Dildeki diğer edatlar gibi atıf edatlarının da hem gramatik hem de anlama ilişkin işlevleri vardır. Bir başka ifadeyle atıf edatları bir taraftan cümle unsurları arasındaki gramatik ilişkiyi düzenlerken, bir taraftan da anlama ilişkin olarak cümleye bir takım incelikler yüklemektedir.

Dil öğretiminde kelime ya da cümleler arası bağlantıları sağlayan unsurların tanınması ve gramatik hüküm ile anlamın buna bağlı olarak yönlendirilmesi son derece önemli bir husustur. Zira hangi unsurun hangi unsura, ya da hangi cümlenin hangi cümleye bağlı olduğunun tespiti dile hâkimiyetin bir kanıtıdır.

Atıf ilişkisine başvurmakla söz sahibi fiil ya da ismin cümlede gereksiz yere tekrarının önüne geçmiş olmaktadır. Sözde mümkün olduğu kadar tasarrufu esas alan insan zekâsının kaçınılmaz bir operasyonu olan atıf ilişkisi bütün diller için geçerli bir olgudur.

Ele aldığımız atıf edatları konusu temelde, üç terim çerçevesinde işlenecektir: **Ma'tûf**, **ma'tûfun aleyh** ve **atıf edatı**.

Bu esaslar çerçevesinde konumuza ilişkin ayrıntılı bilgi ve örnekler okuma parçamızın ve ona ilişkin alıştırmaların peşinden verilecektir.

INTERNET

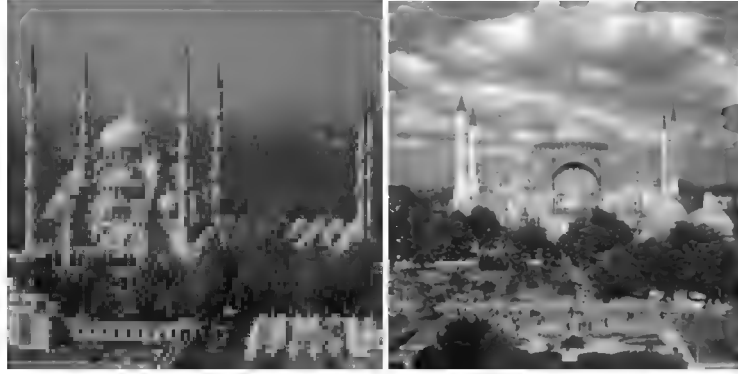

Konu ile ilgili ön bilgi almak için www.schoolarabia.net adresine de başvurabilirsiniz.

KİTAP

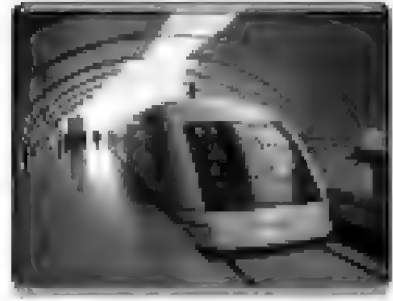
İsmail Güler, Hüseyin Günday, Şener Şahin, Arapça Dilbilgisi (Nahiv Bilgisi) adlı kitabındaki 'Atıf Harfleri'ne ilişkin kısmı inceleyiniz.

زيارة إلى إستانبول

حَسَنُ يُحِبُّ السِّيَاحَةَ، وَهُوَ يَسْكُنُ فِي مَدِينَةِ صَقَرِيَا. فِي الْعِطْلَةِ الصَّيْفِيَّةِ طَلَبَ حَسَنٌ مِنْ وَالِدِهِ أَنْ يَأْخُذَهُ إِلَى إِسْتَانْبُولَ كَمَا يُشَاهِدُ الْأَمَاكِنَ التَّارِيخِيَّةَ وَالْفَنِّيَّةَ، لِأَنَّ إِسْتَانْبُولَ مَدِينَةٌ مَلِيَّةٌ بِالآثَارِ الْإِسْلَامِيَّةِ وَالرُّومَانِيَّةِ. فَوَافَقَ الْأَبُ عَلَى طَلْبِ وَلَدِهِ، لِأَنَّهُ كَانَ قَدْ وَعَدَهُ بِزِيَارَةِ إِسْتَانْبُولَ إِذَا نَجَحَ فِي الْمَدْرَسَةِ وَأَصْبَحَ مِنَ الْأَوَائِلِ فِي صَفِّهِ.

فَفِي يَوْمٍ مِنْ أَيَّامِ الصَّيْفِ خَرَجَ الْوَالِدُ مَعَ وَلَدِهِ إِلَى مَحْطَّةِ الْقِطَارَاتِ. ذَهَبَا أَوَّلًا إِلَى قِسْمِ بَيْعِ التَّذَاكِرِ فَسَأَلَا الْمُوظَّفَ: هَلْ لَدَيْكُمْ تَذَكِرَاتَانِ إِلَى إِسْتَانْبُولِ؟ أَجَابَ الْمُوظَّفُ: نَعَمْ لَدَيْنَا تَذَاكِرٌ كَثِيرَةٌ إِلَى إِسْتَانْبُولِ، ثُمَّ سَأَلَاهُ: أَبِالْقِطَارِ السَّرِيعِ أَمْ الْعَادِي؟ قَالَ الْوَالِدُ: أَمَّا أَنَا فَأَفْضَلُ السَّفَرَ بِالْقِطَارِ السَّرِيعِ، وَأَنْتَ يَا حَسَنُ، بِأَيِّهِمَا تُفْضَلُ؟ أَجَابَ حَسَنٌ: وَأَنَا كَذَلِكَ أَفْضَلُ بِالْقِطَارِ السَّرِيعِ، ثُمَّ قَالَ لِلْبَائِعِ: نَحْنُ نَفْضَلُ السَّفَرَ بِالْقِطَارِ السَّرِيعِ، لَا الْقِطَارِ الْعَادِي. ثُمَّ حَجَرَ الْمُوظَّفُ هُمَا تَذَكِرَتَيْنِ مِنَ الْقِطَارِ السَّرِيعِ. أَخَذَ الْأَبُ وَوَلَدُهُ تَذَكِرَتَيْهِمَا ثُمَّ رَكِبَا الْقِطَارَ وَسَافَرَا إِلَى إِسْتَانْبُولِ. اسْتَعْرَقَ السَّفَرُ مِنْ مَدِينَةِ صَقَرِيَا إِلَى إِسْتَانْبُولِ سَاعَةً تَقْرِيْبًا، لِأَنَّ صَقَرِيَا تَبْعُدُ عَنِ إِسْتَانْبُولِ مِئَةً وَخَمْسِينَ كِيلُو مِترًا فَقَطً.

شَاهَدَ حَسَنٌ هُنَاكَ عَدَدًا كَبِيرًا مِنَ السِّيَاحِ الَّذِينَ يَقْفُونَ أَمَامَ الْآثَارِ التَّارِيخِيَّةِ فَيُصَوِّرُونَهَا وَيَسْتَمِعُونَ إِلَى الْمَعْلُومَاتِ الَّتِي يُقَدِّمُهَا الدَّلِيلُ لَهُمْ. قَالَ الْوَالِدُ لَوْلَدِهِ: إِسْتَانْبُولُ مَدِينَةٌ حَدِيثَةٌ، لَكِنَّهَا قَدِيمَةٌ، بَلْ تَارِيخِيَّةٌ فِي نَفْسِ الْوَقْتِ، وَفِيهَا آثَارٌ قَدِيمَةٌ مِنَ الْعَهْدِ الرُّومَانِيِّ مِثْلَ آيَاصُوقِيَا، وَفِيهَا أَيْضًا آثَارٌ مِنَ الْعَهْدِ الْعُثْمَانِيِّ، مِثْلَ

مسجد السليمانية ومسجد السلطان أحمد. قال حسن لوالده: يا والدي: هل نبدأ بمسجد السليمانية أو السلطان أحمد؟ أجاب الوالد: نبدأ بمسجد السلطان أحمد لا بالسليمانية، لأنه أقرب.

كان حسن سعيداً في إستانبول وطلب من والده أن يأخذه دائماً إليها ليشاهد المناظر الطبيعية وللقابل أصدقاءه.

Metni Kavrama Alıştırması

1. Yukarıdaki parçaya göre aşağıdaki cümlelerin doğru (✓) yada yanlış (X) olduğunu belirleyiniz.

1. () هواية حسن السباحة.
2. () السفر إلى إستانبول كان في فصل الربيع.
3. () وعد الأب ولده بزيارة إستانبول من قبل.
4. () حجز الموظف لهما تذكريتين من القطار العادي.
5. () كان السياح يستمعون إلى المعلومات التي يقدمها الدليل لهم.

2. Aşağıdaki soruları yukarıdaki okuma parçasına göre cevaplandırınız.

1. أين يسكن حسن؟
2. لماذا طلب حسن من والده أن يأخذه إلى إستانبول؟
3. هل وافق الأب على طلب ولده؟
4. كيف سافر الوالد مع ولده إلى إستانبول؟
5. بماذا وعد الأب ولده؟
6. كم ساعة استغرق السفر من مدينة صقرية إلى إستانبول؟
7. بأي مسجد بدأ الوالد ولده زيارتهما؟
8. ماذا كان يفعل السياح؟
9. كم كيلو متراً تبعد صقرية عن إستانبول؟
10. كيف تصف إستانبول؟

3. Altı çizili kelimelerin eş anlamlılarını parantez içindeki kelimelerin arasından seçiniz.

(دام - أب - زوار - عندك - جديدة - الزمن - خالف - جامع - يقيم - يرى)

1. وهو يسكن في مدينة صقرية.
2. كي يشاهد الأماكن التاريخية والثقافية.

3. وافق الأب على طلب ولده.
4. هل لَدَيْكَ تَذَكُّرَاتَانِ إِلَى إِسْتَنْبُولِ؟
5. استغرق السفر من مدينة صَقْرِيَا إِلَى إِسْتَنْبُولِ ساعة واحدة تقريبا.
6. وطلب من والده أن يأخذه دائما إلى هناك لِشَاهِدِ المناظر الطبيعية وَلِيُقَابِلَ أصدقاءه.
7. وفيها آثار قديمة من العهد الروماني.
8. وفيها أيضا آثار من العهد العثماني مثل مسجد السليمانية.
9. شاهد حسن هناك عددا كبيرا من السياح.
10. إستانبول مدينة حديثة وقديمة في نفس الوقت.

4. Altı çizili kelimelerin zıt anlamlarını parantez içindeki kelimelerin arasından seçiniz.

(شراء - رَسَبَ - أعطى - خَلَفَ - خالية من - دَخَلَ - نَزَلَ - أجاب - انتهى - قديمة)

1. لأنَّ إستانبول مدينة مَلِيَّةٌ بالآثار الإسلامية والرومانية.
2. لأنه كان قد وَعَدَهُ بزيارة إستانبول إذا نَحَجَّ في المدرسة وأصبح من الأوائل في صفه.
3. في يوم من أيام الصيف خَرَجَ الوالد مع ولده إلى مَحَطَّةِ القطارات.
4. ذهب الوالد أولاً إلى قِسْمِ بَيْعِ التذَكرِ فسأل المُوَطَّفَ.
5. ثمَّ رَكِبَ القطارَ وسافراً إلى إستانبول.
6. إستانبول مدينة حَديثة.
7. ذهب الوالد أولاً إلى قِسْمِ بَيْعِ التذَكرِ فسأل المُوَطَّفَ.
8. بدأ الطلاب بزيارة مسجد السُّلطان أحمد لا بالسليمانية، لأنه أقرب.
9. السياح يَقفون أمام الآثار التاريخية فيصَوِّرونها وَيَسْتَمِعُونَ الدُّلِي.
10. أخذ الأب وولده تَذَكُّرَيْهِمَا ثمَّ رَكِبَا القطارَ وسافراً إلى إستانبول.

5. Altı çizili cemi kelimelerin müfredlerini söyleyiniz.

1. سافر حسن إلى إستانبول لِشَاهِدِ المناظر الطبيعية وَلِيُقَابِلَ أصدقاءه.
2. أصبح أحمد من الأوائل في صفه.
3. ففي يوم من أيام الصيف خَرَجَ الوالد مع ولده إلى مَحَطَّةِ القطارات.
4. ذهب الوالد أولاً إلى قِسْمِ بَيْعِ التذَكرِ فسأل المُوَطَّفَ.
5. وطلب من والده أن يأخذه دائما إلى هناك لِشَاهِدِ المناظر الطبيعية.

6. يَقْفُونَ أَمَامَ الْآثَارِ التَّارِيخِيَّةِ.
7. شَاهَدَ حَسَنٌ هُنَاكَ عَدَدًا كَبِيرًا مِنَ السُّيَّاحِ.
8. سَافَرَ إِلَى تُرْكِيَا كَيْ يُشَاهِدَ الْأَمَاكِينَ التَّارِيخِيَّةَ وَالنَّفَاقِيَّةَ.
9. يَسْتَمِعُ الزَّائِرُ إِلَى الْمَعْلُومَاتِ الَّتِي يُقَدِّمُهَا الدَّلِيلُ لَهُ.
10. ذَهَبْنَا أَنَا وَصَدِيقِي فِي يَوْمٍ مِنْ أَيَّامِ الشِّتَاءِ إِلَى مَحْطَّةِ الْقَطَارَاتِ.

6. Altı çizili müfret kelimelerin cemilerini söyleyiniz.

1. سَافَرَ حَسَنٌ إِلَى إِسْتَنْبُولَ لِشَاهِدَةِ الْمَنَاطِرِ الطَّبِيعِيَّةِ وَلِيُقَابِلَ صَدِيقَهُ إِسْمَاعِيلَ.
2. كَانَ حَسَنٌ سَعِيدًا فِي إِسْتَنْبُولَ.
3. أَخَذَ الْأَبُ وَوَلَدَهُ تَذَكُّرَتَيْهِمَا.
4. نَحْنُ نَفْضَلُ السَّفَرَ بِالْقَطَارِ السَّرِيعِ.
5. ذَهَبَ الْوَالِدُ أَوَّلًا إِلَى قِسْمِ بَيْعِ التَّذَاكُرِ.
6. خَرَجَ الْأَبُ مَعَ وَلَدِهِ إِلَى مَحْطَّةِ الْقَطَارَاتِ.
7. وَأَصْبَحَ مِنَ الْأَوَائِلِ فِي صَفِّهِ.
8. لِأَنَّ إِسْتَنْبُولَ مَدِينَةٌ مَلِيَّةٌ بِالْآثَارِ الْإِسْلَامِيَّةِ وَالرُّومَانِيَّةِ.
9. ثُمَّ حَجَرَ الْمُؤَطَّفُ هُمَا تَذَكُّرَتَيْنِ مِنَ الْقَطَارِ السَّرِيعِ.
10. ثُمَّ قَالَ لِلْبَائِعِ: نَحْنُ نَفْضَلُ السَّفَرَ بِالْقَطَارِ السَّرِيعِ، لَا الْقَطَارِ الْعَادِي.

7. Aşağıdaki cümlelerdeki boşlukları parantez içerisinde verilen uygun bir kelimeyle doldurunuz.

(الْقَاهِرَةُ - الصَّيْفِيَّةُ - نَحَيْحُ - تَذَكُّرَتَا - المَصْنَعُ - العُثْمَانِيَّ - يَغْسَلُ - تَبْعُدُ - يَسْتَعْرِقُ - فَأَفْضَلُ)

1. وَعَدْتُنِي أُخْتِي بِزِيَارَةِ الْمُتَخَفِّ إِذَا _____ فِي الْإِمْتِحَانِ.
2. فِي الْعَطَلَةِ _____ سَافَرَ أَحْمَدُ إِلَى تُرْكِيَا.
3. _____ مَدِينَةٌ مَلِيَّةٌ بِالْآثَارِ الْقَدِيمَةِ.
4. أَمَّا أَنَا _____ الْعَطَلَةِ فِي سُورِيَا.
5. أَخَذْتُ الطَّالِبَةَ _____ ثُمَّ رَكِبْتُ الطَّائِرَةَ.
6. _____ السَّفَرِ مِنَ أَنْقَرَةَ إِلَى إِسْتَنْبُولَ حَمْسَ سَاعَاتٍ تَقْرِيْبًا.
7. هَلْ _____ تُرْكِيَا عَنْ سُورِيَا كَثِيرًا؟
8. شَاهَدَ مَلِيحٌ فِي _____ عَدَدًا كَبِيرًا مِنَ الْعَمَالِ.

9. إستانبول فيها آثارٌ قَدِيمَةٌ من العَهْدِ

10. هل نَبَدًا الملابس؟

8. Aşağıdaki cümlelerdeki boşlukları **cer**، **بِ**، **عَلَى**، **إِلَى**، **عَنْ**، **مِنْ** harflerinden uygun olanıyla doldurunuz.

1. هل نَبَدًا مَسْجِدَ السُّلَيْمَانِيَّةِ أَوْ السُّلْطَانَ أَحْمَدَ؟

2. طَلَبَ حَسَنٌ وَالِدَهُ أَنْ يَأْخُذَهُ إِسْتَانْبُولَ.

3. لِأَنَّ إِسْتَانْبُولَ مَدِينَةٌ مَلِيئَةٌ الْآثَارِ الْإِسْلَامِيَّةِ وَالرُّومَانِيَّةِ.

4. لِأَنَّ صَقْرِيًّا تَبْعُدُ إِسْتَانْبُولَ مِئَةً وَخَمْسُونَ كَيْلُومِتْرًا.

5. اسْتَعْرَقَ السَّفَرُ مَدِينَةَ صَقْرِيًّا إِسْتَانْبُولَ سَاعَةً وَاحِدَةً.

6. ثُمَّ حَجَرَ الْمُؤَطَّفُ هُمَا تَذَكَّرَتَيْنِ الْقِطَارِ السَّرِيعِ.

7. ذَهَبَا أَوْلًا قِسْمِ بَيْعِ التَّذَاكِرِ.

8. فَفِي يَوْمٍ أَيَّامِ الصَّبْفِ خَرَجَ الْوَالِدُ وَلِدَهُ مَحْطَةَ الْقِطَارَاتِ.

9. لِأَنَّهُ كَانَ قَدْ وَعَدَهُ زِيَارَةَ إِسْتَانْبُولَ.

10. فَوَافَقَ الْأَبُ طَلَبَ وَلِدِهِ.

9. Aşağıdaki cümleleri örnekte gösterildiği şekilde parantez içindeki kelimeleri esas alarak yeniden kurunuz.

Örnek 1:

وافق الأبُ على طلبِ ولده

وافقَتِ الأمُّ على طلبِ ولدها (هي)

..... (أنت)

..... (أنا)

..... (أنتم)

..... (أنت)

..... (نحن)

..... (أنهما)

..... (أنن)

..... (هُن)

Örnek 2:

كان قد وعدني بالسفر إلى أنقرة

كانت قد وعدتني بالسفر إلى أنقرة (هي)

كُنْتُ قَدْ وَعَدْتَنِي بِالسَّفَرِ إِلَى أَنْقَرَةَ

(أَنْتِ)

..... (أَنْتِ)

..... (هُنَّ)

..... (أَنْتُمَا)

..... (أَنْتُنَّ)

..... (هُم)

..... (هُمَا)

..... (هُوَ)

Örnek 3:

طَلَبَ حَسَنٌ مِنْ وَالِدِهِ أَنْ يَأْخُذَهُ إِلَى إِسْتَانْبُولِ

طَلَبَتْ فَاطِمَةُ مِنْ وَالِدِهَا أَنْ يَأْخُذَهَا إِلَى إِسْتَانْبُولِ

(فَاطِمَةُ)

..... (زَيْنَبٌ وَنَحَالُ)

..... (حُسَيْنٌ وَبِحْبِي)

..... (الطَالِبَاتُ)

طَلَبْتِ مِنْ وَالِدِكَ أَنْ يَأْخُذَكَ إِلَى إِسْتَانْبُولِ

(أَنْتِ)

..... (نَحْنُ)

..... (أَنْتُمَا)

..... (أَنْتِنِ)

..... (هِنَّ)

..... (أَنْتُمْ)

..... (أَنَا)

Örnek 4:

شَاهَدَ حُسَيْنٌ عَدَدًا كَبِيرًا مِنَ الْمُعْتَمِرِينَ

(قَابِلٌ / الْمُدْرَسُونَ)

- قَابِلٌ بَشِيرٌ عَدَدًا كَبِيرًا مِنَ الْمُدْرَسِينَ.

1. (وَدَّعَ / الْمُسَافِرُونَ)

..... -

2. (اسْتَقْبَلَ / الْقَادِمُونَ)

..... -

3. م- (شَكَرَ / المَدْرَبُونَ)

..... -

4. م- (رَاجَعَ / المَرَضُونَ)

..... -

5. م- (عَرَفَ / المُهَنْدِسُونَ)

..... -

6. م- (سَقَى / اللَاعِبُونَ)

..... -

7. م- (سَاعَدَ / المُسْلِمُونَ)

..... -

8. م- (شَاهَدَ / العَامِلُونَ)

..... -

Örnek 5: ثمَّ حَجَرَ المُوْطَفُ لِیْ عُزْفَتَیْنِ مِنَ الفُنْدُقِ القَرِیْبِ

- (فَاطِمَةُ / تَذْکِرَةٌ)

- ثمَّ حَجَرَتْ فَاطِمَةُ لِیْ عُزْفَتَیْنِ مِنَ الفُنْدُقِ القَرِیْبِ.

1. (الوَلْدَانِ / سَرِیر)

..... -

2. (البِنْتَانِ / وَجِیة)

..... -

3. (الأَوْلَادِ / صَالَّة)

..... -

4. (البَنَاتِ / سِیَارَة)

..... -

5. (عُمَرُ / مَقْعَد)

..... -

6. (زَیْنَبُ / بَرْنَامِج)

..... -

7. (الطالِبَانِ / محاضَرة)

..... -

8. (فاطِمة / حَفْلة)

..... -

10. Aşağıdaki kelimeleri anlamlı bir cümle oluşturacak şekilde kurunuz.

1. فاطِمة - المُدَرِّسات - مِن - رَأَتْ - كَبِيرًا - عَدَدًا
2. خَدِيجَةٌ - قَد - كَانَتْ - وَعَدَتْ - أُمَّهَا - بِالْمَسَاعِدَةِ.
3. أَحْمَدُ - خَالِهِ - مِن - أَنْ - إِلَى - طَلَبَ - يَأْخُذُهُ - السُّوقِ
4. بِالْمَطْعَمِ - هَلْ - نَتَنَاوَلُ - بِالْبَيْتِ - أَوْ - الْغَدَاءِ؟
5. الْمُؤَوَّلُفُ - عُرْفَتَيْنِ - لِي - مِن - الْفُنْدُقِ - حَجَزَ - الْقَرِيبِ
6. الْاجْتِمَاعُ - مِن - التَّاسِعَةِ - اسْتَعْرَقَ - إِلَى - وَالنِّصْفِ - السَّاعَةِ - السَّاعَةِ الْعَاشِرَةِ
7. مِصْطَفَى - هُنَاكَ - عَدَدًا - شَاهِدَ - الْجُنُودَ - كَبِيرًا - مِن
8. آثَارَ - وَفِي - إِسْتَنْبُولَ - أَيْضًا - مِن - الْعُثْمَانِيَّ - الْعَهْدِ

SIRA SIZDE

1

Şimdi aşağıdaki boşlukları kendimiz doldurmaya çalışalım:

- طَلَبَ حَسَنٌ مِن وَالِدِهِ أَنْ يَأْخُذَهُ إِلَى إِسْتَنْبُولَ
..... فاطمة من أن إلى
- صديقي من أن يأخذها إلى
- المعلم من طلابهم أن إلى
- المعلمات من أن يأخذنهن إلى

DİLBİLGİSİ

Atıf Edatları ve İşlevleri

Atıf, birtakım edatlar vasıtasıyla bir cümle unsurunun diğer bir unsuruna bağlanmasıdır. Cümlede tekrarı önlemek ve gereksiz uzatmaların önüne geçmek amacıyla yapılır. Sözkonusu bağlama işlemi (atıf) **isimle isim**, **fiille fiil** yada **cümle ile cümle** arasında gerçekleşir.

Atfın **isimle isim** arasında gerçekleşmesini şöyle bir misalle açıklamak mümkündür:

إبراهيم ve Ahmet toplantıya geldiler, cümlesi ise **isim** ile **isim** arasında gerçekleşen atıfa misal verilebilir. Şöyle ki, cümlede ikinci isim olan أحمد kendisinden önceki إبراهيم ismine atfedilmiştir. Söz konusu bağlantıyı da و edatı temin etmiş ve ikinci cümlede başında حضر fiilinin ikinci kez tekrarını önlemiştir. Zira atf imkânı olmasaydı ikinci cümlede özne/fâil konumunda olan حضر fiilinin bir daha tekrarı gerekecek ve dolayısıyla cümle: *إبراهيم حضر إبراهيم إلى الاجتماع، حضر أحمد إلى الاجتماع* şeklinde kurulması lazım gelecekti.

İbrahim okula geldi ve bütün ödevlerini getirdi, cümlesi ise **fiil** ile **fiil** arasında gerçekleşen atıfa misal verilebilir. Görüldüğü üzere ikinci cümlede yer alan أَحْضَرَ fiili, kendisinden önceki جاء fiiline atfedilmek suretiyle bağlanmıştır. Sözkonusu bağlantıyı da و edatı temin etmiş ve ikinci cümlede öznenin tekrarını önlemiştir. Zira atf imkânı olmasaydı ikinci cümlede de ortak özne/fâil olan إبراهيم isminin bir daha tekrarı gerekecek ve cümle: *جاء إبراهيم إلى المدرسة، أَحْضَرَ إبراهيم كُلَّ واجباته* şeklinde kurulması lazım gelecekti.

Cümle ile cümle arasında gerçekleşen atıfa örnek olarak العلم نُورٌ، والجهل نَارٌ *İlim nurdur, cehalet ise ateştir*, cümleleri verilebilir. Görüldüğü üzere ikinci olan الجهل نَارٌ cümlesi, kendisinden önceki العلم نُورٌ cümlesine atf edatıyla bağlanmıştır. Söz konusu bağlantıyı da و edatı temin etmiştir.

Misallerden anlaşıldığı üzere atf ilişkisi aynı grup kelime ya da cümleler arasında gerçekleşmektedir; **isim isme**, **fiil fiile** ve **cümle cümleye** atfedilerek anlamca bağlanacak iki cümle unsuru arasında bağlantı kurulmuş olmaktadır.

Görüldüğü üzere atfın gerçekleştiği cümlelerde üç temel unsur bulunmaktadır:

- Atf edatı (أداة العطف):** İki unsuru birbirine bağlayan edat.
- Ma'tûf (معطوف):** Atf edatı vasıtasıyla kendisinden önceki cümleye bağlanan ve cümlede atf edatından hemen sonra gelen unsurdur.
- Ma'tûfun aleyh (معطوف عليه):** Ma'tûf'un kendisine bağlandığı ana unsur olup cümlede atf edatından önce yer alır.

Gramatik işlev itibarıyla **ma'tûf**, **ma'tûfun aleyh'in cümledeki yerini alır**, yani i'râb hükmünü üstlenir. Dolayısıyla **ma'tûfun aleyh** cümledeki yeri itibarıyla merfû ise **ma'tûf** unsur da **merfû**, mansûb ise **mansûb**, mecrûr ise o da **mecrûr**dur.

Bu açıklamalar ışığında: *جاء إبراهيم إلى المدرسة، وأحضر كُلَّ واجباته* cümlelerine göz atacak olursak;

جاء fiili, ma'tûfun aleyh (مَعْطُوفٌ عَلَيْهِ),

مَعْطُوفٌ) cümlesi ise ma'tûf'tur (مَعْطُوفٌ).

Bu iki fiil arasındaki atf ilişkisini kuran و harfi ise **atf edatıdır** أداة العطف.

Aynı şekilde; حَصَرَ إِبْرَاهِيمَ فَأَحْمَدُ إِلَى الْجَمَاعِ cümlesinde ise;

إِبْرَاهِيمَ ismi, ma'tûfun aleyh (مَعْطُوفٌ عَلَيْهِ),

أَحْمَدُ ismi, ma'tûf'tur (مَعْطُوفٌ).

Bu iki isim arasındaki atf ilişkisini kuran ف harfi ise **atf edatıdır** (أداة العطف).

Cümlemizde **ma'tûfun aleyh** olan إِبْرَاهِيمُ cümledeki yeri itibariyle fâil/özne olduğu için merfû olduğundan **ma'tûf** olan أَحْمَدُ ismi de aynı irâb hükmünü almış ve merfû olmuştur.

DİKKAT

Ma'tûf unsur şu üç hususta ma'tûfun aleyh'e uyar;

a. Yukarıda ifade edildiği üzere **i'râb yönünden uyar**.

b. **Sıga (kip) itibariyle uyar**. Buna göre atf işlemi iki fiil arasında gerçekleşmişse, söz konusu fiiller sıga, yani zaman bakımından birbirlerine paralel olurlar. Dolayısıyla mâzî fiil mâzî fiile, muzârî muzârî'ye, emir fiil emir'e atfedilerek gerçekleşir. Mesela; أَكْرَمَنِي عَلِيٌّ وَأَكْرَمْتُهُ، /Ali bana ikramda bulundu, ben de ona, cümlesini iki mâzî, يَحْتَرُمُنِي إِبْرَاهِيمُ وَأَحْتَرِمُهُ، /İbrahim bana saygı duyar, ben de ona, cümlesini iki muzârî, أَنْصُرُهُ يَا أَحْمَدُ فَلْيَنْصُرْكَ، /Ahmet, sen ona yardım et, o da sana yardım etsin cümlesini de iki emir arasında gerçekleşen cümleler olarak zikredebiliriz.

c. **Cümlede uyum**. Şayet atf işlemi iki cümle arasında gerçekleşmişse; isim cümlesi isim cümlesine, fiil cümlesi de fiil cümlesine atfedilir. الأَدَبُ نُورٌ /adalet جاء العَدْلُ وزال الظلم /adalet geldi, zulüm yok oldu. العَدْلُ وَالظُّلْمُ /adeb aydınlık, cehalet ise karanlıktır, والجهل ظلمة،

Başlıca Atf Edatları ve Anlamları

Arapça'da kullanılan başlıca atf edatları ve anlamları şöyledir:

1. (وَ (الواو) Türkçe'de 've' bağlacıyla karşılanan bu edat **iki unsuru bir araya getirme ve ma'tûf ile ma'tûfun aleyh'i eşit şartlarda aynı hükme ortak etme (iştirâk)** işlevi görür. Dolayısıyla zaman bakımından aralarında öncelik ya da sonralık bulunmayan iki unsuru birbirine bağlar. Bir misal vermek gerekirse: جاءت السَّيَّارَةُ وَرَكِبَ الأبُّ وَالْوَلَدُ وَخَرَجَا إِلَى مَرْكَزِ الْمَدِينَةِ. /Araba geldi, baba ile çocuk bindiler ve şehir merkezine gittiler cümlesinde arabanın geldiği ve baba ile çocuğun eşit şartlarda arabaya bindiği, yani arabaya birinin diğerinden önce ya da sonra bindiği gibi bir durumun sözkonusu olmadığı anlaşılır. Onun için و edatıyla yapılan bağlama işleminde **ma'tûf ile ma'tûfun aleyh** yer değiştirebilir. Bir başka ifadeyle atf edatı ile birbirine bağlanan ma'tûf ve ma'tûfun aleyh'in yer değiştirmesi anlam açısından cümlede herhangi bir eksikliğe ya da yanlışlığa yol açmaz. Dolayısıyla yukarıdaki cümlenin: جاءت السَّيَّارَةُ وَرَكِبَ الوالدُ والأبُّ وَخَرَجَا إِلَى مَرْكَزِ الْمَدِينَةِ şeklinde ma'tûf ile ma'tûfun aleyh'in yerlerinin değiştirilmesi durumunda herhangi bir anlam kaybı olmaz.

2. (فَ) Türkçe'de 'arkasından, hemen sonra, peşinden' gibi ifadelerle karşılanabilecek olan bu edat, atfa konu olan ma'tûf ile ma'tûfun aleyh'i bir sıralamaya tabi tutmasının (terfîb) yanı sıra, bu iki unsur arasında, zaman olarak öncelik-sonralık (ta'kîb) ilişkisinin varlığına işaret eder. Dolayısıyla ma'tûf unsurun ma'tûfun aleyh'in hemen akabinden gerçekleştiğini, aralarında önemli bir zaman farkının söz konusu olmadığını ifade eder. Mesela, وَلَدَهُ حَسَنٌ مِنْ وَالِدِهِ أَنْ يَأْخُذَهُ إِلَى إِسْتَنْبُولَ فَوَاقِقَ الْأَبِ عَلَى طَلَبِ وَلَدِهِ, cümlesinde, *Hasan'ın babasından kendisini İstanbul'a götürmesini istemesi ile babanın buna onay vermesinin hemen ve birbiri ardında gerçekleştiğini*, ikisi arasında bir zaman aralığının söz konusu olmadığını ortaya koymaktadır.

Dolayısıyla ف edatı ile yapılan atf işleminde ma'tûf ile ma'tûfun aleyh'in aynı anda ve birbirlerinin peşinden gerçekleştiğini gösterir. Onun için ف edatıyla yapılan atf işleminde ma'tûf ile ma'tûfun aleyh yer değiştiremez. Mesela و atf edatı ile kurduğumuz cümleyi bu defa ف atf edatıyla bağlarsak ifade: جَاءَتْ السَّيَّارَةُ فَرَكِبَ الْأَبُ فَالْوَلَدُ وَخَرَجَا إِلَى مَرْكَزِ الْمَدِينَةِ şeklinde karşımıza çıkacak ve bununla arabanın geldiği ve önce babanın hemen arkasından da çocuğun bindiği anlaşılmış olacaktır.

3. ثُمَّ Türkçe'de 'sonra, daha sonra' gibi karşılıklarla ifade edebileceğimiz bu edat iki unsuru bir sıralamaya bağlı olarak cemetmenin yanı sıra söz konusu iki unsur (ma'tûf ve ma'tûfun) arasında bir zaman aralığının (terâhî) var olduğunu gösterir. Dolayısıyla ma'tûf ile ma'tûfun aleyh'in aynı anda gerçekleşmediğini, ma'tûfun aleyh'in önce ma'tûf'un da daha sonra tahakkuk ettiğini gösterir. Bu atf edatının bağladığı iki unsur arasındaki zaman kavramı, ف atf edatının cümleye yüklediği zaman kavramına göre daha uzundur. Biraz önce örnek verilen cümleden hareketle açıklayacak olursak: جَاءَتْ السَّيَّارَةُ وَرَكِبَ الْأَبُ ثُمَّ وَلَدُهُ وَخَرَجَا إِلَى مَرْكَزِ الْمَدِينَةِ cümlesinde arabanın geldiği ve önce babanın arkasından/bir müddet sonra ise çocuğun bindiği, dolayısıyla iki unsur arasında zaman aralığının söz konusu olduğu anlaşılır.

4. أَوْ Türkçe'de 'veya, yahut, yada, yoksa' kelimeleriyle karşılayabileceğimiz bu edat iki unsur arasında tahyîr, yani tercih (iki şeyden birini seçme) söz konusu olması durumlarında kullanılır. كَيْفَ تُفَضِّلُ السَّفَرَ: بِالسَّيَّارَةِ أَوْ بِالْقَطَارِ? /Yolculuğu nasıl tercih edersiniz: Arabayla mı yahut trenle mi? cümlesinde yolculuğa ilişkin iki seçenek söz konusu olduğu, muhatabın araba yada trenden birini tercih etmesi gerektiği söze yansıtılmıştır.

5. أَمْ Türkçe'de 'yahut, ya da, yoksa' kelimeleriyle karşılanabilecek olan bu edat, soru edatı olan hemze ile (أ) birlikte kullanılır ve muhataptan bu edatın öncesi ile sonrasındaki unsurlardan birini ta'yîn ve tercih etmesini zorunlu kılar. أَوْ edatından farkı sadece soru hemzesi ile kullanılmasıdır. أَمْ بِالْقَطَارِ السَّرِيعِ أَمْ الْعَادِيَّ نَسَافِرَانِ? /hızlı trenle mi yoksa normal trenle mi yolculuk yapacaksınız? cümlesinde yolculuğa ilişkin iki seçenek söz konusu olduğu, muhatabın araba yada trenden birini tercih etmesi gerektiği söze yansıtılmıştır.

6. بل Türkçe’de ‘Yok, hayır, aksine, tam tersine, bilakis’ gibi ifadelerle karşılanabilecek olan bu edat kendisinden önceki anlamdan farklı, hatta tam tersi (idrâb/اضراب) bir anlamın ifade edileceği yerlerde kullanılır. لا أَشْرَبُ الْقَهْوَةَ /إضراب/ bir anlamın ifade edileceği yerlerde kullanılır. لا أَشْرَبُ الْقَهْوَةَ /إضراب/ bir anlamın ifade edileceği yerlerde kullanılır. بل الشَّاي؟ بل الشَّاي؟ بل الشَّاي؟ /kahvaltıda kahve değil, aksine çay içerim cümlesinde بل edatından önceki hükmün aksine bir şey söylenmekte, kahvaltıda kahve’nin değil çay’ın içildiği ifade edilmektedir.

7. لكن Türkçe’de ‘ancak, lâkin, fakat’ kelimeleriyle karşılanabilecek olan bu edat ise kendisinden önceki cümledeki bir eksikliği ya da yanlış anlamayı telafi (istidrâk) etmek için kullanılır. ما عمل محمود واجب، لكن حسن /Mahmut ev ödevini yapmadı, ancak Hasan (yaptı) cümlesinde لكن edatından önceki yanlış anlama telafi edilmiştir.

8. حتى Türkçe’de ‘bile’ kelimesiyle karşılanabilecek olan bu edatın atıf işlevi görebilmesi için ma’tûf’unun zâhir bir isim olmasının yanı sıra matufun aleyh’in bir parçası yada ayrılmaz bir unsuru olması gerekir. يَمُوتُ النَّاسُ حَتَّى الْأَنْبِيَاءِ /İnsanlar ölür, Peygamberler bile (ölür) cümlesinde ma’tûf olan الْأَنْبِيَاءِ zâhir bir isim ve ma’tûfun aleyh olan النَّاسُ kelimesinin bir parçası olduğundan حتى atıf edatı işlevi görmüş, ölüm olgusunun Peygamberleri bile kapsayan ve oraya kadar uzanan (gâye) bir gerçek olduğunu ifadeye yansıtmıştır.

9. لا Türkçe’de ‘değil’ kelimesiyle karşılanabilecek olan bu edât cümlede olumsuzluk katmaktadır. هذه حقيقة، لا خيال /Bu bir gerçektir, hayal değil cümlesinde olduğu gibi.

Yukarıda geçen bütün örneklerde görüldüğü üzere atıf edâtından sonra gelen kelime, ondan önce gelen kelimenin gramatik işlevini (i’râbını) üstlenmiş olur.

ALİŞTIRMALAR

1. Aşağıdaki cümlelerde geçen ‘ma’tûf’ unsurların doğru kullanımı belirleyiniz.

1. اشتريت من السوق قلمًا ودفتراً بعشرين ليرة. (ومحاة، ومحاة، ومحاة)

2. زرت في إستانبول مسجد السليمانية، و..... طوب قاي (قصر، قصر، قصر)

3. يعجبني في الشعراء الأتراك محمد عاكف، لا (نجيب فاضل، نجيب فاضل، نجيب فاضل)

4. اشترك عمارة في غزوة بدر، ثم أخذ، ثم (الخدق، الخندق، الخندق)

5. دخل إلى غرفة المدير ممثل الصف ف..... (الطلاب، الطلاب، الطلاب)

6. لا أفضل قراءة القصص، بل (الروايات، الروايات، الروايات)

7. أتدرس في الثانوية أم (الجامعة، الجامعة، الجامعة)

8. لم يكفر سالم بعمه ربه، لكن (شكر، شكر، شكر)

2. Aşağıdaki cümlelerde geçen 'ma'tûfun aleyh' doğru kullanımı belirleyiniz.

1. شاهدتُ في الشارعِ وقِطَّةً. (كَلْبٌ، كَلْبًا، كَلِب)
2. أُورُوبًا قَارَةً، لا كَبِيرَةً. (صَغِيرَةً، صَغِيرَةً، صَغِيرَةً)
3. زار الضيُوفُ الأثَرِيَّةَ ثم المناظرَ الطَبِيعِيَّةَ (الأماكِنَ، الأماكِنَ، الأماكِنُ)
4. اللّٰدِينُ الَّذِي أَرْسَلَهُ اللهُ إِلَى كَافَّةِ النَّاسِ، لا عُسْرًا. (يُسْرًا، يُسْرًا، يُسْرًا)
5. حضر إلى بيتنا ضيوف من جيراننا فسَلَّم عليهم فمصطفى. (إبراهيمَ، إبراهيمَ، إبراهيمَ)
6. لم يدخل قاعةَ المُؤتمَرِ، بل وزيرَ الصّحَّةِ (رئيسَ الوُزراءِ، رئيسَ الوُزراءِ، رئيسَ الوُزراءِ).
7. يا يحيى، إلى تُسافر أو العراق (السعوديّة، السعوديّة، السعوديّة)
8. أمر الله كلَّ مسلمٍ بالصلاةِ والزكاةِ وحَتَّه على والعبادةِ (الطاعةِ، الطاعةِ، الطاعةِ)

3. Aşağıdaki cümlelerde geçen ma'tûf, ma'tûfun aleyh ve atif edatımı belirleyin, sonra ma'tûf, ma'tûfun aleyhin irâb hükümünü belirleyiniz.

1. أرسل الله محمدا بالقرآن فآمنَ به أبو بكرٍ وعليّ.
2. أنزل الله القرآن لِكافةِ الناسِ، لا العربِ وحدهم.
3. شدّد المشركون التعذيبَ على آلِ ياسرٍ، تُوفِّيتُ سُمَيَّةَ فَيَاسر.
4. لم ينجح مصطفى في الدّورة العربية، لكن إسماعيل.
5. يُعلِّم الإسلام المسلم النظريةَ ثمّ التطبيق.
6. لا يكره الإسلام الإنسانَ على الإيمان أو الكُفر، بل يتركه حُرّاً.
7. يا سؤال، أتفضّلين الموزَ أم العنبَ؟
8. عثمان لم يشترِك في المؤتمر، لكن عمر.

4. Aşağıdaki âyetlerde geçen atıflı kullanımları bulunuz, unsurlarını belirleyiniz ve anlamlandırmaya çalışınız.

1. لا خَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِنْ نَحْوَاهُمْ إِلَّا مَنْ أَمَرَ بِصَدَقَةٍ أَوْ مَعْرُوفٍ أَوْ إِصْلَاحٍ بَيْنَ النَّاسِ، وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا.
2. وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا.
3. أَمْ تَحْسَبُ أَنَّ أَكْثَرَهُمْ يَسْمَعُونَ أَوْ يَعْقِلُونَ، إِنْ هُمْ إِلَّا كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلًا.
4. يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا.
5. وَلِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ فَأَيْنَمَا تُولُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ وَاسِعٌ عَلِيمٌ.

6. الطَّلَاقُ مَرَّتَانِ فِيمَسَاكٍ مَعْرُوفٍ أَوْ تَشْرِيحٍ بِإِحْسَانٍ.

7. يَا مَرْيَمُ اقْنُتِي لِرَبِّكِ وَاسْجُدِي وَارْكَعِي مَعَ الرَّاكِعِينَ.

8. وَأَثَلْ عَلَيْهِمْ نَبَأَ الَّذِي آتَيْنَاهُ آيَاتِنَا فَانْسَلَخْنَا مِنْهَا فَأَتْبَعَهُ الشَّيْطَانُ فَكَانَ مِنَ الْعَاوِينَ.

5. Aşağıdaki cümleleri Arapça'ya tercüme ediniz.

1. Ahmet bahçede çok sayıda arkadaşımı gördü.
2. Ankara, İstanbul'dan dört yüz elli kilometre uzaktadır.
3. Otobüsle mi yolculuğu tercih edersiniz yoksa trenle mi?
4. Samsun'dan Mersine yolculuk dokuz saat sürdü.
5. Matematik dersiyle mi başlayalım?

6. Aşağıdaki serbest parçayı okuduktan sonra metinde geçen hâl kullanımları tespit ediniz ve anlamlandırmaya çalışınız.

تَعَلَّمَ عَمَّارٌ مِنَ الْبَدِيِّ، يَاسِرٌ وَسَمِيَّةٌ، حُبَّ الْعَدْلِ وَالْمَسَاوَاةِ وَكُرْهَ الظُّلْمِ. فَلَمَّا جَاءَ مُحَمَّدٌ عَلَيْهِ السَّلَامُ بِرِسَالَةِ الْإِسْلَامِ، دَخَلَ عَمَّارٌ وَيَاسِرٌ وَسَمِيَّةٌ فِي الدِّينِ الْجَدِيدِ. وَهَذَا الْأَمْرُ أَغْضَبَ أَبَا جَهْلٍ، فَعَدَّيْهِمُ الْوَنَاءَ مِنَ الْعَذَابِ، وَخَيَّرَهُمْ بَيْنَ الْعُودَةِ إِلَى الشِّرْكِ أَوْ الْاسْتِمَارَارِ فِي التَّعْذِيبِ، لَكِنَّهُمْ لَمْ يَسْمَعُوا لِتَهْدِيدِهِ، بَلْ تَبَتُّوا عَلَى الْإِيمَانِ بِاللَّهِ حَتَّى تُوَفِّقَتِ سَمِيَّةٌ فَيَاسِرٌ تَحْتَ التَّعْذِيبِ، فَكَانَا أَوَّلَ شَهِيدَيْنِ فِي الْإِسْلَامِ.

وَبَقِيَ عَمَّارٌ يُوَصِّلُ جِهَادَهُ فِي سَبِيلِ الْإِسْلَامِ إِلَى أَنْ يَتْرُكَ مَكَّةَ وَيُهَاجِرَ إِلَى الْحَبَشَةِ ثُمَّ الْمَدِينَةَ. وَقَدْ اشْتَرِكَ فِي غَزْوَةِ بَدْرٍ ثُمَّ أُخِذَ ثُمَّ الْخَنْدَقِ، وَأَمْضَى حَيَاتَهُ كُلَّهَا يَعْمَلُ مِنْ أَجْلِ الْفَوْزِ بِنَعِيمِ الْآخِرَةِ، لَا نَعِيمِ الدُّنْيَا. وَعَاشَ عُمُرًا طَوِيلًا حَتَّى جَاوَزَ التَّسْعِينَ وَاسْتَشْهَدَ فِي مَوْقِعَةٍ صِفِّينَ، رَحِمَهُ اللَّهُ رَحْمَةً وَاسِعَةً. (بِتصْرُفٍ مِنْ: الْقَوَاعِدِ الْعَرَبِيَّةِ الْمَيْسِرَةِ)

Kelimeler ve Deyimler

أَحَبُّ - يُحِبُّ - حُبٌّ : Sevmek

أَخَذَ - يَأْخُذُ (إِلَى) - أَخَذَ : Alıp götürmek

اسْتَعْرَقَ - يَسْتَعْرِقُ - اسْتِعْرَاقٌ : Sürmek, vakit almak

اسْتَمَعَ - يَسْتَمِعُ - اسْتِمَاعٌ : Dinlemek

انْسَلَخَ - يَنْسَلِخُ - انْسِلَاخٌ : Sıyrılmak, uzak durmak

الأوائل (ج) الأول : İlk, birinci

بَعُدَ - يُبْعَدُ - بُعِدَ : Uzaklaşmak

بَلَغَ - يُبَلِّغُ - بُلِّغَ : Yutmak, içine çekmek

التَّذَاكُرُ (ج) تَذْكِرَةٌ : Bilet

حَجَرَ - يُحَجِّرُ - حَجَّرَ : Yer ayırtmak, rezervasyon yapmak

خَدِيقَةٌ : Modern

حَسِبَ - يُحْسِبُ - حُسِبَانُ : Zannetmek, varsaymak

الدَّلِيلُ : Rehber

سَاحِحٌ (ج) سَيَّاحٌ : Turist

سَرَّحَ - يُسَرِّحُ - تَسْرِيحٌ : Salıvermek, serbest bırakmak

شَاهَدَ - يُشَاهِدُ - مَشَاهِدَةٌ : Görmek, izlemek

صَفَّ (ج) صُفُوفٌ : Sınıf, sıra

صَوَّرَ - يُصَوِّرُ - تَصْوِيرٌ : Fotoğraf çekmek, fotokopi yapmak

ضَلَّ - يَضِلُّ - ضَلَالٌ : Sapmak, hak yoldan ayrılmak

العَهْدُ الرَّوْمَانِيُّ : Bizans dönemi

في نفس الوقت : Aynı anda

قَدَّمَ - يُقَدِّمُ - تَقْدِيمٌ : Sunmak

القطار السَّرِيعُ : Hızlı tren

القطار العَادِيّ : Normal tren

مَحَطَّةٌ (ج) مَحَطَّاتٌ : İstasyon

مَلَأَ - يَمْلَأُ - مَلْئٌ : Doldurmak (ملئى: Dolu)

المناظر (ج) مَنظَرَةٌ : Manzara

نَجَحَ - يَنْجَحُ - نَجَاحٌ : Başarılı olmak

النَّجْوَى : Gizlice konuşma, fısıltı

وَأْفَقَ - يُوَافِقُ - مُوَافَقَةٌ : Onaylamak, uygun görmek

وَعَدَهُ - يَعِدُ - وَعْدٌ : Söz vermek

Özet

Atfın mahiyetini ve unsurlarını tanımlayabilmek

Üslupta akıcılığı temin etmek gayesiyle bazen cümle unsurlarını kendi içerisinde, bazen de iki cümle yada cümleciği kendi arasında bağlama işlemine atf denir. Atf cümlesinin; ma'tûf, ma'tûfun aleyh ve atf edatı olmak üzere üç temel unsuru vardır:

a. Atf edatı (أداة العطف): Ma'tûf ile ma'tûfun aleyh unsurlarını birbirine bağlayan edattır.

b. Ma'tûf (معطوف): Atf edatı vasıtasıyla kendisinden önceki cümleye bağlanan ve cümlede atf edatından hemen sonra gelen unsurdur.

c. Ma'tûfun aleyh (معطوف عليه): Ma'tûf'un kendisine bağlandığı ana unsur olup cümlede atf edatından önce yer alır.

Atf edatlarının nerelerde gerçekleştiğini ve gramatik işlevini kavrayabilmek

Sözkonusu bağlama işlemi (atf) **isimle isim, fiille fiil** yada **cümle ile cümle** arasında gerçekleşir. Gramatik işlev itibarıyla **ma'tûf, ma'tûfun aleyh'in cümledeki yerini alır**, yani i'râb hükmünü üstlenir. Dolayısıyla **ma'tûfun aleyh** cümledeki yeri itibarıyla merfû ise **ma'tûf** unsur da **merfû**, mansûb ise o da **mansûb**, mecrûr ise **mecrûr**dur.

Atf edatlarında zaman ve cümle uyumunu kavrayabilmek

Sîga (kip) itibarıyla uyum. Buna göre atf işlemi iki fiil arasında gerçekleşmişse, söz konusu fiiller sîga ve zaman bakımından birbirlerine paralel olurlar. Dolayısıyla mâzî fiil mâzî fiile, muzârî muzârî'ye, emir fiil emir'e atfedilerek gerçekleşir.

Cümlede uyum. Şayet atf işlemi iki cümle arasında gerçekleşmişse; isim cümlesi isim cümlesine, fiil cümlesi de fiil cümlesine atfedilir.

Atf edatlarını ve cümleye yükledikleri anlamlarını bilebilmek

(و) (الواو) edatı **iki unsuru bir araya getirme ve ma'tûf ile ma'tûfun aleyh'i eşit şartlarda aynı hükme ortak etme (iştirâk)** işlevi görür.

(ف) (الفاء) edatı, **ma'tûf ile ma'tûfun aleyh'i** bir sıralamaya tabi tutmasının (terfîb) yanı sıra, bu iki unsur arasında, **zaman olarak öncelik-sonralık** (ta'kîb) ilişkisinin varlığına işaret eder.

(م) (الم) edatı iki unsuru bir sıralamaya bağlı olarak cemetmenin yanı sıra söz konusu iki unsur (ma'tûf ve ma'tûfun aleyh) arasında bir zaman aralığının (terâhî) var olduğunu gösterir.

(و) (أو) edatı iki unsur arasında tahyîr, yani tercih söz konusu olması durumlarında kullanılır.

(أَمْ) edatı, soru edatı olan hemze ile (أ) birlikte kullanılır ve muhataptan bu edatın öncesi ile sonrasındaki unsurlardan birini ta'yîn ve tercih etmesini zorunlu kılar.

(بَلْ) edatı kendisinden önceki anlamdan farklı, hatta tam tersi (idrâb/إضراب) bir anlamın ifade edileceği yerlerde kullanılır.

(لَكِنْ) edatı ise kendisinden önceki cümledeki bir eksikliği ya da yanlış anlamayı telafi (istidrâk) ve yanlış anlaşılma ihtimalini ortadan kaldırmak için kullanılır.

(حَتَّى) edatı ma'tûfun aleyh'in hükmünün, parçası ya da ayrılmaz bir unsuru mahiyetinde olan ma'tûfa kadar geçerli olduğunu ifade etmek için kullanılır.

(لَا) edatı cümleye olumsuzluk katmaktadır.

Kendimizi Sınayalım

1. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde atıf edatı, ma'tûf ile ma'tûfun aleyh arasında hem tertib hem ta'kîb ifade etmektedir?

- يَجِبُ عَلَيْكَ أَنْ تَشْرَبَ الْمَاءَ ثُمَّ اللَّبَنَ
- يُمْكِنُكَ أَنْ تُسَافِرَ إِلَى تُرْكِيَا أَوْ سُورِيَا
- مَنْ أَكَلَ سَمَكَةَ فَاطِمَةَ حَتَّى رَأَسَهَا
- الْمُسْلِمُونَ لَيْسُوا ظَالِمِينَ، لَكِنْ عَادِلِينَ
- دَخَلَ الصَّفَّ عَلَيَّ فَيُوسِفُ فَمُصْطَفَى

2. (انتظرته ساعة أو نصف ساعة تقريباً) cümlesindeki altı çizili kelime atıf işleminde hangi unsuru temsil etmektedir?

- معطوف
- معطوف عليه
- أداة العطف
- الترتيب
- التعقيب

3. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde farklı bir atıf ilişkisi vardır?

- خَرَجَتِ الْمَرْأَةُ وَبَيْتُهَا مِنَ الْبَيْتِ مُبَكَّرَتَيْنِ
- رَجَعَ الْوَالِدُ فَأَوْلَادَهُ إِلَى بَيْتِهِمْ مُتَأَخَّرِينَ
- فَتَحَ عَمْرُ الْبَابَ ثُمَّ دَخَلَ إِلَى الْمَطْبَخِ لِيَتَنَاوَلَ بَعْضَ الطَّعَامِ

- d. أنصحت الأم أولادها أم أصدقاءهم في فناء البيت؟
e. مات كلُّ أفراد الجيش حتَّى القائد.

4. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde atıf yanlış kullanılmıştır?

- a. دخل طبيبُ الأسنانِ إلى الغرفة ثم الممرضة.
b. كيف تكون العلاقة بين الشباب والشيخوخة.
c. يشكو المظلوم من الظلم فيكي.
d. لا يدرس الطالبُ للشهادة، لكن يطلب العلم.
e. أفرصُ التعليم في بلادكم متوفرة أم قليلة؟

5. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde ma'tûf ile ma'tûfun aleyh yer değiştirebilir?

- a. سأناول فطوري ثم أخرج إلى مقرِّ الشركة.
b. دخلت الصفَّ فنصحت الطلاب ثم بدأت الدرس.
c. ذهبت إلى بيت صديقي؛ جلسنا معاً وتكلّمنا عن الأيام الماضية.
d. استهلكت الزراعة الحديثة مصادرَ المياه حتى الآبار.
e. يواجه الشباب مشكلاتٍ كثيرةً فيبدأ كلهم بالشكوى والوئولة.

Kendimizi Sınavalım Yanıt Anahtarı

1. e Yanıtınız doğru değilse, "Atıf Edatları ve İşlevleri" konusunu yeniden okuyunuz.
2. b Yanıtınız doğru değilse, "Dil Bilgisi" ile ilgili anlatım kısmı ile alıştırmaları yeniden gözden geçiriniz.
3. c Yanıtınız doğru değilse, "Atıf Edatları ve İşlevleri" konusunu yeniden okuyunuz.
4. a Yanıtınız doğru değilse, dilbilgisiyle ilgili anlatım kısmı ile alıştırmaları yeniden gözden geçiriniz.
5. c Yanıtınız doğru değilse, "Atıf Edatları ve İşlevleri" konusunu yeniden okuyunuz.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

Öncelikle örnek cümlemizi bir daha hatırlayalım:

طَلَبَ حَسَنٌ مِنَ وَالِدِهِ أَنْ يَأْخُذَهُ إِلَى إِسْتَانْبُولَ

(..... إلى..... أن من فاطمة) cümlesinde fâil فاطمة olduğu için fiilimiz dişil formda طلبت şeklinde olması, arkasından da cümlemin من إلى إستانبول şeklinde devam etmesi gerekir.

(..... المعلم من طلابه أن إلى) cümlesinde de fiilin akabindeki fâil (المعلم) eril olduğu için fiilimiz eril formda طلب şeklinde olması, arkasından gelen cümlemin ise طلابه kelimesindeki zamire paralel olarak إلى إستانبول devam etmesi gerekir.

(..... المعلمات من أن يأخذنهن إلى)

cümlesinde de fiilin akabindeki fâil (المعلمات) tekrar dişil olduğu için fiilimiz dişil formda ve يأخذنهن şeklinde olması, arkasından gelen cümlemin ise يأخذنهن kelimesindeki zamire uygun olması için öncesindeki ismin çoğul dişil formunda bir isim olması, dolayısıyla cümlemin إلى يأخذنهن إلى إستانبول şeklinde devam etmesi gerekir.

Yararlanılan Kaynaklar

Mahmud İsmail Sînî, İbrahim Yusuf es-Seyyid, Muhammed er-Rifâî eş-Şeyh), **el-Kavâidu'l-Arabiyyeti'l-Müeyyere**, İstanbul.

Çörtü, M. Meral, (2004) **Sarf-Nahiv Edatlar**, İstanbul.

İsmail Güler, Hüseyin Günday, Şener Şahin, **Arapça Dilbilgisi (Nahiv Bilgisi)**, İstanbul.

10

Amaçlarımız

Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- Hâl'in mahiyetini tanımlayabilecek,
- Hâl'in unsurlarını ve sâhibu'l-hâl, râbit ve vâv-ı hâliyye terimlerini belirleyebilecek,
- Hâl'in türlerini tanıyabilecek,
- Hâl'in inceliklerini ve bazı özel kullanımlarını ayırt edebileceksiniz.

Anahtar Kavramlar

- Hâl
- Sâhibu'l-hâl
- Müfret hâl
- Cümle hâl
- Vâv-ı hâliyye
- Râbit

Öneriler

Bu üniteyi daha iyi kavrayabilmek için okumaya başlamadan önce;

- Metni daha iyi bir şekilde kavramak için öncelikle üç defa okuyun ve anlamadığımız kelimeleri tespit edin ve 'kelimeler ve deyimler' kısmına başvurunuz. Yine de anlamını bilmediğiniz kelimeler olursa bir Arapça-Türkçe sözlüğe müracaat ediniz.
- İsmail Güler, Hüseyin Günday, Şener Şahin, **Arapça Dilbilgisi (Nahiv Bilgisi)**, adlı kitaptan 'Hâl' konusunu okuyunuz.

Hâl ve Türleri

الحال وأنواعه

GİRİŞ

Her dilde olduğu gibi Arapça'da da cümleler, **temel** ve **yan unsurlardan** oluşur. Temel unsurlar muhaataba cümledeki ana mesajı aktarma imkânı verirken, yan unsurlar ayrıntıları nakletme işlevi görürler. *حَضَرَ يَحْيَى إِلَى الْعَمَلِ / Yahya işe geldi* cümlesinde temel unsurlar zikredilmiş ve *Yahya'nın işe geldiği* mesajı muhataba aktarılmıştır. Ancak ayrıntılar hakkında herhangi bir bilgilendirme yapılmamıştır. Yani Yahya'nın ne zaman geldiği, nasıl geldiği konusunda bir şey zikredilmemiştir. Cümleye: *حَضَرَ يَحْيَى إِلَى الْعَمَلِ صَبَاحاً / Yahya işe sabahleyin yürüyerek geldi* ilâveleri yapılmak suretiyle daha detaya girilmiş ve muhataba Yahya'nın ne zaman ve nasıl geldiği bilgisi de verilmiş olmaktadır.

Dil öğretiminde muhatabı mesajı anlamaya götüren temel ve yan unsurların tanınması ve gramatik hükümlerinin bilinmesi son derece önemli bir husustur. Zira cümlede hangi unsurun temel, hangisinin yan unsur olduğunun tespiti dile hâkimiyetin önemli bir aşamasıdır.

İşte bu ünite de Arapça'da cümlede yan bir unsur (فَصْلَةٌ) hükmünde olan “**Hâl**” konusu işlenecektir. Konu temelde, üç terim çerçevesinde ele alınacaktır: **Hâl**, **sâhibu'l-hâl** ve **râbit**. Bu esaslar çerçevesinde konumuza ilişkin ayrıntılı bilgi ve örnekler okuma parçamızın peşinden verilecektir.

INTERNET

Konu ile ilgili ön bilgi almak için www.schoolarabia.net adreslerine de başvurabilirsiniz.

الرَّوَّاج بَيْنَ الْمَاضِي وَالْحَاضِرِ

نشأ يحيى محبوباً من جميع أقاربه. كان يحترم الجميع ويعاملهم بأدب وأخلاق. لذلك كان خاله مصطفى يجبه كثيراً ويقتضي معه أوقاتاً كثيرة؛ يحدّثه في كلّ الأمور الثقافيّة والاجتماعيّة والأخلاقيّة. كان يحيى يلتقي بخاله كثيراً، لأنهما كانا يقيمان متجاورين في نفس العمارة.

ففي يوم من الأيام أراد يحيى أن يتحدّث مع خاله في موضوع الزّواج في الماضي والحاضر. اقترب من خاله متزّديداً، ووجّه إليه هذا السؤال: يا خالي، هل يمكنك أن تقدّم لي معلومات عن الزّواج؛ كيف كان في الماضي وكيف أصبح في الحاضر؟ أجب الخال قائلاً:

كان الرجل قديماً يتزوّج وعمره أقلّ من العشرين. وكذلك كانت الفتاة تتزوّج وقد بلغ عمرها الخامسة أو السادسة عشرة تقريباً. كان الشاب لا يرى الفتاة التي سيتزوّجها قبل الزّواج. وكانت أمه هي التي تختار له العروس. والبنث أيضاً لا ترى الشاب أبداً قبل الزواج، لأن أهلها هم الذين كانوا يختارون لها العريس، دون أن يكون لها رأي في ذلك.

إذا اتفق الجانبان، تقام حفلة الخطبة في بيت العروس، ويحضرها أقارب وأصدقاء الأُسرتين. أما حفلة الزّفاف (الزّواج)، فغالباً ما تكون في بيت العريس، ويجمع أقارب وأصدقاء العريس ليلاً؛ فيرقصون ويغنون ويأكلون فرحين، ثم يعودون إلى بيوتهم في ساعة متأخرة من الليل وهم سعداء. وكانت هذه الاحتفالات تستمرّ ثلاثة أيام على الأقل، وأحياناً تستمرّ أسبوعاً كاملاً. وقد كان الزواج من الأقارب شائعاً، وخاصة بين أهل القرى. وكان الزوجان، غالباً ما، يقيمان متجاورين لأُسرة الزّوج.

أما اليوم فقد تغيّرت هذه العادات والتقاليد. فأصبح الرجل لا يتزوّج قبل الثلاثين أو الخامسة والثلاثين من عمره. وغالباً ما يفكر في الزواج بعد أن يكمل دراسته ويعمل لعدة سنوات، وذلك ليوفّر المال اللازم لتكوين بيت الزوجية. ومعظم الأبناء يسكنون بعد الزواج في بيت مُستقلّ عن الأُسرة.

أما البنث، فنادراً ما تتزوّج وهي فتاة دون سنّ العشرين، خاصة في المُدن. واليوم يُقابل الشابّ الفتاة قبل الزواج، وقد يلتقيان عدّة مرات ليتعرّف كلٌّ منهما أكثر على الآخر. أما حفل الزّفاف، فقد يكون في بيت العريس، أو في قاعة الاحتفالات، أو في أحد الفنادق الفخمة، إذا كان العريس من الأغنياء. وفي بعض الأحيان يُفضّل العروس أن يقيم حفلة عائلية بسيطة، ثم يسافران لقضاء شهر العسل داخل البلاد أو خارجها. وهذه المدة تكون شهراً على الأكثر.

شكر أحمد خاله على هذه المعلومات القيّمة، ثم خرج من بيت خاله وذهب إلى النادي الرياضي، يحمل هذه المعلومات إلى أصحابه الذين يلتقي بهم هناك.

Metni Kavrama Alıştırılmaları

1. Aşağıdaki soruları yukarıdaki okuma parçasına göre cevaplandırınız.

1. في أي سنّ كان الرجل يتزوج في الماضي؟

2. في أي سنّ كانت الفتاة تتزوج في الماضي؟

3. هل كان الشاب يرى عروسه قبل الزواج؟
4. من كان يختار العروس للشاب؟
5. كم حفلة تُقام للزواج؟
6. أين كان العروسان يسكنان بعد الزواج؟
7. في أي سن يتزوج الرجل العربي في الوقت الحاضر؟
8. في أي سن تتزوج البنت في الوقت الحاضر؟
9. لماذا يتزوج الرجل متأخراً؟
10. هل يرى الرجل عروسه قبل الزواج في الوقت الحاضر؟

2. Altı çizili kelimelerin eş anlamlılarını parantez içindeki kelimelerin arasından seçiniz.

(يُكَلِّم - يُعْطِي - يُشَاهِد - يَجْمَع - وَصَلَ - تَبَدَّل - أَوْقَات - بِنَاء - يُقَابِل - تُعْطِي)

1. أما اليوم فقد تغيّرت هذه العادات والتقاليد.
2. وذلك لِيُوقِرَ المال اللازم لتكوين بيت الزوجية.
3. ومعظم الأبناء يسكنون بعد الزواج في بيت مُستقلّ عن الأسرة.
4. وفي بعض الأحيان يفضّل العروسان أن يقيموا حفلة عائلية بسيطة.
5. كان حاله يُحدّثه في كل الأمور الثقافية.
6. ولأنهما كانا يقيمَان متجاورين في نفس العمارة.
7. كان يحيى يلتقي بحاله كثيراً.
8. هل يُمكنك أن تقدّم لي معلومات عن الزواج؟
9. قد بلغ عمرها الخامسة أو السادسة عشرة.
10. كان الشاب لا يرى الفتاة التي سيتزوجها.

3. Altı çizili kelimelerin zıt anlamlılarını parantez içindeki kelimelerin arasından seçiniz.

(الحاضر - يفتّرّق - الطلاق - اختلف - ابتعد - نادراً ما - سأل - فقراء - تستغرق - على الأقل)

1. إذا اتفق الجانيان، تُقام حفلة الخطبة في بيت العروس.
2. فغالباً ما، تكون الحفلة في بيت العريس.
3. ويجتمع أقارب وأصدقاء العريس ليلاً.
4. كيف كان الزواج في الماضي؟

5. تحدّث يحيى مع خاله في موضوع الزّواج.
6. اقترَب من خاله مُتَرَدِّداً.
7. أجاب الخال قاتلاً.
8. إذا كان العريس من الأَغْنِيَاء تُقام الحفلة في فندق فخم.
9. وهذه المدة تكون شهراً على الأكثر.
10. وكانت هذه الاحتفالات تستمرّ ثلاثة أيّام على الأقلّ.

4. Altı çizili cemi kelimelerin müfredlerini söyleyiniz.

1. نشأ يحيى محبوباً من جميع أقاربه.
2. كان يحترم الجميع ويعاملهم بأدب وأخلاق.
3. لذلك كان خاله مصطفى يُحِبُّه كثيراً ويقضي معه أوقاتاً كثيرة.
4. يُحدّثه في كل الأمور الثقافيّة والاجتماعيّة والأخلاقيّة.
5. ثمّ يعودون إلى بيوتهم في ساعة متأخّرة من الليل وهم سَعْدَاء.
6. ومعظم الأبناء يَسْكُنون بعد الزواج في بيت مُستَقِلّ عن الأسرة.
7. أما حفل الزفاف، فقد يكون في بيت العريس، أو في أحد الفنادق الفخمة.
8. تُقام الحفلة في الفنادق الفخمة إذا كان العريس من الأَغْنِيَاء.
9. وذهب إلى النادي الرياضي يحمل هذه المعلومات إلى أصحابه.
10. وقد كان الزواج من الأقارب شائعاً، وخاصة بين أهل القُرى.

5. Altı çizili müfred kelimelerin cemilerini söyleyiniz.

1. كان الشاب لا يرى الفتاة التي سيتزوّجها قبل الزواج.
2. وكانت الأمّ هي التي تختار له العروس.
3. والبنات أيضاً لا ترى الشابّ أبداً قبل الزواج.
4. إذا اتفق الجانيان، تُقام حَفْلَةُ الحِطْبَةِ في بيت العروس.
5. وذلك ليُوَفَّر المالُ اللازم لتكوين بيت الزوجيّة.
6. كان الرجل قديماً يتزوّج وعمره أقلّ من العشرين.
7. وأحياناً تستمرّ أسبوعاً كاملاً.
8. أما البنات فنادر ما تتزوّج وهي فتاة دون سنّ العشرين.
9. وكان الزوجان، غالباً ما، يقيمان مُتجاورين من أُسْرَةِ الزوج.
10. وهذه المدة تكون شهراً على الأكثر.

6. Aşağıdaki cümlelerdeki boşlukları parantez içerisinde verilen uygun bir kelimeyle doldurunuz.

(تعيّرت - غالبا ما - المهر - شهر العسل - أفضل - محبوبة - متجاورين - أقمننا - يلتقيان - الخطبة)

1. نشأت خديجة بنت خويلد _____ من جميع الناس.
2. _____ تعني الاتفاق على الزواج.
3. المال الذي يُقدّمه الزوج لزوجته عند الزواج يسمّى _____.
4. غالبا ما، يُسافر العريس لِقضاء _____ خارج مدينتهما.
5. الشاب والفتاة _____ قبل الزواج عدة مرّات.
6. كان الصديقان يُقيمان _____ في نفس البناء.
7. بعد أن اتّفقنا مع أهل العروس، _____ حفلة الزواج في قاعة الاحتفالات.
8. _____ يتزوج التركي في الخامس والعشرين.
9. لقد _____ العادات والتقاليد كثيرا في العصر الحاضر.
10. وفي بعض الأحيان _____ أن أتناول في الحديقة العامة.

7. Aşağıdaki cümlelerdeki boşlukları نادرا ما - غالبا ما - terkiplerinden uygun olanıyla doldurunuz.

1. _____ يتزوج أهل القرى في سنّ مبكرة.
2. _____ يتزوج أهل المدن في سنّ مبكرة.
3. _____ يسكن الزوجان الآن في بيت واحد مع أسرة الزوج.
4. _____ يُقابل الشاب الفتاة قبل الزواج في وقتنا الحاضر.
5. _____ أعود إلى بيتي بعد الدراسة.
6. _____ أفهم ما أقرأ بدون القاموس.
7. _____ يفكر الشاب في الزواج بعد أن يُكمل دراسته.
8. _____ يكون حفل الزفاف في المدن الكبيرة في قاعة الاحتفالات.
9. _____ يسكن الأبناء في وقتنا الحاضر بعد الزواج في بيت مُستقلّ عن الأسرة.
10. _____ تستمرّ حفلة الزواج ثلاثة أيّام في الوقت الحاضر.

8. Aşağıdaki cümlelerdeki boşlukları على الأقلّ - على الأكثر - terkiplerinden uygun olanıyla doldurunuz.

1. يتكلّم الأستاذ لغةً أجنبيّةً _____.
2. أحتاج إلى مئة دولار _____ لشراء هذا الحاسوب.

3. سأدرّس اللغة العربية أربع سنوات _____.
4. هذا الكتاب رخيص جداً، وتُمنه _____ خمسة دنانير.
5. يحتاج الأجنبيّ سنتين _____ حتى يتعلّم العربية جيداً.
6. هذه السيارةُ غالية جداً، وتُمنها عشرة آلاف دولار _____.
7. بدأتُ بدراسة الجامعة هذه السنة، ويجب أن أدرّس أربع سنوات _____ لأتخرّج وأصبح مهندساً.
8. لا بدّ لي أن أعملَ خمسَ سنوات _____ حتى أصبح طبيباً ماهراً.
9. يجب عليك أن تقرّئي كل يوم قصّةً صغيرة _____ لتتعلّمي العربية جيداً.
10. اليوم سنزور متحفين _____ حتى نستطيع أن نشاهد كلّ المتاحف.

9. Aşağıdaki cümlelerdeki boşlukları cer عن، على، إلى، لي، في، عن، من harflerinden uygun olanıyla doldurunuz.

1. لقد تعرّف كلٌّ منهما أكثر الآخر.
2. نشأ يحيى محبوباً جميع أقاربه.
3. كان خاله مصطفى يحبّه كثيراً ويحدّثه كل الأمور.
4. اقترب يحيى خاله متردداً.
5. جلس قريباً منه ليوجّه صديقه هذا السؤال.
6. كان الرجل قديماً يتزوَّج وعمره أقلّ العشرين.
7. وكانت أمُّ هي التي تختار ابنها عروسه.
8. دون أن يكون لها رأيٌ ذلك.
9. وقد كان الزواج الأقارب شائعاً.
10. يسكنون بعد الزواج في بيت مُستقلّ الأسرة.

10. Aşağıdaki kelimeleri anlamlı bir cümle oluşturacak şekilde kurunuz.

1. أما - سنّ - فنادراً ما - دون - البنث - العشرين - تزوّج
2. وقد - مرات - عدّة - يلتقيان - على - بعضهما - ليتعرّف
3. في - العروسان - الأحيان - يفضّل - أن - حفلة - بسيطة - يقيماً - بعض
4. مُعظم - يسكنون - الأبناء - الزواج - بعد - في - مُستقلّ - بيت - عن - الأسرة
5. كانت - الاحتفالات - هذه - أيام - تستمرّ - على الأقلّ - ثلاثة
6. الجانيان - اتّفق - إذا - الخطبة - حفلة - تقام - في - بيت - العروس

7. الفتاة -الخامسة عشرة- عمرها - كانت - وقد - بلغ- تتزوج

8. الزواج- تقدّم - يمكنك - لي - عن- معلومات - هل- أن

11. Aşağıdaki cümleleri örnekte gösterildiği şekilde parantez içindeki kelimeleri esas alarak yeniden kurunuz.

Örnek 1:

نشأ يحيى محبوباً من جميع أقاربه

نشأت فاطمة محبوباً من جميع أقاربها (فاطمة)

.....(مليح ويحيى)

.....(فاطمة وخديجة)

.....(الإخوة)

.....(الأخوات)

.....(أنت)

.....(أنثما)

.....(أنئن)

.....(هن)

Örnek 2:

كان الرجل قديماً يتزوج وعمره أقل من العشرين

كانت المرأة قديماً تتزوج وعمرها أقل من العشرين (المرأة)

.....(الشباب)

.....(البنات)

.....(العربي)

.....(التركية)

.....(المسلمون)

.....(المسلمات)

Örnek 3: (هي)

وأحياناً كانت تتزوج وهي في الرابعة عشرة من عمرها

وأحياناً كان يتزوج وهو في الرابعة عشرة من عمره (هو)

.....(هما)

.....(أنثما)

.....(أنثم)

.....(أنئن)

..... (نحن)

..... (هنّ)

Örnek 4:

أما حفلُ الزفافِ، فقد يكون في بيتِ العريس

(محاضرةُ التفسير / قاعة البلدية)

- أما محاضرةُ التفسير، فقد تكون في قاعة البلدية.

1. حفلةُ الخطبة / ليلة الأربعاء)

..... -

2. (مسابقة المعلومات / نادي الشباب)

..... -

3. (رحلة الصيف / قارة أوروبا)

..... -

4. (مطالعة الدروس / مكتبة الكلية)

..... -

5. (تعليم اللغة / قناة الأطفال)

..... -

6. (عرض الأولاد / مسرح المدرسة)

..... -

7. (حجرتُ التذكار / شهر رمضان)

..... -

8. (مُشاهدة المباراة / قنّاة الرياضة)

..... -

9. (طعام الغداء / مطعم الكلية)

..... -

10. م- (صلاة العيد / مسجد الحي)

..... -

Örnek 5:

غالباً ما، يفكر خالد في الزواج بعد أن يكمل دراسته

- (فاطمة / العمل)

- وغالباً ما تفكر فاطمة في العمل بعد أن تُكْمِلَ دراستها.

1. (الوَلَدَانِ / التَّجَارَةُ)

..... -

2. (الْبِنْتَانِ / الرِّيَاضَةُ)

..... -

3. (الأَوْلَادِ / الشَّهَادَةُ)

..... -

4. (الْبَنَاتِ / الحِطْبَةُ)

..... -

5. (عُمَرُ / التَّدْرِيْبُ)

..... -

6. (زَيْنَبُ / البَرْنَامِجُ)

..... -

7. (الطَّالِبَانِ / السِّيَاحَةُ)

..... -

8. (نَهْلُ / السَّبَّاحَةُ)

..... -

9. (الشَّبَابُ / النِّطْوَعُ)

..... -

10. (الطَّبِيْبَةُ / التَّخْصُّصُ)

..... -

SIRA SİZDE

1

Şimdi aşağıdaki boşlukları yukarıda verilen alıştırmalar ışığında yapmaya çalışalım:

- كان إبراهيم يسكنُ مجاوراً في نفس العمارة.
1. فاطمة في نفس العمارة.
2. يسكن في نفس العمارة.
3. مجاورين في نفس العمارة.
4. كانت مجاورتين في نفس العمارة.
5. كانت مجاورات في نفس العمارة.

DİL BİLGİSİ

Hâl ve Unsurları

Hâl konusu Türkçe'deki 'durum zarfı'na karşılık gelen bir terim olup كيف *inasıl* sorusuna cevap olarak kullanılır. Türkçe'ye '...rek, ...rak; ...dığı halde, iken, olduğu halde' gibi ifadelerle çevrilebilir.

Hâl, fiilin oluşu sırasında fâilin, mef'ûlün bihin veya her ikisinin durumunu açıklayan **lafzan mansûb, müştak(türemiş) ve nekre bir kelime** veya **mahallen mansûb bir cümle yada cümleciktir. Kendisinden önce gelen marife bir ismin durumunu bildiren müştak/türemiş, nekre/belirsiz ve mansûb bir isimdir**, şeklinde de tarif edilebilir. Dolayısıyla bu tarifler ışığında şöyle demek mümkündür: Hâl;

- Fâil, mef'ûl ya da her ikisinin gibi marife bir unsurun durumunu belirtir.
- Lafzan mansûb nekre bir kelime veya mahallen mansûb bir cümle ya da cümlecik şeklinde karşımıza çıkar.
- Hâl genellikle; ism-i fâil, ism-i mef'ûl, sıfat-ı müşebbehe gibi müştak/türemiş bir isimdir.

DİKKAT

Hâl Arapçada genel olarak fiil cümlesinin yan unsurları kapsamında ele alınır. Söz konusu yan unsurlar da i'râb bakımından *mansubât* kategorisindedir. Onun için hâller her zaman mansûb'tur, denilir.

Fâilin durumunu gösteren kullanımına örnek olarak: حضر أحمد إلى العمل ماشياً /Ahmet işe yürüyerek geldi cümlesi verilebilir. Şöyle ki, bu cümlede hâl konumunda bulunan ماشياً / yürüyerek unsuru, fâil konumunda olan أحمد 'in hâlini/durumunu bildirmektedir. Yani Ahmed'in işe başka bir şekilde değil yürüyerek geldiğini anlama yansıtmaktadır. Yapı olarak da bu cümlede hâl karşımıza, lafzan mansûb nekre bir kelime olarak gelmiştir.

جاءت زينب إلى الكلية مُسرعة /Zeynep fakülteye hızlı bir şekilde geldi cümlesinde de benzer bir kullanım söz konusudur. Zira hâl konumunda bulunan مُسرعة / hızlı bir şekilde unsuru, fâil konumunda olan زينب 'in fakülteye geliş hâlini/durumunu ibareye yansıtmıştır. Yapı olarak da karşımıza, lafzan mansûb bir nekre olarak gelmiştir.

حضر مُراد إلى البيت وهو تَعْبَانُ /Murat eve yorgun halde geldi, cümlesinde ise fâilin durumunu gösteren hâl isim cümlesi formunda gelmiştir. Murat'ın eve nasıl geldiğini cümleye yansıtan hâl cümlesi her ne kadar kendi içerisinde merfû bir mübteda (هو) ve haberden (تَعْبَانُ) oluşmuşsa da cümle olarak hâl konumundadır ve mahallen mansûbtur.

خرجت عائشة من البيت وقد سألت دموعها /Aişe ağlar halde evden çıktı, cümlesinde ise fâilin durumunu bildiren hâl fiil cümlesi şeklinde gelmiştir. Hâl cümlesi her ne kadar kendi içerisinde fiil (سألت) ve merfû fâilden (دموعها) oluşuyorsa da cümle olarak hâl konumunda olduğu için mahallen mansûbtur.

Mef'ûlün bihin durumunu gösteren mansûb ve nekre bir kelime olarak gelişine örnek olarak: شرب الطفل الحليب حاراً /Çocuk sütü sıcakken içti cümlesi verilebilir. Zira bu cümlede hâl konumunda bulunan حاراً /sıcakken ögesi, mef'ûlün bih konumunda olan الحليب 'in hâlini/durumunu bildirmektedir. Yani çocuğun sütü sıcak halde iken içtiğini anlama yansıtmaktadır. Yapı olarak da bu cümlede hâl karşımıza, lafzan mansûb bir nekre olarak gelmiştir.

أكلت فاطمة السمكة مقليةً /Fatma balığı kızarmış halde yedi cümlesinde de aynı durum söz konusudur. Şöyleki hâl konumunda bulunan مقليةً /kızarmış halde ögesi, mef'ûlün bih konumunda olan السمكة 'nin hâlini/durumunu cümleye yansıtmıştır. Yapı olarak da karşımıza, lafzan mansûb bir nekre olarak gelmiştir.

Hem fâil hem de mef'ûlün bihin her ikisinin durumunu gösteren hâl kullanımına örnek olarak da: درّس إبراهيم صديقه واقفين. /İbrahim arkadaşına ikisi ayakta olduğu halde ders verdi cümlesi verilebilir. Zira bu cümlede hâl konumunda bulunan واقفين / ikisi ayakta olduğu halde ögesi, hem fâil hem de mef'ûlün bih'in her ikisinin durumunu göstermektedir. Yani İbrahim ile arkadaşının birlikte ayakta olduklarını cümleye yansıtmıştır. Yapı olarak da hâl karşımıza, lafzan mansûb bir nekre olarak gelmiştir. Zira واقفين müsenâ bir isim olup mansûbtur.

صافحت الطالبة صديقتها بفرح كبير /Kız öğrenci, kız arkadaşıyla büyük bir sevinçle kucaklaştı, cümlesinde de hâl hem fâil hem de mef'ûlün bihin her ikisinin durumunu göstermektedir. Câr ve mecrûrdan oluşan hâl mahallen mansûbtur. Çünkü tek bir kelime şeklinde değil cümlecik şeklinde gelmiştir.

Örneklerden anlaşılacağı üzere hâl'in söz konusu olduğu cümlelerde üç temel unsur bulunmaktadır:

- Hâl:** (الحال): Lafzan mansûb ve nekre bir kelimedir veya mahallen mansûb bir cümle yada cümleciktir.
- Sâhibu'l-hâl:** (صاحب الحال): Hâl ögesinin, 'durum' yönünden nitelediği kelimeye 'sâhibu'l-hâl' veya 'zi'l-hâl' adı verilir. Hâl unsurundan önce gelir ve daima marife bir isim olur.
- Râbıt/bağlaç:** Hâl'in cümle olarak geldiği durumlarda kendisi ile sâhibu'l-hâl'i birbirine bağlayan unsurdur. Bu unsur vâv-ı hâliyye (الواو الحالية) diye anılan bir unsur olabileceği gibi, muttasıl ya da munfasıl bir zamir olabilir, veyahut hem vâv-ı hâliyye hem de zamiri aynı anda içerebilir.

Bu açıklamalar ışığında: حضر إبراهيم إلى المدرسة سعيداً /İbrahim okula mutlu olarak geldi cümelesine göz atacak olursak;

سعيداً /mutlu olarak lafzı hâl'dir, zira lafzan mansûb nekre bir kelime olup İbrahim'in okula nasıl geldiğini bildirmektedir.

صاحب الحال (صاحب الحال) dir, zira hâl unsurundan önce zikredilen ve fâil olarak gelen marife bir isimdir.

Dikkat *edileceği* üzere hâl cümle formunda gelmediği için, bir başka ifadeyle tek unsur halinde geldiği için râbıt/bağlaç içermemiştir. Ama cümle kurulduğunda, hâl cümle formunda geldiği için vâv-ı hâliyye'yi içermek zorunluluğu vardır.

Türleri

Arapça'da *haller* karşımıza üç şekilde gelir: **Müfret, cümle** ve **şibih cümle (cümlemsi)**.

a. **Müfret hâl:** Yukarıda verdiğimiz örneklerde görüldüğü üzere hâl'in tek bir kelime olarak karşımıza geldiği formlardır. Dolayısıyla burada geçen 'müfret'ten kasıt 'tekil' olması değil, aksine müsennâ/ikil ve cemi'/çoğul form dâhil olmak üzere, hâl'in cümle yada şibih cümle dışında **tek kelime** halinde gelmesidir. Okuma parçasının *نشأ يحيى محبوباً من جميع أقاربه /Yahya bütün akrabaları tarafından sevilen birisi olarak yetişti*, cümlesinde olduğu gibi, cümlede hâl konumunda olan ve fâilin durumunu bildiren *محبوباً* kelimesi müfret formda gelmiştir. Aynı cümleyi hem müsennâ/ikil: *نشأ يحيى ومحمد محبوبين من جميع أقاربهما /Yahya ve Muhammed bütün akrabaları tarafından sevilen kişiler olarak yetiştiler*, hem cemi'/çoğul formda *نشأ يحيى وإخوته محبوبين من جميع أقاربهم /Yahya ve kardeşleri bütün akrabaları tarafından sevilen kişiler olarak yetiştiler*, şeklinde kurmamız durumunda bile, hâl yine müfret formdadır. Çünkü cümle yada cümlecik dışında bir yapıda gelmiştir ve tek bir unsurdur.

DİKKAT

Hâl müfret konumda lafzan mansûb ve nekre şeklinde karşımıza gelmektedir.

b. **Cümle hâl:** Hâl'in karşımıza isim yada fiil cümlesi şeklinde geldiği formlardır. İsim cümlesi formundaki hâl'de, hâl ögesini sahibi'l-hâl'e bağlayan vâv-ı hâliyye yada bir zamir (veyahut her ikisi) bulunur.

İsim cümlesi olarak gelişine: *قرأ محمد روايةً نجيبةً محفوظ وهو قائم /Muhammed, Necip Mahfuz'un romanını ayakta okudu*, cümlesinde hâl müfret kelime değildir, aksine cümledir. Zira fâilin durumunu bildiren ve vâv-ı hâliyye (و) ile sâhibu'l-hâl'e (محمد) bağlanan cümle mübteda (هو) ve haber'den (قائم) oluşmaktadır. Dolayısıyla cümle formunda geldiği için hâl'e, 'lafzan mansûb' diyemeyiz, çünkü 'lafzan' terimi müfret unsurlar için söz konusudur. Bundan dolayı hâl konumunda olan cümle 'mahallen mansûb'tur, yani lafzan değil cümledeki yeri itibariyle hükmen mansûbtur, demektir.

يحمل الخضار والفاكهة المزرعة، عاد الوالد من المزرعة، /Baba, sebze ve meyve(leri) taşır halde tarladan döndü, cümlesinde de hâl müfret değil, cümle halinde gelmiştir. Hâl konumunda olan *يحمل الخضار والفاكهة /sebze ve meyve(leri) taşır halde* cümlesi 'mahallen mansûb'tur.

Hâl'in fiil cümlesi olması durumunda şu üç noktaya dikkat etmek gerekir.

1. Hâl cümlesi, olumlu yapıda bir geçmiş zaman cümlesi ise cümlenin başına *وقد* edatı getirilir. Örnek: *عُدْتُ مِنْ أوروپَا وَقَدْ حَصَلْتُ عَلَى شَهَادَةِ الْمَاجِسْتِيرِ /Master diplomamı almış halde Avrupa'dan döndüm.*
2. Hâl cümlesi, olumsuz yapıda bir geçmiş zaman cümlesi ise başına *وَمَا* edatları getirilir. Örnek: *حَضَرْتُ إِلَى الْمَدْرَسَةِ وَلَمْ أَكْتُبْ كُلَّ الْوَأَجِبِ /ödevin hepsini yazmadan okula geldim.*
3. Hâl cümlesi, olumlu ya da olumsuz bir muzâri fiil ise başına *vâv-ı hâliyye* getirilmez. Örnek: *عَادَ الْوَالِدُ مِنَ الْمَرْعَةِ، يَحْمِلُ الْخَضَارَ وَالْفَاكِهَةَ /Baba, sebze ve meyve(leri) taşır halde tarladan döndü.*

Bütün bu cümlelerde hâl cümle halinde gelmiştir. Son cümlede *يَحْمِلُ* fiilindeki müstetir *هو* zamiri ile *sâhibu'l-hâl'e (الوالد)* bağlanan cümle, fiil (*عاد*) ve *fâil'den (الوالد)* oluşmaktadır. İşte bunun gibi cümle olarak gelen hâl'ler, 'mahallen mansûb'tur.

DİKKAT

Arapça'da şöyle genel bir kural vardır: Nekre bir unsurdan sonra gelen cümleler **sifat**, ma'rife bir unsurdan sonra gelen cümleler ise **hâl**'dir. Bu durum hâl cümlesinde, *vâv-ı hâliyye* yada *zâhir* bir zamir gibi bir bağlaçın olmadığı durumlar için önemli bir kuraldır. Yukarıda verilen örneğe bir daha bakılırsa *يَحْمِلُ الْخَضَارَ وَالْفَاكِهَةَ / sebze ve meyve(leri) taşır halde* cümlesi *vâv-ı hâliyye* veya zamir gibi bir bağlaç barındırmadığı için önceki cümleden kopuk gibi gözükmektedir. Ancak durumunu belirttiği marife bir *sâhibu'l-hâl'den (الوالد)* sonra geldiği için hâl görevini üstlenmiştir.

- c. **Şibh-i cümle yapısında (cümlemsi/cümlecik) hâl:** Hâl'in *câr-mecrur* ya da zarf şeklinde geldiği formlardır. Tıpkı muzâri fiil durumundaki hâl cümlesinde olduğu gibi, şibih cümleyi de *sahibu'l- hâl'e* bağlayan herhangi bir bağlaç söz konusu değildir.

Câr-mecrur olarak gelişine misal olarak: *نَزَلَ السَّائِقُ مِنَ السَّيَّارَةِ فِي غَضَبٍ /şoför arabadan öfkeli bir şekilde indi*, cümlesi verilebilir. Bu cümlede de hâl müfret kelime değildir, aksine cümlemsi diyebileceğimiz iki kelime halinde gelmiştir. *Fâil'in* durumunu bildiren ve *câr-mecrûr* formunda (*في غَضَبٍ /öfkeli bir şekilde*) gelen bu unsur müfret hâl yerinde kullanıldığı ve onun yerini işgal ettiği için yine, 'mahallen mansûb'tur.

رَأَيْتُ الْعُصْفُورَ بَيْنَ الْأَغْصَانِ /Serçeği dalların arasında gördüm, cümlesinde hâl aynı şekilde müfret kelime olmayıp bir zarf cümlecigi şeklinde gelmiştir. *Mefülün* durumunu bildiren ve zarf formunda (*بين الأغصان /dalların arasında*) gelen bu unsur müfret hâl yerinde kullanıldığı ve onun yerini işgal ettiği için aynı şekilde 'mahallen mansub'tur.

Kalıplaşmış Hâl Türleri

Yukarıdaki formlardan farklı olarak Arapça'da kalıplaşmış hâl türleri vardır. Bunlar genellikle; *وَحَدَّ + ضمير*, *كافة، عامة، جميعاً، قاطبة، وَحَدَّ + ضمير* kelimeleriyle karşımıza gelir. Birer cümleyle örneklendirmeye çalışalım:

جاء الأساتذة كافة /Hocaların tümü geldi.

قَبَضَتْ الشَّرْطَةُ عَلَى الْمُتَطَاهِرِينَ جَمِيعاً / Polis göstericilerin tümünü yakaladı.

تَرْدَادُ نِسْبَةِ الْأُمِّيِّينَ فِي الدُّوَلِ الْفَقِيرَةِ عَامَّةً / Okur-yazar olmayanların oranı fakir ülkelerin tümünde artmaktadır.

قَرَّرَ الْقَضَاةُ قَاطِبَةً أَنْ يَسْجُونُوا الْجَانِيَّ / Hakimlerin hepsi suçluyu hapse atmayı kararlaştırdılar.

لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يَتَجَوَّلَ الْمَرْءُ وَحْدَهُ فِي هَذِهِ السَّاعَاتِ مِنَ اللَّيْلِ / Kişi yalnız başına gecenin bu saatlerinde dolaşamaz.

Hâl Cümlelerinde Uyum

Yukarıdaki misallerden de fark edileceği üzere hâl cümlesinde, *hâl* ile *sâhibu'l-hâl/zi'l-hâl* arasında müzekkerlik-müenneslik (cinsiyet) ve sayı yönünden uyum vardır. Onun için *sâhibu'l-hâl* müzekker ve müfret ise hâl de müzekker ve müfrettir, *sâhibu'l-hâl* münnes ve müsennâ ise hâl de münnes ve müsennâdir.

Mesela *أَتَتْ الْبِنْتُ إِلَى الْبَيْتِ مُسْرِعَةً / kız çocuğu eve hızlı bir şekilde geldi, cümlesinde sâhibu'l-hâl (البنْتُ) müennes ve müfret olduğu için hâl de müennes ve müfret (مُسْرِعَةً) gelmiştir.*

Aynı şekilde *عَادَ الطَّلَابُ إِلَى بِلَادِهِمْ نَاجِحِينَ / öğrenciler memleketlerine başarılı olarak döndüler, cümlesinde sâhibu'l-hâl müzekker ve cemi (الطلاب) olduğu için hâl de ona uyumlu olarak müzekker ve cemi (ناجِحِينَ) gelmiştir.*

Bu uygunluğu bütün hâl formlarına şöyle bir cümle üzerinde uygulayabiliriz.

أَتَى الْوَلَدُ إِلَى الْبَيْتِ مُسْرِعاً؛ أَتَى الْوَلَدَانِ إِلَى الْبَيْتِ مُسْرِعَيْنِ؛ أَتَى الْأَوْلَادُ إِلَى الْبَيْتِ مُسْرِعِينَ
أَتَتْ الْبِنْتُ إِلَى الْبَيْتِ مُسْرِعَةً؛ أَتَتْ الْبِنْتَانِ إِلَى الْبَيْتِ مُسْرِعَتَيْنِ؛ أَتَتْ الْبَنَاتِ إِلَى الْبَيْتِ مُسْرِعَاتٍ؛
أَتَى الْوَلَدُ إِلَى الْبَيْتِ وَهُوَ مُسْرِعٌ/وَقَدْ أَسْرَعَ/يُسْرِعُ
أَتَى الْوَلَدَانِ إِلَى الْبَيْتِ وَهُمَا مُسْرِعَانِ/ وَقَدْ أَسْرَعَا/يُسْرِعَانِ
أَتَى الْأَوْلَادُ إِلَى الْبَيْتِ وَهُمْ مُسْرِعُونَ/ وَقَدْ أَسْرَعُوا/يُسْرِعُونَ
أَتَتْ الْبِنْتُ إِلَى الْبَيْتِ وَهِيَ مُسْرِعَةٌ/وَقَدْ أَسْرَعَتْ/تُسْرِعُ
أَتَتْ الْبِنْتَانِ إِلَى الْبَيْتِ وَهُمَا مُسْرِعَتَانِ/ وَقَدْ أَسْرَعَتَا/تُسْرِعَانِ
أَتَتْ الْبَنَاتِ إِلَى الْبَيْتِ وَهِنَّ مُسْرِعَاتٌ/ وَقَدْ أَسْرَعْنَ/يُسْرِعْنَ

ALİŞTİRMALAR

1. Aşağıdaki boşluklara önce parantez içerisinden uygun hâli yerleştirin, daha sonra türünü ve *sâhibu'l-hâl*'i belirleyiniz.

1. رَجَعَ الْوَلَدُ مِنَ الْمَدْرَسَةِ (خَائِفاً، خَائِفَةً، خَائِفٌ).

2. عَادَ الْعُمَالُ إِلَى بَيْوتِهِمْ (وَهُمْ مَسْرُورُونَ، وَهُمْ مَسْرُورِينَ، وَهُمْ مَسْرُورِينَ).

3. وصل الطالب إلى الصفِّ (مُسْرِعٌ، مسرعٌ، مسرعاً)
4. خرج الفريق من المباراة (انتصَرَ، وقد انتصر، وهو مُنتصراً)
5. أقام الصديقان في مدينة قريبة من العاصمة (متجاورين، متجاوران، متجاورتين)
6. توجهت المعلّمت إلى مدارسهن (نشيطاتٍ، نشيطاتٍ، نشيطات)
7. ركبت الطفلة السيارة (تبتسم، وهي مُبتسمةٌ، مُبتسمة)
8. هاجر إسماعيل عليه السلام إلى مكّة (صغيرٌ، صغيراً، صغير)

2. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri parantez içerisinde uygun bir hâl yerleştirin.

(وهي تبكي - وهنّ سعيدات - فرحين - جوّاً - ظاهراً - خاشعين - صافية - جملة)

1. رأيتُ القمرَ في السّماء.
2. غادر المهندسون الشّركةَ
3. تناولت الطفلة طعامها
4. طالعتُ الطالبات دروسهن
5. لم يُنزَل القرآن على الرسول -ص-
6. طلعت الشمس
7. يا يحيى! لا تُسافر إلى العراق
8. يُصَلّي المسلمون صلاة الجمعة

3. Aşağıdaki cümlelerde geçen sıfat tamlamalarını örnekte olduğu gibi müfret hâl'e dönüştürünüz.

Örnek: يا علي! لا تشتَرِ الجوّالَ الغاليَ ← يا علي! لا تشتَرِ الجوّالَ غالياً

1. حضرت السيارة المسرعة ←
2. أكلنا الطعامَ الحارَّ في الفندق الجديد ←
3. شاهدت في الحديقة الأشجار المُفترمة ←
4. رجعت الطالبات الناجحات إلى بيوتهن ←
5. رأيتُ المُمرّضتين الجالستين في حديقة المستشفى ←
6. نزل المطر الغزير في منطقة مَرْمَرة ←
7. يا سَوّالُ، أما شاهدتِ الطائرة النازلة إلى أرض المطار؟ ←
8. يا عثمان، لم تشرب العصيرَ البارد؟ ←

4. Aşağıdaki cümlelerde geçen hâl kullanımlarını örnekte olduğu gibi sıfat tamlamalarına dönüştürünüz.

Örnek: لقد ظهر القمر اللامع ← لقد ظهر القمرُ لامعاً في السماء

1. أقبَلتُ السيارَةَ مُسرَّعةً نحو الولدِ ←
2. أَقلَّعتُ الطائِرَةَ مُتَّجِهَةً نحو السَّحابِ ←
3. إنَّجَى الجنودُ حامِلين أسلِحَتَهُم وكلَّ ما يَلزَمُهُم ←
4. أبصرتُ النجومَ متألِّتةً ←
5. فحَصَّ الطيِّبُ المريضَ جالساً ←
6. رأيتُ العاملَ واقفاً تحتَ الشمسِ ←
7. فرَّ العدوُّ خائفاً من الجنودِ ←
8. أقبَلتُ الطالباتُ مسروراتٍ ←

5. Aşağıdaki cümleleri örnekte olduğu gibi parantez içerisindeki kelimeleri esas alarak değiştirin, sonra aynı cümleyi bir defa isim cümlesi formunda, bir defa defa da fiil cümlesi formunda hal yapınız.

عادت العاملة النَّشيطة من العملِ مُبتسِمةً ← (العاملة)

Örnek: عاد العاملُ النشيطة من العملِ مبتسماً ← (العامل)

عاد العاملُ النشيطة من العملِ وهو مبتسّمٌ/يبتسم

عاد العاملُ النشيطة من العملِ وقد ابتسم/يبتسم

عاد العاملان النشيطة من العملِ مبتسمين (النشيطة)

.....

.....

.....(المهندسون).....

.....

.....

.....(مسرورين).....

.....

.....

.....(المجتهادات).....

.....
.....
.....(حزينا).....
.....
.....
.....(مبكرات).....
.....
.....
.....(الطالبان).....
.....
.....

6. Aşağıdaki âyetlerde geçen hâl kullanımları bulunuz, türünü belirleyiniz ve anlamlandırmaya çalışınız.

1. وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ الْقُرْآنُ جُمْلَةً وَاحِدَةً
2. أُحِبُّ أَحَدَكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ.
3. فَخَرَجَ مِنْهَا خَائِفًا يَتَرَقَّبُ.
4. يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُنشِرًا وَنَذِيرًا.
5. فَرَجَعَ مُوسَى إِلَى قَوْمِهِ غَضْبَانَ أَسِفًا.
6. وَسَخَّرَ لَكُمْ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ دَآئِبِينَ.
7. وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا.
8. وَجَاؤُوا أَبَاهُمْ عِشَاءً يَبْكُونَ.
9. وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَاعِبِينَ.
10. وَإِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ قَامُوا كَسَالَى.

7. Aşağıdaki serbest parçayı okuduktan sonra metinde geçen hâl kullanımları tespit ediniz ve anlamlandırmaya çalışınız.

نجاح نجلاء

نجحت بنت عمي نجلاء في الامتحان الجامعي. تلقت خبر نجاحها من الشبكة الدولية (الإنترنت). ذهبت أولاً إلى غرفة والديها، أبقيتهما وهي تُناديهما: يا أبي، يا أمي، لم تستقيظاً؟ ألم تعلمنا أن نتائج

الامتحانات ستُعَلَن اليوم على الشبكة الدولية؟ استيقظ الوالدان فَرِحِينَ ثم نَقَلت نَجْلاءَ لهما الخبر السَّارَ وهي تصرخ: الحمد لله لقد نجحت! الحمد لله لقد فُزْتُ!

ثم توجَّهت إلى أخيها الصغير ياسر مُسرَّعةً، كان في غرفته وكان قد غَرِقَ في النوم، لأنه نام في وقت متأخراً، ولأنه نام مُتعباً. أيقظته أيضاً وهي تصيح: ياسر! استيقظ! استيقظ ياسر مُغضباً وقال لها: لماذا تُزعجيني في الصباح الباكر؟ ألم تَعَلِّمي أنني نمت مُتعباً ومُرهباً؟! أجابته نَجْلاءَ قائلة: عندي مُفاجأة! لقد نجحتُ للدراسة في كَلْبَةِ الهندسة، لقد أُعلِنَت النتائج على الشبكة الدولية، هيا فَمِ حَتَّى نَتَنَاوَلَ الفطور معاً، ثم سأذهب إلى المدرسة وألتقي بصديقاني.

نادتها أمها وهي تُعدُّ الفطور في المطبخ: يا نَجْلاءَ، اذهبي مع أخيك إلى السوق وأحضري لنا خُبْزاً ولحماً وبيضاً. خرجت نَجْلاءَ مع أخيها الصغير وهما يمشيان بخطوات سريعة. اشترى كلٌّ ما طلبته والدُهما بخمس وعشرين ليرة ثم رجعا إلى البيت سعيدين.

أعدت الأم فطور العائلة وهي فَرِحَةٌ بنجاح بنتها الوحيدة. تناول أفراد الأسرة فطورهم وهم يمدون الله ويشكرونه على نجاح نَجْلاءَ.

Kelimeler ve Deyimler

اتَّفَقَ - يتَّفَقَ - اتَّفَاقٌ : Anlaşmak, hemfikir olmak

الاجتماع ← الاجتماعى/الاجتماعية: Toplum, toplantı, toplumsal

اختار - يختار - إختيار: Tercih etmek, seçmek

أقام - يقيم - إقامة: Düzenlemek, bir yerde ikamet etmek

أكَمَلَ - يَكْمِلُ - إكمال: İkmal etmek, tamamlamak

تردَّد - يتردَّد - تردُّد: Tereddüt etmek

تزوَّج - يتزوَّج - تزوُّج: Evlenmek

تعرَّف - يتعرَّف - تعرُّف (على): Tanışmak

تغيَّر - يتغيَّر - تغيُّر: Değişti

تقدَّم - يتقدَّم - تقدُّم: İlerlemek

التقى - يلتقي - اللقاء: Buluşmak, bir araya gelmek

الثقافة ← الثقافىة: Kültür, kültürel

حدَّث - يُحدِّث - تحدِّث: Konuşmak, dile getirmek

خطب - يخطب - خطبة: Dünür olmak, kız istemek

خطب - يخطب - خطبة: Hitap etmek, hutbe okumak

Oynamak	رَقَصَ - يَرْقُصُ - رَقْصًا:
Mutlu	سَعِيدٌ (ج) سَعْدَاءُ:
Yaygın	شَائِعًا:
Dönmek	عَادَ - يَعُودُ - عَوْدَةً:
Davranmak, muamele etmek	عَامَلَ - يُعَامِلُ - مُعَامَلَةً:
Çok sayıda	عِدَّةً:
Gelin	عَرُوسٌ (ج) عَرَائِسُ:
Damat	عَرِيْسٌ (ج) عُرْسَانٌ:
En azından	عَلَى الْأَقْلِ:
Çoğunlukla	غَالِبًا مَا:
Şarkı söylemek	غَنَّىَ - يُغَنِّي - غِنَاءً:
Tercih etmek, üstün tutmak	فَضَّلَ - يُفَضِّلُ - تَفْضِيلًا:
Lüks oteller	الفَنَادِقُ الفَخْمَةُ:
Merasim/tören/kutlama salonu	قَاعَةُ الاحْتِفَالَاتِ:
Değerli, kıymetli	الْقِيَمَةُ:
Her biri diğerine	كُلٌّ مِنْهُمَا عَلَى الْآخَرِ:
Oluşturmak	كَوَّنَ - يُكْوِنُ - تَكْوِينًا:
Spor kulübü	النَّادِي الرِّيَاضِي:
Yetişmek, büyüme	نَشَأَ - يَنْشَأُ - نَشْأَةً:
Yönelmek, yönlendirmek	وَجَّهَ - يُوجِّهُ - تَوْجِيهًا:
Temin etmek, biriktirmek, tasarruf yapmak	وَفَّرَ - يُوفِّرُ - تَوْفِيرًا:

Özet

Hâl'in mahiyetini tanımlayabilmek

Hâl Arapça cümlede yan bir unsur olup fiile yöneltilen 'nasıl' sorusuna cevap niteliği taşır. Fiilin oluşu sırasında fâilin, mef'ûlün bihin veya her ikisinin durumunu açıklayan lafzan mansûb, müştak (türemiş) ve nekre bir kelime veya mahallen mansûb bir cümle ya da cümleciktir.

Hâl'in unsurlarını tespit edebilmek

Hâl cümlesinde tanınması gereken üç temel unsur vardır: **Hâl, sâhibu'l-hâl/zi'l-hâl** ve **râbit**.

Hâl: (الحال): Lafzan mansûb ve nekre bir kelime yada mahallen mansûb bir cümledir.

Sâhibu'l-hâl: (صاحب الحال): Hâl ögesinin, 'durum' yönünden nitelediği kelime olup daima marife bir isimdir.

Râbit/bağlaç: Hâlin cümle formunda geldiği durumlarda kendisi ile sâhibu'l-hâl'i birbirine bağlayan unsurdur. Bu unsur vâv-ı hâliyye (الواو الحالیة) diye anılan bir unsur olabileceği gibi, muttasıl ya da munfasıl bir zamir olabilir, veyahut hem vâv-ı hâliyye hem de zamiri aynı anda içerebilir.

Hâl'in türlerini teşhis edebilmek

Arapça'da haller karşımıza üç şekilde gelir: **Müfret, cümle** ve **şibh-i cümle** (cümlemsi/cümlecik).

Müfret hâl: Hâl'in tek bir kelime halinde lafzan mansûb, nekre ve müştak/türemiş olarak geldiği formlardır. 'Müfret'ten kasıt 'tekil' olması değil, aksine müsennâ/ikil ve cemi'/çoğul form dâhil olmak üzere, hâl'in cümle ya da şibih cümle dışında tek kelime halinde gelmesidir. Hâl müfret durumda iken lafzan mansûb ve nekre şeklinde karşımıza gelir ve sâhibu'l-hâl ile cinsiyet ve sayı bakımından tam bir uyum halindedir.

Cümle hâl: Hâl'in isim ya da fiil cümlesi şeklinde geldiği formlardır. İsim cümlesi formundaki hâl'de, hâl ögesini sâhibu'l-hâl'e bağlayan vâv-ı hâliyye ya da bir zamir (veyahut her ikisi) bulunur. Cümle formunda gelmesinden dolayı hâl 'mahallen mansûb'tur.

Şibh-i cümle hâl: Hâl'in câr-mecrur ya da zarf şeklinde geldiği formlardır. Bu formda şibih cümleyi sâhibu'l-hâl'e bağlayan herhangi bir bağlaç söz konusu değildir.

Fiil cümlesi formunda gelen hâl'in inceliklerine vâkıf olmak

Hâl'in fiil cümlesi olması durumunda şu üç noktaya dikkat etmek gerekir:

Hâl cümlesi, olumlu yapıda bir geçmiş zaman cümlesi ise cümlenin başına **وقد** edatı getirilir.

Hâl cümlesi, olumsuz yapıda bir geçmiş zaman cümlesi ise başına **ولم** edatları getirilir.

Hâl cümlesi, olumlu yada olumsuz bir muzâri fiil ise başına vâv-ı hâliyye getirilmez.

Hâl'in bazı özel kullanımlarını tespit edebilmek

Arapça'da genel hâl formlarının dışında kılıplaşmış hâl türleri vardır. Genellikle; **كافة، عامة، جميعاً، قاطبة، وخذ + ضمير** kelimeleriyle özdeşmiştir.

Kendimizi Sınayalım

1. ذَهَبَ أَحْمَدُ إِلَى النَّادِي الرِّيَاضِي يَحْمِلُ هَذِهِ الْمَعْلُومَاتِ إِلَى أَصْحَابِهِ cümlesiyle ilgili olarak aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?
 - a. Hâl cümlesi mahallen mansûbtur.
 - b. Fiil cümlesi formunda bir hâl cümlesi içermektedir.
 - c. Hâl cümlesi marife bir unsurdan sonra gelmiştir.
 - d. Cümle müfret hâl içermektedir.
 - e. Cümle, 'Ahmet, bu bilgileri arkadaşlarına taşımak üzere spor kulübüne gitti' şeklinde tercüme edilebilir.
2. (كَانَ الرَّجُلُ قَدِيمًا يَتَزَوَّجُ وَعُمُرُهُ أَقَلُّ مِنَ الْعِشْرِينَ) cümlesindeki altı çizili kelime hâl cümlesi açısından hangi unsuru temsil etmektedir?
 - a. الحال
 - b. صاحب الحال
 - c. الواو الحالية
 - d. محلا منصوب
 - e. رابط
3. Aşağıdaki cümlelerden hangisinde hâl'in türü farklıdır?
 - a. خَرَجَتِ الْمَرْأَةُ وَبِنْتُهَا مِنَ الْبَيْتِ مُبَكَّرَتَيْنِ
 - b. رَجَعَ الْوَالِدُ وَأَوْلَادُهُ إِلَى بَيْتِهِمْ مَتَأَخَّرِينَ
 - c. أَجَابَ الْحَالُ قَائِلًا
 - d. نَصَحَتِ الْأُمُّ أَوْلَادَهَا مَبْتَسِمَةً
 - e. فَتَحَ عَمْرٌ بَابَ الْمَطْبَخِ يَبْحَثُ عَنِ الطَّعَامِ
4. أَعَدَّتِ الْأُمُّ فَطُورَ الْعَائِلَةِ وَهِيَ فَرِحَةٌ بِنَجَاحِ بِنْتِهَا الْوَحِيدَةِ cümlesinin Türkçe karşılığı aşağıdakilerden hangisidir?
 - a. Anne, biricik kızının başarısına sevinmiş bir halde, ailenin kahvaltısını hazırlayacaktı.
 - b. Anne, biricik kızının başarısına sevinmiş bir halde, kendi kahvaltısını hazırladı.
 - c. Anne, biricik kızının başarısına sevinmiş bir halde, ailenin kahvaltısını hazırladı.
 - d. Anne, kızının biricik başarısına sevinmiş bir halde, ailenin kahvaltısını hazırladı.
 - e. Anne, biricik kızının başarısına sevindi ve ailenin kahvaltısını hazırladı.

5. كان الشاب لا يرى الفتاة التي سيتزوجها قبل الزواج cümlesinde altı çizili kelimenin eş anlamlısı aşağıdakilerden hangisidir?

- يُشاهد
- يُفكر
- ينظر
- يسمع
- يُقابل

Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı

- d** Yanıtınız doğru değilse, “Hâl’in Türleri” konusunu yeniden okuyunuz.
- b** Yanıtınız doğru değilse, “Hâl ve Unsurları” kısmı ile alıştırmaları yeniden gözden geçiriniz.
- e** Yanıtınız doğru değilse, “Hâl’in Türleri” konusunu yeniden okuyunuz.
- c** Yanıtınız doğru değilse, “Hâl’in Türleri” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
- a** Yanıtınız doğru değilse, “Dil Bilgisi” ile ilgili anlatım kısmını yeniden gözden geçiriniz.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

Öncelikle örnek cümlemizi bir daha hatırlayalım:

كان إبراهيم يسكن مجاوراً في نفس العمارة

1. (..... فاطمة) cümlesinde fâil فاطمة olduğu için fiilimiz müennes/dişil formda كانت şeklinde olması, arkasından da cümlenin في نفس العمارة مجاوراً في نفس العمارة şeklinde devam etmesi gerekir.

2. (..... يسكن) cümlesinde tek belirleyici في نفس العمارة) cümlesinde tek belirleyici ise كان fiilidir. Fiil müfret, müzekker ve gâib sîgada olduğu için cümlenin كان ile başlayıp أحمد يسكن مجاوراً في نفس العمارة şeklinde devam etmesi gerekir.

3. (..... مجاورين) cümlesinde tek belirleyici ise كان hâl olan مجاورين kelimesidir. Hâl müsennâ, müzekker olduğu için cümlenin كان ile başlayıp müzekker isimle في نفس العمارة يسكنان مجاورين في نفس العمارة şeklinde devam etmesi gerekir.

4. (كانت) cümlesinde belirleyici olan مجاورتين في نفس العمارة) cümlesinde belirleyici olan iki unsur var: Birincisi كانت ikincisi ise مجاورتين kelimeleridir. Fiille berebar hâl

küennes, müsenñâ ve gâib sîgada olduğu için cümleinin كانت المُمرّضتان تسكّنان مجاورتين في نفس العمارة
şeklinde kurulması gerekir.

5. مجاورتين في نفس العمارة) cümlesinde de belirleyici iki
unsur var: Birincisi كانت ikincisi ise مجاورتين öğeleridir. Fiille berebar hâl
küennes, cemi ve gâib sîgada olduğu için cümleinin كانت المعلمتان يسكنّ مجاورتين
şeklinde kurulması gerekir.

Yararlanılan Kaynaklar

Mahmud İsmail Sini, İbrahim Yusuf es-Seyyid, Muhammed er-
Rifai eş-Şeyh), el-Kavâidu'l-Arabiyyeti'l-Müyessere,
İstanbul.

İsmail Güler, Hüseyin Günday, Şener Şahin, **Arapça Dilbilgisi**
(Nahiv Bilgisi), İstanbul.